



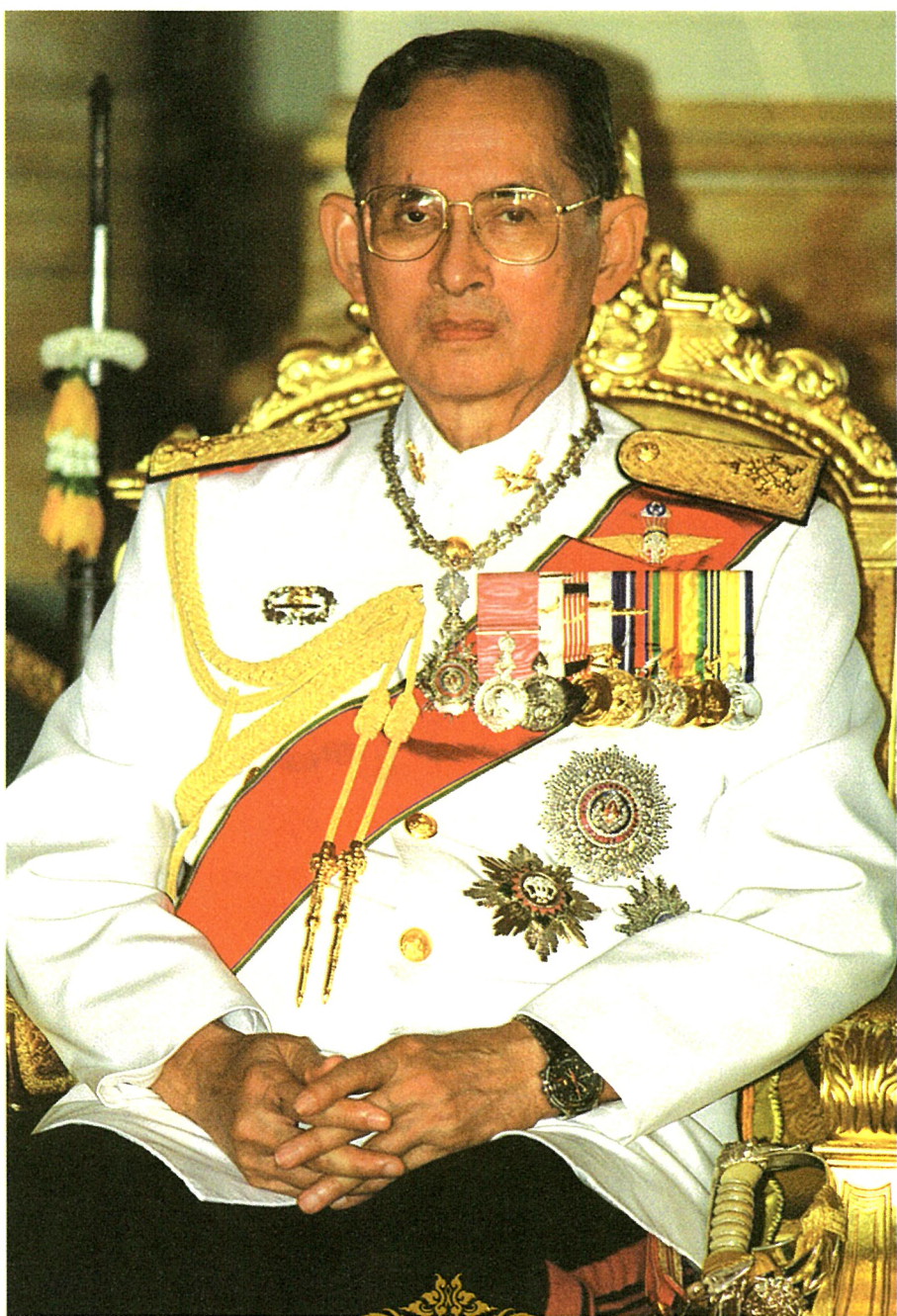
ทพฺย.รณฺณจสฺส เตปิฏกํ

๒๕๔๙ พุทฺธวสฺส

สุตตนฺตปิฏเก สํยุตฺตนิกายสฺส
สคาถวคฺคสํยุตฺตปาลိ
ปาลิวិโสธกตฺเถเรหิ วิโสธิตา

ภุมิพลสฺส ปรมินฺทมหาราชวรสฺส
ปรีปฺพนฺตสฺส จีวสฺส สิริวิชฌมฺกมลมหามุททาเล
ทพฺยสงฆมหาเถรสมาคเมน มุทฺทาปีตา







คำนำ

มหาเถรสมาคม ได้ปรารภการจัดกิจกรรมร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ แล้วมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้มีความรู้และทรงธรรมวินัยพิจารณาตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับให้ถูกต้อง โดยใช้พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับ เพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยและประชาชนชาวไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย และพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ ด้าน ๒ “คนเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยบัว ท่วยนาง ลูกเจ้าขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย ทั้งผู้หญิง ฟุ้งท่วย มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากرانกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว...”

พระบรมสัตยาธิฐานของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ตรัสประกาศแก่เทพยดาทั้งปวงว่า “ให้บังเกิดมาในประยูรมหาเศวตฉัตร จะให้บำรุงพระพุทธศาสนา โฉนจึงมิช่วยให้สว่างแลเห็นข้าศึกเล่า” พอตกพระโอบุญจุลง พระพายก็พัดควันอันเป็นหมอกมืดนั้นสว่างไป...

นำพระราชหฤทัยและพระราชดำรัสของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช “พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้เราเข้ารีตดังนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเราก็นับถือพระพุทธศาสนามาช้านานแล้ว จะให้เปลี่ยน

[๒]

ศาสนา อย่างนี้เป็นกรยากอยู่ และถ้าพระเจ้าผู้สร้างฟ้าสร้างดินจะต้องการให้คนทั่วโลกได้นับถือศาสนาอันเดียวกันแล้ว พระเจ้ามีจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ?” “จริงอยู่ เมื่อฟอลคอนในเวลาหมอบอยู่ข้างพระบาทเจ้ากรุงสยามได้แปลคำชักชวนที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้รับส่งมากับราชทูตนั้น ฟอลคอนก็กลัวจนตัวสั่น และสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดให้อภัยแก่ฟอลคอน แต่ก็ได้รับสั่งว่า ได้ทรงนับถือศาสนาอันได้นับถือต่อๆ กันมาถึง ๒,๒๒๕ ปีแล้ว เพราะฉะนั้น ที่จะให้พระองค์เปลี่ยนศาสนาเสียนั้น เป็นการที่พระองค์จะทำไม่ได้”

พระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

“อันตัวพ่อ	ชื่อว่า	พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก	กู้ชาติ	พระศาสนา
ถวายเป็นดิน	ให้เป็น	พุทธบูชา
แต่พระศาสนา	สมณะ	พระพุทธรูปโคดม
ให้ยืนยง	คงถาวร	ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี	ปฏิบัติ	ให้พอสม
เจริญสมณะ	วิปัสสนา	พ่อชื่นชม
ถวายเป็นคัม	รอยบาท	พระศาสดา
คิดถึงพ่อ	พ่ออยู่	คู่กับเจ้า
ชาติของเรา	คงอยู่	คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา	อยู่ยง	คู่องค์กษัตริย์
พระศาสดา	ฝากไว้	ให้คู่กัน”

พระราชปณิธานของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

“ตั้งใจจะอุปถัมภก	ยอยกพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบขันฑสีมา	รักษาประชาชนและมนตรี”

พระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย “ศุภมัสดุ ๑๑๗๙ ศก... พระบาทสมเด็จพระบรมธรรมิกมหาราชารามาธิราช บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว... ทรงพระราชศรัทธาจะยกหรือวิสายบุญขามหายัญพิธี อันชาติประเพณีมานั้นให้กลับคืนเจียรฐิติกาล ปราภฏสำหรับแผ่นดินสืบไป จะให้เป็นอรรถตถประโยชน์และปรตถประโยชน์ ทรงพระราชศรัทธาจะให้สัตว์โลก ข้าขอบขัณฑสีมาทั้งปวงจำเรณอายุและอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัยในชั่วนี้แลชั่วหน้า...”

นำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว “ด้วยกำลังทรงพระมหากรุณาเมตตากับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นอันมาก ทรงพระกรุณาดำรัสให้จดหมาย (คือ จด) กระแสพระราชโองการปฏิญาณยกพระนามพระรัตนตรัยสรณาคมนั่นอันอุดมเป็นประธานพยานอันยิ่ง ให้เห็นความจริงในพระบรมหฤทัย แล้วทรงพระราชดำรัสยอมอนุญาตให้เจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหม พระยาศรีพัฒน์รัตนราชโกษา พระยาราชสุภาวดีกับขุนนางผู้น้อยทั้งปวง จงมีความสโมสรมัคคีรสปรึษาพร้อมกัน เมื่อเห็นว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวิญญูฉะบือบริหารอุปราชานุวัตร จะเป็นศาสนูปถัมภกยกพระบวรพุทธศาสนา แลจะปกป้องไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์รักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์โดยยิ่ง เป็นที่ยินดีแก่มหาชนทั้งปวงได้ก็สุดแท้แต่จะเห็นดีประนีประนอมพร้อมใจกัน ยกพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์นั้นขึ้นเสวยมโหฬรรยาธิปัตย์ราชสืบสันตติวงศ์ดำรงราชประเพณีต่อไปเถิด อย่าได้กริ่งเกรงพระราชอัธยาศัยเลย เอาแต่ให้ได้เป็นสุขทั่วหน้าอย่าให้เกิดการรบราฆ่าฟันกันให้ได้ความทุกข์ร้อนแก่ราษฎร...”

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงประกาศพระราชทานส่วนพระราชกุศลในการที่ทรงบริจาคเพชรใหญ่ประดับพระอุณาโลมพระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากร “การพระราชบริจาคอันนี้ทรงพระราชดำริ เห็นว่าไม่ขัดขวางเป็นเหตุให้ท่านผู้ใดชุนเคืองขัดใจเลย พระนครนี้เป็น

[๔]

ถิ่นที่ของคณนัถือพระพุทธศาสนาแต่เดิม ไม่ใช่แผ่นดินของศาสนาอื่น คนที่ถือศาสนาอื่นมาแต่อื่นก็ดี อยู่ในเมืองนี้ก็ดี จะโหม่นสนน้อยใจด้วยริษยาแก่ พระพุทธศาสนาเพราะบูชาอันนี้ไม่ได้ ด้วยไม่ใช่เมืองของศาสนาตัวเอง ถ้า โหม่นสักก็ชื่อว่าโลกล่วงเกินไป...”

พระราชปฏิญาณและพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช “ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีน้อมไปในศาสนาอื่น นอกจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบ ดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่ อันได้ประพฤติดำตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาด จนตราบอกว่าสิ้นชีวิต...”

พระราชนิพนธ์และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา เราจำเป็นต้อง ถือด้วยความกตัญญูต่อบิดา มารดา และต้นโคตรวงศ์ของเรา... เมื่อรู้สึก แน่นนอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้... ถ้าข้าพเจ้า จะขอแก้ท่านทั้งหลายว่า พุทธศาสนาเป็นของไทย เรามาชวนกันนับถือ พระพุทธศาสนาเถิด... ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาจะถูกยิงเสียกว่าผู้ที่แปลง ชาติ... เพราะเหตุฉะนั้น เป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมั่น อยู่ในศาสนาพระพุทธซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...” และพระองค์ได้ พระราชทานความหมายแห่งไตรรงค์ไว้ดังนี้

“ขอรำรำพรรณบรรยาย	ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามถนัด	
ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์	หมายพระไตรรัตน์
และธรรมะคัมภีร์ไทย...”	

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว “แต่ บ้านเมืองในลานนาถึงกาลวิบัติ พระพุทธศาสนาที่เศร้าหมองจนสงฆมณฑล

เสื่อมทรามระส่ำระสายมาช้านาน... มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระปิยมหาราช พระบรมชนกนาถของเราจึงได้เริ่มทรงจัดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในมณฑลนี้ มาโดยทรงพระราชดำริจะให้พุทธจักรและอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองสมกับสมัย เป็นต้นว่า ในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลายให้รัฐบาลเอาเป็นธุระสั่งสอนส่วน คดีโลก ให้พระสงฆ์รับภาระการสั่งสอนส่วนศีลธรรมเป็นอุปการะแก่กัน ดังนี้ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของเราก็ได้โปรดให้จัดการสืบมาโดยทางนั้น”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน ได้ตรัสพระปฐมบรมราชโองการซึ่งเป็นพระราชปณิธานแก่ปวงชนชาวไทยใน พระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ว่า “เราจะครองแผ่นดิน โดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ได้มีพระราชดำรัสตรัส ลาผนวชต่อพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูตานุทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ ว่า “โดยที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ประจำชาติของเรา ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าก็เห็นเป็นศาสนา ที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึง เคยคิดอยู่ว่า ถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตาม ราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระคุณบูรพการีตามคตินิยมด้วย...” และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่า “คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีทุกคน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อันเป็น ศาสนาประจำชาติ”

การดำเนินงานตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกให้คงความ บริสุทธิ์แห่งพระบาลีพุทธพจน์ซึ่งเป็นหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องอาศัยความซุขุมคัมภีรภาพด้านความรู้ความชำนาญในภาษาบาลี ของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลาย จึงนับว่าเป็นงานที่มี

[๖]

ความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นกุศลกิจอันยิ่งใหญ่ที่กระทำได้ยาก ดังนั้น การที่พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายมีอิทธิบาทธรรมร่วมกันตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกจนสำเร็จจุล่งไปด้วยดี จึงควรแก่การอนุโมทนาสาธุการของบรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย เพราะทราบใดที่พระไตรปิฎกยังคงความบริสุทธิ์อยู่ ย่อมเป็นที่มั่นใจได้ว่า ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธก็ดำรงอยู่ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติตราบนั้

ในนามของมหาเถรสมาคม ขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อคณะกรรมการคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจนสำเร็จจุล่งไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่ สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรคุณ) วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ดังกล่าว

ขออานุภาพแห่งมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นพระบรมศาสดาแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนี้ ได้โปรดอภิบาลคุ้มครองรักษาสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรคุณ) วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ให้ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยืนนาน สถิตมั่นเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าของเหล่าพสกนิกรชาวไทยสืบไปตลอดจิรัฏฐิติกาล เทอญ

สมเด็จพระพุทธปาพจนบดี

๗

(สมเด็จพระพุฒาจารย์)

ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คำปรารภ

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดิมทีนั้น เรียกว่า พระธรรมวินัย พระธรรม ได้แก่คำสั่งสอนที่แสดงหลักความจริงที่ควรรู้ และแนะนำหลักความดีที่ควรประพฤติ พระวินัย ได้แก่ข้อบัญญัติที่ทรงวางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน กาลต่อมา เมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ทรงบัญญัติไว้ในกาลโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนพระพุทธองค์ โดยมีหลักฐานปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร (ที.ม. ๑๐/๒๑๖) ว่า ขณะที่ทรงพระประชวรจนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธองค์หาได้ทรงตั้งพระสาวกรูปใดรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งพระบรมศาสดาไม่ หากแต่ตรัสกะท่านพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากว่า

โย โว อานนท มया ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต,
โส โว มมจฺจเยน สตฺถา.

แปลความว่า “ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา”

จากพระพุทธพจน์นี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ซึ่งได้รับการสังคายนารวบรวมประมวลเป็นบทสวดสำหรับสวดทานความถูกต้องมิให้คลาดเคลื่อนไปจากที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนจริงด้วยสังฆานุมัติพร้อมกันครั้งแรกโดยพระอรหันตเถระ ๕๐๐ รูป ภายหลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน การสังคายนาพระธรรมวินัยในครั้งแรกนั้นได้ยกเอาพระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ขึ้นสู่การพิจารณา สอดทานรับรองความบริสุทธิ์ถูกต้องในท่ามกลางสงฆ์ แล้วประมวลจัด

เป็นหมวด ไว ๓ หมวดใหญ่ เรียกว่า พระไตรปิฎก อันประกอบด้วย พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

พระวินัยปิฎก หมวดพระวินัย ว่าด้วยพระพุทธรบัตินิยามที่ทรงวางหลักความประพฤติและมารยาทอันเป็นแบบอย่างเยี่ยงอารยชนของผู้เข้ามาบวช ประพฤติพรหมจรรย์ชั้นสูงในพระพุทธศาสนา เป็นประมวลพระพุทธรบัตินิยามที่ทรงสั่งสอนเกี่ยวกับศีลหรือสิกขาบทตลอดจนพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมของพระสงฆ์ อันเป็นกฎระเบียบที่พระภิกษุและพระภิกษุณีต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังได้ประมวลเหตุการณ์พุทธประวัติที่สำคัญๆ นับตั้งแต่แรกตรัสรู้เสวยวิมุตติสุขเป็นต้นไปพร้อมทั้งประวัติการทำสังคายนาไว้ด้วย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ คือ มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค และปริวาร โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๔ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ ถึงเล่มที่ ๔

พระสุตตันตปิฎก หมวดพระสูตร ว่าด้วยประมวลพระธรรมเทศนาที่ทรงบรรยายธรรมของพระพุทธองค์ที่ตรัสให้เหมาะแก่บุคคลและโอกาส เป็นประมวลหลักพุทธธรรมที่ทรงแสดงโดยบุคลาธิษฐานหรือทรงใช้สมมติโวหารตลอดจนบทคาถาประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวชั้นเดิมที่แสดงถึงประวัติของพระพุทธองค์และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ เรียกว่า นิกาย ๕ คือ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย และขุททกนิกาย โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๒๕ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๕ ถึงเล่มที่ ๓๓

พระอภิธรรมปิฎก หมวดพระอภิธรรม ว่าด้วยประมวลพระพุทธรบัตินิยามอันเกี่ยวกับหลักปรมาตมธรรมที่เป็นความหมายที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นประมวลคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ๆ โดยธรรมาธิษฐาน

คือไม่ยกบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเป็นสมมติบัญญัติเข้ามาประกอบความ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมชั้นนี้ แบ่งออกเป็น ๗ คัมภีร์ คือ ัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก และปฏฐาน โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๑๒ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๔ ถึงเล่มที่ ๔๕

พระไตรปิฎก จัดเป็นหนึ่งในพระสัทธรรม ๓ คือปริยัติสัทธรรมที่ประมวลไว้ซึ่งนวัคสัตตสุตสน์ทั้งหมด เป็นปทัฏฐานให้เกิดปฏิบัติสัทธรรม คือศีล สมาธิ ปัญญา และนำไปสู่การบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือมรรค ผล นิพพานในที่สุด ดังนั้น จึงถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา ดังพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในคราวจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ความว่า

“พระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระอรหันตสาวกได้รับการตรัสสอนสืบต่อกันมา เป็นพระคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เท่ากับเป็นสัญลักษณ์ของพระบรมศาสดา พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนผู้สนใจพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้จากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น คัมภีร์พระไตรปิฎกนี้พระเถรานุเถระแต่ปางก่อนจึงได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา ในการสร้างวัดวาอารามสมัยก่อนนั้น จะต้องสร้างหอไตรประจำวัด ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกอันประกอบด้วยคัมภีร์ใบลาน พระภิกษุสามเณรผู้บวชในพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนทายาท ก็จำเป็นต้องศึกษาภาษาบาลีอันเป็นภาษาที่จารึกในคัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกา โยชนา สัททาวเสส อันเป็นคัมภีร์ประกอบเพื่อให้เข้าใจเนื้อความพระไตรปิฎกนั้น พระมหากษัตริย์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาในปางก่อน

จึงได้ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในพระไตรปิฎกนั้นๆ ให้แตกฉาน เพื่อนำเอาความรู้มาสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชน สำหรับในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะมาตลอดสาย และได้ทรงให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎกนี้ สืบต่อกันมา ทรงถือเป็นพระราชกิจสำคัญ มีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงความรู้ที่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกนั้นๆ และทรงปูนบำเหน็จความสามารถแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้พระปริยัติธรรม ซึ่งทุกวันนี้ได้ขยายวงกว้างออกมาเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีสันสกฤต หลวง ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ให้พระภิกษุสามเณรผู้ทรงความรู้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ถือเป็นการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่...”

พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้รับการนำสืบๆ กันมา ด้วยภาษามคธ หรือภาษาบาลี อันหมายถึงภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ โดยวิธีมุขปาฐะหรือมุขบาฐ คือวิธีทรงจำนำสืบต่อ ๆ กันด้วยการสาธยายท่องจำกัน สั่งสอนกันจากปากสู่ปาก หรือวิธีบอกเล่ากล่าวสอนจากอาจารย์สู่ศิษย์โดยโวหารต่างๆ เป็นเวลาถึง ๔ พุทธศตวรรษ จึงได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในคราวสังคายนาครั้งที่ ๕ ในประเทศศรีลังกา เมื่อพุทธศักราช ๔๓๓ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ ถ้าในสมัยใดมีความพินเพื่อเลอะเลือนจำกันมาผิด มีข้อบกพร่องผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำสอนของลัทธิอื่นเข้ามาปะปนในพระไตรปิฎก อันเป็นเหตุให้พระสงฆ์ประพฤติดิพดลหลักพระธรรมวินัย บรรดาพระอรหันต์หรือพระมหาเถระในยุคสมัยนั้นๆ ก็จะต้องถือเอาเป็นภาระธุระดำเนินการประชุมพระสงฆ์ทำสังคายนาเพื่อสอบทานสวดรับรองความถูกต้องพร้อมกันเป็นครั้ง ๆ โดยประวัติการทำสังคายนานั้น สามครั้งแรกทำในประเทศอินเดีย ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕

ทำในประเทศศรีลังกา ซึ่งในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ นี้เอง พระเถระ
 สังคิตติกาจารย์ทั้งหลายได้คำนึงถึงว่า “ในอนาคต กุลบุตรคงมีศรัทธาอ่อนลง
 และปัญญาที่จะทรงจำพระธรรมวินัยสืบอายุพระพุทธศาสนาคงน้อยลงด้วย
 ควรที่คณะสงฆ์จะสังคายนาพระธรรมวินัยแล้วลงบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์
 อักษร” เพราะประจักษ์ที่พวกทมิฬไม่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งปกครอง
 ประเทศศรีลังกาแล้วทำให้เกิดภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนา
 เป็นเหตุให้พระภิกษุสาวกทั้งหลายต่างพากันปลีกตนไปอยู่ตามป่าเขาอย่าง
 ลำเค็ญ มีความผิเคืองด้วยภิกษาหาร ต้องอดทนอยู่อย่างลำบากถึง ๑๒ ปี
 แต่ท่านเหล่านั้นหาคำนึงถึงความลำบากทางกายของตนไม่ ต่างช่วยกัน
 ทรงจำพระไตรปิฎกท่านละหนึ่งนิกายบ้าง สองนิกายบ้าง ถึงแม้ไม่มีอะไร
 จะฉับเป็นกัฏฐาหาร ก็ฉันไปไม่แทน เพื่อให้ร่างกายมีกำลังทรงอยู่เพียงเพื่อ
 สบายยท่งบ่นทบทวนพระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้พระไตรปิฎก
 ที่ทรงจำไว้นั้นสูญไปพร้อมกับชีวิตของท่าน เพราะขณะนั้นพระภิกษุสาวกที่
 ทรงจำพระไตรปิฎกได้มีจำนวนน้อยเต็มที บางท่านเกิดโรคไข้ในท้องกำเริบก็
 ต้องนอนเอาทรายกลบท้อง เพื่อให้ดูดความร้อนจากร่างกายแล้วสบาย
 ทบทวนพระไตรปิฎกนั้นมิให้ลืมนั่นสูญหายไป เมื่อได้ประจักษ์ชัดถึงการ
 ทรงจำพระไตรปิฎกด้วยวิธีมุขปาฐะว่าไม่อาจจะรักษาพระไตรปิฎกไว้ได้ต่อไป
 จึงได้มีมติจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษามคธ
 พร้อมทั้งจารึกอรรถกถา (คัมภีร์อธิบายความแห่งพระไตรปิฎก) ด้วยภาษา
 สิงหล แล้วนำสืบเผยแพร่ไปยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา และ
 ต่อมาเมื่อวิทยาการด้านการพิมพ์เจริญขึ้น ได้มีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็น
 รูปเล่มหนังสือ โดยใช้อักษรของประเทศนั้น ๆ จึงปรากฏเป็นพระไตรปิฎก
 ฉบับอักษรสิงหล ฉบับอักษรเทวนาครี ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรขอม
 ฉบับอักษรไทย ฉบับอักษรโรมัน ฉบับอักษรมอญ เป็นต้น และเมื่อจะจัด

[๑๒]

พิมพ์หรือจัดสร้างซ้ำแต่ละครั้งเนื่องในโอกาสสำคัญๆ ก็จะมีการสังคายนา ตรวจชำระสอบทานเพื่อคงความบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยการนำคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับอักษรต่าง ๆ มาเทียบเคียงกัน ตรวจสอบให้ลงกันสมกันเป็นสำคัญ โดยมีการจัดทำเครื่องหมายวรรคตอน จัดทำเชิงอรรถแสดงปาฐะที่ต่างกัน พร้อมทั้งจัดทำดัชนีคือปทานุกรม นามานุกรม คาถานุกรม และฉัหมมประเภท แสดงลำดับหมวดธรรม เพื่อสะดวกในการสืบค้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ได้นำพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกามาสืบทอด ศึกษาเล่าเรียนกันโดยลำดับ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการสังคายนาตรวจชำระ สอบทานพระไตรปิฎกในประเทศไทย มีประวัติการดำเนินงานในแต่ละยุค สมัยที่พระบูรพมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็น พุทธมามกะ ทรงโปรดฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังปรากฏตามหลักฐาน ที่บันทึกไว้ ดังนี้

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้มีการสังคายนา พระไตรปิฎกจารึกลงในใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พุทธศักราช ๒๐๒๐ ต่อมา ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายหลังจากที่ทรงกู้อิสรภาพจัดการบ้านเมืองไทยเสร็จแล้ว ทรงใฝ่พระทัยในการพระพุทธานุศาสนเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรารถนาว่าพระไตรปิฎก กระจัดกระจายเสียหายไปมาก จึงทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกจาก เมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีความสมบูรณ์มารวบรวมไว้ที่กรุงธนบุรี เมื่อ พุทธศักราช ๒๓๑๓

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ พระบาท สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดฯ ให้รวบรวม คัมภีร์พระไตรปิฎกในส่วนที่กระจัดกระจายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วทรงอาราธนา พระเถรานุเถระและเชษฐราชบัณฑิตผู้ทรงความรู้ ให้ทำการสังคายนาตรวจ

ชำระพระไตรปิฎก แล้วทรงโปรดฯ ให้ช่างคัดลอกจำลองพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาจารึกด้วยอักษรขอมลงในใบลาน จำนวน ๓,๗๔๖ ผูก พร้อมทั้งปิดทองหีบ ปกหน้า ปกหลัง และกรอบ เรียกว่า **พระไตรปิฎกฉบับทอง** ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดฯ ให้มีการซ่อมส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ชำรุดให้สมบูรณ์ และทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า **ฉบับรดน้ำแดง** แม้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎก ๕ ฉบับ มี**ฉบับรดน้ำเอก** **ฉบับเทพขุมนุเม** เป็นต้น พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้อาราธนาพระมหาเถระเข้าไปถวายพระธรรมเทศนาในพระบรมมหาราชวัง โดยให้เรียบเรียงพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นสำนวนพระธรรมเทศนา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ขาดหายไปให้ครบสมบูรณ์ พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า **ฉบับล่องชาด**

พระไตรปิฎกทั้ง ๔ รัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ดังกล่าวมานี้ยังเป็นภาษาบาลีอักษรขอม ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกและปริวรรตบาลีอักษรขอมเป็นบาลีอักษรไทย และทรงโปรดฯ ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก จำนวน ๓๙ เล่ม รวม ๑,๐๐๐ ชุด เพื่อฉลองในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชประสงค์อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระต้นฉบับที่ขาดหายไปเพิ่มอีกจากที่มีอยู่ ๓๙ เล่ม และจัดพิมพ์เป็น ๔๕ เล่ม จบบริบูรณ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ

[๑๔]

พุทธกิจ การตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้คณะสงฆ์กระทำอย่างโอฬารยิ่ง โดยปรับปรุงแก้ไขเครื่องหมายวรรคตอน ใช้เครื่องหมายพินทุแทนยามักการ เริ่มจัดทำตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๖๔ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ จึงแล้วเสร็จ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า สยามรณฺดสฺส เตปิฎก : พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ พิมพ์จำนวน ๑,๕๐๐ ชุด ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดพิมพ์ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยครบสมบูรณ์ และพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐนี้ได้มีการพิมพ์ซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระไตรปิฎกที่ได้รับการตรวจชำระและจัดพิมพ์ทั้งหมด นับแต่สมัยโบราณมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นภาษาบาลีหรือภาษามคธ แม้จะได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ยังมีได้มีการแปลอย่างเป็นทางการในนามของคณะสงฆ์ จึงต่อมา ในปีพุทธศักราช ๒๔๔๓ คณะสงฆ์โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๔ ได้ประชุมกันดำเนินการแปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทยบริบูรณ์และจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เรียกว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง โดยแปลตามความในพระไตรปิฎกภาษาบาลี แล้วพิมพ์เป็นเล่ม ๒,๕๐๐ ชุด ชุดละ ๔๐ เล่ม เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระชนมายุของพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งแปลเป็นสำนวนเทศนา โดยถือเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐเป็นต้นฉบับ พิมพ์ลงในใบลาน ๑,๒๕๐ กัณฑ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระอรหันตสาวกในครั้งพุทธกาลที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมีนัยหมายเพื่อประชุมฟังพระโอวาท ปาติโมกข์ในคราวจาตุรงคสันนิบาต ดิถีเพ็ญแห่งมาฆมาส อนึ่ง การแปลและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกครั้งนี้กระทำเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นมาครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ อีกส่วนหนึ่งด้วย

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงนี้ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการตรวจชำระจัดพิมพ์สืบต่อมาเนื่องในวโรกาสสำคัญอีก ๓ วาระ รวมเป็น ๔ วาระด้วยกัน

กล่าวคือ วาระที่ ๒ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด ชุดละ ๔๕ เล่ม วาระที่ ๓ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด และวาระที่ ๔ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด เนื่องในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่า พระพุทธวจนะอันเรียกว่าพระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความงอกงามรุ่งเรืองอยู่ตราบนั่น จึงทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎกถวายตามที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ถวายพระพร เนื่องในมงคลดิถีที่มีพระชนมพรรษาจะบรรจบ ๕ รอบนักษัตร ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และมีพระบรมราชโองการประกาศขออาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ พระสงฆ์เปริยญธรรมพร้อมด้วยศาสนบัณฑิต เป็นการธุระดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสถาพรแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ นี้ คณะสงฆ์ได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมการศาสนา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ขณะนั้นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยรัฐบาลซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น

[๑๖]

นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้จัดสรรงบประมาณอุดหนุน และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีพระฤกษ์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วได้ดำเนินการสังคายนาตรวจชำระในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการสังคีตการกสงฆ์ คณะกรรมการปาฬิวิโสธกะ คณะกรรมการการแห่งสังคีตการกสงฆ์ คณะกรรมการศาสนบัณฑิต ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ และคณะกรรมการดำเนินการและประสานงาน และมีสิ่งขานมัติให้ใช้ตำหนักสมเด็จพระมหาธาตุยวราชรังสฤษฎิ์ เป็นสถานที่ตรวจชำระ โดยนำพระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับหลวงแล้วนั้นมาตรวจสอบให้มีความถูกต้องทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย กล่าวคือ ในส่วนของฉบับภาษาบาลี ได้ใช้ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ เป็นต้นฉบับสอบเทียบกับพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ โดยได้ตั้งข้อ ย่อหน้า ยกหัวข้อสูตรหรือมาติกาให้เห็นชัดเจน และได้อ้างหน้าคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับฉัฐสังคีติ (อักษรพม่า) ฉบับอักษรเทวนาครี และฉบับอักษรโรมัน ในบรรทัดแรกของหน้านั้นๆ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของนักศึกษา รวมทั้งบอกเลขบรรทัดแต่ละหน้าของพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีนี้ไว้ด้วย สำหรับฉบับภาษาไทย ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง มาเป็นต้นฉบับในการตรวจสอบพิจารณาสำนวนแปล

การดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกตามที่กล่าวมานี้ได้แล้วเสร็จทันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตรและเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า ทฤษฎฐสฺส สงฺกิติเตปิฏกั ๒๕๓๐ พุทธวสุเส : พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ โดยจัดพิมพ์ฉบับภาษาบาลีจำนวน ๑,๐๐๐ ชุด และจัดพิมพ์ฉบับภาษาไทย จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด

ต่อมา พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยดังกล่าวนี้ได้มีพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา

สร้างถวายเป็นพุทธบูชา โดยเหตุที่พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์ที่มีความสำคัญ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงเตรียมการที่จะจัดพิมพ์ซ้ำ แต่เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีที่ทำกันมา คือก่อนจะจัดพิมพ์พระไตรปิฎกแต่ละครั้ง ต้องมีการประชุมสงฆ์ผู้ทรงความรู้และศาสนบัณฑิตตรวจชำระสอบทานความถูกต้องในเบื้องต้น กอปรกับได้พิจารณาเห็นว่าพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาในส่วนภาษาบาลีนั้น แม้จะดำเนินการตรวจชำระจากคณะกรรมการสังคีตการสงฆ์ในครั้งนั้นมาแล้ว แต่ก็ยังมีปาฐะที่บกพร่องผิดพลาดอยู่บ้างในบางเล่ม บางสูตร บางข้อ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและขั้นตอนการจัดพิมพ์เป็นสำคัญ แม้ในส่วนฉบับภาษาไทยก็ปรากฏว่าสูตรเดียวกันซึ่งมีบทพระบาลีเหมือนกัน หรือข้อความพระบาลีอย่างเดียวกันแต่ปรากฏต่างที่กันกลับมีข้อความสำนวนแปลที่ไม่ลงกันสมกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเกิดจากคณะกรรมการแปลมีหลายชุดจึงแปลสำนวนต่างกัน แต่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาสำหรับศึกษาค้นคว้าอ้างอิงของพุทธบริษัท หาใช่เป็นหนังสืออ่านทั่วไปไม่ แม้จะเป็นฉบับภาษาไทยก็ควรที่จะมีเอกภาพในด้านสำนวนคำแปลที่เป็นแบบอย่างและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของบัณฑิตชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเผยแพร่ในปัจจุบันมีข้อบกพร่องผิดพลาดน้อยที่สุด คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้มีฉันทานุมัติชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ทั้ง ๔๕ เล่ม เป็นอันดับแรก โดยกำหนดแนวทาง คือ ให้สอบทานคำแปลของพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาให้ถูกต้องสมบูรณ์ มิให้ตกหล่นคลาดเคลื่อนจากบทปาฐะในพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา หากพบว่าตกหล่น ก็แปลเพิ่มให้สมบูรณ์ หากพบว่าคลาดเคลื่อน ก็แปลให้ถูกต้องตามนัยรรถกถา และหากพบว่าสำนวนคำแปลของสูตรใด หรือข้อใดที่ปรากฏหลายที่ทั้งในเล่มเดียวกันหรือ

ต่างเล่มไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับฉบับภาษาบาลีแล้วปรากฏว่ามีข้อความพระบาลีอย่างเดียวกัน ก็ปรับแก้สำนวนให้ตรงกัน เป็นต้น

คณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้เพียรพยายามดำเนินการตรวจสอบต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาสำเร็จเพียงขั้นตอนการสอบทานคำแปลมิให้ตกหล่นจากต้นฉบับภาษาบาลี โดยมีได้ปรับแก้สำนวนคำแปลที่ลักลั่นกันในบางสูตรให้ลงกันสมกัน จึงต่อมา คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ได้มีมติให้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต) วัดราชโอรสาราม รับเป็นภาระธุระดำเนินการสานต่อในขั้นตอนที่เหลือให้สำเร็จเรียบร้อย ซึ่งในเบื้องต้น พระธรรมกิตติวงศ์ ได้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ที่คณะกรรมการดังกล่าวได้สอบทานคำแปลกับฉบับภาษาบาลีไว้แล้วนั้นมา ให้คณะศิษย์ดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการปรับแก้สำนวนและการเชื่อมโยงข้อมูลแล้วได้ศึกษาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะได้ดำเนินการปรับแก้สำนวนคำแปลในเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง อันเป็นการลดขั้นตอนที่ไม่ต้องพิมพ์ข้อมูลออกมาเป็นรูปเพื่อตรวจและสั่งแก้ ซึ่งช่วยประหยัดทั้งด้านเวลาและวัสดุประกอบการพิมพ์ พร้อมทั้งได้เตรียมรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระไตรปิฎกภาษาไทยจากแหล่งต่างๆ ที่พระโบราณจารย์ได้แปลไว้ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับอื่นๆ เพื่อจัดทำมาเป็นอุปการะสอบทานเทียบเคียงประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปล และที่สำคัญ ได้นำคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่นายพร รัตนสุวรรณ ได้ประชุมศาสนบัณฑิตตรวจชำระและจัดพิมพ์อย่างครบบริบูรณ์มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปลให้ถูกต้องตามพุทธานิยาย นอกจากนี้ยังได้จัดหาซีดีรอมพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำไว้มา สืบค้นข้อความพระบาลีที่ซ้ำกันเพื่อจะได้ปรับสำนวนคำแปลให้เป็นเอกภาพกันอีกด้วย เมื่อเสร็จขั้นตอนการบันทึกข้อมูลดังกล่าวแล้ว จึงได้ดำเนินการ

ปรับแก้ข้อมูลสำนวนคำแปลพระไตรปิฎกภาษาไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ไปตามลำดับเล่ม จนแล้วเสร็จทั้ง ๔๕ เล่ม พร้อมทั้งจะให้พิสูจน์อักษรก่อนเสนออนุมัติจัดพิมพ์ แต่ได้พิจารณาเห็นว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับสังคายนาที่พระโบราณจารย์ได้แปลและจัดทำไว้นั้น มิได้ทำเชิงอรรถคือคำอธิบายศัพท์หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจไว้ ดังนั้น เพื่อเอื้อประโยชน์ ในการอ่านพระไตรปิฎกให้เข้าใจสำหรับประชาชนทั่วไปและสามารถเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงที่ถูกต้องอันเหมาะสมแก่ยุคสมัยปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงได้เพิ่มขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถขึ้นโดยกำหนดแนวทางในการจัดทำ คือทำคำอธิบายเฉพาะคำศัพท์วิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งแปลทับศัพท์ไว้หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจ โดยตรวจดูคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาฯ ที่อธิบายหรือแยกประเภทศัพท์หรือข้อความแห่งพระบาลีนั้นๆ เป็นเบื้องต้นแล้วแปลสรุปความเป็นภาษาไทยที่กะทัดรัด พร้อมทั้งอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถาเป็นอักษรย่อและบอกเล่มหรือหน้าไว้ในวงเล็บเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นอ้างอิงของผู้ต้องการหลักฐานอ้างอิงหรือต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง ในกรณีคำแปลภาษาไทยที่ไม่นิยมใช้ซึ่งเกรงว่าคนทั่วไปอ่านแล้วไม่เข้าใจและต้องเสียเวลาเปิดดูความหมายในพจนานุกรม โดยที่คัมภีร์อรรถกถาก็ไม่ได้ให้คำอธิบายไว้ เช่น คำว่า ทิม ซึ่งหมายถึงศาลาแถวหรือห้องแถวสำหรับเป็นที่พักหรือเก็บของ ก็ได้ทำเชิงอรรถไว้โดยอ้างที่มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรืออธิบายเพิ่มเติมตามสมควร พร้อมทั้งบอกหน้ากำกับไว้เพื่อการสืบค้น เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถพร้อมทั้งจัดหน้าบรรดาคอนนี้ได้อาศัยความละเอียดและใช้เวลาในการจัดทำเป็นอย่างมาก

การจัดทำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ เพื่อเสนอจัดพิมพ์ดังกล่าวนี้ ได้ใช้เวลาในการดำเนินการจัดทำเป็นเวลานาน จึงแล้วเสร็จเป็นข้อมูลต้นฉบับอยู่ในคอมพิวเตอร์ ในส่วนของการจัดทำต้นฉบับ

พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ นั้นยังมิได้มีการตรวจชำระสอบทานแต่อย่างใด จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๔๔ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ประสงค์ให้พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์อันเกี่ยวเนื่องกับการพระพุทธรศาสนา นอกจากจะทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้สามารถบริหารงานปกครอง งานการศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ และงานการศึกษาสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว พระราชกรณียกิจอันเกี่ยวเนื่องกับการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธรศาสนาอีกส่วนหนึ่ง ก็คือทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระจัดพิมพ์พระไตรปิฎก ซึ่งพระราชกรณียกิจส่วนนี้ได้อำนวยผลให้พระสงฆ์และประชาชนมีหลักในการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธรศาสนา อันก่อให้เกิดความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธรศาสนาคู่กับชาติไทยตราบนานเท่านานนี้ ดังนั้น ในมหามงคลโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ นับเวลาถึงปัจจุบัน เป็นปีที่ ๖๐ สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ได้เสด็จดำรงสยามรัฐสีมาราชอาณาจักร ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์มั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร ประสิทธิ์ประสาทความไพบูลย์รุ่งเรืองวัฒนาสถาพร ทรงพระมหากรุณาแก่พสกนิกรถ้วนหน้า คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม สำนักในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกร ประเทศชาติ และพระพุทธรศาสนา จึงมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อเป็นการเฉลิมพระบุญญาธิการและเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อเป็นการสืบสานพระไตรปิฎกให้เป็น

หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในการศึกษาสัมมาปฏิบัติของพุทธบริษัท ซึ่งกิจกรรมส่วนนี้นับเป็นหนึ่งในการปฏิบัติกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๔ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วยบรรพชิต ๔๑ รูป คฤหัสถ์ ๔ คน รวม ๔๕ รูป/คน โดยมี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙) วัดสระเกศ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานกรรมการ พระพรหมมุนี (จันท์ พรหมคฺคโต ป.ธ. ๙) วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมเวที (สนธิ ชวนปญโญ ป.ธ. ๙) วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นรองประธานกรรมการ และพระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙) วัดเทวราชกุญชร เป็นเลขานุการ ซึ่งต่อมา เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๙ คณะกรรมการ ฯ นี้ได้ประชุมพิจารณาแนวทางในการดำเนินงานจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ และได้ข้อสรุปเป็นแนวปฏิบัติว่า ในการดำเนินงานตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาบาลี ให้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับในการตรวจชำระ และให้นำพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ มาเทียบเคียงโดยให้ทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกันไว้ ส่วนการตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาไทย ให้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ ที่พระธรรมกิตติวงศ์และคณะได้จัดทำไว้แล้ว ตามมติมหาเถรสมาคม มาตรวจสอบคำแปลและจัดทำหัวข้อให้ตรงกันกับพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ ที่คณะกรรมการตรวจชำระแล้ว ทั้งนี้ ประธานคณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานกองงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เป็น ๓ กอง คือ

[๒๒]

๑. คณะทำงานกองงานพระวินัยปิฎก จำนวน ๒๕ รูป/คน มี พระธรรมคุณาภรณ์ (เอื้อน หาสธมฺโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดสามพระยา เป็น ประธาน

๒. คณะทำงานกองงานพระสุตตันตปิฎก จำนวน ๑๙ รูป มี พระวิสุทธิวงศาจารย์ (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙, พธ.ด. กิตติมศักดิ์) วัด ปากน้ำ เป็นประธาน

๓. คณะทำงานกองงานพระอภิธรรมปิฎก จำนวน ๒๑ รูป/คน มี พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดพิชยญาติการาม เป็น ประธาน

ในการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาบาลีนั้น ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศมาเทียบเคียง ตรวจสอบทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกัน จำนวน ๗ ฉบับ ประกอบด้วย พระไตรปิฎกบาลี อักษรไทย ๓ ฉบับ คือ (๑) ทวยราษฎร์สง สกฺคิตฺเตปิฎกํ (๒๕๓๐ พุทธวสเส) (๒) สยามราษฎร์สง เตปิฎกํ (๒๕๒๕ พุทธวสเส) (๓) มหาจุฬาลงคปิฎกํ (อนุสรณีย์ ๒๕๐๐ พุทธวสเส) และพระไตรปิฎก บาลีอักษรต่างประเทศ ๔ ฉบับ คือ (๑) ฉฏฺฐสงฺคิตฺเตปิฎกํ (พระไตรปิฎก บาลีอักษรพม่า ฉบับฉฏฐสังคายนา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๔) (๒) อังคิลิสเตปิฎกํ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์) (๓) สิทฺทเตปิฎกํ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรสิงหล) (๔) นาลันทาทเวนาครีปาลิเตปิฎกํ (พระ ไตรปิฎกบาลีอักษรเทวนาครี ฉบับมหาวิทยาลัยนาลันทา)

คณะทำงานแต่ละกองงานได้เพียรพยายามพิจารณาตรวจต้นฉบับ พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็ม กำลังความสามารถ เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นต้นมา จึงทำให้การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บัดนี้ การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลี และภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ได้บรรลุผลเสร็จสิ้นแล้ว นับว่าสำเร็จได้โดยอาศัยพระบารมีพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริยาธิราช กอปรด้วยความวิริยะอุตสาหะอุทิศเวลาเป็นพุทธบูชาของคณะกรรมการ พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตผู้ดำเนินการพิจารณาตรวจต้นฉบับและความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และอานุภาพแห่งกุศลเจตนาในการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตในไศศวรรยราชสมบัติ ทั้งสุขโสมนัสสวัสดิ์จงเกิดมีในทุกสถาน ขอให้รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจงประสบความสำเร็จในการบริหารราชการแผ่นดิน ขออณาประชาราษฎร์และสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าจงอยู่เย็นเป็นสุขภายใต้พระบรมโพธิสมภาร เจริญงอกงามในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดจิรวิฤตกาล เทอญ

สทา ทิปฺปตุ สทุทฺธโม ตถาคตฺตปเวทิต

ทสฺเสนฺโต สพฺพโลกสฺส อุมฺมุคฺคํ วิสฺสุทฺธิยา.

ขอพระสังฆธรรมที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศไว้ แสดง
ทางตรงเพื่อความบริสุทธิ์แก่โลกทั้งปวง จงรุ่งเรืองทุกเมื่อ เทอญ.

THE PALĪ ALPHABET IN THAI AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

ॐ = a ॐ̄ = ā ॐ̇ = i ॐ̄̇ = ī ॐ̈ = u ॐ̄̈ = ū ॐ̇̈ = e ॐ̄̇̈ = o

CONSONANTS WITH VOWEL “A”

ก = ka	ข = kha	ค = ga	ฃ = gha	ง = ṅa
จ = ca	ฉ = cha	ช = ja	ฌ = jha	ฌ̇ = ña
ฎ = ṭa	ฐ = ṭha	ฑ = ḍa	ฒ = ḍha	ณ = ṇa
ด = ta	ถ = tha	ท = da	ธ = dha	น = na
ป = pa	ผ = pha	พ = ba	ภ = bha	ม = ma

ย = ya ړ = ra ล = la ฬ = va ส = sa ห = ha พ = ḷa ๐ = ṁ

VOWELS IN COMBINATION

ก = ka ก̄ = k̄ā ก̇ = k̇i ก̄̇ = k̄ī ก̈ = k̈u ก̄̈ = k̄ū ก̇̈ = k̇e ก̄̇̈ = k̄o
 ข = kha ข̄ = kh̄ā ข̇ = kḣi ข̄̇ = kh̄ī ข̈ = kḧu ข̄̈ = kh̄ū ข̇̈ = khe ข̄̇̈ = kho

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ทฤษฎารัฐส เตปิฏเก สงเกตวิญญาปนํ

อ.	=	อังกลิสเตปิฏกํ
จ.	=	จญจสงคีติเตปิฏกํ
ทย.	=	ทยยรฎฐสสงคีติเตปิฏกํ (๒๕๓๐ พุทธวสเส)
เท.	=	นาลนทาเทวนาคริปาลิตเตปิฏกํ
โป.	=	โปราณเตปิฏกํ
มหา.	=	มหาจุพาเตปิฏกํ (อนุสสรณียํ ๒๕๐๐ พุทธวสเส)
สี.	=	สีหพเตปิฏกํ
สุยา.	=	สุยามรฎฐส เตปิฏกํ (๒๕๒๕ พุทธวสเส)

สุตตตันตปิฎก สัมมุตตนิคายสุต

สคาถกสสัมมุตตปาติยา

กิตฺตฺนปตฺตํ

มตฺติกา

องฺเก

๑. เทวตาสัมมุตตํ

๑. นพวกุโ

๑.	โอฆตรณสุตฺตํ	๑
๒.	นิโมกฺขสุตฺตํ	๒
๓.	อุปเนยฺยสุตฺตํ	๓
๔.	อจฺเจนฺตฺติสุตฺตํ	๓
๕.	กตฺติณฺทิสฺสุตฺตํ	๔
๖.	ชาครสุตฺตํ	๔
๗.	อปฺปฏฺวิวิทฺตสุตฺตํ	๕
๘.	สุสมมฺมฺจฺจสุตฺตํ	๕
๙.	มานกามสุตฺตํ	๕
๑๐.	อรณฺณสุตฺตํ	๖
	อุทฺททานคาถา	๖

๒. นนฺทนวกุโ

๑.	นนฺทนสุตฺตํ	๗
๒.	นนฺทตฺติสุตฺตํ	๘

มาติกา

องฺเก

๓. นตฺถิปุตฺตสมสฺสตุตฺ	๙
๔. ขตฺติยสฺสตุตฺ	๙
๕. สณฺมานสฺสตุตฺ	๙
๖. นิทฺทาทนุทิสฺสตุตฺ	๙
๗. ทุกฺกรสฺสตุตฺ	๑๐
๘. หิริสฺสตุตฺ	๑๐
๙. กุฎฺฐิกาสฺสตุตฺ	๑๐
๑๐. สมิทฺธิสฺสตุตฺ	๑๑
อุทฺทหานคาถา	๑๖

๓. สตฺตฺวิทฺกฺ

๑. สตฺตฺติสฺสตุตฺ	๑๗
๒. ผุสฺตฺติสฺสตุตฺ	๑๗
๓. ขมฺมสฺสตุตฺ	๑๗
๔. มโนนิวารณสฺสตุตฺ	๑๘
๕. อรหฺนตฺสฺสตุตฺ	๑๘
๖. ปชฺไชตฺสฺสตุตฺ	๑๙
๗. สรสฺสตุตฺ	๒๐
๘. มหทฺทฺชนสฺสตุตฺ	๒๐
๙. จตฺตจกฺกสฺสตุตฺ	๒๐
๑๐. เปณฺชงฺฆสฺสตุตฺ	๒๑
อุทฺทหานคาถา	๒๑

มาติกา

อङ्กะ

๔. สตุตฺตปายิกวคฺโค

๑. สพุทฺธิสฺสตุตฺตํ	๒๒
๒. มจฺจุฉริสฺสตุตฺตํ	๒๓
๓. สารุสฺสตุตฺตํ	๒๕
๔. นสฺสนฺติสฺสตุตฺตํ	๒๘
๕. อุชฺฌมานสญฺญิสฺสตุตฺตํ	๒๘
๖. สทฺฐาสฺสตุตฺตํ	๓๑
๗. สมยสฺสตุตฺตํ	๓๒
๘. สกฺกิสฺสตุตฺตํ	๓๔
๙. ปจฺมปทฺฐนฺนเรตฺตสฺสตุตฺตํ	๓๗
๑๐. พุทฺธิยปทฺฐนฺนเรตฺตสฺสตุตฺตํ	๓๘
อุทฺททานคาถา	๓๘

๕. อาทิตฺตวคฺโค

๑. อาทิตฺตสฺสตุตฺตํ	๓๙
๒. กิทฺทสฺสตุตฺตํ	๔๐
๓. อนฺนสฺสตุตฺตํ	๔๐
๔. เอกมฺมสฺสตุตฺตํ	๔๐
๕. อโนมสฺสตุตฺตํ	๔๑
๖. อจฺจุฉราสฺสตุตฺตํ	๔๑
๗. วนโรปสฺสตุตฺตํ	๔๑
๘. เขตวานสฺสตุตฺตํ	๔๒
๙. มจฺจุฉริสฺสตุตฺตํ	๔๒

มัทติกา

อङ्กะ

๑๐. ฃฏฏิกการสุตฺตํ	๔๓
อุทฺททานคาถา	๔๕

๖. ชราวกฺโข

๑. ชราวสุตฺตํ	๔๖
๒. อชราวสุตฺตํ	๔๖
๓. มิตฺตสุตฺตํ	๔๖
๔. วตฺถุสุตฺตํ	๔๗
๕. ปจฺจมชวสุตฺตํ	๔๗
๖. ทุตฺติยชวสุตฺตํ	๔๗
๗. ตตฺติยชวสุตฺตํ	๔๗
๘. อุปฺปถสุตฺตํ	๔๘
๙. ทุตฺติยสุตฺตํ	๔๘
๑๐. กวิสฺสุตฺตํ	๔๘
อุทฺททานคาถา	๔๙

๗. อนุชวกฺโข

๑. นามสุตฺตํ	๕๐
๒. จิตฺตสุตฺตํ	๕๐
๓. ตณฺหาสุตฺตํ	๕๐
๔. สณฺโฆชวสุตฺตํ	๕๑
๕. พนฺชชวสุตฺตํ	๕๑
๖. อพฺภาหตฺตสุตฺตํ	๕๑
๗. อุทฺทกิตฺตสุตฺตํ	๕๒

มาติกา

อังกะ

๘. ปิहितสตุตม์	๕๒
๙. อิจฺจนาสตุตม์	๕๒
๑๐. โลกสตุตม์	๕๒
อุทฺทหานคาถา	๕๓

๘. ฆตฺตวาวกโก

๑. ฆตฺตวาสตุตม์	๕๔
๒. รกสตุตม์	๕๔
๓. วิตฺตสตุตม์	๕๔
๔. วุฏฺฐิสตุตม์	๕๕
๕. ภิตฺตาสตุตม์	๕๕
๖. นชฺชิตฺตสตุตม์	๕๖
๗. อิสฺสริยสตุตม์	๕๖
๘. กามสตุตม์	๕๗
๙. ปาถะยสตุตม์	๕๗
๑๐. ปชฺชิตสตุตม์	๕๘
๑๑. อรณสตุตม์	๕๘
อุทฺทหานคาถา	๕๙

๒. เทวปุตฺตสํยุตฺตัม

๑. ปจฺจวากโก

๑. ปจฺจวากสสฺสสตุตม์	๖๐
๒. ทุติยวากสสฺสสตุตม์	๖๐
๓. มามสตุตม์	๖๑

มัตติกา

องฺเก

๔.	มาคฺชสฺสตุตฺตํ	๖๑
๕.	ทามลิสฺสตุตฺตํ	๖๒
๖.	กามทสฺสตุตฺตํ	๖๓
๗.	ปญฺจาลจณฺทสฺสตุตฺตํ	๖๔
๘.	ตายนสฺสตุตฺตํ	๖๔
๙.	จณฺทิมสฺสตุตฺตํ	๖๖
๑๐.	สุริยสฺสตุตฺตํ	๖๗
	อุทฺททานคาคา	๖๘

๒. อนาถปิณฑิกวกฺโก

๑.	จณฺทิมสฺสตุตฺตํ	๖๙
๒.	เวณฺทสฺสตุตฺตํ	๖๙
๓.	ทีฆลฺมฺจิสฺสตุตฺตํ	๗๐
๔.	นนฺทานสฺสตุตฺตํ	๗๐
๕.	จณฺทานสฺสตุตฺตํ	๗๑
๖.	วาสุทตฺตสฺสตุตฺตํ	๗๒
๗.	สุพฺรหฺมสฺสตุตฺตํ	๗๒
๘.	กกุฏสฺสตุตฺตํ	๗๒
๙.	อุตุตฺตรสฺสตุตฺตํ	๗๓
๑๐.	อนาถปิณฑิกสฺสตุตฺตํ	๗๔
	อุทฺททานคาคา	๗๖

มัทิกา

อङ्กะ

๓. นานาติตฺถิยวกุโก

๑. สีวสุตฺตํ	๗๗
๒. เปมสุตฺตํ	๗๘
๓. เสรีสุตฺตํ	๗๙
๔. ขมฺมิกการสุตฺตํ	๘๒
๕. ชนฺตฺสุตฺตํ	๘๓
๖. โรหิตสฺสสุตฺตํ	๘๔
๗. นนฺทสุตฺตํ	๘๖
๘. นนฺทวิวิสาณสุตฺตํ	๘๗
๙. สฺสิมสุตฺตํ	๘๗
๑๐. นานาติตฺถิยสวากสุตฺตํ	๙๑
อุทฺทหานคคาถา	๙๔

๓. โกสลตํยฺตฺตํ

๑. ปจฺจวกุโก

๑. ทหฺรสุตฺตํ	๙๕
๒. ปุริสสุตฺตํ	๙๘
๓. ชรามรณสุตฺตํ	๙๘
๔. ปิยสุตฺตํ	๙๙
๕. ตฺตฺตฺรภิตฺตสุตฺตํ	๑๐๑
๖. อปฺปกสุตฺตํ	๑๐๓
๗. อตฺถการณสุตฺตํ	๑๐๔
๘. มลฺลิกาสุตฺตํ	๑๐๔

มาติกา

อังกะ

๙.	ยณณสุตฺตํ	๑๐๖
๑๐.	พณฺณสุตฺตํ	๑๐๗
	อุทฺทหานคาคา	๑๐๘

๒. ทุตติยวคฺโค

๑.	สตุตฺตขณฺณิลสุตฺตํ	๑๐๙
๒.	ปญฺจราชสุตฺตํ	๑๑๑
๓.	โทณปากสุตฺตํ	๑๑๔
๔.	ปจฺมสงฺคามวตฺถุสุตฺตํ	๑๑๕
๕.	ทุตฺติยสงฺคามวตฺถุสุตฺตํ	๑๑๗
๖.	มลฺลิกาสุตฺตํ	๑๒๐
๗.	อปปมาทสุตฺตํ	๑๒๑
๘.	กถยาณมิตฺตสุตฺตํ	๑๒๒
๙.	ปจฺมอปปตฺตกสุตฺตํ	๑๒๕
๑๐.	ทุตฺติยอปปตฺตกสุตฺตํ	๑๒๘
	อุทฺทหานคาคา	๑๓๐

๓. ตติยวคฺโค

๑.	ปุคฺคลสุตฺตํ	๑๓๑
๒.	อัยยิกาสุตฺตํ	๑๓๖
๓.	โลกสุตฺตํ	๑๓๗
๔.	อิสฺสตุตฺถสุตฺตํ	๑๓๘
๕.	ปพฺพโตปมสุตฺตํ	๑๔๑
	อุทฺทหานคาคา	๑๔๒

มัทิกา

อังกูร

๔. มารตัมยัต

๑. ปจมวลุกโก

๑. ตโปกมมสุตตัม	๑๔๕
๒. หตถิราชวณณสุตตัม	๑๔๖
๓. สุภาสสุตตัม	๑๔๗
๔. ปจมวลมารปาสสุตตัม	๑๔๗
๕. ทุตติยมารปาสสุตตัม	๑๔๘
๖. สปปสุตตัม	๑๔๙
๗. สุปตติสุตตัม	๑๕๑
๘. นนทตติสุตตัม	๑๕๑
๙. ปจมวลอายสุตตัม	๑๕๒
๑๐. ทุตติยอายสุตตัม	๑๕๓
อุทฺททานคาคา	๑๕๔

๒. ทุตติยวุกโก

๑. ปาสาณสุตตัม	๑๕๕
๒. กิณนุสสีหสุตตัม	๑๕๕
๓. สกกลิกสุตตัม	๑๕๖
๔. ปฏฐุปสุตตัม	๑๕๘
๕. มานสสุตตัม	๑๕๘
๖. ปตตตสุตตัม	๑๕๙
๗. ฉณสสุตตัม	๑๖๐
๘. ปิณฺณสุตตัม	๑๖๒

มัตติกา

อङ्กะ

๙.	กสฺสกสฺสตฺตํ	๑๖๓
๑๐.	รชฺชสฺสตฺตํ	๑๖๕
	อุทฺททานคาถา	๑๖๖

๓. ตติยวคฺโค

๑.	สมฺพหุสฺสตฺตํ	๑๖๗
๒.	สมิพฺพิสฺสตฺตํ	๑๖๙
๓.	โคธิกสฺสตฺตํ	๑๗๑
๔.	สตุตฺตวสฺसानุพนฺธสฺสตฺตํ	๑๗๔
๕.	มารวีสฺสตฺตํ	๑๗๕
	อุทฺททานคาถา	๑๘๑

๕. ภิกฺขุณีถัยสฺสตฺตํ

๑.	อาพวีกาสฺสตฺตํ	๑๘๒
๒.	โสมาสฺสตฺตํ	๑๘๓
๓.	กิสฺสาคอตมียสฺสตฺตํ	๑๘๔
๔.	วิชฺชาสฺสตฺตํ	๑๘๕
๕.	อุปฺปลวณฺณาสฺสตฺตํ	๑๘๖
๖.	จาลาสฺสตฺตํ	๑๘๘
๗.	อุปจาลาสฺสตฺตํ	๑๘๘
๘.	สีสฺสปจาลาสฺสตฺตํ	๑๘๙
๙.	เสลาสฺสตฺตํ	๑๙๐
๑๐.	วชิราสฺสตฺตํ	๑๙๑
	อุทฺททานคาถา	๑๙๓

มาติกา

อંગุเก

๖. พุทธมัญญุตตัม

๑. ปฐมกุกุโ

๑. พุทธมัญญุตตัม	๑๙๔
๒. คารวสุตตัม	๑๙๗
๓. พุทธมัญญุตตัม	๒๐๐
๔. พกพุทธมัญญุตตัม	๒๐๓
๕. อภยตตพุทธมัญญุตตัม	๒๐๖
๖. พุทธมัญญุตตัม	๒๐๙
๗. โกกาลีสุตตัม	๒๑๒
๘. กตโมรคตีสสุตตัม	๒๑๒
๙. ตุพุทธมัญญุตตัม	๒๑๓
๑๐. โกกาลีสุตตัม	๒๑๔
อุททานคาถา	๒๑๘

๒. ทุตียกุกุโ

๑. สนงกุมารสุตตัม	๒๑๙
๒. เทวทตตสุตตัม	๒๑๙
๓. อนนทกวินทสุตตัม	๒๒๐
๔. อรณวตีสสุตตัม	๒๒๑
๕. ปรีนิพพานสุตตัม	๒๒๕
อุททานคาถา	๒๒๗

มัตติกา

องเก

๗. พุราหุมนลัญยุตตัม

๑. อรหนตวคโค

๑. ฌณชานีสุตตัม	๒๒๘
๒. อกโกสสุตตัม	๒๓๐
๓. อสุรินทกสุตตัม	๒๓๒
๔. พิลงคิกสุตตัม	๒๓๓
๕. อหีสกสุตตัม	๒๓๔
๖. ชฎาสุตตัม	๒๓๕
๗. สุกุฏิกสุตตัม	๒๓๖
๘. อคคิกสุตตัม	๒๓๖
๙. สุนทริกสุตตัม	๒๓๘
๑๐. พหุวัตรสุตตัม	๒๔๒
อุทฺททานคาถา	๒๔๔

๒. อุปาสทวคโค

๑. กสิภารทวาชสุตตัม	๒๔๕
๒. อุทฺยสุตตัม	๒๔๗
๓. เทวहितสุตตัม	๒๔๘
๔. มหาสาลสุตตัม	๒๕๐
๕. มานตฺถทฺฐสุตตัม	๒๕๒
๖. ปจฺจนีกสุตตัม	๒๕๔
๗. นวกมฺมิกสุตตัม	๒๕๕

มัตติกา

อङ्กะ

๘. กฏจहारสูตร	๒๕๖
๙. มาตุโปสกสูตร	๒๕๘
๑๐. ภิกขุภกสูตร	๒๕๙
๑๑. สงฺกรวสูตร	๒๖๐
๑๒. โขมทุสฺสสูตร	๒๖๑
อุทฺทหานคาถา	๒๖๓

๘. วงศ์สัณฺฑุตฺตํ

๑. นิภฺวณฺตสูตร	๒๖๔
๒. อรติสูตร	๒๖๕
๓. เปสฺลสูตร	๒๖๗
๔. อานนฺทสูตร	๒๖๘
๕. สุภาสิตสูตร	๒๖๙
๖. สารีปุตฺตสูตร	๒๗๐
๗. ปวารณาสสูตร	๒๗๒
๘. ปโรสฺหสฺสสูตร	๒๗๔
๙. โกณฺทณฺณสูตร	๒๗๖
๑๐. โมคฺคฺคฺลฺลานสูตร	๒๗๗
๑๑. คคฺควราสูตร	๒๗๘
๑๒. วงศ์สัณฺฑุตฺตํ	๒๗๙
อุทฺทหานคาถา	๒๘๐

มัตติกา

อังกู

๕. วนถัมยัตถุ

๑. วิเวกสตุตถัม	๒๘๑
๒. อุปปญจันสตุตถัม	๒๘๒
๓. กสสปปโคตตสตุตถัม	๒๘๓
๔. สมพหุลสตุตถัม	๒๘๓
๕. อานนทสตุตถัม	๒๘๔
๖. อนรุททสตุตถัม	๒๘๕
๗. นาคทตตสตุตถัม	๒๘๖
๘. กุลลฉรณีสตุตถัม	๒๘๖
๙. วชชีปุตตสตุตถัม	๒๘๗
๑๐. สขฉายสตุตถัม	๒๘๘
๑๑. อโยนิโสมนสิการสตุตถัม	๒๘๙
๑๒. มชฉนตติกสตุตถัม	๒๙๐
๑๓. ปากติณทริยสตุตถัม	๒๙๐
๑๔. ปทุมปุปผสตุตถัม	๒๙๑
อุททานคาถา	๒๙๒

๑๐. ยกขถัมยัตถุ

๑. อินทกสตุตถัม	๒๙๓
๒. สกุกนามสตุตถัม	๒๙๓
๓. สฐิจิโถมสตุตถัม	๒๙๔
๔. มณิกาทสตุตถัม	๒๙๕
๕. สานสตุตถัม	๒๙๖

มัตติกา

๖. ปิยงฺกรสุตฺตํ	๒๙๗
๗. ปุณฺณพฺพสุตฺตํ	๒๙๘
๘. สุทฺตฺตสุตฺตํ	๒๙๙
๙. ปจฺจมสฺสกุภาสุตฺตํ	๓๐๒
๑๐. ทฺวติยสฺสกุภาสุตฺตํ	๓๐๒
๑๑. จีรํสาสุตฺตํ	๓๐๓
๑๒. อาพวกฺสุตฺตํ	๓๐๓
อุทฺทหํคณฺหา	๓๐๖

องฺกุเร

๑๑. สกฺกสํยฺตฺตํ

๑. ปจฺจมวคฺโค

๑. สุวீรสุตฺตํ	๓๐๗
๒. สุสิมฺมสุตฺตํ	๓๐๙
๓. ฐคฺคสุตฺตํ	๓๑๐
๔. เวปจฺจิตฺติสุตฺตํ	๓๑๓
๕. สฺสภาสิตตชยสุตฺตํ	๓๑๕
๖. กุลาวกฺสุตฺตํ	๓๑๘
๗. นทฺทพฺปยุตฺตํ	๓๑๙
๘. เวโรจนอสนฺนินทสุตฺตํ	๓๒๐
๙. อรณฺณายตนอิสฺสิสุตฺตํ	๓๒๐
๑๐. สมนุทฺทกสุตฺตํ	๓๒๒
อุทฺทหํคณฺหา	๓๒๓

มัตติกา

อङ्กะ

๒. ทุตติยวकुโก

๑. ปจรมทวสตุตฺ	๓๒๔
๒. ทุตติยทวสตุตฺ	๓๒๕
๓. ตตติยทวสตุตฺ	๓๒๖
๔. ทพิททสตุตฺ	๓๒๘
๕. รามณยุยกสตุตฺ	๓๓๐
๖. ยชมานสตุตฺ	๓๓๐
๗. พุทรวนทนาสตุตฺ	๓๓๑
๘. ปจรมสกุณมสฺสนสตุตฺ	๓๓๒
๙. ทุตติยสกุณมสฺสนสตุตฺ	๓๓๓
๑๐. ตตติยสกุณมสฺสนสตุตฺ	๓๓๔
อุทฺททานคาคา	๓๓๕

๓. ตตติยวकुโก

๑. ฆตฺวาสตุตฺ	๓๓๖
๒. ทุพฺพณฺณียสตุตฺ	๓๓๖
๓. มายาสตุตฺ	๓๓๘
๔. อจฺจยสตุตฺ	๓๓๙
๕. อกุโกธสตุตฺ	๓๔๐
อุทฺททานคาคา	๓๔๐
ปทานุกโม	๓๔๓
อสาธารณนามานิ	๓๕๐
คาคานํ ปจรมปาทา	๓๕๖
ธมมปฺปเกโท	๓๖๔

สุตฺตนฺตปิฎกํ สํยฺตฺตนิคายสุตฺต สคาถวคฺคสํยฺตฺตปาถิ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส.

๑. เทวตาสํยฺตฺตํ

๑. นพวคฺโค

๑. โอมตรณสุตฺตํ

[๑] เอวเมวเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริตฺวา
เชตวนเณ อนาถปิณฑิกิสฺส อารามเณ. อถ โข อณฺเฏตฺรา เทวตา
อภิกฺกนฺตํ รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนํ
โอภาเสตฺวา เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อญฺจาสิ. เอกมนฺตํ จิตฺตา โข สว เทวตา
ภควนฺตํ เอตทวโจ “กถํ นู ตวํ มาริส โอมมตริตฺติ. “อปฺปติฏฺฐจํ
ขวหา อวฺโส อนายฺหํ โอมมตรินฺตติ. “ยถากถํ ปน ตวํ มาริส
อปฺปติฏฺฐจํ อนายฺหํ โอมมตริตฺติ. “ยทา สุวหา อวฺโส สนฺติฏฺฐามิ
ตทาสฺสุ สํสีทามิ; ยทา สุวหา [๑] อายฺหามิ ตทาสฺสุ นิยุทฺตามิ”

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อวฺโส

^๒ ฉ.,เท.,อิ. นิพฺพุทฺตามิ

เอวံ ขวาทิ อวูโส อปฺปติฏฺฐิ อณายุหิ โอมมตฺรินฺติ.

“จิรสฺส วต ปสฺสามิ พฺราหฺมณํ ปรีนิพฺพุตํ
อปฺปติฏฺฐิ อณายุหิ ตินฺนํ โลเก วิสฺตติกนฺติ.

อิทมวโจ สา เทวดา, สมฺมณฺโณ สุตฺตา อโหสิ. อถ โข
สา เทวดา “สมฺมณฺโณ” เม สุตฺตาติ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเวณฺตรชาเยตี.

๒. นิโมกฺขสุตฺต^๒

[๒] สวตฺถิณินานํ. อถ โข อญฺญตรา เทวดา อภิกฺกนฺตาย
รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอบาเสตฺวา, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ
อญฺจาสิ. เอกมฺนตํ จิตา โข สา เทวดา ภควนฺตํ เอตทวโจ
“ชานาสิ โน ตวํ มาริส สุตฺตานํ นิโมกฺขํ ปโมกฺขํ” วิเวกนฺติ.
“ชานามิ ขวาทิ อวูโส สุตฺตานํ นิโมกฺขํ ปโมกฺขํ” วิเวกนฺติ.
“ยถากถํ ปน ตวํ มาริส ชานาสิ สุตฺตานํ นิโมกฺขํ ปโมกฺขํ
วิเวกนฺติ.

“นฺนทิกาวปฺริกฺขยา^๔ สณฺณาวินฺณวณฺสงฺขยา

เวทนานํ นิโรธา อุปฺปมา

เอวံ ขวาทิ อวูโส ชานามิ

สุตฺตานํ นิโมกฺขํ^๕ ปโมกฺขํ วิเวกนฺติ.

^๑ส. สมฺมณฺณาโต

^๒ส. ปาโมกฺข

^๓ส. ปาโมกฺข ฉ., เท. ปโมกฺข

^๔ฉ. นิโมกฺโข

^๕ฉ., เท. นฺนทิกาวปฺริกฺขยา

๓. อุปเนยฺยสยฺยตฺตํ^๑

[๓] สวตฺถึนิทานํ.^๒ เอกมฺหุตํ จิตฺตา โข สวาทฺเตวตา
ภควโต สนฺติเก อิมํ คถํ อภาสิ

“อุปเนยฺยติ ชีวิตมปฺปมายํ”^๓
 ชรูปนิตฺตสฺส น สนฺติ ตาณา
 เอตํ ภยํ มรณํ เปกฺขมาโน
 ปญฺญานํ กยิราถ สุขาวหานีติ^๔
 “อุปเนยฺยติ ชีวิตมปฺปมายํ”
 ชรูปนิตฺตสฺส น สนฺติ ตาณา
 เอตํ ภยํ มรณํ เปกฺขมาโน
 โลกามิสฺส ปชฺเห สนฺติเปกฺโขติ.

๔. อจฺเจนฺตีสยฺยตฺตํ

[๔] สวตฺถึนิทานํ. เอกมฺหุตํ จิตฺตา โข สวาทฺเตวตา
ภควโต สนฺติเก อิมํ คถํ อภาสิ

“อจฺเจนฺติ กาลา ตรยฺหนฺติ รตฺติโย
 วโยคฺคณา อญฺฺพุพฺพํ ชฺหนฺติ
 เอตํ ภยํ มรณํ เปกฺขมาโน
 ปญฺญานํ กยิราถ สุขาวหานีติ.

^๑ จ. อุปเนยฺยสยฺยตฺตํ อ. อุปเนยฺย

^๒ จ., เท., อ. ชีวิตมปฺปมาย

^๓ สยา., อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ. เอมฺปฺริย.

^๔ ส. อิตฺตสฺสทํ น ทิสฺสติ.

“อจุเจนฺติ กาลา ตรยฺนฺติ รตฺติโย
 วโยคฺฌา อญฺปุพฺพํ ชฺหนฺติ
 เอตํ ภยํ มรเณ เปกฺขมาโน
 โลกามิสฺส ปชฺเห สนฺติเปกฺโขติ.

๕. กตินิกฺขิตฺตํ

[๕] สาวตฺถีนิกานํ. เอกมฺหํ จิตา โข สา เทวตา
 ภควนฺตํ^๑ คากฺขา อชฺฌภาสิ^๒

“กตฺติ นินฺเท กตฺติ ชฺเห	กตฺติ จุตฺตริ ^๓ ภาวเย,
กตฺติ สงฺกาคฺติโต ^๔ ภิกฺขุ	โอฆตฺติณฺโณติ วุจฺจตีติ.
“ปญฺจ นินฺเท ปญฺจ ชฺเห	ปญฺจ จุตฺตริ ภาวเย,
ปญฺจ สงฺกาคฺติโต ภิกฺขุ	โอฆตฺติณฺโณติ วุจฺจตีติ.

๖. ชาครสฺสุตฺตํ

[๖] สาวตฺถีนิกานํ. เอกมฺหํ จิตา โข สา เทวตา
 ภควโต สนฺติเก อิมํ คากฺกํ อภาสิ

“กตฺติ ชาครตํ สุตฺตา	กตฺติ สุตฺเตสฺส ชาครา
กตฺติภิ รชฺมาเทติ	กตฺติภิ ปริสฺสุฆตฺตีติ.
“ปญฺจ ชาครตํ สุตฺตา	ปญฺจ สุตฺเตสฺส ชาครา
ปญฺจภิ รชฺมาเทติ	ปญฺจภิ ปริสฺสุฆตฺตีติ.

^{๑-๒} น.,เท. ภควโต สนฺติเก อิมํ คากฺกํ อภาสิ. ^๓ สฺยา.,อิ. วุตฺตริ, เอวมฺปริปิ.

^๔ ส. สงฺกาคฺติโก น.,เท.,อิ. สงฺกาคฺติโต, เอวมฺปริปิ.

เอโก อรณเณ วิหรมปมตโต
 น มจจุชเยยสส ตเรยย^๑ ปารนติ.^๒
 “มานัน ปหาย สฺสมาหิตตโต
 สฺสเจตโส สพฺพธิ วิปฺปมตโต
 เอโก อรณเณ วิหริ อปฺปมตโต
 ส มจจุชเยยสส ตเรยย ปารนติ.

๑๐. อรณยสุตฺตํ

[๑๐] สาวตฺถิณิทานัน. เอกมฺนตํ จิตฺตา ไช สา เทวตา
 ภควนฺตํ คากาย อชฺฌภาสิ

“อรณเณ วิหรนฺตานัน	สนฺตานัน พุรหฺมจารินัน
เอกภตฺตํ ภูณฺชมานานัน	เกน วณฺโณ ปสฺสิตฺติ.
“อตีตํ นานุโสจฺนติ	นปฺปชปฺปนฺติ นาคตํ”
ปจฺจุปฺปนฺเนน ยาเปนฺติ	เตน วณฺโณ ปสฺสิต.
อนาคตปฺปชปฺปาย	อตีตสฺसानุโสจฺนา
เอเตน พาลา สฺสสนฺติ	นโฬว หริโต ลฺลิตติ.

ปจฺจิม นพฺวคฺโค.

ตสฺสุทฺตทานัน

“โอฬํ นิโมกฺโข อุปเนยฺย	อจฺเจนฺติ กติฉินฺทิจ จ
ชาครํ อปฺปฏฺวิวิทฺตา	สฺสสมฺมฏฺจา มานกามินา
อรณเณ ทสโม วุตฺโต	วคฺโค เตน ปวฺจจตฺติ.

^๑ ส. ตรนฺติ

^๒ ส. “ปาเรนฺติตฺติป” “ปเรสนฺติตฺติป ปาโจ.

^๓ ส. นปฺปชปฺปมฺนาคตํ

๒. นนฺทนวกุโณ^๑

๑. นนฺทนสฺสุตฺตํ

[๑๑] เอวเมวเม สุตฺตํ :-^๒ เอกํ สมยํ ภควา สาวตถียํ วิหริติ
เชตวันเอน นานาปิณฑิกิสฺส อารามเณ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺสุ.
ภควา เอตทโวจ

“ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว อณฺณตฺรา ตาวตีสกાયิกา เทวตา
นนฺทนเวน อจฺจนราสงฺฆปริวฺรุตตา ทิพฺเพหิ ปญฺจหิ กามคฺเชหิ
สมปปีตา สมงฺคิภูตา ปริจารียมานา” ตายํ เวลายํ อิมํ คถํ
อภาสิ

“น เต สุขํ ปชานนฺติ เย น ปสฺสนนฺติ นนฺทนํ
อาวาสํ นรทวานํ ติทฺธานํ ยสฺสสินนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, ภิกฺขเว อณฺณตฺรา เทวตา ตํ เทวตํ
คากาย ปจฺจภาสิ^๔

“น ตวํ พาลे ปชานาสี^๕ ยถา อรหตํ วโจ
‘อนิจฺจา สพฺเพ’ สงฺขารา อุปฺปาทวยธฺมมโน
อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เตสํ วูปสโม สุโขติ.

^๑ เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. ปริจารยมานา

^๔ ส. วิชานาสี

^๒ สฺยา. อิมเ ปาจา น ทิสฺสนนฺติ.

^๕ ส. อชฺฌมภาสิ

^๖ ฉ., เท. สพฺพสงฺขารา

๒. นนทติสุตฺตํ

[๑๒] สาวตถิณีทานัน. เอกมนฺตํ จิตา โข सा เทวता
ภควโต สนฺติเก อิมं คถํ อภาสิ

“นนทติ ปฺตุเตหิ ปฺตุติมา
โคมิโก^๑ โคหิ ตเถว นนทติ
อุปฐิหิ นรสฺส นนทนา
น หิ โส นนทติ โย นิรูปฐิติ.

“โสจติ ปฺตุเตหิ ปฺตุติมา
โคมิโก^๑ โคหิ ตเถว โสจติ
อุปฐิหิ นรสฺส โสจนา
น หิ โส โสจติ โย นิรูปฐิติ.

๓. นตฺธิปฺตุตตสมฺมสุตฺตํ

[๑๓] สาวตถิณีทานัน. เอกมนฺตํ จิตา โข सा เทวता
ภควโต สนฺติเก อิมं คถํ อภาสิ

“นตฺธิ ปฺตุตตสมํ เปมํ	นตฺธิ โคสมิกิ ^๒ ฐนํ,
นตฺธิ สฺวียสฺมา อาภา	สมุทฺทปฺรมา สราติ.
“นตฺธิ อตฺตสมํ เปมํ	นตฺธิ ฐณฺณสมํ ฐนํ
นตฺธิ ปญฺญาสฺมา อาภา	วฏฺฐิจิ เว ^๓ ปฺรมา สราติ.

^๑ ฉ., เท. โคมา

^๒ ฉ., เท. โคสมิต

^๓ ส. เจ

๔. ขตติยสุต

[๑๔] เอกมุต จิตา โข สา เทวตา ภควโต สนติเก
อิม คาล อภาสิ

“ขตติโย ทิปท^๑ เสฏโฐ พลิตุโร^๒ จตูปท.
โกมารี^๓ เสฏจา ภริยาน โย จ ปุตตาน ปุพพิชิต.
“สมพุทโร ทิปท เสฏโฐ อาชานิโย จตูปท
สุสสุสา เสฏจา ภริยาน โย จ ปุตตานมสสวัตติ.”

๕. สกมานสุต

[๑๕] “จิตะ มชฺฌนติเก^๑ กาละ สนนินฺนเนสฺ” ปกฺขิสฺ
สกนเตว^๒ พุรหารณณ^๓ ตํ ภยํ ปฏฺิภาติ มนฺติ.
“จิตะ มชฺฌนติเก^๑ กาละ สนนินฺนเนสฺ ปกฺขิสฺ
สกนเตว^๒ พุรหารณณ^๓ สา รตฺติ ปฏฺิภาติ มนฺติ.

๖. นิททาตททิสุต

[๑๖] “นิททา ตนฺที วิชฺิมหิตา^๑ อรตฺติ ภตฺตสมฺมโท
เอเตน นปฺปกาสติ อริยมคฺโค อิท ปาณินฺนติ.
“นิททา ตนฺที วิชฺิมหิตํ อรตฺติ ภตฺตสมฺมทํ
วีริเยน น ปณฺาเมตฺวา อริยมคฺโค วิสฺซุณฺตตีติ.

^๑ ฉ., อ. ทวิปท

^๓ อ. กุมาริ

^๔ สยา. สกมานสุต

^๕ ส. สนนินฺนเนสฺ ฉ., เท. สนนินฺนเนสฺ

^๖ สยา. มหารณณ

^๒ ส., เท., อ. พลิตุโร

^๔ ส. อิตฺตทโท น ทิสฺสตี.

^๖ ทย. มชฺฌนติเก

^๘ สยา. ปลาเตว

^{๑๐} ฉ., เท. วิชฺิมภิตา อ. วิชฺิมภิก

๗. ทุกกรสุตฺตํ

- [๑๗] “ทุกกรํ ทุตฺตติตฺติทฺชณฺจ อพฺยตฺเตน จ สามณฺณํ
 พหุ หิ ตตฺถ สมฺพาธา ยตฺถ พาโล วิสึทฺตีติ.
 “กตฺติหิ จเรยฺย สามณฺณํ จิตฺตํ เจ น นีวารเย
 ปเท ปเท วิสึเทยฺย สงฺกปฺปานํ วसानุโค^๑
 กุมฺโมว อํคานิ สเก กปาเล
 สโมทหิ ภิกฺขุ มโนวิตกฺเก
 อนิสฺสโต อณฺณมเหจฺยาโน
 ปรินิพฺพุโต นฺนปวเทยฺย กณฺจิจิ.

๘. หิริสุตฺตํ

- [๑๘] “หิรินิเสธ ปุริโส โกจิ โลกสฺมิ วิชฺชติ
 โย นิทฺทํ อปฺโพเชติ^๒ อสฺโส ภทฺโร กสามิวาติ.
 “หิรินิเสธา ตณฺญา เย จรณฺติ สทา สตา
 อนตฺถิ ทุกฺขสฺส ปปฺปยุย จรณฺติ วิสเม สมฺนติ.

๙. กุฎฐิกาสุตฺตํ

- [๑๙] “กจฺจิ เต กุฎฐิกา นตฺถิ กจฺจิ นตฺถิ กุลาวกา
 กจฺจิ สนฺตานกา นตฺถิ กจฺจิ มุตฺโตสสิ พนฺธนาติ.
 “ตคฺช เม กุฎฐิกา นตฺถิ ตคฺช นตฺถิ กุลาวกา
 ตคฺช สนฺตานกา นตฺถิ ตคฺช มุตฺโตมฺหิ พนฺธนาติ.
 “กิณฺดาหิ กุฎฐิกํ พุรฺรัมมิ กิณฺเต พุรฺรัมมิ กุลาวกํ
 กิณฺเต สนฺตานกํ พุรฺรัมมิ กิณฺดาหิ พุรฺรัมมิ พนฺธนนฺติ.

^๑ ฉ., เท. อิตฺสทฺโท ทิสฺสติ.^๒ ฉ., เท. อปฺโพชติ

“มาตริ กุฏิกิ พุริสิ ภริยิ พุริสิ กุลาวกั
 ปตุเต สนนทานเก พุริสิ ตณห์ เม พุริสิ พนฺธนนฺติ.
 “สาหุ เต กุฏิกา นตฺถิ สาหุ นตฺถิ กุลาวกา
 สาหุ สนนทานกา นตฺถิ สาหุ มุตฺโตสิ พนฺธนาติ.

๑๐. สมิทธิสตุตต์

[๒๐] เอวมเม สุตฺ:- เอกิ สมยิ ภควา ราชคเห วิหริติ
 ตโปทราเม. อถ โข อายสฺมา สมิทธิ รตฺติยา ปจฺจุสสมยิ^๑
 ปจฺจุจฺจาย, เยน ตโปทา, เตนฺปสงฺกมิ คตฺตานิ ปริสฺธิจฺจิตฺ;
 ตโปเท คตฺตานิ ปริสฺธิจฺจิตฺวา ปจฺจุตฺตริตฺวา เอกจฺจโร อฏฺฐาสิ
 คตฺตานิ สุกฺขาปยมาโน.^๒ อถ โข อณฺณตฺรา เทวตา อภิกฺกนฺตฺยา
 รตฺติยา อภิกฺกนฺตฺวณฺณมา เกวลกปฺปิ ตโปทํ โอภาเสตฺวา, เยน
 อายสฺมา สมิทธิ, เตนฺปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เวหาสิ จิตา
 อายสฺมณฺตํ สมิทธิ คาถาย อชฺฌภาสิ

“อภุตฺวา ภิกฺขสิ ภิกฺขุ น หิ ภุตฺวาน ภิกฺขสิ,
 ภุตฺวาน ภิกฺขุ ภิกฺขสฺสุ มา ตํ กาโล อุปจฺจคาติ.
 “กาลิ โวหิ น ชานามิ ฉนฺโน กาโล น ทิสฺสติ,
 ตสฺมา อภุตฺวา ภิกฺขามิ มา มํ กาโล อุปจฺจคาติ.

อถ โข สา เทวตา ปจฺวิยิ ปติฏฺฐหิตฺวา อายสฺมณฺตํ
 สมิทธิ เอตทโวจ “ททโร ตวํ ภิกฺขุ ปพฺพชฺชิตฺ สฺสุ กภาพเกโส
 ภทฺเรน โยพพเนน สมนฺนาคโต, ปจฺเมเนน วยสา อนิกฺกัปปิตาวี
 กาเมสุ ภุญฺช ภิกฺขุ มานุสฺสเก กาเม, มา สนนทฺธิจฺจิกํ หิตฺวา กาลิกํ
 อนฺนทาวีติ.

^๑ “ปจฺจุสสมเยติปิ ปาโธ.

^๒ ฉ.เท. ปุพฺพาปยมาโน, เอวมฺปริปิ.

“น ขวาทิ อวฺโส สนฺทิฏฺฐิกํ หิตฺวา กาลิกํ อนุชวามิ,
 กาลิกญจ ขวาทิ อวฺโส หิตฺวา สนฺทิฏฺฐิกํ อนุชวามิ, กาลิกา หิ
 อวฺโส กามา วุตฺตา ภควตา พหุทฺทฺชา พหุปายาสา, อาทินโว
 เอตฺถ ภียโย,^๑ สนฺทิฏฺฐิกโก อยํ ฐมโม อกาลิกโก เอหิปสฺสิกโก
 โอปนยิกโก^๒ ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิณฺญหิตฺติ.

“กถญจ ภิกฺขุ กาลิกา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทฺทฺชา
 พหุปายาสา; อาทินโว เอตฺถ ภียโย, กถํ สนฺทิฏฺฐิกโก อยํ ฐมโม
 อกาลิกโก เอหิปสฺสิกโก โอปนยิกโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิณฺญหิตฺติ.
 “อหํ โข อวฺโส นโว อจิริปพฺพชิตฺโต อรฺุณาคโต อิมํ ฐมฺมวินยํ,
 น ตาหํ สกฺโกมิ วิตุถาเรน อาจิกฺขิตฺตุํ, อยํ โส ภควา อรหํ
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ ราชคฺเห วิหริติ ตโปทาราเม, ตํ ภควนฺตํ
 อุปสงฺกมิตฺวา เอตมตฺถํ ปุจฺฉ,^๓ ยถา เต ภควา พฺยาจโรติ, ตถา
 นํ ชาเรยยาสีติ.

“น โข ภิกฺขุ สุกโร โส ภควา อมฺเหหิ อุปสงฺกมิตฺตุํ
 อญฺเฆาหิ มฺhesกฺขาหิ เทวตาหิ ปรีวฺโต, สเจ โข ตวํ ภิกฺขุ ตํ
 ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา เอตมตฺถํ ปุจฺเจยยาสิ, มยฺปิ อาคจฺเจยยาม
 ฐมฺมสฺสวณายาติ.^๔

“เอวมาวฺโสติ โข อายสฺมา สมิทฺติ ตสฺสา เทวตาย
 ปฏิสสฺสนิตฺวา,^๕ เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
 สมิทฺติ ภควนฺตํ เอตทโวจ

^๑ “ภียติปิ ปาโง.

^๓ ส.,ฉ.,เท. ปุจฺเจยยาสิ

^๔ ฉ.,เท.,อิ. ปฏิสสฺสวา

^๒ ฉ.,เท. โอปนยิกโก

^๕ “ฐมฺมสฺสวณายาติปิ ปาโง.

“อิธำหิ ภนฺเต รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ ปจฺจุจฺจาย, เยน
ตโปทา, เตนฺอุปสงฺกมํ คตฺตานิ ปริสฺสิจิตุํ; ตโปเท คตฺตานิ
ปริสฺสิจิตฺวา ปจฺจุตฺตริตฺวา เอกจีวโร อฏฺฐาสี คตฺตานิ
สุกฺขาปยมาโน. อถ โข ภนฺเต อณฺณตฺรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย
รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ ตโปทํ โอภาเสตฺวา, เยนำหิ,
เตนฺอุปสงฺกมํ; อุปสงฺกมิตฺวา เวหาสํ จิตา อิมาย คาถาย อชฺฌภาสิ

“อภฺตฺวา ภิกฺขสิ ภิกฺขุ น หิ ภฺตฺวาน ภิกฺขสิ
ภฺตฺวาน ภิกฺขุ ภิกฺขสฺสุ มา ตํ กาโล อุปจฺจคาคิ.

เอวํ วุตฺเต, อหํ ภนฺเต ตํ เทวตํ คาถาย อชฺฌภาสี”

“กาลํ วาหํ น ชานามิ จฺนโน กาโล น ทิสฺสติ
ตสฺมา อภฺตฺวา ภิกฺขามิ มา มํ กาโล อุปจฺจคาคิ.

อถ โข ภนฺเต สฺวา เทวตา ปจฺวิยํ ปตฺติฏฺฐหิตฺวา มํ
เอตทโวจ “ททโร ตวํ ภิกฺขุ ปพฺพชฺชิตो สฺสุ กภาพเกโส ภทฺเรน
โยพฺพเนน สมณฺณาคโต ปจฺเมเน วยสา อนิกฺกํพิตาวิ กาเมสฺสุ,
ภุญฺช ภิกฺขุ มานุสสเก กาเม, มา สนฺทิฏฺฐิกํ หิตฺวา กาลิกํ
อนฺธาวีติ.

เอวํ วุตฺตาทิ ภนฺเต ตํ เทวตํ เอตทโวจ “น ขวำหิ
อวฺุโส สนฺทิฏฺฐิกํ หิตฺวา กาลิกํ อนฺธาวามิ, กาลิกญจ ขวำหิ
อวฺุโส หิตฺวา สนฺทิฏฺฐิกํ อนฺธาวามิ, กาลิกา หิ อวฺุโส กามา
วุตฺตา ภควตา พหุทฺกฺขา พหุปายาสา; อาทินโว เอตถ ภิกฺขุโย,
สนฺทิฏฺฐิกโก อยํ ฐมโม อกาลิกโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิกโก ปจฺจตฺตํ
เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ.

เอวํ วุตเต, ภนฺเต สาท เทวตา มํ เอตทโวจ “ภณฺณจ
ภิกฺขุ กาลิกา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทฺทฺชา พหุปายาสา;
อาทึนโว เอตฺถ ภิกฺขโ, กถํ สนฺทิกฺกจิกฺโก อัยํ ฐมฺโม อกาลิกโก
เอหิปสฺสสิโก โอปนยิกโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิตี. เอวํ
วุตฺตาหํ ภนฺเต ตํ เทวตํ เอตทโวจ “อหํ ไช อวฺวโส นโว
อจิริปพฺพชิตฺโต อรฺุณาคโต อิมํ ฐมฺมวินยํ, น ตาหํ สกฺโกมิ
วิตุถาเรน อาจิกฺขิตุํ, อัยํ โส ภควา อรฺุหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
ราชคฺเห วิหริตี ตโปทาราเม ตํ ภควนฺตํ อุปสงฺกमितฺวา เอตมตฺถํ
ปฺจุณ, ยถา เต ภควา พฺยากรโรตี, ตถา นํ ฐาเรยยาสีตี.

เอวํ วุตเต, ภนฺเต สาท เทวตา มํ เอตทโวจ “น ไช
ภิกฺขุ สกฺโร โส ภควา อมฺเหหิ อุปสงฺกमितุํ, อญฺเฐาหิ มฺเหสฺสกาหิ
เทวตาหิ ปริวฺโต, สเจ ไช ตวํ ภิกฺขุ ตํ ภควนฺตํ อุปสงฺกमितฺวา
เอตมตฺถํ ปฺจุณฺเญยาสิ, มยฺปิ อาคจฺเญยยาม ฐมฺมสฺสวณายาตี. “สเจ
ภนฺเต ตสฺสา เทวตาย สจฺจํ วจฺนํ, อีเชว สาท เทวตา อวิทูเรตี.

เอวํ วุตเต, สาท เทวตา อายสฺมนตํ สมิทฺธี เอตทโวจ
“ปฺจุณ ภิกฺขุ, ปฺจุณ ภิกฺขุ, ยมหํ อนุปฺปตฺตาตี. อถ ไช ภควา ตํ
เทวตํ คาทาหิ อชฺฐมฺภาสิ

“อกฺเขยฺยสณฺณินโน สุตฺตา อฺกฺเขยฺยสฺมี ปติฏฺฐิตา
อกฺเขยฺยมปริณฺณาย โยคฺมายนฺติ มจฺจุโน
อกฺเขยฺยณฺจ ปริณฺณาย อฺกฺขาตาริ น มณฺณตติ
ตณฺหิ ตสฺส น โหตีตี เยน นํ วชฺชา น^๑ ตสฺส อตฺถิ,^๒
สเจ วิชานาสิ วเทหิ ยกฺขาตี.”^๒

^๑ ส. อิม ปาจา น ทิสฺสนตี.

^๒ อ. ยกฺขีตี

“น ขวาทิ ภนฺเต อิมสฺส ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
 วิตุฏฺฐาเรน อตฺถํ อาชานามิ, สาธุ เม ภนฺเต ภควา ตถา ภาสตุ,
 ยถาหิ อิมสฺส ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุฏฺฐาเรน อตฺถํ
 อาชานเยยนฺติ.”

“สโม วิเสสึ อุตฺวา” นีหิโน
 โย มณฺณติ โส วิวเทถ เตन
 ตีสุ วิชาสฺ อวิกมฺปมาโน
 สโม วิเสสึติ น ตสฺส โหติ
 สเจ วิชานาสิ วเทหิ ยกฺขาติ.”

“อิมสฺสปี ขวาทิ ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
 วิตุฏฺฐาเรน อตฺถํ น อาชานามิ สาธุ เม ภนฺเต ภควา ตถา ภาสตุ,
 ยถาหิ อิมสฺส ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุฏฺฐาเรน อตฺถํ
 อาชานเยยนฺติ.

“ปหาสิ สงฺขิ” น วิมานมาคา^๒
 อจฺเจจฺฉิ” ตณฺหํ อิธ นามรูปเป
 ตํ จินฺนคนฺถํ อนิฆํ นิราสํ
 ปริเยสमानา นาชฺฌคมุ
 เทวา มนุสฺสา อิธ วา หุรํ วา
 สคฺเคสุ วา สพฺพนิเวสเนสุ
 สเจ วิชานาสิ วเทหิ ยกฺขาติ.”

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ขาเนยฺยนฺติ

^๓ อิ. ยกฺขีติ

^๔ ส. สงฺคํ

^๕ อจฺเจชฺช

^๒ อิ. อถ วา

^๔ ฉ.,เท.,อิ. ขาเนยฺยนฺติ

^๖ ฉ.,เท.,อิ. น วิมานมชฺฌคมา

^๕ อิ. ยกฺขีติ.

“อิมสส ขวาทิ ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสส เอวํ
วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานามิ

“ปาปํ น กยิรา วจสา มนสา
กาเยน वा กิณฺจน สพฺพโลเก
กาเม ปหาย สติมา สมฺปชาโน
ทุกฺขํ น เสवेถ อนตฺถสณฺหิตนฺติ.

ทฺธิโย นนฺทนวกฺโก.

ตสฺสทฺทานํ

“นนฺทนา นนฺทติ เจว นตฺธิปฺตฺตสเมน จ
ขตฺธิโย สณฺมานो จ นิทฺทาทนฺที จ ทฺกฺกรํ
หิรี กุฎฺฐิกา นวโม ทสโม วุตฺโต สมิทฺธินาติ.

เยสํ ราโค จ โทโส จ อวิชชา จ วิราชิตา
 ขีณาสวา อรหนโต เตสํ วิชฺฐิตา ชฺฐา.
 ยตถ นามญจ รูปญจ อเสสํ อปรุชฺฌติ
 ปฏิฆรूपสณฺญา^๑ จ เอตถ^๒ सा चिच्छते चฺฐาติ.^๓

๔. มโนนิवारณสูตร

[๒๔] “ยโต ยโต มโน นิวารเย น ทุกฺขเมติ นํ ตโต ตโต
 ส สพุพโต มโน นิวารเย ส สพุพโต ทุกฺขา ปมฺจุจฺจตีติ.”
 “น สพุพโต มโน นิวารเย มโน ยตตตมาคต^๔
 ยโต ยโต จ ปาปกํ ตโต ตโต มโน นิวารयेติ.

๕. อรหนตสูตร

[๒๕] “โย โหติ ภิกฺขุ อรหํ กตาวี
 ขีณาสโว อนฺติมเทหธารี^๕
 ‘อหํ วทามิติปี โส วเทยฺย
 ‘มมํ วทนต์ติปี โส วเทยฺยาติ.
 “โย โหติ ภิกฺขุ อรหํ กตาวี
 ขีณาสโว อนฺติมเทหธารี
 ‘อหํ วทามิติปี โส วเทยฺย
 ‘มมํ วทนต์ติปี โส วเทยฺย
 โลเก สมณญํ กุสโล วิทิตฺวา
 โวหารมตฺเตน โส โวหเรยฺยาติ.

^๑ ฉ., เท. อ. ปฏิฆํ รูปสณฺญา

^๓ ฉ., เท. อ. อิติสํโท น ทิสฺสตี.

^๕ ส. หนฺติมเทหธารี, เอวฺมปริปี.

^{๒-๓} ฉ., เท. เอตถเสา วิชฺฐติ.

^๔ ฉ., อ. น มโน สยตตมาคต

“โย โหติ ภิกฺขุ อรหํ กตาวี
 ชีณาสโว อนฺติมเทหธารี
 มานํ นุ โข โส อุปาคมฺม^๑ ภิกฺขุ
 ‘อหํ วทามิตฺติปิ โส วเทยฺย
 ‘มม วทนต์ติปิ โส วเทยฺยาติ.
 “ปหีนมานสฺส น สนฺติ คนฺธา
 วิรูปิตา มานคนฺธสฺส^๒ สพฺเพ
 ส วิตฺตวฺโต ยมตํ สุเมโห
 ‘อหํ วทามิตฺติปิ โส วเทยฺย
 ‘มม วทนต์ติปิ โส วเทยฺย”
 โลเก สมณญํ กุสโล วิทิตฺวา
 โวหารมตฺเตน โส โวหเรยฺยาติ.

๖. ปชฺโชตสุตฺตํ

[๒๖] “กตฺติ โลกสฺมิ ปชฺโชตา เยहि โลโก ปภาสตี^๔
 ภควนฺตํ ปุณฺณจฺจาคมฺม กถํ ชาเนมุ ตํ มยฺนฺติ.
 “จตุตฺตาริ โลเก ปชฺโชตา ปญฺจเมตฺถ น วิชฺชติ
 ทิवा ตปฺติ อาทิจฺโจ รตฺติมาภาติ จนฺทิม่า
 อถ อคฺคิ ทิวารตฺตี ตตฺถ ตตฺถ ปภาสตี^๔
 สมฺพุทฺโธ ตปตํ เสฏฺโฐ เอสา อาภา อนฺตฺตฺตราติ.

^๑ จ., เท. อุปคมม

^๓ ส. อัย ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๒ ส. มานคนฺธสฺส

^๔ ส. ปภาสตี

๗. สรสุตตัม

- [๒๗] “กุตโต สรา นีวตตุนติ กตถ วฏฏํ น วตตติ”
 กตถ นามญจ รูปญจ อเสสํ อุปรุชฌตตีติ.
 “ยตถ อาโป จ ปจวี เตโช วาโย น คารติ
 อโต สรา นีวตตุนติ เอตถ วฏฏํ น วตตติ.
 เอตถ นามญจ รูปญจ อเสสํ อุปรุชฌตตีติ.

๘. มหทฐนสุตตัม

- [๒๘] “มหทฐนา มหาโกคา รฏฺฐจวนโตปิ ขตติยา
 อณฺณมณฺณภาคิฉณนฺติ กาเมสุ อนลงฺกตา.
 เตสุ อุตฺตสุกขาเตสุ ภาวโสทานุสาริสฺสุ
 โรชตณฺหิ^๒ ปวาหิสฺสุ^๓ เก โลกสฺมี อนุตฺตสุกกาติ.
 “หิตฺวา อการํ ปพฺพชิตา หิตฺวา ปุตฺตํ ปสฺมุเปยํ
 หิตฺวา ราคญจ โทสญจ อวิชฺชญจ วิวาชีย
 ขีณาสวา อรหนฺโต เต โลกสฺมี อนุตฺตสุกกาติ.

๙. จตฺตจกฺกสุตตัม

- [๒๙] “จตฺตจกฺกํ นวทวารํ ปุณฺณํ โลภาน สัมมุตฺตํ
 ปงฺกชาตํ มหาวีร กถํ ยาตฺรา ภาวิสฺสตีติ.
 “เนตฺวา นทฺธิ^๔ วรตตญจ อิจฺฉาโลภญจ ปาปกํ
 สมุลํ ตณฺหิ อพฺพยุห^๕ เอวํ ยาตฺรา ภาวิสฺสตีติ.

^๑ อ. วฏฏติ^๓ ฉ., เท., อ. ปชหิสฺสุ^๕ “อพฺพพฺพหาติปิ ปาโธ.^๒ ส. โกชตณฺหิ อ. เคชตณฺหิ^๔ ส., อ. นนฺทิ

๑๐. เณฺนชงฺมสฺสตุตฺ

[๓๐] “เณฺนชงฺมํ กิสํ วีรํ อปฺปาหารํ อโลลุปํ
 สีหเวกจํ นาคํ กาเมสฺส อนเปกฺขินํ
 อปฺสงมมํ ปุจฺฉาม กถํ ทุคฺขา ปมฺจุจฺจตีติ.
 “ปญฺจ กามคฺฉนา โลเก มโนญฺจนา ปเวทิตา
 เอตถ ฉนฺทํ วีราเชตฺวา^๑ เอรํ ทุคฺขา ปมฺจุจฺจตีติ.

ตติโย สตุตฺติวคฺโค.

ตสฺสอุทฺตมํ

“สตุตฺติยา ผุสฺสติ เจว ชฎา มโนนิวารณา
 อรหนฺเตน ปชฺไซโต สรา มหทฺฐเนน จ
 จตุจกฺเกน นวมํ เณฺนชงฺगेเน เต ทสาตี.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. วีราเชตฺวา

๔. สตฺตูลปกายิกวคฺโค^๑

๑. สพุภิสฺสุตฺตํ

[๓๑] เอวมฺเม สุตฺตํ :- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
 เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. อถ โข สมฺพหุลา
 สตฺตูลปกายิกา เทวตาโย อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา
 เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึสฺสุ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐังสุ. เอกมนฺตํ
 จิตฺตา โข เอกา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คาทํ อภาสิ

“สพุภิเรว สมาสเถ สพุภิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
 สตํ สพุทฺธมฺมมณฺเฑนํ เสยฺโย โหติ น ปาปิโยติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คาทํ อภาสิ

“สพุภิเรว สมาสเถ สพุภิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
 สตํ สพุทฺธมฺมมณฺเฑนํ ปณฺณ^๒ ลภติ^๒ นานฺณโตติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คาทํ อภาสิ

“สพุภิเรว สมาสเถ สพุภิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
 สตํ สพุทฺธมฺมมณฺเฑนํ โสภมชฺเฌ น โสจตีติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คาทํ อภาสิ

“สพุภิเรว สมาสเถ สพุภิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
 สตํ สพุทฺธมฺมมณฺเฑนํ ฌาติมชฺเฌ วิโรจตีติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คาทํ อภาสิ

^๑ เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๒-๒} ฉ., เท., อ. ปณฺณา ลพุภติ

“สพฺุภิรเว สฺมาเสถ สพฺุภิ กุพฺุเพถ สนฺถวํ
สํ สทฺธมฺมมณฺเฑย สตฺตา คจฺฉนฺติ สฺคตฺตินฺติ.”^๑

อด โข อปรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คามํ อภาสี

“สพฺภริเวร สมฺมาเสถ สพฺภริ ภูพฺเพถ สนฺถวံ
สํ สทฺธมฺมมณฺเฑน สตฺตา ติฏฺฐจฺนฺติ สาทตฺนฺติ.

อถ โข อปรา เทวตา ภควนฺตํ เอตทโวจ “กสฺส นฺุ โข
 ภควา สฺฐาสิตนฺติ. “สพฺพาสํ ไว สฺฐาสิตํ ปรียาเยน อปิ
 มมาปิ”^๒ สฺถนาถ

'สพฺภิรว สมาสเณ
สํ สทฺธมมมณฺญา
สพฺภิกุพฺเพณ สนฺถวํ
สพฺพทกฺขา ปมฺจุจตีติ.

[၆]

២. មាគ្គុទ្ទិស្តុតុំ

[๓๒] เอก์ สมย์ ภควา สวตถิย์ วิหริติ เขตวนเ
อนาถปิณฑิกสส อารามเ. อถ ไช สมพหุลา สตุลลปกายิกา
เทวตาโย อภิกกนุตาย รตติยา อภิกกนุตวณฺณนา เกวลกปป์
เขตวนเ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนุสสงกมัสฺสุ; อุปสงกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ อญฺจิสฺสุ. เอกมณฺตํ จิตา ไช เอกา
เทวตา ภควโต สนติเก อิมํ คาลํ อภาสิ

“มจุเฌรา จ ปมาทา จ เอวํ ทานํ น ทียติ
ปฺญญมากงฺขมาเนน เทยยํ โหติ วิชานตาติ.

^๑ จ.,เท. สุกุคตินุติ

២ ឯសំបុត្រ

๓ จ.ท. อัทธมโฆ ภควา อุตตมนา ตา เทวตาโย ภควนุติ อภิวาเทตวา ปทกฺขิณิ กตฺวา ตตฺถเณนตรธาปีสฺสตี.

อถ โข อปรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อีมา คาทาโย
อภาสิ

“ยสฺเสว ภีโต น ททาติ มจฺจรี ตเทว” อททโต” ภย
ชฺชมจฺจา จ ปิปาสา จ ยสฺส ภายติ มจฺจรี,
ตเมว พาลํ ผุสฺติ อสฺมี โลเก ปรมฺหิ จ
ตสฺมา วิเนยฺย มจฺจเร” ทชฺชา ทานํ มลาภิกฺกุ
ปฺญญานิ ปฺรโลกสฺมี ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินฺนฺติ.

อถ โข อปรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อีมา คาทาโย^๑
อภาสิ

“เต มเตสฺส น มียฺยนฺติ อทฺธานํ” สหาวชํ
อปฺปสฺมี เป ปเวจฺจนฺติ เอส ฐมโม สนนฺตโน
อปฺปสฺเมเต ปเวจฺจนฺติ พหฺนเก น ทิจฺจเร
อปฺปสฺมา ทกฺขิณา ทินฺนา สหสฺเสน สมํ^๒ มิตาติ.

อถ โข อปรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อีมา คาทาโย
อภาสิ

“ทุทฺททํ ททมานานํ ทุกฺกริ กมฺม กุพฺพติ
อสฺนโต นานุกุพฺพนฺติ สตํ ฐมโม ทฺรนาโย
ตสฺมา สตมฺภจ อสฺตมฺภจ นานา โหติ อีโต คติ
อสฺนโต นิรยํ ยนฺติ สนฺโต สกฺคปฺรายนาติ.

อถ โข อปรา เทวตา ภควนฺตํ^๓ เอตทโวจ “กสฺส น
โฆ ภควา สุภาสิตนฺติ. “สพฺพาสํ वो สุภาสิตํ ปฺริยาเยน อปิจ

^๑ ฉ.,เท. ตเทวาทโต อ. ตเทวาทโต

^๒ อ. อิม คาลํ

^๓ ส.,ฉ.,เท.อ. ปญฺธานํ ว

^๔ ส. สมปฺปิตา

^๕ ฉ.,เท. ภควโต สนฺติเก

มมาปี^๑ สุณาท

‘ธมมํ จเร โยปี สมุชฺชกั’^๒ จเร
ทาร์ จ ไปสํ ททมปฺปกสมิ^๓
สตํ สหสฺसान สหสฺสยาคินิ
กัลปี นาคฺชนฺติ ตถาวิชฺส เตติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควนฺตํ คาทาย อชฺฌภาสิ

“เกเนส ยณฺเวย วิบุโล มหคฺคโต
สเมน ทินฺนสฺส น อคฺขเมติ
สตํ^๔ สหสฺसान สหสฺสยาคินิ
กัลปี นาคฺชนฺติ ตถาวิชฺส เตติ.

อถ^๕ โข ภควา ตํ เทวตํ คาทาย อชฺฌภาสิ^๕

“ททนฺติ เหเก วิสเม นิวิฏฺฐา
ฉตฺวา^๖ วชิตฺวา อถ โสจยิตฺวา
สา ทกฺขิณา อสฺสุมฺขา สทณฺหา
สเมน ทินฺนสฺส น อคฺขเมติ
เอวํ [^๗] สหสฺसान สหสฺสยาคินิ
กัลปี นาคฺชนฺติ ตถาวิชฺส เตติ.

๓. สาธุสฺสุตฺตํ

[๓๓] สาวตฺถีนินฺทานิ. อถ โข สมฺพหฺลสา สตฺถุสฺสปกา
เทวตาโย อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺป

^๑ ฉ., เท. มมปิ อ. มมปิ

^๒ สฺยา., อ. ทท อปฺปกสมิ

^{๔-๕} ฉ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๗ ฉ., เท. สตํ

^๒ ส. อ. สมุจฺจกั

^๔ สฺยา. กถิ ฉ., เท. กถิ สตํ

^๖ ส. ฉตฺวา ฉ., เท. อ. เมตฺวา

เซตวัน โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อญฺจุสฺส. เอกมนฺตํ จิตฺตา โข เอกา
เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ อุทानํ อุทานะสิ

“สาธุ โข มาริส ทานํ
มจฺเจรา จ ปมาทา จ เอวํ ทานํ น ทียติ
ปญฺญมากงฺขมาเนน เทยฺยํ โหติ วิชานตาติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ อุทานํ
อุทานะสิ

“สาธุ โข มาริส ทานํ อปิจ อปฺปกสมึปปี^๑ สาธุ” ทานํ
อปฺปสฺเมเก ปเวจฺจนฺติ พหุเนเก น ทิจฺจเร
อปฺปสฺมา ทกฺขิณา ทินฺนา สหสฺเสน สมํ มิตาติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ อุทานํ
อุทานะสิ

“สาธุ โข มาริส ทานํ อปฺปกสมึปปี^๒ สาธุ” ทานํ
อปิจ สทฺธายปี สาธุ ทานํ
ทานญจ ยุตฺตญจ สมานมาหุ
อปฺปาปี สนฺตา พหุเก ชินฺนติ
อปฺปมฺปี เจ สทฺทหาโน ททาติ
เตเนว โส โหติ สุขี ปรตฺถาติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ อุทานํ
อุทานะสิ

^๑ อ. อปฺปสฺมึปปี สาธุ, เอวมฺปรีปี.

^๒ อ. สาธุ

“สารุ โข มาริส ทานํ อปฺปกสมึปี สาหุ ทานํ
 สหุทายปี สาหุ ทานํ อปีจ ฐมฺมลทฺธสฺสปี สาหุ ทานํ,
 โย ฐมฺมลทฺธสฺส ททาติ ทานํ
 อฏฺฐจฺจณวิริยาธิคตสฺส ฆนฺตํ
 อติกุกมฺม [๑] เวตฺรณํ ยมสฺส
 ทิพฺพพานิ จานานิ อุเปติ มจฺเจติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ อุทฺธานํ อุทฺทาเนสิ
 “สารุ โข มาริส ทานํ อปฺปกสมึปี สาหุ ทานํ
 สหุทายปี สาหุ ทานํ ฐมฺมลทฺธสฺสปี สาหุ ทานํ
 อปีจ วิเจยฺยทฺธานปี สารุ
 วิเจยฺยทฺธานํ สุกตปฺปสตุถํ
 เย ทกฺขิณฺณยฺยา อิธ ชีวโลเก
 เอเตสฺส ทินฺนानิ มหปฺปณฺณานิ
 วิชานิ วุตฺตทานิ ยถา สุเขตฺเตติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ อุทฺธานํ อุทฺทาเนสิ
 “สารุ โข มาริส ทานํ อปฺปกสมึปี สาหุ ทานํ
 สหุทายปี สาหุ ทานํ ฐมฺมลทฺธสฺสปี สาหุ ทานํ
 วิเจยฺยทฺธานปี สารุ [๒] อปีจ ปาณฺณสฺสปี สารุ สัยโม
 โย ปาณฺณฏฺฏทานิ” อเหตุจํ จรํ
 ปรุปฺวาทา น กโรติ ปาปํ
 ภีรํ ปัสสนฺติ น หิ ตตฺถ สฺสรํ
 ภยา หิ สนฺโต น กโรนฺติ ปาปนฺติ.

^๑ ฉ., เท., อ. ส

^๒ ฉ. ทานํ

^๓ ส., อ. ปาณฺณเตสฺส

อถ ไช อปรา เทวตา ภควนฺตํ เอตทโวจ “กสฺส นฺุ ไช
ภควา สุภาสิตนฺติ. “สพฺพาสํ ไว สุภาสิตํ ปรียาเยน อปิจ
มมาปี”^๑ สฺนนาถ

‘สทฺธาหิ’^๒ ทานํ พหุชา ปสตุถํ
ทานา จ” ไช ฐมฺมปทํ เสยฺโย
ปฺพุเพว หิ ปฺพุพตเรว สนฺโต
นิพฺพานเมวชฺฌคมํ สปญฺญาติ.

๔. นสนฺตีสุตฺตํ

[๓๔] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเ
อนาถปิณฑิกสฺส อาราเม. อถ ไช สมฺพหุลา สตุลฺลปกายิกา
เทวตาโย อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺเป
เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนฺุปสงฺกมီสุ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ อฏฺฐังสุ. เอกมณฺตํ จิตา ไช เอกา
เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

“น สนฺติ กามา มนุเชสุ นิจฺจ
สนฺตึชฺช กมนียานิ เยสุ พทฺุ
เยสุ ปมตฺโต”^๔ อปฺนาคมนํ
อนาคนฺตฺวา”^๕ ปุริโส มจฺจุเชยฺยาติ.
“ฉนฺทชฺ์ อหฺมํ ฉนฺทชฺ์ ทฺุทฺุ
ฉนฺทวินยา อหฺมวินโย
อหฺมวินยา ทฺุทฺุวินโยติ.

^๑ อี. มมปิ

^๒ สี. ทานญจ

^๓ “อทฺธาหิตฺปิ ปาโจ. ฉ. สทฺธา หิ

^๔ สี. เยสุ จ พทฺุ สุปมตฺโต ^๕ ฉ., เท, อนาคนฺตา

น เต กามา^๑ ยานิ จิตฺรานิ^๒ โลเก
 “สงฺกปฺปราโค ปุริสสฺส กาโม
 ติฏฺฐนฺติ จิตฺรานิ ตเถว โลเก
 อเถตถ ธีรา วินยฺนฺติ จนนํ.
 โกธํ ขเห วิปฺปชฺชเหยฺย มานํ
 สญฺโฆชนํ สพฺพมตฺติกเมยฺย
 ตํ นามรูปสฺส มิมสฺส ขมานํ
 อภิญฺจํ นานุปตฺตํ ทุกฺขา.
 ปหาสิ สงฺขํ น วิมานมาคา^๓
 อจฺเจชฺช^๔ ตณฺหํ อิท นามรูปํ
 ตํ จินฺนคณฺถํ อนิฆํ นิราสํ
 ปรีเยสฺमानา นาชฺฌคมฺ^๕
 เทวา มนุสฺสา อิท วา หุริ วา
 สคฺเคสุ วา สพฺพนิเวสเนสฺสติ.
 ‘ตยฺเจ หิ นาททกฺขํ ตถา วิมุตฺตํ [อิจฺจาเยสฺมา โมจฺจราชา]
 เทวา มนุสฺสา อิท วา หุริ วา
 นรุตฺตมํ อตฺถจริ นรานํ
 เย ตํ นมสฺสนฺติ ปสฺสียา เตติ.
 ‘ปสฺสียา เตปิ ภวนฺติ ภิกฺขุ [โฆจฺจราชาติ ภควา]
 เย ตํ นมสฺสนฺติ ตถา วิมุตฺตํ
 อญฺญาย ฐมมํ วิจิกิञฺจํ ปหาย
 สงฺกาคิตา^๕ เตปิ ภวนฺติ ภิกฺขุติ.

^{๑-๒} ส. กามานิ จิตฺรานิ

^๓ ฉ., เท., อ. น วิมานมชฺฌคคา

^๔ ฉ. อจฺเจชฺช

^๕ อ. น จ อชฺฌคมฺ

^๕ ฉ., เท. สงฺกาคิตา

๕. อุชฺฌมานสณฺณิสุตฺตํ

[๓๕] เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เชตวนเ
อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. อถ โข สมพฺพุลา อุชฺฌมานสณฺณิกา
เทวตาโย อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺป
เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนุสสงฺกมီสุ; อุปสงฺกมิตฺวา
เวหาสํ อภฺจิสฺสุ. เวหาสํ จิตฺตา โข เอกา เทวตา ภควโต สนฺติเก
อิมํ คาลํ อภาสิ

“อณฺณถา สนฺตมตฺตานํ	อณฺณถา โย ปเวทเย
นิกจฺจ กิตฺวสฺเสว	ภุตฺตํ เถยฺเยน ตสฺส ตํ
ยณฺหิ กยิรา ตณฺหิ วเท	ยํ น กยิรา น ตํ วเท
อกโรนฺตํ ภาสमानานํ ^๑	ปริชานนฺติ ปณฺตจิตาติ.
“นยิทํ ภาสิตมตฺเตน	เอกนฺตสวเนน วา
อนุกฺกมิตฺเว สกฺกา	ยายํ ปฏิปทา ทพฺพา, ^๒
ยาย ธีรา ปมฺจุจฺจนฺติ	ฌายิโน มारพฺพณฺนา
น เว ธีรา ปกฺกพฺพนฺติ	วิทิตฺวา โลกปริยายํ
อณฺณาย นิพฺพตฺตา ธีรา	ติณฺณา โลเก วิสตฺติกนฺติ.

อถ โข ตา เทวตาโย ปจฺวียํ ปตฺติภฺจหิตฺวา ภควโต
ปาเทสฺสุ สิริสา นิปตฺติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจํ “อจฺจโย โน ภนฺเต
อจฺจคฺมา, ยถาพาลา^๓ ยถามุพฺพา^๔ ยถากุสฺลา,^๕ ยา มยํ
ภควนฺตํ อปฺสาเทตพฺพ^๔ อมณฺณิมฺหา, ตาสํ โน ภนฺเต ภควา
อจฺจยํ อจฺจยโต ปฏฺวิคฺคณฺหาตุ อายตී สํวรายาติ. อถ โข ภควา

^๑ ฉ., เท. ภาสमान

^{๓-๕} ฉ., เท. ยถาพาลํ ยถามุพฺพํ ยถากุสฺลํ

^๒ ส. ปฏิปทพฺพา

^๔ ฉ., เท., อ. อาสาเทตพฺพ

สิดิ ปาตวากาสิ. อถ โข ตา เทวตาโย ภียโยโส มตตตาย^๑
 อชฌายนุติโย เวหาสิ อพุกคจจุ.^๒ เอกา เทวตา ภควโต
 สนติเก อิม คาคิ อภาสิ

“อจจยิ เทสยนุติโน

โกปนตโร โทสครุ

อจจโย เจ น วิชเชถ

เวรานิ น จ สมเมยยุ

กสสจจยา น วิชชนติ

โก น สมโมหมาปาติ

“ตถาคตสส พุทธสส

ตสสจจยา น วิชชนติ

โส น สมโมหมาปาติ

“อจจยิ เทสยนุติโน

โกปนตโร โทสครุ

ติ เวริ นากินนทามิ

โย เจ^๓ น ปฏิกณฺหติ

ส เวริ ปฏิมุจฺจติติ.

โนจิธ อปหตฺ^๔ สียา

เกนึธ^๕ กุสโล สียาติ.

กสส นตฺถิ อปาหตฺ

โกธ^๖ ธิโร สทา สโตติ.

สพฺพภูฏานุกมฺปิโน

ตสส นตฺถิ อปาหตฺ

โสธ^๗ ธิโร สทา สโตติ.

โย เจ น ปฏิกณฺหติ

ส^๘ เวริ ปฏิมุจฺจติ

ปฏิกคณฺหามิ โวจจยนฺติ.

๖. สทฐาสุตต

[๓๖] เอกิ สมยิ ภควา สาวตฺถิยิ วิหริติ เชตวนเ
 อนาถปิณฑิกสส อารามเ. อถ โข สมพฺพุลา สตุลลปกายิกา
 เทวตาโย อภิกฺกนฺตตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปี
 เชตวนิ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา

^๑ “ภียโยโส มตตยาติปิ ปาโจ.

^๓ อ. โย เว

^๔ ส. โกนิธ

^๗ ฉ., เท., อ. โส ว

^๒ ฉ., เท., อ. อพุกคณฺจ

^๔ ฉ., เท., อ. โนจิธูปคต

^๖ ฉ., เท., อ. โก จ

^๘ ส. อ. ย

ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํ. เอกมนฺตํ จิตฺตา โข เอกา
เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คามํ อภาสี

“สพฺพธา ทุตฺติยา ปุริสสฺส โหติ
โน เจ อสฺสทฺธิยมวติฏฺฐติ
ยโส จ กิตฺติ จ ตตฺตสฺส โหติ,^๑
สคฺคณฺจ โส คจฺจนฺติ สรีรํ ปหายาติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อีมา คามาโย
อภาสี^๓

“โกธํ ชเห วิปฺปชฺเหยฺย มานํ
สณฺโณชนํ สพฺพมตฺติกฺกเมยฺย
ตํ นามรूपสฺมิมสฺสชฺชมานํ
อภิญฺจนํ นานุปตฺนฺติ สงฺกาคติ.

“ปมาทมนฺยุญฺชนฺติ	พาลา ทุมฺเมธิโน ชนา
อปฺปมาทณฺจ เมธาวี	ชนํ เสฏฺฐจํ รกฺขติ
มา ปมาทมนฺยุญฺเชถ	มา กามรตฺติสนฺถวํ
อปฺปมตฺโต หิ ฉายนฺโต	ปปฺโปติ ปรมํ สุขนฺติ.

๗. สมยสุตฺตํ

[๓๗] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสฺส วิหริติ
กปิลวตฺตฺตฺสมี มหาวเน มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ ปณฺจมตฺเตหิ
ภิกฺขุสฺเตหิ สพฺเพเหว อรหนฺเตหิ. ทสฺหิ จ โลกธาตฺวฺหิ เทวตา
เยภฺยฺเยน สนฺนิปติตา โหนฺติ ภควนฺตํ ทสฺสนาย ภิกฺขุสงฺฆณฺจ,

^๑ ส. “ยโต सा จ กิตฺติ จ ตํ ตสฺส โหติตฺติ” “วตํ ตสฺส โหติตฺติ ปาโง.

^๒ ฉ., เท. วิหยาติ

^๓ สยา. อีเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

อถ โข จตุณฺ्हํ สุกุทาวาสกายิกานํ เทวานํ เอตทโหสิ “อัย โข
ภควา สกุเกสุ วิหริติ กปิลวตฺตสุมี มหาวเน มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ
สทฺธิํ ปณฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺเตหิ สพฺเพเหว อรหณฺเตหิ, ทสฺสี จ
โลกธาทูหิ เทวตา เยภฺยุเณน สนนฺิปติตา โหณฺติ ภควนฺตํ
ทสฺสนาย ภิกฺขุสงฺฆมฺวจ. ยนฺหนฺน มยฺมปิ, เณ ภควา,
เตนฺอุปสงฺกเมยฺยาม; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต สนฺติเก ปจฺเจกคาถา^๑
ภาเสยฺยามาติ.

อถ โข ตา เทวตา เสยฺยถาปิ นาม พลฺวา ปุริโส
สมฺมิณฺชิตํ วา พาทํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาทํ สมฺมิณฺชเยยฺย,
เอวเมว สุกุทาวาสesu เทวesu อนฺตรหิตา ภควโต ปุโรโต ปาตุรหฺสฺ.
อถ โข ตา เทวตา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ อภฺยจฺสุ.
เอกมฺนตํ จิตา โข เอกา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คถํ
อภาสิ

“มหาสมโย ปวนสฺมี เทวกายา สมาคตา
อาคตมฺห อิมํ ฐมฺมสมยํ ทกฺขิตาเยว” อปฺราชิตสงฺฆมฺนฺติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คถํ อภาสิ

“ตตฺร ภิกฺขโว สมาทหฺสฺ
จิตฺตํ อตฺตโน อฺชุกมกํสฺ
สารถิว เนตฺตานิ คเหตฺวา
อินฺทฺริยานิ รกฺขณฺติ ปณฺฑิตาติ.

^๑ ฉ. ปจฺเจกํ คถํ

^๒ ฉ., เท., อ. ทกฺขิตาเย

อถ โข อปรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คถํ อภาสิ

“เนตฺวา ขีลํ เนตฺวา ปลีฆํ^๑

อินฺทขีลํ โอิหจฺจมนฺชา^๒

เต จรฺนติ สุกฺขา วิมลา

จกฺขมตา สุกฺขตา สุกฺสุ นาคาติ.

อถ โข อปรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ คถํ อภาสิ

“เย เกจิ พุทฺธํ สรณํ คตาเส

น เต คมิสฺสนฺติ อปายภูมี

ปหาย มานุสํ เทหํ เทวกาเย ปรีปฺปเรสฺสนฺตํ.

๘. สกถิกสุตฺตํ

[๓๘] เอวเมวเม สุตฺตํ :- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ มหุทฺทกฺขณิสมิํ มิคทาเย. เตเน โข ปน สมเยเน ภควโต ปาโท^๓ สกถิกาย ขโต^๔ โหติ. ภูสา สุทํ ภควโต เวทนา วตฺตณฺติ สารีริกาทุกฺขา ติพฺพา ขรา กฏฺฐกา อสาดาทา อมฺนาปา. ตา สุทํ ภควา สโต สมฺปชาโน อธิวาเสติ อวิหณฺณมาโน. อถ โข ภควา จตุคฺคณํ สงฺขมาภีํ ปณฺญาเปตฺวา ทกฺขิณฺเนน ปสฺสเนน สีหเสยฺยํ กปฺเปติ ปาเท^๕ ปาทํ อจฺจาชาเย สโต สมฺปชาโน.

อถ โข สุตฺตสตา สตุลฺลปกาเยกา เทวตาโย อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ มหุทฺทกฺขณิํ โอภาเสตฺวา, เยเน

^๑ น., เท., อ. ปลีฆํ

^๒ ส. อุทฺจจ อุปจฺจ น. อุทฺจจ

^๓ ส. ปาเท

^๔ ส. สกถิกายโต

^๕ “ปาเทนาคิปี ปาโธ.

ภควา, เตนุปลสงกมีสุ; อุปสงกมิตวา ภควนุตํ อภิวาเทตวา เอกมณฺตํ
อญฺจุสฺ. เอกมณฺตํ จิตา โข เอกา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ
อุทานํ อุทานेสิ “นาโค วต โภ สมณฺโณ โคตโม นาควตา จ
ปนฺนปฺนฺนา” สารีริกกา เวทนา ทุกฺขา ติพฺพา ขรา กญฺญา
อสาตา อมฺนาปา สโต สมฺปชาโน อธิวาเสติ อวิหณฺณมานติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ อุทานํ
อุทานेสิ “สีโห วต โภ สมณฺโณ โคตโม สีหฺวตา จ ปนฺนปฺนฺนา”
สารีริกกา เวทนา ทุกฺขา ติพฺพา ขรา กญฺญา อสาตา อมฺนาปา
สโต สมฺปชาโน อธิวาเสติ อวิหณฺณมานติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ อุทานํ
อุทานेสิ “อาชานีโย วต โภ สมณฺโณ โคตโม, อาชานียวตา จ
ปนฺนปฺนฺนา สารีริกกา เวทนา ทุกฺขา ติพฺพา ขรา กญฺญา อสาตา
อมฺนาปา สโต สมฺปชาโน อธิวาเสติ อวิหณฺณมานติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ อุทานํ
อุทานेสิ “นิสฺสโภ วต โภ สมณฺโณ โคตโม, นิสฺสวตา จ
ปนฺนปฺนฺนา สารีริกกา เวทนา ทุกฺขา ติพฺพา ขรา กญฺญา อสาตา
อมฺนาปา สโต สมฺปชาโน อธิวาเสติ อวิหณฺณมานติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ อุทานํ
อุทานेสิ “โรรยโห วต โภ สมณฺโณ โคตโม, โรรยฺหวตา จ
ปนฺนปฺนฺนา สารีริกกา เวทนา ทุกฺขา ติพฺพา ขรา กญฺญา อสาตา
อมฺนาปา สโต สมฺปชาโน อธิวาเสติ อวิหณฺณมานติ.

* ฉ.,เท.,อิ. สมฺปปฺนฺนา, เอวมฺปฺริปี.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ อุทํ
อุทํเนสิ “ทฺโธ วต โภ สมณฺโณ โคตโม, ทนฺตวตา จ
ปฺนุปฺนุนา สารีริกํ เวทนา ทุคฺขา ติพฺพา ขรา กฺกุภา อสาดํ
อมฺนาปํ สโต สมฺปชาโน อธิวเสติ อวิหฺณฺมาโนติ.

อถ โข อปฺรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมํ อุทํ
อุทํเนสิ “ปสฺส สมาริ” สุภาวิทํ จิตฺตญฺจ สุวิมุตฺตํ” น จาภินฺตํ”
น จาปณฺตํ” น จ สสงฺขารนิคฺคยฺห จาริตวตฺ” โย เอวรูปํ
ปฺริสนาคํ ปฺริสสีหํ ปฺริสอาชานียํ ปฺริสนิสฺสํ ปฺริสโรยหํ ปฺริสทนต์ํ
อติกฺกมิตฺตพฺพํ มณฺเฑยฺย กิมณฺเฑตฺร อทฺสสนฺติ.

“ปญฺจเวทํ สตํ สมํ ตปสฺสี พฺราหฺมณา จริ

จิตฺตญฺจ เนสํ น สมมา วิมุตฺตํ

หีนตฺตรูปํ น ปารํคมา เตติ.”

“ตณฺหาธิปฺนุนา วตฺตสีลพฺพชา

ลฺลขํ ตปํ วสฺสสตํ จรฺนตา

จิตฺตญฺจ เนสํ” น สมมา วิมุตฺตํ

หีนตฺตรูปํ น ปารํคมา เตติ.”

“น มานกามสฺส ทโม อิตฺถิ

น โมนมตฺถิ อสมาหิตสฺส

เอโก อรณฺเณ วิหฺรณฺมปมตฺโต

น มจฺจุชฺเวยสฺส ตเรยฺย ปารนฺติ.

๑ ส. กตฺถจิ อโย ปาโง น ทิสฺสติ.

๒ ส. น วา ปหิณฺตํ ฉ.,ท.,อ. จภินฺตํ

๓ ฉ.,ท. วาริตคตํ

๔ สฺยา. เยสํ

๕ อ. วิมุตฺตํ

๖ ส.,อ. อุปณฺตํ ฉ.,ท. น จาปณฺตํ

๗ ฉ.,อ. อิตฺติสฺสทอ น ทิสฺสติ.

“มานํ ปหาย สฺสมาคิตตโต
 สฺเจตโส สพฺพธิ วิปฺปมฺตโต
 เอโก อรณฺณเฆ วิหริ อปฺปมฺตโต
 ส มจฺจุเชยฺยสฺส ตเรยฺย ปารนฺติ.

๕. ปจฺมปชฺชนนธิตุสฺสตุต

[๓๙] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ
 วิหริติ มหาวเน ภูฏาคารสาลาयํ. อถ โข โกกนทา ปชฺชนนสฺส
 ฐิตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ มหาวนํ
 โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ จิตฺตา โข [๑] โกกนทา
 ปชฺชนนสฺส ฐิตา ภควโต สนฺติเก อีมา คาถาโย อภาสิ

“เวสาลิยน ^๒ วิหรนฺตํ	อคคํ สตฺตสฺส สมฺพุทฺธํ
โกกนทาหมสฺมิ อภิวเน	โกกนทา ปชฺชนนสฺส ฐิตา
สฺตเมว ปุเร ^๓ อาสิ	ธมฺโม จกฺขมฺตานุพุทฺโธ
สาหํทานิ สกฺขิ ชานามิ	มุนิโน เทสยโต สุตฺตสฺส
เย เกจิ อริยํ ธมฺมํ	วิครหนฺตา จรณฺติ ทุมฺเมธา
อุเปนฺติ โรรํว โฆรํ	จิริตฺตํ ทุกฺขมนุภวณฺติ
เย จ โข อริเย ธมฺเม	ชนฺติยา อุปสเมนฺ อุเปตา
ปหาย มานุสํ เทหํ	เทวกายํ ปริปุเรสฺสหนฺตํ.

^๑ ฉ., เท. สา เทวตา

^๒ ฉ., เท., อ. เวสาลิยํ วเน

^๓ ส. สุมเม ปุเร อ. สุตเม เม ปุเร

๑๐. ทุตติยปชฺชุนนธิตุสสุตฺตํ

[๔๐] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ
 মহาวเน ภูฏาการสาलयํ. อถ โข จุลลโกกนทา ปชฺชุนนสส
 ธีตา อภิกกนฺตาย รตฺติยา อภิกกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ มหาวนํ
 โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ จิตา โข[*] จุลลโกกนทา
 ปชฺชุนนสส ธีตา ภควโต สนฺติเก อีมา คาคาโย อภาสิ

“อิธาคมา วิชฺชุปภาสวณฺณา
 โกกนทา ปชฺชุนนสส ธีตา
 พุทฺธมฺจ ฐมฺมมฺจ นมสฺสमानา
 คาคาวิมา^๒ อตฺถวตี อภาสิ.

พหฺนาปิ โข น วิภเชยฺยํ ปริยาเยน ตาทิโส ฐมฺโม
 สงฺขิตฺตมตฺถํ ลปยิสฺสามิ ยาวตา เม मनฺสา ปริยตฺถํ.

ปาปํ น กยิรา วจสา मनฺสา
 กาเยน วา กิณฺจณ สพฺพโลเก
 กาเม ปหาय สติมา สมฺปชาโน
 ทุกฺขํ น เสเวถ อนตฺถสสฺสหนิตฺตนิ.

จตุตฺถโถ สตุลฺลปกายิกวคฺโค.

ตสฺสทุทฺถานํ

“สพฺภิ มจฺฉรินฺหา สาธุ นสนฺตฺชฺชมานสณฺณิโน
 สทฺธา สมโย สกฺลิกํ อุโป ปชฺชุนนธิตโรติ.

* ฉ., เท., อ. สา เทวตา

^๒ “คาคา จิมาติปิ ปาโจ.

๕. อาทิตตวคฺโค

๑. อาทิตตสุตฺตํ

[๔๑] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
 เขตวนเณ อนาถปิณฑิกิสฺส อารามเณ. อถ โข อญฺญตฺรา เทวตา
 อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เขตวนํ
 โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
 อภิเวทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ จิตฺตา โข สาทฺ เทวตา
 ภควโต สนฺติเก อีมา คาคาโย อภาสิ

“อาทิตตสมิ อคารสมิ	ยํ นีหริติ ภาชนํ
ตํ ตสฺส โหติ อตฺถาย	โน จ ยํ, ตตฺถ ทฺยหฺติ.”
เอวมอาทิตตโก โลโก ^๒	ชฺราย มรณเณ จ
นีหเรถว ทาเนน	ทินฺนํ โหติ สุนิพฺภตํ.
ทินฺนํ สุขผลํ โหติ	นาทินฺนํ โหติ ตํ ตถา
โจรา หรณฺติ ราชานเณ	อคฺคิ ทฺยหฺติ นสฺสติ.
อถ อนฺเตน ชหฺติ	สรีรํ สปริคฺคหํ
เอตทณฺเฑน เมธาวิ	ภฺยุเชถ จ ทเทถ จ.

ทตฺวา จ^๓ ภุตฺวา จ ยถาญฺญาวํ
 อนินฺทิตอ สคฺคมฺเปติ จานนฺติ.

^๑ อ. ทฺยหฺติ

^๒ ส.อ. เอวมอาทิตตโก โลโก ฉ.,เท. เอว อาทิตตโก,

^๓ ส.อ. จสทโท น ทิสฺสติ.

๒. กิณฑสุตต์

- [๔๒] “กิณฑโท พลโท โหติ กิณฑโท โหติ วณณโท
 กิณฑโท สุขโท โหติ กิณฑโท โหติ จกขุโท
 โก^๑ จ สพพทโท โหติ ตํ เม อกขาหิ ปุจฺฉิตฺติ.
 “อนนโท พลโท โหติ วตฺถโท โหติ วณณโท
 ยานโท สุขโท โหติ ทิปปโท โหติ จกขุโท.
 โส จ สพพทโท โหติ โย ททาติ อุปฺสยํ
 อมตฺนทโท จ โส โหติ โย ฆมฺมมนุสฺสาสตีติ.

๓. อนนสุตต์

- [๔๓] “อนนเมวาภินนฺทติ อุกาเย^๒ เทวมานุสา
 อถ ไซ^๓ นาม โส ยกฺโข ยํ อนนํ นาภินนฺทตีติ.
 “เย นํ ททฺทติ สทฺธาย วิปฺปสฺสนเนน เจตฺสา
 ตเมว อนนํ ภาชติ อสฺมี โลเก ปรมฺหิ จ.
 ตสฺมา วิเนยฺย มจฺเจรํ ททฺธา ทานํ มลาภิกฺกุ
 ปุณฺณานิ ปฺรโลภสฺมี ปตฺติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินนฺติ.

๔. เอกมูลสุตต์

- [๔๔] “เอกมฺลํ ทฺวิอาวณฺณํ^๔ ติมลํ ปณฺจปตฺถํ
 สมฺพุทฺธํ ทฺวาทสวณฺณํ ปาตาลํ อตฺรี อีสีติ.

^๑ สยา. โย^๒ ส.อ. อุคาโย^๓ ฉ.,เท.,อ. อถโก^๔ ส. “ทฺวาวณฺณนฺตปิ “ทฺวาวทฺทนฺตปิ ปาโล. ฉ.,เท.,อ. ทฺวิราวณฺณํ

๕. อโนมสุตตัม^๑

[๔๕] “อโนมนามัม นิปฺนตฺตทสฺสี
 ปณฺณาททำ กามาลเย อสฺสตุตฺ
 ตัม ปสฺสธ สพฺพวิทฺ ํ สฺเมธํ
 อริเย ปเถ กมฺมานิ^๒ มเหสินฺติ.

๖. อจฺจนราสุตฺตัม

[๔๖] “อจฺจนราคณสงฺฆมฺภูจํ ปิสาจคณเสวิตํ
 วนนตัม โมหนํ นาม กถํ ยาตรา^๓ ภาวิสฺสตีติ.
 “อุชฺชโก นาม โส มคฺโค อภยา นาม สา ทิสา
 รโก^๔ อุกุชฺชโน นาม วมฺมจกเกหิ สํยุโต.
 หิริ ตสฺส อปาลมโป สตสฺส^๕ ปริวารณํ
 วมฺมาหํ สารถี พฺรุมิ สมฺมาทิฏฺฐิปุเร ชวํ.
 ยสฺส เอตาทิสํ ยานํ อิตฺติยา ปุริสสฺส วา
 ส เว เอเตน ยาเนน นิพฺพานสฺสว สนฺติเกติ.

๗. วนโรปสุตฺตัม

[๔๗] “เกสํ ทิวา จ รตฺโต จ สทา ปุณฺณํ ปวทุพฺพติ
 วมฺมมฺภูจา สีสสมฺปนฺนา เก ชนา สคฺคคามิโนติ.
 “อารามโรปา วนโรปา เย ชนา เสตฺตุการกา
 ปปฺพจ อุตฺตปानญจ เย ททฺนติ อฺปสฺสยํ.

^๑ สยา. อโนมียสุตตัม

^๒ ฉ. กามานํ อ. กมมานํ

^๓ เท. ยาดา

^๔ ทย. รโก

^๕ ฉ., เท., อ. สตยสฺส

เตสํ ทิวา จ รตโต จ สทา ปุณณํ ปวทุตติ
 ฐมมฏจา สีสสมปนฺนา เต ชนา สกคคามินฺติ.

๘. เขตวนสุตฺตํ

- [๔๘] “อิทํ หิ ตํ เขตวนํ อีสสังฆนิเสวิตํ
 อาวุตฺถํ ฐมมราเชน ปิติสถฺชนนํ มม.
 กมมํ วิชฺชา จ ฐมโม จ สีสํ ชีวิตมุตฺตมํ
 เอเตน มจฺจา สุชฺฌนฺติ น โคตฺเตน ฐเนน วา.
 ตสฺมา หิ ปณฺหิโต โปโส สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโน
 โยนิสฺส วิจิเน ฐมมํ เอวํ ตตฺถ วิสฺสุตฺติ.
 สาริปฺพุโตว ปญฺญาย สีสฺเสน อุปสฺเมน จ
 โยปิ ปารคโต ภิกฺขุ เอตาวปรโม สียาติ.

๙. มจฺจนฺริสุตฺตํ

- [๔๙] “เยช มจฺจนฺรินํ โลเก กทฺริยา ปริภาสกา
 อญฺเฆสํ ททมานานํ อนฺตรายกรา นรา.
 กิทฺธิโส^๑ เตสํ วิปาโก สมฺปฺราโย จ กิทฺธิโส^๑
 ภควนฺตํ ปุณฺณจฺจมาคम्मํ กถํ ชาเนมฺมํ ตํ มยฺนฺติ.
 “เยช มจฺจนฺรินํ โลเก กทฺริยา ปริภาสกา
 อญฺเฆสํ ททมานานํ อนฺตรายกรา นรา
 นิรยํ ติรจฺจานโยนี ยมโลกุปฺปชฺชเร^๒
 สเจ เอนฺติ มนุสฺสสฺสตฺตํ ทพิทุเท ชายเร กุเล.

^๑ อ. กิทฺธิโส

^๒ ฉ. ยมโลกํ อุปฺปชฺชเร เท., อ. ยมโลกมฺอุปฺปชฺชเร

โจฬิ ปิณฺโฑ รติ ชิฑฑา	ยตถ กิจฺเณ ลพฺภติ
ปรโต อาสีสเร พาลา	ตํปิ เตสํ น ลพฺภติ
ทิกฺขเญ ฃมฺเม ส วิปาโก	สมฺปฺราโย* จ ทฺวคฺคตติ.
“อิติ เหนํ วิชานาม	อณฺณํ ปุจฺฉาม โคตม,๒
เยช ลทฺธา มนุสฺสสุตฺตํ	วทณฺณ วิตมจฺจรา
พุทฺเธ ปสนฺนา ฃมฺเม จ	สงฺฆे จ ติพุพฺพการว
กิตฺติโส เตสํ วิปาโก	สมฺปฺราโย จ กิตฺติโส
ภควนฺตํ ปุจฺจมาคฺคม	กถํ ชาเนมฺ เต มยฺนติ.
“เยช ลทฺธา มนุสฺสสุตฺตํ	วทณฺณ วิตมจฺจรา
พุทฺเธ ปสนฺนา ฃมฺเม จ	สงฺฆे จ ติพุพฺพการว
เอเต สคฺเค” ปกาเสนฺติ	ยตถ เต อุปฺปชฺชเร
สเจ เอนฺติ มนุสฺสสุตฺตํ	อทฺธเม อาชาเยเร กุเล
โจฬิ ปิณฺโฑ รติ ชิฑฑา	ยตถากิจฺเณ ลพฺภติ
ปรสมฺภเตสฺส โภเคสฺส	วสวตฺติว โมทเร
ทิกฺขเญ ฃมฺเม ส วิปาโก	สมฺปฺราโย จ สคฺคตติ.

๑๐. ฃฎิการสุตตํ^๔

[๕๐] “อวิหิ อุปฺปนาเส	วิมุตฺตา สตฺต ภิกฺขโว
ราคโทสปริกฺขิณา	ติณฺณา โลเก วิสตฺติกนฺติ.
“เย จ เต ^๕ อตรุํ สงฺคิ”	มจฺจุชฺเวยยํ สุตฺตตรํ
เต หิตฺวา มานุสํ เทหิ	ทิพุพฺโยคํ อุปฺจจฺจนฺติ.

* ฉ.,เท.,อิ. สมฺปฺราเย

๒ ฉ.,เท. สคฺคา

๓ ฉ.,เท.,อิ. เก จ เต

๔ ฉ.,เท.,อิ. โคตม

๕ สฺยา. ฃฎิการสุตฺตํ

๖ ฉ.,เท.,อิ. ปงฺกั

“อุปโก ผลคณฺโฑ” จ	ปุกฺกุสาติ จ เต ตโย
ภทฺธิโย, ขณฺฑทเทโว ^๒ จ	พหุหนฺตี ^๓ จ สิงฺคิโย ^๔
เต หิตฺวา มานุสฺส เทหิ	ทิวพโยคํ อุปจฺจุณฺติ.
กฺุสสี ^๕ ภาสสี เตสํ	มารปาสปฺปหาณิ
กสฺส เต ฐมฺมมณฺเฑ	อจฺจุทํ ภวพฺพณฺนฺติ.
“น อณฺเฑตฺร ภคฺวตา	นาณฺเฑตฺร ตว สาสนา
ยสฺส เต ฐมฺมมณฺเฑ	อจฺจุทํ ภวพฺพณฺ
ยตฺถ นามณฺจ รูปณฺจ	อเสสํ อุปฺรุชฺชติ
ตํ เต ฐมฺมมณฺเฑ	อจฺจุทํ ภวพฺพณฺนฺติ.
“คฺมฺภีรํ ภาสสี วาจํ	ทฺพพิชานํ สฺทฺพพฺพํ
กสฺส ตํ ฐมฺมมณฺเฑ	วาจํ ภาสสี อีทิสฺนฺติ.
“กฺุมภกาโร ปุเร อาสี	เวภพิงฺเค ^๖ ฆฏฺฐิโก
มาตาเปตฺติโกโร อาสี	กสฺสปสฺส อุปาสโก
วิโร เต ฐมฺมา	พฺรหฺมจาริ นีรามิส
อหฺวา เต สคาเมยฺโย	อหฺวา เต ปุเร สขา
โสหเมเต ปชานามิ	วิมฺตเต สตฺต ภิกฺขโว
ราคะโทสปริกฺขิณ	ติณฺเณ โลเก วิสฺตติกฺนฺติ.
“เอวเมตํ ตทา อาสิ	ยถา ภาสสี ภคฺคว
กฺุมภกาโร ปุเร อาสิ	เวภพิงฺเค ฆฏฺฐิโก
มาตาเปตฺติโกโร อาสิ	กสฺสปสฺส อุปาสโก
วิโร เต ฐมฺมา ^๗	พฺรหฺมจาริ นีรามิส

^๑ ฉ., เท. ปลคณฺโฑ^๒ ฉ., เท., อ. พาทฺรคฺติ^๓ “กฺุสสนฺติปิ ปาโร.^๔ ฉ., เท. เวภพิงฺเค อ. เวหพิงฺเค^๕ ส. ภทฺธิโก ภทฺทเทโว^๖ ส., อ. ปงฺคิโย^๗ เท. ฐมฺมมณฺเฑ^๘ เท. ฐม

อหฺว เม สคาเมยโย	อหฺว เม ปฺเร สขาติ.
“เอวเมตํ ปฺราณานํ	สหายนมฺหุ สงฺคโม
อุภินฺนํ ภาวิตตฺตานํ	สรีรณฺติมธารินฺนติ.

ปญฺจโม อาทิตฺตวคฺโค.

ตสฺสอุทฺทหานํ

“อาทิตฺตํ กิณฺททำ อนุํ	เอกมฺมํ อโนมียํ
อจฺจรา วนโรปเชตํ	มจฺเจเรน ฃฎฺฐีกโรติ.

๖. ชราวคโค

๑. ชราสุตฺตํ

- [๕๑] “กีสฺ ยาว ชรา สาธุ กีสฺ สาธุ ปติฏฺฐจิตํ
 กีสฺ นรานํ รตนํ กีสฺ โจเรหิ ทูหรนฺติ.
 “สีลํ ยาว ชรา สาธุ สทฺธา สาธุ ปติฏฺฐจิตา
 ปญฺญา นรานํ รตนํ ปุณฺณํ โจเรหิ ทูหรนฺติ.

๒. อชรสาสุตฺตํ

- [๕๒] “กีสฺ อชรสา สาธุ กีสฺ สาธุ อธิฏฺฐจิตํ
 กีสฺ นรานํ รตนํ กีสฺ โจเรหฺยหาริยนฺติ.
 สีลํ อชรสา สาธุ สทฺธา สาธุ อธิฏฺฐจิตา
 ปญฺญา นรานํ รตนํ ปุณฺณํ โจเรหฺยหาริยนฺติ.

๓. มิตฺตสุตฺตํ

- [๕๓] “กีสฺ ปสวโต^๑ มิตฺตํ กีสฺ มิตฺตํ สเก ฆเร
 กิ มิตฺตํ อตฺถชาตสุส กิ มิตฺตํ สมปรายิกนฺติ.
 “สตุโถ ปสวโต^๑ มิตฺตํ มาตา มิตฺตํ สเก ฆเร
 สหาโย อตฺถชาตสุส โหติ มิตฺตํ ปุณฺปปุณฺ
 สยํ กตานิ ปุณฺณานิ ตํ มิตฺตํ สมปรายิกนฺติ.

^๑ สฺยา. ปสวโต อ. ปถวโต

๔. วตถุสุตตัม

- [๕๔] “กัณฺฐ วตถุ มนุสฺสํ กัณฺฐ ปรมา^๑ สขา
 กัณฺฐ ภูตา อุปชัฏฺหิตี เย ปาณา ปจวี ลิตาติ.
 “ปุตฺตา วตถุ มนุสฺสํ ภริยา^๒ ปรมา^๓ สขา
 วุฏฺฐิ ภูตา อุปชัฏฺหิตี เย ปาณา ปจวี ลิตาติ.

๕. ปจฺจมนสุตตัม

- [๕๕] “กัณฺฐ ชเนติ ปุริสํ กัณฺฐ ตสฺส วิธาวติ
 กัณฺฐ สํสารมาปาที กัณฺฐ ตสฺส มหพฺภยณฺตี.
 “ตณฺหา ชเนติ ปุริสํ จิตฺตมสฺส วิธาวติ
 สตฺโต สํสารมาปาที ทุกฺขมสฺส มหพฺภยณฺตี.

๖. ทุตติยชนสุตตัม

- [๕๖] “กัณฺฐ ชเนติ ปุริสํ กัณฺฐ ตสฺส วิธาวติ
 กัณฺฐ สํสารมาปาที กัณฺฐ น ปริมุจฺจตีตี.
 “ตณฺหา ชเนติ ปุริสํ จิตฺตมสฺส วิธาวติ
 สตฺโต สํสารมาปาที ทุกฺขา น ปริมุจฺจตีตี.”

๗. ตติยชนสุตตัม

- [๕๗] “กัณฺฐ ชเนติ ปุริสํ กัณฺฐ ตสฺส วิธาวติ
 กัณฺฐ สํสารมาปาที กัณฺฐ ตสฺส ปรายนณฺตี.

^๑ น., เท. ปรโม

^๒ น., เท. ภริยา จ ปรโม อ. ภริยา จ ปรมา

^๓ น. อิตฺตสทฺโท น ทิสฺสตี.

นฏฺโฆ ชรราวคฺโค.

ตสฺสุทฺทหานํ

“ชรา อชฺรสา มิตฺตํ วตฺถุ ตีณิ ชนานิ จ
อุปฺปโต จ ทฺติโย จ กวินา ปุริโต วคฺโคติ.

๗. อนุชวคโค^๑

๑. นามสูตร^๒

- [๖๑] “กีสฺ สุพฺพํ อนุชววิ^๓ กิสฺมา ภียโย^๔ น วิชฺชติ
 กิสฺสสฺส^๕ เอกธมฺมสฺส สพฺเพว วสมนฺวคฺคฺติ.
 “นามํ สุพฺพํ อนุชววิ นามา ภียโย น วิชฺชติ
 นามสฺส เอกธมฺมสฺส สพฺเพว วสมนฺวคฺคฺติ.

๒. จิตฺตสูตร^๖

- [๖๒] “เกณฺสฺส นียติ โลโก เกณฺสฺส ปริกิสฺสติ^๗
 กิสฺสสฺส เอกธมฺมสฺส สพฺเพว วสมนฺวคฺคฺติ.
 “จิตฺเตน นียติ โลโก จิตฺเตน ปริกิสฺสติ
 จิตฺตสฺส เอกธมฺมสฺส สพฺเพว วสมนฺวคฺคฺติ.

๓. ตณฺหาสูตร^๘

- [๖๓] “เกณฺสฺส นียติ โลโก เกณฺสฺส ปริกิสฺสติ
 กิสฺสสฺส เอกธมฺมสฺส สพฺเพว วสมนฺวคฺคฺติ.
 “ตณฺหาเยน นียติ โลโก ตณฺหาเยน ปริกิสฺสติ
 ตณฺหาเยน เอกธมฺมสฺส สพฺเพว วสมนฺวคฺคฺติ.

^๑ ฉ. อทฺทชวคค ^๒ ส.เท. อฏฺฐกวิ ฉ.,อ. อทฺทกวิ จ. “อนททวี่ติปิ” “อนททวี่ติปิ ปาโร.

^๓ “ภี่โยติปิ ปาโร.

^๔ สพฺพตถ กิสฺสสฺส

^๕ ฉ.,เท. ปริกิสฺสติ. เอวมุปริปิ.

๔. สยโชนสุต

- [๖๔] “กิสฺ สยโชน โลก กิสฺ ตสฺส วิจาร์ณ
 กิสฺสสฺ^๑ วิปฺปหานเน นิพฺพานํ อิติ วุจฺจตีติ.
 “นนฺทิสยโชน โลก วิตกฺกสฺส วิจาร์ณ
 ตณฺหยา วิปฺปหานเน นิพฺพานํ อิติ วุจฺจตีติ.

๕. พนฺชนสุต

- [๖๕] “กิสฺ สมฺพนฺชน โลก กิสฺ ตสฺส วิจาร์ณ
 กิสฺสสฺ^๑ วิปฺปหานเน สพฺพํ จินฺหติ พนฺชนนฺติ.
 “นนฺทิสมฺพนฺชน โลก วิตกฺกสฺส วิจาร์ณ
 ตณฺหยา วิปฺปหานเน สพฺพํ จินฺหติ พนฺชนนฺติ.

๖. อพภาทสุต

- [๖๖] “เกณฺสฺสุพฺภาทโต โลก เกณฺสฺสุ ปรีวาริโต
 เกณฺ สลฺเลน อิตฺถนฺเน กิสฺส^๒ ฐปายิโต^๒ สทาติ.
 “มจฺจุณาพฺภาทโต โลก ชราย ปรีวาริโต
 ตณฺหาสลฺเลน อิตฺถนฺเน อิจฺจนาฐปายิโต สทาติ.

^๑ ฉ., เท., อ. กิสฺสสฺ

^{๒-๒} ส. กิสฺสา ฐมายิโต

๗. อุทฺทิตสูตฺตํ

- [๖๗] “เกนสฺส อุทฺทิตโต โลโก เกนสฺส ปริวาริตโต
 เกนสฺส ปิหิตโต โลโก, กิสมิ โลโก ปติฏฺฐิตติ.
 “ตณฺหาเย อุทฺทิตโต โลโก ชราย ปริวาริตโต
 มจฺจุณา ปิหิตโต โลโก ทุกฺเข โลโก ปติฏฺฐิตติ.

๘. ปิหิตสูตฺตํ

- [๖๘] “เกนสฺส ปิหิตโต โลโก กิสมิ โลโก ปติฏฺฐิตโต
 เกนสฺส อุทฺทิตโต โลโก เกนสฺส ปริวาริตติ.
 “มจฺจุณา ปิหิตโต โลโก ทุกฺเข โลโก ปติฏฺฐิตโต
 ตณฺหาเย อุทฺทิตโต โลโก ชราย ปริวาริตติ.

๙. อิจฺฉาสูตฺตํ

- [๖๙] “เกนสฺส พชฺฌติ โลโก กิสฺส วินยาย มุจฺจติ
 กิสฺสสฺส วิปฺปหาเนน สพฺพํ ฉินฺหติ พนฺธนนฺติ.
 “อิจฺฉาย พชฺฌติ โลโก อิจฺฉาวินยาย มุจฺจติ
 อิจฺฉาย วิปฺปหาเนน สพฺพํ ฉินฺหติ พนฺธนนฺติ.

๑๐. โลกสูตฺตํ

- [๗๐] “กิสมิ โลโก สมฺปฺปนฺโน กิสมิ กุพฺพติ สนฺถวํ
 กิสฺส* โลโก อุปาหาย กิสมิ โลโก วิหณฺณตีติ.

* อ. กิสฺสา

“ณฺส โลโก สมฺปปฺนโน ณฺส กุพฺพติ สนฺถวํ
 ฉนฺนเมว อุปาทาย ณฺส โลโก วิหณฺณตีติ.

สตุตฺตโม อนฺธวคฺโค.

ตสฺสอุทฺตมํ

“นามํ จิตฺตมฺจ ตณฺหา จ สณฺโฆชนมฺจ พนฺธนา
 อพฺภาหตฺตฺหิตโต ปิหิตโต อิจฺฉา โลเกน เต ทสฺสตี.

๘. ขตวาวคโค^๑

๑. ขตวาสุตตัม

[๗๑] สวตถุณีนิทานัน. เอกมนตัม จิตตา ไช สา เทวตา
ภควนตัม คาทาย อชฌภาสิ

“กีสฺ ขตวา สุขํ เสติ กีสฺ ขตวา น โสจติ
กิสฺสสฺส เอกธมฺมสฺส วรํ โรเจสิ โคตมาติ.
“โกธํ ขตวา สุขํ เสติ โกธํ ขตวา น โสจติ
โกธสฺส วิสมฺมสฺส มรฺรคคสฺส เทวเต
วรํ อริยา ปัสสนติ ตณฺหิ ขตวา น โสจตีติ.

๒. รตสุตตัม

[๗๒] “กีสฺ รตสฺส ปญฺญาณํ กีสฺ ปญฺญาณมคฺคิโน
กีสฺ รฏฺฐสฺส ปญฺญาณํ กีสฺ ปญฺญาณมิตฺติยาติ.
“ธโช รตสฺส ปญฺญาณํ ฐโม ปญฺญาณมคฺคิโน
ราชา รฏฺฐสฺส ปญฺญาณํ ภคฺตา ปญฺญาณมิตฺติยาติ.

๓. วิตตสุตตัม

[๗๓] “กีสฺ วิตตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐํ
กีสฺ สุจินฺโณ สุขมาวหาติ
กีสฺ หเว สารุตรํ รสํ
กถํชีวิ^๒ ชีวิทมาหุ เสฏฺฐนฺติ.

^๑ น., เท. เนตวาวคโค

^๒ น., เท. กถํชีวิ

“สทธีธ วิตตัม ปุริสสส เสฏฺฐจํ
 ฆมโม สจฺฉินฺโณ สุขมาวหาติ
 สจฺฉํ หเว สารุตรํ รสํ
 ปณฺณาสีว^๑ ชีวิตมาหุ เสฏฺฐจฺหนฺติ.

๔. วุฏฺฐิสุตตัม

- [๗๔] “กิสฺส อูปฺปตตํ เสฏฺฐจํ กิสฺส นิปตตํ วรํ
 กิสฺส ปวชมานานํ กิสฺส ปวทตํ วรฺหนฺติ.
 “พีชํ อูปฺปตตํ เสฏฺฐจํ วุฏฺฐิ นิปตตํ วรา
 คาโว ปวชมานานํ ปุตุโต ปวทตํ วโรติ.
 “วิชฺชา อูปฺปตตํ เสฏฺฐจา อวิชฺชา นิปตตํ วรา
 สงฺฆโม ปวชมานานํ พุทฺโธ ปวทตํ วโรติ.

๕. ภิตาสุตตัม

- [๗๕] “กิสฺส ภิตา ชนฺตา อนเภา
 มคฺโควเนกายตฺตนปฺปวตุโต
 ปุจฺฉามิ ตํ โคตม ภูริปณฺณ
 กิสฺมี จิโต ปโรโลกํ น ภาเยติ.
 “วาชํ มนญฺจ ปณฺธิชาย สมฺมา
 กาเยน ปาปานิ อกฺขพฺพมานโน
 พหุณฺหนฺปานิ^๒ ฆรมาวสนฺโนโต
 สทฺโธ มุทฺธุ สํวิภาคิ วทณฺณ.

^๑ สยา. ปณฺณาสีว

^๒ ฉ.,เท.,อิ. พหุณฺหนฺปานิ

เอเตสฺ ชมเมสฺ จิโต จตุสฺ
 ชมเม^๑ จิโต^๒ ปรโลกํ น ภาเยติ.

๖. นชีรติสุตฺตํ

- [๗๖] “กีสฺ^๓ ชีรติ กิ น ชีรติ กีสฺ อุปปโกติ วุจจติ
 กีสฺ ชมมานํ ปรินโถ กีสฺ รตฺติณทิวกฺโข
 กิ มลํ พุรุมฺจริยสฺส กิ สินานมโนทกํ
 กติ โลกสฺมิ จิตฺทานิ ยตฺถ จิตฺตํ น ติฏฺฐติ
 ภควนฺตํ^๔ ปุณฺณจุมฺม กถํ ชาเนมุ ตํ มยฺนติ.
 “รูป ชีรติ มจฺจานํ,

 โลโก ชมมานํ ปรินโถ
 อิตฺถิ มลํ พุรุมฺจริยสฺส
 ตโป จ พุรุมฺจริยญจ
 ฉ โลกสฺมิ จิตฺทานิ
 อาลสฺยญจ^๕ ปมาโท จ
 นิตฺทา ตนฺที จ เต จิตฺเท
- กีสฺ อุปปโกติ วุจจติ.
 วโย รตฺติณทิวกฺโข
 เอตฺถายํ สชฺชเต ปชา.
 ตํ สินานมโนทกํ
 ยตฺถ จิตฺตํ น ติฏฺฐติ.
 อนฺนุจฺจานมสฺยโม
 สพฺพโส ตํ วิวชฺชเยติ.

๗. อิสฺสรียสุตฺตํ

- [๗๗] “กีสฺ อิสฺสรีย โลก กีสฺ ภาณฺทานมุตฺตมํ
 กีสฺ สตฺถมลล์^๕ โลก กีสฺ โลกสฺมิมพฺพุทฺ.

^{๑-๓} อ. อิเม ปาจา น ทิสฺสนติ.

^๒ อ. ภาวนติ

^๔ ส. “สตฺถมลนฺติปิ” “สตฺถามลนฺติปิ ปาโธ.

^๕ ฉ., เท., อ. กิ

^๖ อ. อาลสฺสญจ

กีสุ หรณฺตํ^๑ วาเรนฺติ
 กีสุ ปุณฺนปฺปนายนฺตํ^๒
 “วโส”^๓ อีสฺสรียํ โลเก
 โกโธ สตฺถมลํ โลเก
 โจรํ หรณฺตํ วาเรนฺติ
 สมณํ ปุณฺนปฺปนายนฺตํ

หฺรณฺโต^๑ ปน โก ปิโย
 อภินนฺทนฺติ ปณฺทิตาติ.
 อิตฺถิ ภาณฺทานมฺตฺตมํ
 โจรา โลกสฺสมิพฺพหา.
 หรณฺโต สมณํ ปิโย
 อภินนฺทนฺติ ปณฺทิตาติ.

๘. กามสฺสุตฺตํ

[๗๘] “กิมตฺถกาโม น ทเท
 กีสุ มุญฺเจยฺย กลฺยาณํ”^๔
 “อตฺตานํ น ทเท โปโส
 วาจํ มุญฺเจยฺย กลฺยาณํ

กี มจฺโจ น ปริจฺจเซ
 ปาปิกฺกจ น โมจเยติ.
 อตฺตานํ น ปริจฺจเซ
 ปาปิกฺกจ น โมจเยติ.

๙. ปาเถยยสฺสุตฺตํ

[๗๙] “กีสุ พนฺธติ ปาเถยฺยํ
 กีสุ นรํ ปริกสฺสติ
 กิสฺมี พทฺธา ปุณฺณ สตฺตา
 “สทฺธา พนฺธติ ปาเถยฺยํ
 อิจฺฉา นรํ ปริกสฺสติ
 อิจฺฉาพทฺธา ปุณฺณ สตฺตา

กีสุ โภคานมาสโย
 กีสุ โลกสฺมิ ทฺชชหํ
 ปาเสน สกฺุณิ ยถาติ.
 สิริ โภคานมาสโย
 อิจฺฉา โลกสฺมิ ทฺชชหา
 ปาเสน สกฺุณิ ยถาติ.

^{๑-๑} ส. หรณฺตํ ๔เปยฺ หรณฺโต

^๓ ส. วโย

^๒ อ. ปุณฺนปฺปนายนฺตํ

^๔ น.,เท. กลฺยาณํ

๑๐. ปชฺชโตสุตฺตํ

- [๘๐] “กีสฺว โลกสฺมิ ปชฺชโต กีสฺว โลกสฺมิ ชาคโร
 กีสฺว กมฺเม สชีวานํ กีสฺว จสฺส^๑ อิริยาปโถ.
 กีสฺว อลลํ อนลสญฺจ มาตา ปุตฺตํ ไปสติ
 กีสฺว^๒ ภูตา อุปชีวนติ เย ปาณา ปจวี^๓ สิตาติ.
 “ปณฺณ โลกสฺมิ ปชฺชโต สติ โลกสฺมิ ชาคโร
 คาโว กมฺเม สชีวานํ สิตสฺส อิริยาปโถ.
 วุฏฺฐิ อลลํ อนลสญฺจ^๔ มาตา ปุตฺตํ ไปสติ
 วุฏฺฐิ ภูตา อุปชีวนติ เย ปาณา ปจวี^๓ สิตาติ.

๑๑. อรณฺสุตฺตํ

- [๘๑] “เกสฺส อรณา โลเก เกสํ วุสิตํ น นสฺสติ
 เกส อิจฺฉํ ปริชานนฺติ เกสํ โภชิสฺยํ สทา.
 กีสฺว มาตา ปิตา ภาตา วนฺทนฺติ นํ ปติฏฺฐิตํ
 กีสฺว อิทฺ ชชาติหิณํ อภีวาเทนฺติ ขตฺติยาติ.
 “สมณี อรณา โลเก สมณานํ วุสิตํ น นสฺสติ
 สมณา อิจฺฉํ ปริชานนฺติ สมณานํ โภชิสฺยํ สทา.
 สมณํ มาตา ปิตา ภาตา วนฺทนฺติ นํ ปติฏฺฐิตํ
 สมณี ชชาติหิณํ อภีวาเทนฺติ ขตฺติยาติ.

^๑ ฉ., เท., อ. กิมสฺส^๒ ฉ. ปถวิสฺสิตา^๓ ฉ., เท. กิ^๔ ส. วิตฺตมัลลสฺยานาลสฺย

อภฺจโม มตฺตวาวคฺโค.

ตสฺสอุทฺทหานํ

“มตฺตวา รณฺจ วิตฺตมฺจ วุณฺณิ ภีตา นชฺีรติ
อิสฺสรํ กามปาเถยฺยํ ปชฺไซโต อรณฺณ จาติ.

เทวตาสัณฺฑิตํ สมตฺตํ.

๒. เทวปุตตสัมมุตตัม

๑. ปจรมวคโค

๑. ปจรมกสฺสปสฺสุตตัม

[๘๒] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมํ ยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริตี
เชตวันเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข กสฺสโป เทวปุตฺโต
อภิกฺขนกฺขตํ รตฺติยา อภิกฺขนกฺขตวณฺโณ เกวลกปฺปิ เชตวัน
โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนุสสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อญฺจาสิ. เอกมนฺตํ จิตฺโต โข กสฺสโป
เทวปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ “ภิกฺขุ ภควา ปกาเสสิ, โน จ
ภิกฺขุโน อนุสาสนนฺติ.” “เตน हि กสฺสโป ตณฺเณเวตฺถ ปฏฺิภาตฺตติ.

“สุภาสิตสฺส ลิกฺขเณ สมณฺปาสนสฺส จ
เอกาสนสฺส จ รโห จิตฺตวูปสมสฺส จาติ

อิทมโวจ กสฺสโป เทวปุตฺโต. สมณฺญโณ สตฺถา อโหสิ. อถ โข
กสฺสโป เทวปุตฺโต “สมณฺญโณ เม สตฺถาติ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเฏวณฺตรชายิตฺติ.

๒. พุติยกสฺสปสฺสุตตัม

[๘๓] สาวตถิณินานํ. เอกมนฺตํ จิตฺโต โข กสฺสโป เทวปุตฺโต
ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

๑ ส. “อนุสาสนนินฺติปิ” “อนุสาสนนินฺติปิ ปาโง.

“ภิกขุ สียา ฌายิ วิมุตตจิตโต
 อากงเข เว^๑ หทยสฺसानุปตฺตี
 โลกสฺส ฌตฺวา อุทยพฺพญจ
 สฺสเจตโส อนิสฺสโต^๒ ตทานิสฺสโตติ.

๓. มัชชสุตต์

[๘๔] สาวตถิณีทานัน. อถ โข มาโฆ เทวปฺุตโต อภิกฺกนฺตาย
 รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺเณ เกวลกปฺป चेตวนฺ โอภาเสตฺวา, เยน
 ภควา, เตนฺสปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
 อภฺจาสิ. เอกมนฺตํ จิตฺโต โข มาโฆ เทวปฺุตโต ภควนฺตํ คากาย
 อชฺฌภาสิ

“กีสฺส ฌตฺวา ^๓ สฺขํ เสติ	กีสฺส ฌตฺวา น โสจติ
กิสฺสสฺส เอกธมฺมสฺส	วธฺ ไรเจสิ โคตมาติ.
“โกธํ ฌตฺวา สฺขํ เสติ	โกธํ ฌตฺวา น โสจติ
โกธสฺส วิสมฺมลสฺส	มธฺรคฺคสฺส วตฺตรภฺ
วธฺ อริยา ปสฺสณฺติ	ตณฺหิ ฌตฺวา น โสจติติ.

๔. มัคชสุตต์

[๘๕] สาวตถิณีทานัน. เอกมนฺตํ จิตฺโต โข มัคช^๔
 เทวปฺุตโต ภควนฺตํ คากาย อชฺฌภาสิ

“กติ โลกสฺมิ ปชฺโชตา	เยहि โลโก ปกาสติ
ภควนฺตํ ปฏฺฐจฺจมาคฺคม	กถํ ชาเนมฺม ตํ มยฺนฺติ.

^๑ ส.,อ. จ น.,เท. เจ

^๓ เท. ฌตฺวา

^๒ ส.,อ. อสฺสโต

^๔ ส. มาโฆ

“จตุตตาริ โลเก ปชฺชชิตา ปณฺจเมตฺถ น วิชฺชติ
ทิวา ตปติ อาทิจฺโจ รตฺติมาภาติ จนฺทิมมา
อถ อคฺคิ ทิวารตฺติ ตตฺถ ตตฺถ ปกาสติ
สมพฺพุโธ ตปตํ เสฏฺโฐ เอสา อาภา อนุตฺตราติ.

๕. ทามลิสุตฺตํ

[๘๖] สาวตฺถิณีทานํ. อถ โข ทามล^๑ เทวปุตฺโต อภิกฺกนฺตาย
รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปํ เขตวนํ โอมาสฺเตวา, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ
อภฺจาสิ. เอกมฺนตํ จิโต โข ทามล เทวปุตฺโต ภควโต สนฺติเก อิมํ
คาถํ อภาสิ

“กรณียเมตํ” พุราหฺมณฺเนน ปธานมกิลาสฺนา
กามานํ วิปฺปหาเนน น เตนาสิสฺสเต ภวนฺติ.

“นตฺถิ กิจฺจํ พุราหฺมณฺสฺส” [ทามลีสฺตี^๒ ภควา]
กตกิจฺโจ หิ พุราหฺมณฺ
ยาว น คาริ ลภติ นทิสฺสุ
อายุหฺติ สพฺพคตฺเตภิ ชนฺตุ
คารณฺจ ลทฺธาน ถเล จิโต โส^๓
นายฺหฺติ ปารคโต หิ โหติ^๔
เอสุปฺมา ทามล พุราหฺมณฺสฺส
ชีณาสวสฺส นิปกสฺส ฌายิโน.

^๑ ส. ทามโล

^๒ ส. พุราหฺมณฺสฺส นตฺถิ, “กิจฺจสฺสาติปิ ปาโห.

^๓ ฉ., เท. โย

^๔ อ. กรณียเมตฺถ

^๕ เท. ทามโลติ

^๖ ฉ., เท. โสว, อ. โสติ.

ปปฺปยุย ชาติมรณสฺส อนตฺตํ
 นายฺหติ ปารคโต หิ โหติตี.^๑

๖. กามทสฺสุตฺตํ

[๘๗] สวตฺถิณีทานํ. เอกมนฺตํ จิโต โข กามโท เทวปฺตฺโต
 ภควนฺตํ เอตทวโจ

“ทุฏฺกัรํ ภควา สฺสทุฏฺกัรํ ภควาติ.
 “ทุฏฺกัรํ วาปี กโรนฺติ [กามทาติ ภควา]
 เสฏฺขสึลลสมาหิตา^๒
 จิตตฺตา อนคาริยฺเปตสฺส
 ตฺมุจฺจิ โหติ สฺสขาวหาติ.
 “ทุลฺลภา ภควา ยทิตฺถํ ตฺมุจฺจิตฺติ.
 “ทุลฺลภา วาปี ลภนฺติ [กามทาติ ภควา],
 จิตตฺตฺวปฺสเม รตา
 เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ
 ภาวนาย รโต มโนติ.
 “ทุสฺสสมาทหํ ภควา ยทิตฺถํ จิตตฺตฺนติ.
 “ทุสฺสสมาทหํ วาปี สมาทหนฺติ [กามทาติ ภควา],
 อินฺทริยฺวปฺสเม รตา
 เต เจตฺวา มจฺจุโน ชาลํ
 อริยา คจฺจนฺติ กามทาติ.
 “ทุคฺคโม ภควา วิสโม มคฺโคติ.

^๑ ฉ., เท., อ. โสติ

^๒ ฉ., เท. เสชา สึลลสมาหิตา.

“ทุกฺคเม วิสเม วาปี อริยา คจฺจนฺติ กามท
อนริยา วิสเม มคฺเค ปตฺตนฺติ อวสิรา
อริยานํ สโม มคฺโค อริยา หิ วิสเม สมาติ.

๗. ปญฺจาลจณฺทสุตฺตํ

[๘๘] สาวตฺถิณีทานํ. เอกมฺนตํ จิโต โข ปญฺจาลจณฺโตะ
เทวปุตฺโต ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

“สมฺพาเช วต โอภาสํ อวิฺนทิ ภูริเมชฺโส
โย ฌานมพฺพุติ” พุทฺโธ ปฏฺฐิสีนนิสโส มุนีติ.

“สมฺพาเชปิ จ ติฏฺฐจฺนฺติ,” [ปญฺจาลจณฺทกถา ภควา] ฐมมํ นิพฺพานปตฺติยา
เย สตี ปจฺจลตฺถิสฺส สมฺมา เต สฺสมาหิตาติ.

๘. ตายนสุตฺตํ

[๘๙] สาวตฺถิณีทานํ. อถ โข ตายโน เทวปุตฺโต
ปฺราณตติตถกโร อภิกฺกนฺตตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺป
เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ อภฺจาสิ. เอกมฺนตํ จิโต โข
ตายโน เทวปุตฺโต ภควโต สนฺติเก อีมา คาถาโย อภาสิ

“ฉินฺท สโต ปฺรภกฺกมฺม กามे ปนฺนท พฺราหฺมณ
นปฺปหาย มุนิ กามे เนกตตฺตมฺปชฺชติ.

^๑ ส. ฌานมพฺพุตา จ., เท. ฌานมพฺพุติ

^๒ ส., จ., เท., อ. วาปี วินฺทนฺติ

กยิรา เจ กยิราเถนํ	ทพฺพเมณํ ปรรกฺกเม
สิถิโล หิ ปรีพฺพาไซ	ภียโย อากิริเต รชํ.
อกตํ ทุกฺกภูํ เสยโย	ปจฺจนา ตปฺปติ ทุกฺกภูํ
กตญฺจ สุกตํ เสยโย	ยํ กตฺวา นานตปฺปติ.
กุโส ยถา ทฺวคฺคหิโต	หตฺถเมวานุกฺกนตฺติ
สามญฺญํ ทฺวปฺปรัมภุจํ	นิริยาณูปกทฺตติ.
ยงฺกิลฺลํ สิถิลํ กมฺมํ	สงฺกิลฺลญฺจ ยํ วตํ
สงฺกสฺสํ พุรหฺมจริยํ	น ตํ โหติ มหปฺพลนฺติ.

อิทฺมวโจ ตายโน เทวปฺตฺโต, อิํ วตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา ปทฺทฺธิณํ กตฺวา ตตฺถเวณฺตรธาณํ.

อถ โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
“อิเม ภิกฺขเว” รตฺตี ตายโน นาม เทวปฺตฺโต ปุราณตฺติตฺถกโร
อภิกฺกนฺตตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปํ เชตวนํ
โอภาเสตฺวา, เยนํ, เตนฺนํสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺนตํ อญฺจาสิ. เอกมฺนตํ จิโต โย [๒] ตายโน เทวปฺตฺโต
มม สนฺติเก อีมา คาคาโย อภาสิ

“จินฺท สิตํ ปรรกฺกมฺม	กาเม ปนฺนํ พุรหฺมณ
นปฺปหาย มฺนิ กาเม	เนกตฺตมฺปทฺตติ.
กยิรา เจ กยิราเถนํ	ทพฺพเมณํ ปรรกฺกเม
สิถิโล หิ ปรีพฺพาไซ	ภียโย อากิริเต รชํ.
อกตํ ทุกฺกภูํ เสยโย	ปจฺจนา ตปฺปติ ทุกฺกภูํ
กตญฺจ สุกตํ เสยโย	ยํ กตฺวา นานตปฺปติ.

๑ อ. ภิกฺขโว

๒ ฉ., เท. ภิกฺขเว

กุโส ยถา ทุคคหิโต	หตุถเมวานุกนตติ
สามณณํ ทุปปรามภูจํ	นिरยาญุปกกตติ.
ยงกิลลิจิ สิริลลํ กมมํ	สงกิลลิจญจ ยํ วตํ
สงกสสรํ พุทธมจิริยํ	น ตํ โหติ มหปผลนติ.

“อิทมโวจ ภิกขเว ตายโน เทวปุตโต, อิํ วตฺวา มํ
อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเอวนตฺรธาโย; อุกฺคณฺหาถ ภิกขเว
ตายนคฺคาถา, ปรียาปฺนฺหาถ ภิกขเว ตายนคฺคาถา, ธาเรถ ภิกขเว
ตายนคฺคาถา, อตฺถสณฺหิตา ภิกขเว ตายนคฺคาถา อาทิพุทธมจิริยกาติ.

๕. จนฺทิมสฺสุตํ

[๙๐] สวตฺถึนิทานํ. เตน โข ปน สมเยน จนฺทิมมา
เทวปุตโต ราชูนา อสุรินฺเทน คหิโต โหติ. อถ โข จนฺทิมมา
เทวปุตโต ภควนฺตํ อนุสฺสรมาโน ตายํ เวลายํ อิมํ คถํ อภาสิ

“นโม เต พุทฺธวীরตฺถุ	วิปฺปมุตฺโตสิ สพฺพพิ
สมพาธปฺปิปฺนโนสฺมิ	ตสฺส เม สรณํ ภวาทิ.

อถ โข ภควา จนฺทิมํ เทวปุตฺตํ อารพฺภ ราชู
อสุรินฺทํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“ตถาคตํ อรหนฺตํ	จนฺทิมมา สรณํ คโต
ราชู จนฺทํ ปมฺญจสฺสุ	พุทฺธา โลกานุกมฺปกาติ.

อถ โข ราชู อสุรินฺโท จนฺทิมํ เทวปุตฺตํ มุณฺจิตฺวา
ตรมานรूपํ, เยน เวปจิตฺติ อสุรินฺโท, เตนฺปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
สํวิคฺโค โลมหญฺจชาโต เอกมฺนตํ อญฺจาสิ.

เอกมนต์ จิต্ত ไช ราหู อสุรินท์ เวปจิตติ อสุรินโท
 คากาย อชฌภาสิ

“กินนุ สนฺตรมานโน ราหู จนฺทํ ปมฺญจสิ
 สํวิคฺครุโป อากมฺม กินนุ ภีโตว ติฏฺฐสึติ.
 “สตฺตธา เม ผล มุทฺธา ชีวนฺโต น สุขํ ลภ
 พุทฺธคากาภิกิโตมฺหิ” โน เจ มฺญเจยฺย จนฺทิมฺนฺติ.

๑๐. สุริยสูตร

[๙๑] สาวตถีนินฺทนนฺ. เตน ไช ปน สมเยน สุริโย
 เทวปฺตฺโต ราหูนา อสุรินฺเทน. คหิโต โหติ. อถ ไช สุริโย
 เทวปฺตฺโต ภควนฺตํ อนุสฺสรมานโน ตายํ เวลายํ อิมํ คากํ อภาสิ

“นโม เต พุทฺธวีรตฺถุ วิปฺปมฺตฺโตสิ สพฺพธิ
 สมฺพาทปฏฺิปนโนสมิ ตสฺส เม สรณํ ภาวติ.

อถ ไช ภควา สุริยํ เทวปฺตฺตํ อารพฺภ ราหู อสุรินท์
 คากาย อชฌภาสิ

“ตถาคตํ อรหฺนฺตํ สุริโย สรณํ คโต
 ราหู สุริยํ ปมฺญจสฺสุ พุทฺธา โลกานุกมฺปกา.

โย อนฺธกาเร ตมสี ปภงฺกโร
 เวโรจโน มณฺฑลํ อุกฺคเตโช
 มา ราหู คิลี จรมนฺตลิกฺเข
 ปชํ มม ราหู ปมฺญจ - สุริยนฺติ.

* อ. พุทฺธคากาภิกิโตมฺหิ

อถ โข ราชุ อสุรินโท สุริยัม เทวปุตตัม มุญจิตฺวา
ตรมานรूपํ, เยน เวปจิตฺติ อสุรินโท, เตนุปลงกมิ; อุปสงกมิตฺวา
สํวิคฺโค โลมหฏฺจชาโต เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ.

เอกมนฺตํ จิตํ โข ราชุ อสุรินทํ เวปจิตฺติ อสุรินโท
คากาย อชฺฌภาสิ

“กินฺนุ สนฺตรมาโนว ราชุ สุริยัม ปมฺญจสิ
สํวิคฺครูปํ อากมฺม กินฺนุ ภิโตว” ติฏฺฐสึติ.

“สตฺตธา เม ผลํ มุทฺธา ชีวนโต น สุขํ ลภ
พฺพุทฺธคากาภิกิโตมฺหิ โน เจ มุญฺเจยฺย สุริยนฺติ.

ปจฺจโม วคฺโค.

ตสฺสุทฺททานํ

“เทว กสฺสปา จ มาโฆ จ มาคโธ ทามลิ กามโท
ปญฺจาลจณฺโท จ ตายโน จนฺทิมสุริเยน เต ทสาติ.

° อ. วสทโท น กิสฺสติ.

๒. อนาถปิณฑิกวคโค

๑. จนุทิมสสุตัม

[๙๒] สาวตถีนินทานัน. อถ โข จนุทิมโส เทวปุตโต
อภิกกนฺตาย รตติยา อภิกกนฺตวณฺเณ เกวลกปฺปํ เขตวณฺ
โสภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐจาสิ.

เอกมนฺตํ จิตฺโต โข จนุทิมโส เทวปุตโต ภควโต สนฺติเก
อิมํ คถํ อภาสิ

“เต หิ โสตุถิ คมิสฺสนฺติ กจฺเจวามกเส มคา
ผานานิ อุปสมปฺชช เอยโกทินิปกา สตาติ.

“เต หิ ปาริ คมิสฺสนฺติ เจตฺวา ชาลณฺจ” อมฺพุโ
ผานานิ อุปสมปฺชช อปฺปมตฺตา รณณฺชหาติ.

๒. เวณชุตตัม

[๙๓] เอกมนฺตํ จิตฺโต โข เวณชฺช เทวปุตโต ภควโต
สนฺติเก อิมํ คถํ อภาสิ

“สุขิตา วต” เต มนฺชชา สุกตํ ปยิริปาสิย
ยุณฺช^๑ โคตมสาสเน อปฺปมตฺตานุสิทฺธเรติ.

“เย เม วุตฺเตเต^๒ สตฺธิปเท^๓ [เวณชฺชติ ภควา]
อนฺนสิทฺธนฺติ ฌายินโน

^๑ ฉ., เท., อ. ชาลว

^๒ ฉ., เท., อ. ว

^๓ ส. ยชฺช ฉ., เท. ยุณฺช

^๔ ฉ., เท., อ. ปวตฺเต

^๕ ฉ., เท. สิกฺขิจิปเท

กาเล เต อปฺปมชฺชนตา
น มจฺจุวสคา^๑ สิญฺนติ.

๓. ทิฆมณฺเฐสิสุตฺตํ

[๙๔] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
เวพฺพวเน กลนฺทกนิวาเป. อถ โข ทิฆมณฺเฐสิ เทวปุตฺโต อภิกฺกนฺตาย
รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺป เวพฺพนํ โอภาเสตฺวา, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
อภฺจาสิ. เอกมฺนฺตํ จิตฺโต โข ทิฆมณฺเฐสิ เทวปุตฺโต ภควโต สนฺติเก
อิมํ คถํ อภาสิ^๒

“ภิกฺขุ สียา ฌายิ วิมุตฺตจิตฺโต
อากงฺเข เว”^๓ หทยสฺसानุปตฺตี
โลกสฺส ฌตฺวา อุตฺตมพฺพณฺจ
สฺสเจตฺโส อนิสฺสิตฺโต ตทานิสฺสิตฺติ.

๔. นนฺทนฺตฺตํ

[๙๕] เอกมฺนฺตํ จิตฺโต โข นนฺทโน เทวปุตฺโต ภควนฺตํ
คาถาย อชฺฌภาสิ

“ปฺจุฉามิ ตํ โคตม ฐฺริปณฺณ
อนาวณฺโณ ภควโต ฌาณทสฺสนํ
กถํวิธํ สีลวณฺตํ วทนฺติ
กถํวิธํ ปณฺณวณฺตํ วทนฺติ

^๑ อ. มจฺจุวสฺสกา

^๒ ส. ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

^๓ อ. จ

กถัวิโร^๑ ทุกฺขมตฺติจฺจ อิริยติ
 กถัวิโร เทวตา ปุชฺชนตฺติตฺติ.
 “โย สีสฺวา ปณฺณวา ภาวิตตฺโต
 สฺมาหิตโต ฌานวโร^๒ สตีมา
 สพฺพสฺส โสกา วิคตา ปหีนา
 ขีณาสโว อนฺติมเทหธารี.
 ตถาวโร^๓ สีสฺวณฺตํ วทนฺติ
 ตถาวโร ปณฺณวณฺตํ วทนฺติ
 ตถาวโร ทุกฺขมตฺติจฺจ อิริยติ
 ตถาวโร เทวตา ปุชฺชนตฺติตฺติ.

๕. จันทนสตฺตํ

[๗๖] เอกมณฺตํ จิตฺโต โข จันทโน เทวปุตฺโต ภควณฺตํ
 คากาย อชฺฌภาสึ

“กถัสฺ” ตรติ โอฆํ	รตฺตินฺทิวมตฺตนิทฺโต
อปฺปติฏฺเฐ อนาลมฺเพ	โก คมฺภีเร น สีหตฺติตฺติ.
“สพฺพทา สีสฺสมฺปนฺโน	ปณฺณวา สฺสฺมาหิตโต
อารทฺทวิโร ปหิตตฺโต	โอฆํ ตรติ ทุตฺตรํ
วิโร กามสฺสณฺณาย	รูปสฺสณฺณเวยชานาติโต ^๔
นฺนทิกาวปริกฺขิณเ ^๕	โส คมฺภีเร น สีหตฺติตฺติ.

^๑ อ. กถัวิโร

^๒ ส. ฌานปติ

^๓ ส. โกสฺส

^๔ ฉ., เท. รูปสฺสณฺณเวยชานาติโค

^๕ ฉ., เท. นฺนทิกาวปริกฺขิณเ

๖. วาสุตตตสุตตัม^๑

[๙๗] เอกมนตัม จิตโต โข วาสุตตโต เทวปุตโต ภควโต
สนติเก อิมํ คากํ อภาสิ

“สตติยา วีย โอมภูโจ ทยหมาโนว” มตถเก
กามราคปปหานาย สโต ภิกขุ ปริพพเชติ.
“สตติยา วีย โอมภูโจ ทยหมาโนว” มตถเก
สกุทายทิกฺขุจิปหานาย สโต ภิกขุ ปริพพเชติ.

๗. สุพฺรหฺมสุตตัม

[๙๘] เอกมนตัม จิตโต โข สุพฺรหฺมา เทวปุตโต ภควนตัม
คาถาย อชฺฌภาสิ

“นิจฺจมฺพุตฺรสฺสทมิทํ จิตตํ นิจฺจมฺพุพิคฺคมิทํ มโน
อนุปฺปนฺเนสฺส กิจฺเจสฺส” อโถ อูปฺปตฺติเตสฺส จ
สเจ อตฺถิ อนฺตฺรสฺสํ ตํ เม อกฺขาหิ ปุจฺฉิโตติ.
“นาถมฺพุตฺร โพชฺฌมฺกตฺปสา” นาถมฺพุตฺร อินฺทฺริยสํวรา
นาถมฺพุตฺร สพฺพนิสฺสคฺคา โสตฺถิ ปสฺสามิ ปาณินฺนติ.
อิทมฺโวจ ะเปฯ ตตฺถเฏวณฺตรธายีติ.

๘. กกุชฺสุตตัม

[๙๙] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาเกเต วิหฺรติ
อณฺชวเน มิคทาเย. อถ โข กกุชฺโ เทวปุตโต อภิกฺกนฺตาย

^๑ อ. สุตตตสุตตัม

^๒ เท. กิจฺเจสฺ

^๒ สยฺยา. ทยหมาเนว

^๔ จ. โพชฺฌา ตปสา

รตติยา อภิกกนตวณโณ เกวลกปป์ อณฺชนวนํ โอภาเสตฺวา, เยน
ภควา, เตนฺปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
อภฺจาสิ. เอกมฺนฺตํ จิโต โข กกุโข เทวปฺตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ
“นฺนทสิ สมณาทิ. “กึ ลทฺธา อาวุโสติ. “เตน หิ สมณ โสจสฺสีติ.
“กึ ชฺยิตฺถ อาวุโสติ. “เตน หิ สมณ เนว นฺนทสิ เนว” โสจสฺสีติ.
“เอวมาวุโสติ.

“กจฺจิ ตวํ อนิโฆ” ภิกฺขุ	กจฺจิ” นนฺทสิ น วิชฺชติ
กจฺจิ ตเมกมาสีนํ	อรตฺตี” นาภิกิรตฺตีติ.
“อนิโฆ” เว อหํ ยกฺข	อโธ นนฺทสิ” น วิชฺชติ
อโธ มเมกมาสีนํ	อรตฺตี นาภิกิรตฺตีติ.
“กถํ ตวํ อนิโฆ ภิกฺขุ	กถํ นนฺทสิ น วิชฺชติ
กถํ ตเมกมาสีนํ	อรตฺตี นาภิกิรตฺตีติ.
“อฆชาตสฺส เว นนฺทสิ	นนฺทสิชาตสฺส เว อหํ
อนนฺทสิ อนิโฆ ภิกฺขุ	เอวํ ชานาหิ อาวุโสติ.
“จิริสฺสํ วต ปสฺสามิ	พฺรหฺมณํ ปรีนิพฺพุตํ
อนนฺทสิ อนิหํ ภิกฺขุ	ติณฺณํ โลเก วิสตฺตติกนฺติ.

๕. อุตตรสุตต

[๑๐๐] ราชคหนิทานํ. เอกมฺนฺตํ จิโต โข อุตฺตรโร เทวปฺตฺโต
ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

๑ เท.,อิ. น จ

๒ อิ. อโธ

๓ จ.,เท.,อิ. นนฺทสิ

๔ จ.,เท. อนิโฆ

๕ จ.,เท.,อิ. อรตฺตี

“อุปนียติ ชีวิตมปฺปมาຍํ”
 ชรูปนิตสฺส น สนฺติ ตาณา
 เอตํ ภยํ มรเณ เปกฺขมาโน
 ปุณฺณานิ กยิราถ สุขาวหานีติ.
 “อุปนียติ ชีวิตมปฺปมาຍํ”
 ชรูปนิตสฺส น สนฺติ ตาณา
 เอตํ ภยํ มรเณ เปกฺขมาโน
 โลกามิสํ ปชฺเห สนฺติเปกฺโขติ.

๑๐. อนาถปิณฑิกสุตฺตํ

[๑๐๑] เอกมฺนตํ จิโต โข อนาถปิณฑิกโก เทวปุตฺโต
 ภควโต สนฺติเก อีมา คาคาโย อภาสิ

“อิทํ หิตํ เซตวนํ	อิสฺสงฺฆนิเสวิตํ
อาวตฺถํ ฐมฺมราเชน	ปิติสถฺชนนํ มม
กมฺมํ วิชฺชา จ ฐมฺโม จ	สีลํ ชีวิตมตฺตมํ
เอเตน มจฺจา สุขุณฺณติ	น โคตฺเตน ฐเนน วา.
ตสฺมา หิ ปณฺหิตो ปโปโส	สมฺปสฺสํ อตฺตมตฺตโน ^๒
โยนิโส วิจิเน ฐมฺมํ	เอวํ ตตฺถ วิสุขุณฺณติ
สาริปุตฺโตว ปณฺณาย	สีเลน อุปสเมน จ
โยปิ ปารคโต ภิกฺขุ	เอตาวปรโม สียาติ.

อิทมวโจ อนาถปิณฑิกโก เทวปุตฺโต, อิทํ วตฺวา ภควนฺตํ
 อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเฏวณฺตรธาปีติ.”

^๑ ฉ., เท., อ. ชีวิตมปฺปมาຍ

^๒ “อตฺตมตฺตโนติปิ ปาโล.

^๓ ฉ., เท., อ. อิตฺสทโท น ทิสฺสติ.

อถ ไช ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺเจเนน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
“อิม” ภิกฺขเว รตฺตี อณฺณตโร เทวปฺตฺโต อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา
อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปี เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยนาหํ,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐาสิ.
เอกมฺนตํ จิโต ไช โส เทวปฺตฺโต มม สนฺติเก อีมา คาลาโย
อภาสิ

“อิทํ หิตํ เชตวนํ	อิสฺสสงฺฆนิเสวิตํ
อาวตุถํ ฆมฺมราเชน	ปิตฺติสณฺชนนํ มม.
กมฺมํ วิชฺชา จ ฆมฺโม จ	สีลํ ชีวิทมฺมุตตมํ
เอเตน มจฺจา สฺขุณฺณติ	น โคตฺเตน ฆเนน วา.
ตสฺมา หิ ปณฺธิโต โปโส	สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโน
โยนิโส วิจิเน ฆมฺมํ	เอวํ ตตฺถ วิสฺขุณฺณติ
สาริปฺตฺโตว ปณฺณาย	สีเลน อุปสเมน จ
โยปี ปารคโต ภิกฺขุ	เอตาวปรโม สียาติ.

อิทมฺโวจ ภิกฺขเว โส เทวปฺตฺโต, อิทํ วตฺวา มํ
อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเอวณฺตรธาเยติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทฺโวจ “โส
หิ ฐฺน ภาเน อนาคตปิณฑิกโก เทวปฺตฺโต ภวิสฺสติ, อนาคตปิณฑิกโก
คหปติ อายสฺมณฺเต สาริปฺตฺเต อภิปฺปสนฺโน อโหสีติ.

“สาธุ สาธุ อานนฺท, ยาวตกํ ไช อานนฺท ตกฺกาย
ปตฺตพฺพํ อนุปฺปตฺตํ [๒] ตยา, อนาคตปิณฑิกโก หิ โส อานนฺท
เทวปฺตฺโตติ.

๑ สฺยา. อิทํ

๒ จ., เท. ตํ

ทุติโย อนาถปิณฑิกวคฺโค.

ตสฺสทุทานํ

“จณฺทิมโส จ เวณฺฑุ จ ที่มฺลญฺจิ จ นนฺทโน
 จนฺทโน วาสฺวตฺโต จ สุพฺรหฺมา กกุเรนฺ จ
 อุตฺตโร นวโม วุตฺโต ทสโม อนาถปิณฑิกเกติ.

๓. นานาติตติยวคฺโค

๑. สิวสฺสุตฺตํ

[๑๐๒] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
 เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. อถ ไช สิวเ เทวปฺตฺโต
 อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปํ เชตวนํ
 โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนฺสปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมณฺตํ จิตฺโต ไช สิวเ
 เทวปฺตฺโต ภควโต สนฺติเก อีมา คาถาโย อภาสิ

“สพฺภิเรว สมาสเถ	สพฺภิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
สत्ตํ สทฺธมฺมมณฺเฑ	เสยโย โหติ น ปาปิโย.
สพฺภิเรว สมาสเถ	สพฺภิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
สत्ตํ สทฺธมฺมมณฺเฑ	ปญฺณํ ลภติ* นาณฺณโต.
สพฺภิเรว สมาสเถ	สพฺภิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
สत्ตํ สทฺธมฺมมณฺเฑ	โสภมชฺเฒ น โสจติ.
สพฺภิเรว สมาสเถ	สพฺภิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
สत्ตํ สทฺธมฺมมณฺเฑ	ฅาติมชฺเฒ วิโรจติ.
สพฺภิเรว สมาสเถ	สพฺภิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
สत्ตํ สทฺธมฺมมณฺเฑ	สตฺตา คจฺจนฺติ สุกฺตตี.
สพฺภิเรว สมาสเถ	สพฺภิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
สत्ตํ สทฺธมฺมมณฺเฑ	สตฺตา ติฏฺฐนฺติ สาทตฺนติ.

* ฉ.,เท.,อ. ปญฺเฑา สพฺภติ

อถ โข ภควา สิวํ เทวปุตฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“สพฺภิเรว สมาเสถ สพฺภิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
สํ สทฺธมฺมมณฺเฑยาย สพฺพทฺฐา ปมฺจุจฺเจตฺติ.

๒. เขมสุตฺตํ

[๑๐๓] เอกมฺนตํ จิโต โข เขโม เทวปุตฺโต ภควโต
สนฺติเก อีมา คาถาโย อภาสิ

“จรฺนฺติ พาลา ทุมฺเมธา	อมิตฺเตเนว อตฺตนา
กโรนฺติ ^๑ ปาปกํ กมฺมํ	ยํ โหติ กฏฺกปฺพลํ.
น ตํ กมฺมํ กตํ สาธุ	ยํ กตฺวา อนฺตปฺปติ
ยสฺส อสฺสุมฺโข โรหํ	วิปากํ ปฏฺฐิเสวติ.
ตณฺจ กมฺมํ กตํ สาธุ	ยํ กตฺวา นานฺตปฺปติ
ยสฺส ปติโต ^๒ สุมฺโน	วิปากํ ปฏฺฐิเสวติ.
ปฏฺฐิกจฺเจว ^๓ ตํ กยิรา	ยํ ชณฺเฎา หิตมตฺตโน
น สากกฺกิกจฺินฺตาย	มฺนฺตารีโร ปรรุกฺกโม. ^๔
ยถา สากกฺกโก ปตฺถิ ^๕	สมํ หิตฺวา มหาปถํ
วิสมํ มคฺคมารุญฺห	อกฺขจฺฉินฺโนว ฌายติ.
เอวํ ฐมฺมา อปฺกมฺม	อฐมฺมมฺนฺวตฺติย
มนฺโท มจฺจุมฺขํ ปตฺโต	อกฺขจฺฉินฺโนว ฌายตฺติติ.

^๑ ฉ., เท., อ. กโรนฺตา

^๒ อ. ปตฺโต

^๓ ส. ปฏฺฐิกจฺเจว

^๔ ฉ., เท., อ. ปรรุกฺกเม.

^๕ ฉ., เท. มฏฺจํ อ. ปนฺถํ

๓. เสรีสุตต

[๑๐๔] เอกมณฑิ จิตโต โข เสรี เทวปุตโต ภควนตํ
คากาย อชฺฐภาสิ

“อนนเมวากินนทนต์ อุกโย เทวมานุสา
อถ โข นาม โส ยกฺโข ยํ อนนํ นากินนทตฺติ.

“เย นํ ททนต์ สทฺธาย วิปฺปสนฺเนน เจตสา
ตเมว อนนํ ภาตติ อสฺมี โลเก ปรมฺหิ จ.

ตสฺมา วิเนยฺย มจฺเจนฺร ทชฺชา ทานํ มลาภิกฺกุ
ปฺญณานิ ปฺรโลกสฺมี ปตฺติฏฺจา โหนฺติ ปาณินนฺติ.

“อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภูตํ ภนฺเต ยาว สุภาสิตตมฺจิตํ^๑
ภนฺเต ภควตา

‘เย นํ ททนต์ สทฺธาย วิปฺปสนฺเนน เจตสา
ตเมว อนนํ ภาตติ อสฺมี โลเก ปรมฺหิ จ.

ตสฺมา วิเนยฺย มจฺเจนฺร ทชฺชา ทานํ มลาภิกฺกุ
ปฺญณานิ ปฺรโลกสฺมี ปตฺติฏฺจา โหนฺติ ปาณินนฺติ.

ภูตปฺพุพฺพาหํ ภนฺเต เสรี^๒ นาม ราชชา อโหสิ ทายโก
ทานปติ ทานสฺส วณฺณวาที. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต จตุสฺส ทฺวาเรสฺส
ทานํ ทียิตฺถ สมณพฺรหฺมณกปณทฺธิกฺวณฺนิพฺพกยาจกานํ. อถ โข
มํ ภนฺเต อิตฺถาคารํ อฺปสงฺกมิตฺวา เอตทฺโวจ ‘เทวสฺส โข ทานํ
ทียติ, อมฺหากํ ทานํ น ทียติ; สาธุ มยฺมปิ เทวํ นิสฺสาย
ทานานิ ทเทยฺยาม, ปฺญณานิ กเรยฺยามาติ. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต

^๑ ฉ., เท. สุภาสิตมฺจิตํ อ. สุภาสิตํ อิทํ

^๒ ฉ. เสรี

เอตทโหสิ ‘อหัง โขสุมิ ทายโก ทานปติ ทานสส วณฺณวาที
‘ทานัง ทสฺสามาติ วทฺนเต,’^๑ กิณฺติ วเทยฺยนฺติ. โส ขวาทัง ภาณเต
ปจฺมทวารัง อิตฺถาคารสฺส อทาสี, ตตฺถ อิตฺถาคารสฺส ทานัง
ทียิตฺถ; มม ทานัง ปฏิกกมฺมิ.

อถ โข มํ ภาณเต ขตฺติยา อนฺนุยฺยตฺตา อุปสงฺกมิตฺวา มํ
เอตทโวจํ “เทวสฺส โข ทานัง ทียติ อิตฺถาคารสฺส ทานัง ทียติ,
อมฺหากัง ทานัง น ทียติ; สาธุ มยฺมปิ เทวํ นิสฺสาย ทานานิ
ทเทยฺยาม, ปุณฺณานิ กรเญยฺยามาติ. ตสฺส มยฺหํ ภาณเต เอตทโหสิ
“อหัง โขสุมิ ทายโก ทานปติ ทานสส วณฺณวาที “ทานัง
ทสฺสามาติ วทฺนเต, กิณฺติ วเทยฺยนฺติ. โส ขวาทัง ภาณเต
ทุตฺติยทวารัง ขตฺติยานัง อนฺนุยฺยตฺตานัง”^๒ อทาสี, ตตฺถ ขตฺติยานัง
อนฺนุยฺยตฺตานัง ทานัง ทียิตฺถ; มม ทานัง ปฏิกกมฺมิ.

อถ โข มํ ภาณเต พลกาโย อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจ
‘เทวสฺส โข ทานัง ทียติ, อิตฺถาคารสฺส ทานัง ทียติ ขตฺติยานัง
อนฺนุยฺยตฺตานัง ทานัง ทียติ อมฺหากัง ทานัง น ทียติ; สาธุ มยฺมปิ
เทวํ นิสฺสาย ทานานิ ทเทยฺยาม, ปุณฺณานิ กรเญยฺยามาติ. ตสฺส
มยฺหํ ภาณเต เอตทโหสิ ‘อหัง โขสุมิ ทายโก ทานปติ ทานสส
วณฺณวาที ‘ทานัง ทสฺสามาติ วทฺนเต,’^๑ กิณฺติ วเทยฺยนฺติ. โส
ขวาทัง ภาณเต ตุตฺติยทวารัง พลกายสฺส อทาสี, ตตฺถ พลกายสฺส
ทานัง ทียิตฺถ; มม ทานัง ปฏิกกมฺมิ.

อถ โข มํ ภาณเต พฺราหฺมณคหปติกา อุปสงฺกมิตฺวา
เอตทโวจํ ‘เทวสฺส โข ทานัง ทียติ, อิตฺถาคารสฺส ทานัง ทียติ,

^๑ อ. วทฺนตานัง

^๒ ฉ., เท. อนฺนุยฺยตฺตานัง, เอวฺมปริปิ.

ขัตติยานํ อนุยตุตํ ทานํ ทิยติ, พลกายสฺส ทานํ ทิยติ,
อมหากํ ทานํ น ทิยติ; สาธุ มยมปิ เทวํ นิสฺสาย ทานานิ"
ทเพยยาม, ปุณฺณานิ กเรยฺยามาติ. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอตทโหสิ
‘อหํ โขสฺมิ ทายโก ทานปติ ทานสฺส วณฺณวาที ‘ทานํ
ทสฺสามาติ วทนฺเต, กิณฺติ วเพยฺยนฺติ. โส ขวาทํ ภนฺเต
จตุตฺตทวารํ พุราหฺมณคหปติกาณํ อทาสี, ตตฺถ พุราหฺมณคหปติกาณํ
ทานํ ทิยิตฺถ; มม ทานํ ปฏิกกมิ.

อด ไช มั ภาณุเต ปุริสา อุปสงกมิตวา เอตทวโจ
 ‘น ไชทานิ เทวสุส โกจิ ทานํ ทียตตีติ. เอวํ วุตตาคํ ภาณุเต เต
 ปุริเส เอตทวโจ ‘เตนहि ภणे โย พาหิเรสุ ชนปเทสุ อาโย
 สญชายติ, ตโต อุปฯฒํ อนนเตปุริ ปเวเสถ, อุปฯฒํ ตตเถว
 ทานํ เทถ สมณพราหมณกปณทิกวณิพพกยาจกานนติ. โส
 ขวาคํ ภาณุเต เอวํ ทิฆมรตตํ กตानํ ปุณณานํ เอวํ ทิฆมรตตํ
 กตानํ กุสลาณํ [๒] ปริยนตํ นาธิคจฺฉามิ ‘เอตตํ ปุณณนติ วา,^๓
 ‘เอตตโก ปุณณวิปาโกติ วา, ‘เอตตํ สมคฺเค^๔ จาตพฺพนติ วาติ.

อจณฺริยํ ภาณฺเต, อပ္ပ­ภຸ­ຕੰ ภา­ນ­ເຕ, ຍາວ ສຸ­ກາ­ສິ­ຕ­ໄນ­ຈິ­ທໍ ກາ­ນ­ເຕ
 ກວ­ຕາ

‘เย นั ททนต์ สทฺธาย	วิปสฺสนเนน เจตสา
ตเมว อนนํ ภาตติ	อสุมี โลเก ปรมหิ จ.
ตสฺมา วิเนยฺย มจฺเจว	ททฺธา ทานํ มลาภิกฺกุ
ปฺญญานิ ปฺรโลกลสฺมี	ปตฺติจฺจา โหนติ ปาณินฺนติ.

๑ อ. ทานัน

^๓ อ. วาสุโท น หิสสติ.

๒ จ.,เท. ธรรมานัน

๔ จ.,ท.,อ. สกค

วิโรโต เมถุนา ฐมฺมา	พฺรหฺมจารี นีรามิสฺโส
อหฺวา เต สคาเมยฺโย	อหฺวา เต ปุเร สขา.
โสหเมเต ปชานามิ	วิมฺุตเต สดฺต ภิกฺขโว
ราคโทสปริกฺขีเณ	ติณฺเณ โลเก วิสตฺติกนฺตฺติ.
“เอวเมตํ ตทา อาสิ	ยถา ภาสสิ ภคฺคว
กฺมฺภกาโร ปุเร อาสิ	เวภพิงฺเก ฌฎฺฎิกโร.
มาตาเปตฺตติภโร อาสิ	กสฺสปสฺส อุปาสโก
วิโรโต เมถุนา ฐมฺมา	พฺรหฺมจารี นีรามิสฺโส
อหฺวา เม สคาเมยฺโย	อหฺวา เม ปุเร สขาติ.
“เอวเมตํ” ปุราณํ	สหายนมฺหุ สงฺคโม
อุภินฺนํ ภาวิตตฺตานํ	สรีรณฺติมธารินฺนติ.

๕. ชนตุสสุตฺตํ

[๑๐๖] เอวเมว สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ สมฺพหุลา ภิกฺขุ
โกสเลสุ วิหรนฺติ หิมวณฺตปสฺเส อรณฺณกฺกุฎิกาย^๒ อุทฺธตา อุณฺนพา
จปฺลา มุขรา วิกีณฺณวาจา มุญฺจสฺสตีโน อสมฺปชานา อสมาคิตา
วิพฺภนฺตจิตฺตา^๓ ปากตินฺทุริยา.

อถ โข ชนตุ เทวปฺตฺโต ตทหฺโปสเถ ปณฺณรเส,^๔ เยน
เต ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขุ คาทาหิ
อชฺฌภาสิ

^๑ อ. เอวเมว

^๒ ฉ., เท. อรณฺณกฺกุฎิกาย.

^๓ “วิพฺภนฺตจิตฺตาติปิ ปาโจ.

^๔ “ปณฺนรเสติปิ ปาโจ.

“สุขชีวิโน ปุเร อาสุ ภิขุ โคตมสาวกา
 อนิจจา ปิณฑเมสนา อนิจจา สยนาสนน.
 โลเก อนิจจตัม ฆตวา ทุกขสสนตมกัมสุ เต
 ทุปโปส กตวา อตตานัน คามะ คามณิกา วีย.
 ฆตวา ฆตวา นิปชชนติ ปราคารesu มุจฺจินตา
 สงฺฆสฺส อณฺชลึ กตวา อิเธกัจเจ วทามหิ
 อปวิฏฺฐา^๑ อนาถา เต ยถา เปตา ตเถว เต^๒
 เย โข ปมตฺตา วิหรนฺติ เต เม สนฺธาย ภาสิตัม
 เย อปมตฺตา วิหรนฺติ ‘นโม เตสํ กโรมฺहनฺติ.

๖. โรหิตสฺสสุตฺตัม

[๑๐๗] สาวตถิโย วิหรติ ๕เปย เอกมฺหุตฺตัม จิตฺโต โข
 โรหิตสฺโส เทวปุตฺโต ภควนฺตัม เอตทโวจ “ยตฺถ นฺ ชโย ภนฺเต น
 ชายติ, น ชียยติ, น มียยติ, น จวติ, น อุปฺปชฺชติ; สกฺกา น
 โข สโร ภนฺเต คมเนน โลกสฺส อนฺโต ฆาตุํ วา ทฏฺฐํ วา
 ปาปฺณิตุํ วาติ. “ยตฺถ โข อาวุโส น ชายติ, น ชียยติ, น
 มียยติ, น จวติ, น อุปฺปชฺชติ; นาหฺนตัม คมเนน โลกสฺส
 อนฺตัม ‘ฉาเตยฺยํ, ทฏฺฐเจยฺยํ, ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิตฺติ.

“อจฺฉริโย ภนฺเต, อพฺภุตัม ภนฺเต, ยาว สุภาสิตถฺวิจํ
 ภนฺเต ภควตา ‘ยตฺถ โข อาวุโส น ชายติ, น ชียยติ, น
 มียยติ, น จวติ, น อุปฺปชฺชติ; นาหฺนตัม คมเนน โลกสฺส อนฺตัม
 ‘ฉาเตยฺยํ, ทฏฺฐเจยฺยํ, ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิตฺติ.

^๑ ฉ., เท., อ. อปวิฏฐา

^๒ ส. จ

“ภูตปุพฺพพาทํ ภาณเต โรหิตสฺโส นาม อิติ อโหสิ
โกชปฺตโต อิทธิมา เวหาสจฺจโม, ตสฺส มยฺหํ ภาณเต เอวฺรุโป
ชโว อโหสิ; เสยฺยถาปิ นาม ทพฺพหฺรมโม ธนุคฺคโห สิทธิโต
กตฺตโต กตโยคฺโค กตฺตปาสโน ลหุเกณ อสเนน อปฺปกสิเรเนว
ติริยํ ตาลจฺฉายํ อติปาเตยฺย, ตสฺส มยฺหํ ภาณเต เอวฺรุโป
ปทวีสฺสโร อโหสิ. เสยฺยถาปิ ปุรตฺติมา สมฺมททา ปจฺฉิม
สมฺมทโท, ตสฺส มยฺหํ ภาณเต เอวฺรุโป อิจฺฉาคตํ อุปฺปชฺชติ ‘อหํ
คมเนน โลกสฺส อนตํ ปาปฺณิสฺสามิตี. โส ขวาทํ ภาณเต
เอวฺรุเปเน ชเวเน สมฺนฺนาคโต, เอวฺรุเปเน จ ปทวีสฺสโร,
อณฺณเตเรว อสิตฺตชายิตฺตสยิตฺตา,^๑ อณฺณตฺร อจฺจุจฺจวปฺปสฺสวามฺมา,
อณฺณตฺร นิทฺทากิลมถปฺปวิโนทฺทา, วสฺสสตาโยโก, วสฺสสตชฺชีว,
วสฺสสตํ คนฺตฺวา อุปฺปตฺตวาท^๒ โลกสฺส อนตํ อนฺตราว กาลกโต.

“อจฺฉริยํ ภาณเต, อพฺภุตํ ภาณเต, ยาว สุภาสิตตฺตจฺจิทํ ภาณเต
ภควตา ‘ยตฺถ โข อาวุโส น ชายติ, น ชียยติ, น มียยติ,
น จวติ, น อุปฺปชฺชติ; นาหนตํ คมเนน โลกสฺส อนตํ
‘ฉาเตยฺย, ทฏฺเฐยฺย, ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิตี.

“ยตฺถ” โข อาวุโส น ชายติ, น ชียยติ, น มียยติ, น
จวติ, น อุปฺปชฺชติ; นาหนตํ คมเนน โลกสฺส อนตํ ‘ฉาเตยฺย,
ทฏฺเฐยฺย, ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิ.” น จ ปนาห์^๔ อาวุโส อุปฺปตฺตวา
โลกสฺส อนตํ ทฺกฺขสฺส อนตฺติริยํ วทามิ. อปิ จาห์^๕ อาวุโส

^๑ ฉ., เท., อ. อสิตตชายิตตสยิตตา

^{๓-๓} ฉ., เท., อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๕ ฉ., เท., อ. อปิ ขวาท

^๒ อ. จ

^๔ ฉ., เท., อ. น โข ปนาห์

๘๖ สุตตุนตปิฎกเก สํยุตตนิกายสส สคาถาคคสํยุตตปาลี [๒. เทวปุตต

อิมสฺมีเยว พุยามมตฺเต กเพวเร สสณฺณมฺหิ^๑ สมทนเก โลกณฺจ
ปณฺณเปมิ,^๒ โลกสมุทฺทยณฺจ, โลกนิโรธณฺจ, โลกนิโรธคามินิณฺจ
ปฏฺฐิปนฺตติ.

“คมเนน น ปตฺตพฺโพ โลกสฺสนฺโต กุทาจนํ
น จ อปฺปตฺวา โลกนฺตํ ทุกฺขา อตฺถิ ปโมจนํ.

ตสฺมา หเว โลกวิทู สฺเมโ
โลกนฺตคฺช วุสฺสิตพฺรหฺมจฺริโย
โลกสฺส อนฺตํ สมิตาวิ ฃตฺวา
นาสึสฺติ โลกมิมํ ปรณฺจาทิ.

๗. นนฺทสฺสุตฺตํ

[๑๐๘] เอกมฺนตํ จิโต โข นนฺโท เทวปุตฺโต ภควโต
สนฺตติเก อิมํ คาทํ อภาสิ

“อจฺเจนฺติ กาลา ตรยฺนฺติ รตฺติโย
วโยคฺคณา อนฺุพฺพุพฺพิ ชฺหนฺติ
เอตํ ภยํ มรเณ เปกฺขมาโน
ปฺญณฺยานิ กยิราถ สุขาวหานีติ.

“อจฺเจนฺติ กาลา ตรยฺนฺติ รตฺติโย
วโยคฺคณา อนฺุพฺพุพฺพิ ชฺหนฺติ
เอตํ ภยํ มรเณ เปกฺขมาโน
โลคามิสฺส ปชฺเห สนฺตติเปกฺโขติ.

^๑ ฉ., เท. สสณฺณมฺหิ อ. สณฺณมฺหิ

^๒ “ปณฺณเปมิตฺติปิ ปาโธ.

สารีปุตฺโต, อัสสฏฺโง ภนฺเต อายสฺมา สารีปุตฺโต, อารทฺธวิริโย
 ภนฺเต อายสฺมา สารีปุตฺโต, วตฺตา ภนฺเต อายสฺมา สารีปุตฺโต,
 วจฺนภฺขโม ภนฺเต อายสฺมา สารีปุตฺโต, โจทโก ภนฺเต อายสฺมา
 สารีปุตฺโต, ปาปครหิ ภนฺเต อายสฺมา สารีปุตฺโต; กสฺส หิ นาม
 ภนฺเต อพาลสฺส อทฺฐจฺสส อมฺพหฺสส อวิปลลตฺถจิตฺตสฺส อายสฺมา
 สารีปุตฺโต น รุจฺเจยยาติ.

“เอวเมตํ อานนฺท, เอวเมตํ อานนฺท; กสฺส หิ นาม
 อานนฺท อพาลสฺส อทฺฐจฺสส อมฺพหฺสส อวิปลลตฺถจิตฺตสฺส สารีปุตฺโต
 น รุจฺเจยฺย, ปณฺทิตฺโต อานนฺท สารีปุตฺโต, มหาปณฺโณ อานนฺท
 สารีปุตฺโต, ปุณฺณปณฺโณ อานนฺท สารีปุตฺโต, หาสปณฺโณ อานนฺท
 สารีปุตฺโต, ชวณฺณปณฺโณ อานนฺท สารีปุตฺโต, ติกฺขปณฺโณ อานนฺท
 สารีปุตฺโต, นิพฺเพธิกปณฺโณ อานนฺท สารีปุตฺโต, อปฺปิจฺโณ อานนฺท
 สารีปุตฺโต, สนฺตมฺมฺโง อานนฺท สารีปุตฺโต, ปวิวิตฺโต อานนฺท
 สารีปุตฺโต, อัสสฏฺโง อานนฺท สารีปุตฺโต, อารทฺธวิริโย อานนฺท
 สารีปุตฺโต, วตฺตา อานนฺท สารีปุตฺโต, วจฺนภฺขโม อานนฺท
 สารีปุตฺโต, โจทโก อานนฺท สารีปุตฺโต, ปาปครหิ อานนฺท
 สารีปุตฺโต; กสฺส หิ นาม อานนฺท อพาลสฺส อทฺฐจฺสส อมฺพหฺสส
 อวิปลลตฺถจิตฺตสฺส สารีปุตฺโต น รุจฺเจยยาติ.

อถ โข สฺสึโม เทวปุตฺโต อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส วณฺณ
 ภณฺณมาเน, มหตฺติยา เทวปุตฺตปริสาย ปรีวฺโต, เยน ภควา,
 เตนฺุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ อภฺจาสิ.
 เอกมณฺตํ จิตฺโต โข สฺสึโม เทวปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทวโจ “เอวเมตํ
 ภควา, เอวเมตํ สฺสคต; กสฺส หิ นาม ภนฺเต อพาลสฺส อทฺฐจฺสส

อมฺพุหสฺส อวิปลตฺตถิจิตฺตสฺส อายสฺมา สารีปฺตุโต น รุจฺเจยฺย,
 ปณฺหิโต ภาณเต อายสฺมา สารีปฺตุโต ฯเปฯ ปาปครหิ ภาณเต
 อายสฺมา สารีปฺตุโต; กสฺส หิ นาม ภาณเต อพาลสฺส อทฺฏจสฺส
 อมฺพุหสฺส อวิปลตฺตถิจิตฺตสฺส อายสฺมา สารีปฺตุโต น รุจฺเจยฺย,
 อหฺมปิ หิ ภาณเต ยณฺจ^๑ เทวปฺตุตฺตปริสํ อุปสงฺกมึ เอตเทว พหุลํ
 สทฺทํ สุณามิ 'ปณฺหิโต อายสฺมา สารีปฺตุโต, มหาปณฺโณ
 อายสฺมา, ปุณฺณปณฺโณ อายสฺมา, หาสปณฺโณ อายสฺมา, ชวนปณฺโณ
 อายสฺมา, ติฏฺขปณฺโณ อายสฺมา, นิพฺเพธิกปณฺโณ อายสฺมา,
 อปฺปิจฺโณ อายสฺมา, สนฺตมฺมฺโจ อายสฺมา, ปรีวิตฺโต อายสฺมา,
 อสฺสมฺมฺโจ อายสฺมา, อารทฺทวิริโย อายสฺมา, วตฺตา อายสฺมา,
 วจนฺทโม อายสฺมา, โจทโก อายสฺมา, ปาปครหิ อายสฺมา
 สารีปฺตุโต;^๒ กสฺส หิ นาม ภาณเต อพาลสฺส อทฺฏจสฺส อมฺพุหสฺส
 อวิปลตฺตถิจิตฺตสฺส อายสฺมา สารีปฺตุโต น รุจฺเจยฺยาติ.

อถ โข สุสิมมุตฺตสฺส เทวปฺตุตฺตสฺส เทวปฺตุตฺตปริสา อายสฺมโต
 สารีปฺตุตฺตสฺส วณฺเณ ภณฺณมานเณ, อตฺตมนา ปมฺภิตา
 ปิตฺติโสมนสฺสชาตา อัจฺจาวจา วณฺณนินฺภา อุปทํเสติ.

เสยฺยถาปิ นาม มณฺเฑพฺพุริโย สุโก ไซติมา^๓ อฏฺฐังโส
 สุปริกมฺมกโต ปณฺทกมฺพเล นิกฺขิตฺโต ภาสเต จ, ตปเต จ,
 วิโรจติ จ; เอวเมว สุสิมมุตฺตสฺส เทวปฺตุตฺตสฺส เทวปฺตุตฺตปริสา
 อายสฺมโต สารีปฺตุตฺตสฺส วณฺเณ ภณฺณมานเณ อตฺตมนา ปมฺภิตา
 ปิตฺติโสมนสฺสชาตา อัจฺจาวจา วณฺณนินฺภา อุปทํเสติ.

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อ. ยณฺณเทว

^๒ ฉ.,เท.,อ. อิตฺตสฺสทโท ทิสฺสติ.

^๓ ฉ.,เท.,อ. ชาติมา

เสยฺยถาปิ นาม เนกขัม^๑ ชมฺโพทนํ ทกฺขณ^๒ กมฺมารปฺตํ
อุกฺกามุเขสุ กุสลํ สมฺปหฺนุจํ^๓ ปณฺทกฺกมฺพลํ นิกฺขิตํ ภาสเต จ,
ตปเต จ, วิโรจติ จ; เอวเมวํ สุลลิมฺมสุลลํ เทวปุตฺตสุลลํ เทวปุตฺตปริสา
ฯเปฯ อุปทํเสติ.

เสยฺยถาปิ นาม สรทสมเย วิทฺเธ วิคตฺวลาหเก เทเว,^๔
[๔] โอสธิตารกา ภาสเต จ, ตปเต จ, วิโรจติ จ; เอวเมวํ
สุลลิมฺมสุลลํ เทวปุตฺตสุลลํ เทวปุตฺตปริสา อายสฺมโต สารีปุตฺตสุลลํ
วณฺณํ ภาณฺณมานํ อตฺตมนา ปมฺภิตา ปิตีโสมนสฺสชาตา อจฺจาวจา
วณฺณนิภา อุปทํเสติ.

เสยฺยถาปิ นาม สรทสมเย วิทฺเธ วิคตฺวลาหเก เทเว,
อาทิจฺโจ นภํ อพฺภุสฺสกุมาโน^๕ สพฺพํ อากาสคตํ ตมคตํ^๖
อภิวิจฺจ ภาสเต จ, ตปเต จ, วิโรจติ จ; เอวเมวํ สุลลิมฺมสุลลํ
เทวปุตฺตสุลลํ เทวปุตฺตปริสา อายสฺมโต สารีปุตฺตสุลลํ วณฺณํ
ภาณฺณมานํ อตฺตมนา ปมฺภิตา ปิตีโสมนสฺสชาตา อจฺจาวจา
วณฺณนิภา อุปทํเสติ.

อถ โข สุลลิมํ เทวปุตฺโต อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ อารพฺภ
ภควโต สนฺติเก อิมํ คถํ อภาสิ

“ปณฺทิตโตติ สมณฺญาโต สารีปุตฺโต อโกชน
อปฺปิจฺโณ โสโรโต^๗ ทนฺโต สตฺถวณฺณนาโต^๘ อีสิติ.

^๑ ฉ., เท., อ. นิกขัม

^{๒-๓} ส., อ. ทกฺขณกมฺมารปฺตเตน สุกฺกสสมฺปหฺนุจํ ฉ., เท. ทกฺขณกมฺมารปฺตตอฺกฺกามุเขสุ กุสลสมฺปหฺนุจํ.

^๓ ส. เสยฺยถาปิ รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ อ. เสยฺยถาปิ นาม รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ.

^๔ ฉ., เท. รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ.

^๕ ฉ., เท. อพฺภุสฺสกุมาโน

^๖ ส., อ. ตม

^๗ เท. สารโต

^๘ ฉ., เท. สตฺถวณฺณนาโต

อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ อารพฺภ สฺสิมํ
เทวปุตฺตํ คาถาย อชฺฌมภาสิ^๑

“ปณฺธุโตติ สมณฺณาโต สารีปุตฺโต อโกธโน
อปฺปิจฺจนํ โสโรโต^๒ ทนฺโต กาลํ กงฺขติ ภาวิตฺ” สฺสทฺถนฺโตติ.

๑๐. นานาติตฺถิยสาวกสฺสุตฺตํ

[๑๑๑] เอวฺมเม สฺสุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
เวพฺพวเน กลนฺทกนิวาเป. อถ โข สมฺพหุลา นานาติตฺถิยสาวกา
เทวปุตฺตา อสโม จ สหสิ^๔ จ นิโก^๕ จ อาโกฏฺโฏโก จ
เวฏฺฐมพฺริ^๖ จ มาณวคามิโย จ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา
เกวลกปฺปํ เวพฺพวนํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมสิ^๗;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ อฏฺฐจิสฺสุ.

เอกมณฺตํ จิตฺโต โข อสโม เทวปุตฺโต ปฺรณํ กสฺสเป
อารพฺภ ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

“อิธ จินฺนทิตมาริตะ หตฺธานิสฺสุ กสฺสโป
น ปาปํ สมณฺอุปสฺสติ ปุณฺณํ วา ปน อตฺตโน,
ส เว^๘ วิสฺสสาสมาจิกฺขิ สตฺถา อรหติ^๘ มานนฺนติ.”

อถ โข สหสิ เทวปุตฺโต มกฺขสิ โคสาลํ อารพฺภ ภควโต
สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

^๑ ฉ., เท., อ. ปจฺจภาสิ

^๓ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ อ. ภติโก

^๕ ส., ฉ., เท., อ. นิโก

^๗ อ. สเจ

^๒ เท. สารโต

^๔ ฉ., เท. สหสิ

^๖ ฉ., เท. เวคฺคพฺริ

^{๘-๘} ส. อรชฺชาติ มานินฺนติ

“ตโปชิจฺจุณาย สัสมุตตโต
 วาจํ ปหาย กลหิ ชเนน
 สโม สวชฺชา วิโรโต สจฺจวาที
 น หิ ญฺน ตาที ปกโรติ ปาปนฺติ.”

อถ โข นิโก เทวปุตฺโต นิคนถํ นามฺปุตฺตํ อารพฺภ
 ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

“เชจฺจุณิ นิปโก ภิกฺขุ จาตุยามสัสมุโต
 ทิฏฺฐจํ สุตตฺถจ อัจฺจุชํ น หิ ญฺน กิพฺพิสึ สียาติ.

อถ โข อาโกฏฺโถ เทวปุตฺโต นานาติตฺติเย อารพฺภ
 ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

“ปฺกฺฐโก กาทิยาโน นิคนโถ
 เย จาปิเม มกฺขลิปฺปรณาเส
 คณสฺส สตฺถาโร สมณฺณปตฺตา”
 น หิ ญฺน เต สปฺปริเสหิ ทฺูเรติ.

อถ โข เวณฺณมพฺรี เทวปุตฺโต อาโกฏฺถกํ เทวปุตฺตํ คาทาย
 อชฺฌมภาสิ^๑

“สทฺ รจิเตน^๔ จโว^๕ สีคาโล
 น โกฏฺฐโก^๖ สีหสโม กทาจิ
 นคฺโค มุสาวาที คณสฺส สตฺถา
 สงฺกสฺสราจาโร น สตํ สริกฺโขติ.

^๑ น หิ ญฺน ตาทีสํ กโรติ ปาปติ เท.,อิ. น หิ ญฺน ตาทีสํ กโรติ ปาปนฺติ

^๒ น.,เท.อิ. สามณฺณปตฺตา

^๓ น.,เท. ปจฺจภาสิ

^๔ ส.,อิ. สคารเวนาปี น.,เท. สหาจริเตน

^๕ ส.,อิ. ชโว

^๖ ส.,น.,เท. โกตฺถโก อิ. กุตฺถโก

อถ โข มาโร ปาปิมา เวฏฺฐมพฺรึ เทวปฺตฺตํ อนฺวาวิสิตฺวา
ภควโต สนฺติเก อิมํ คถํ อภาสี

“ตโปชฺชิจฺจนาย อายุตฺตา ปาลยํ ปวิเวกียํ
รูปเป จ เย นิวิฏฺฐาเส เทวโลกาภินนฺทินอ
เต เจ” สมฺมานุสาสนฺติ ปรโลกาย มาติยาติ.

อถ โข ภควา “มาโร อยํ ปาปิมา อิติ วิทิตฺวา มารํ
ปาปิมนฺตํ คถาย ปจฺจภาสี

“เย เกจิ รูปา อิท วา หุริ วา
เย จนฺตลิกฺขสมิ” ปภาสวณฺณา
สพฺเพว เต เต นมฺจิปฺปสฺสตา
อามิสฺสว มจฺจนํ วธาย ชิตฺตาทิ.

อถ โข มาณวคามิโย เทวปฺตฺโต ภควนฺตํ อารพฺภ
ภควโต สนฺติเก อีมา คถาโย อภาสี

“วิปฺปโล ราชคฺคิยานํ คิริ เสฏฺฐโจ ปวฺจจติ
เสโต หิมวตํ เสฏฺฐโจ อาทิจฺโจ อฆคามินํ
สมฺพุทฺททณฺธินํ เสฏฺฐโจ นกฺขตฺตานุญจ” จนฺทิมมา
สเทวกสฺส โลกสฺส พุทฺโธ อคฺโค ปวฺจจตีติ.

ตติโย นานาติตฺถิยวคฺโค.

^๑ ฉ., เท., อ. เว

^๒ อ. อนฺตลิกฺขสมิ

^๓ ฉ., เท., อ. นกฺขตฺตานุญจ

ตสสุทุทานั

“สิโว เขโม จ เสวี จ ฃฏิ ฆนตุ จ โรหิโต
 นนุโท นนุทวิสาโล จ สุสิโม” นานาติตฺติเยน เต ทสาติ.

เทวปุตฺตสัฎฐตํ นิฏฺฐิตํ.^๒

^๑ ทย. สุสิ

^๒ อ. เทวปุตฺตสัฎฐตํ นิฏฺฐิตํ สมตฺตํ.

๓. โกสลดัญญัติ

๑. ปจฺมวคฺโค^๑

๑. ทฬธฺสูตฺตํ

[๑๑๒] เอวฺมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข ราชฯ ปเสนทิโกสลโ
เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิํ สมโมทิ;
สมโมทนียํ กถํ สาราณียํ. วีติสฺวาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ
นิสินฺโน โข ราชฯ ปเสนทิโกสลโ ภควนฺตํ เอตทวโจ “ภวฺปิ โน
โคตโม ‘อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุทฺโธติ ปฏิชานาตีติ.”

“ยํ हि ตํ มหาราช สมฺมา วทฺมานो วเทยฺย, ‘อนุตฺตรํ
สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุทฺโธติ มมนฺตํ” สมฺมา วทฺมานो วเทยฺย
‘อหํ हि มหาราช อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุทฺโธติ.

เยปิ เต โภ โกตม สมณพฺรหฺมณา สงฺฆิโน คณิโน
คณาจริยา ฌาตา ยสฺสสฺสิโน ติตฺถกฺรา สารุสมฺมตา พหุชนสฺส.
เสยฺยถิํ. ปุรโณ กสฺสโป, มกฺขลิ โคสาลโ, นิคนโธ นาฏปฺตฺโต,
สณฺขโย เวลฺลภฺจปฺตฺโต, ปกฺุโธ กจฺจายโน, อชิโต เกสกมฺพโล.”
เตปิ มยา ‘อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุทฺโธติ ปฏิชานาถาติ
ปฺภุจฯ สมานา, น ‘อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุทฺโธติ
ปฏิชานนฺติ; ก็ ปน ภวํ โคตโม ทฬโร เจว ชาตียา นโว จ
ปพฺพชฺชชยาติ.

^๑ เท. อยฺ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท. มเมว ตํ

^๒ สฺ. อยฺ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๔ สฺ., อ. กุโธ

^๕ สฺ. เกสกมฺพลํ

“จตุตตาริ โขเม มหาราช ‘ทหโรติ น อุณฺณตพฺพา,
 ‘ทหโรติ น ปริโถตพฺพา; กตเม จตุตตาริ. ขตฺติโย โข มหาราช
 ‘ทหโรติ น อุณฺณตพฺโพ, ‘ทหโรติ น ปริโถตพฺโพ; อูโรโค โข
 มหาราช ‘ทหโรติ น อุณฺณตพฺโพ, ‘ทหโรติ น ปริโถตพฺโพ;
 อคฺคิ โข มหาราช ‘ทหโรติ น อุณฺณตพฺโพ, ‘ทหโรติ น
 ปริโถตพฺโพ; ภิกฺขุ โข มหาราช ‘ทหโรติ น อุณฺณตพฺโพ,
 ‘ทหโรติ น ปริโถตพฺโพ. อิเม โข มหาราช จตุตตาริ ‘ทหโรติ น
 อุณฺณตพฺพา, ‘ทหโรติ น ปริโถตพฺพาติ.

อิทมวโจ ภควา. อิํ วตฺวาน สุกโต ธาปรี เอตทวโจ
 สตถา

“ขตฺติยํ ชาตีสมฺปนฺนํ	อภิชํติ ยสฺสสินํ
‘ทหโรติ นาวชาเนยฺย	น นํ ปริภเว นโร.
จํณมฺหิ โส มนุสฺสนิโก*	รชฺชํ ลทฺธาน ขตฺติโย
โส กุทฺโธ ราชทณฺฑเน	ตสฺมี ปกฺกมเต ภุสํ
ตสฺมา ตํ ปริวชเชยฺย	รชฺชํ ชีวิทมตฺตโน.
คํเม วา ยถิ วารณฺเณ	ยตฺถ ปสฺเส ภุชฺฌกมํ
‘ทหโรติ นาวชาเนยฺย	น นํ ปริภเว นโร.
อุจฺจาวเจหิ วณฺณเนหิ	อูโรโค จรติ เตชสี
โส อาสชฺช ํเส พาลํ	นรํ นาริณฺจ เอกทา
ตสฺมา ตํ ปริวชเชยฺย	รชฺชํ ชีวิทมตฺตโน.
ปฺหุตภกฺขํ ชาลีนํ	ปาวกํ กณฺหวตฺตนี
‘ทหโรติ นาวชาเนยฺย	น นํ ปริภเว นโร.

* น.,เท. มนุชินิโก

ลทฐา หิ โส อุปาทาน	มหา หุตวาน ปาวโก
โส อาสชช ทเห พาล	นร นาริณจ เอกทา
ตสฺมา ตํ ปริวชเชย	รกฺขํ ชีวิตมตฺตโน.
วนํ ยทคฺคิ ทหติ	ปาวโก กณฺหวตฺตนี
ชายนฺติ ตตฺถ ปาโรหา	อโหฺรตฺตานมจฺเจ.
ยณฺจ โข สีสสมฺปนฺโน	ภิกฺขุ ทหติ เตชสา
น ตสฺส ปฺตฺตา ปสฺโว	ทายาทา วินฺทเร ฐน
อนปจฺจา อทายาทา	ตาลวตฺถุ ภาวนฺติ เต.
ตสฺมา หิ ปณฺทิตो โปโส	สมฺปสฺสํ ภาณมตฺตโน ^๑
ภุชงฺคมํ ปาวกณฺจ	ชตฺติยณฺจ ยสฺสสิน
ภิกฺขุณฺจ สีสสมฺปนฺน	สมฺมเทว สมาจเรติ.

เอวํ วุตฺเต, ราชา ปเสนทิโกสล ภาควนฺตํ เอตทโวจ
 “อภิกฺกนฺตํ ภาณเต, อภิกฺกนฺตํ ภาณเต. เสยฺยถาปิ ภาณเต นิภฺกฺชชิตํ วา
 อุกฺกชฺเชยฺย, ปฏิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย, มุพฺพหสฺส วา มคฺคํ
 อาจิกฺขเยยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปฺชชิตํ ฐาเรยฺย ‘จกฺขุมนฺโต
 รูปานิ ทกฺขณตฺติ; เอวเมว ภาควตา อนนฺกปริยาเยน ฐมโม
 ปกาสิโต, เอสาหิ ภาณเต ภาควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ ฐมฺมณฺจ
 ภิกฺขุสงฺฆณฺจ, อุปาสกํ มํ [๒] ภาควา ฐาเรตุ อชฺชตคฺเค
 ปาณเปตํ สรณงฺคตฺตนิ.

^๑ ฉ., เท., อ. อตฺตมตฺตโน

^๒ ฉ., เท., อ. ภาณเต

๒. ปุริสสุตต์

[๑๑๓] สาวตถีนินทาน์. อถ โข ราชา ปเสนทิโกสโล, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ราชา ปเสนทิโกสโล ภควนฺตํ เอตทโวจ “กติ นุ โข ภาณเต ปุริสสฺส ฐมฺมา อชฺฌตฺตํ อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชนฺติ อหิตาย ทุกฺขาย อผาสฺสฺวารายาติ.

“ตโย โข มหาราช ปุริสสฺส ฐมฺมา อชฺฌตฺตํ อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชนฺติ อหิตาย ทุกฺขาย อผาสฺสฺวาราย. กตเม ตโย. โลโก โข มหาราช ปุริสสฺส ฐมฺโม อชฺฌตฺตํ อุปฺปชฺชมานो อุปฺปชฺชติ อหิตาย ทุกฺขาย อผาสฺสฺวาราย, โทโส โข มหาราช ปุริสสฺส ฐมฺโม อชฺฌตฺตํ อุปฺปชฺชมานอ อุปฺปชฺชติ อหิตาย ทุกฺขาย อผาสฺสฺวาราย, โมโห โข มหาราช ปุริสสฺส ฐมฺโม อชฺฌตฺตํ อุปฺปชฺชมานอ อุปฺปชฺชติ อหิตาย ทุกฺขาย อผาสฺสฺวาราย. อิม โข มหาราช ตโย ปุริสสฺส ฐมฺมา อชฺฌตฺตํ อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชนฺติ อหิตาย ทุกฺขาย อผาสฺสฺวารายาติ. อิทมโวจ ะเปะ

“โลโก โทโส จ โมโห จ ปุริสํ ปาปเจตสํ

หีสนฺติ อตฺตสมฺภูตา ตจฺจสาร์วํ สปฺพลนฺติ.”

๓. ชรามรณสุตต์^๒

[๑๑๔] สาวตถีนินทาน์. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ราชา ปเสนทิโกสโล ภควนฺตํ เอตทโวจ “อตฺถิ นุ โข ภาณเต ชาตสฺส อญฺญตร ชรามรณาติ. “นตฺถิ โข มหาราช ชาตสฺส อญฺญตร

^๑ ฉ., เท., อ. สมฺพลนฺติ.

^๒ สฺยา. ราชสุตต์

ชราวมรณา. เยปิ เต มหาราช ขตติยมหาสาลา อทฺธมา มหทฺธนา
มหาโกคา ปหุตชาตฺฐปรชตา ปหุตวิตฺตูปกรณา ปหุตชนธณฺณา,
เตสมปิ ชาตานํ นตฺถิ อณฺเวยตฺร ชราวมรณา; เยปิ เต มหาราช
พฺรหฺมณฺณมหาสาลา ๕เปยฺย คหปตฺติมหาสาลา อทฺธมา มหทฺธนา
มหาโกคา ปหุตชาตฺฐปรชตา ปหุตวิตฺตูปกรณา ปหุตชนธณฺณา,
เตสมปิ ชาตานํ นตฺถิ อณฺเวยตฺร ชราวมรณา; เยปิ เต มหาราช
ภิกฺขุ อรหนโต ชีณาสวา วุสิตวณฺโต กตกรณียา โอหิตภารา
อนุปฺปตฺตสทฺตถา ปริกฺขีณภวสณฺโณชนา สมฺมทณฺเวยา วิมุตฺตา,
เตสมปายํ กาโย เกทนธมฺโม นิฏฺเฆปนธมฺโมติ. อิทมวโจ ๕เปยฺย

“ซีรนฺติ เว ราชรถา สฺจิจฺจตา.

อโธ สรีรมฺปิ ชฺรํ อุเปติ

สตนฺจ ธมฺโม น ชฺรํ อุเปติ

สนฺโต หเว สพฺภา ปเวทยนฺตฺติติ.

๔. ปิยสุตตัม

[๑๑๕] สาวตฺถีนินฺทานํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข ราชา
ปเสนทิโกสลโ ภาควนฺตํ เอตทวโจ “อิธ มยฺหํ ภาณฺเต รโหคตฺสฺส
ปฏิสลฺลีนฺสฺส เอวํ เจตโส ปรีวิตฺกโก อุทปาติ ‘เกสํ นฺุ โข ปิโย
อตฺตา, เกสํ อปฺปิโย อตฺตาติ; ตสฺส มยฺหํ ภาณฺเต เอตทโหสิ ‘เย
จ” โข เกจิ กาเยน ทฺวจฺจริตํ จรณฺติ, วาจาเย ทฺวจฺจริตํ จรณฺติ.
มนฺสา ทฺวจฺจริตํ จรณฺติ; เตสํ อปฺปิโย อตฺตา; กิณฺจาปิ เต เอวํ
วเทยฺยํ ‘ปิโย โน อตฺตาติ, อถ โข เตสํ อปฺปิโย อตฺตา. ตํ

กิสฺส เหตุ. ยํ หิ อปฺปิโย อปฺปิยสฺส กรายฺย, ตํ เต อตฺตนาเว
 อตฺตโน กรโณติ; ตสฺมา เตสํ อปฺปิโย อตฺตา. เย จ โข เกจิ
 กาเยน สุจฺริตํ จรฺนติ, วาจาย สุจฺริตํ จรฺนติ, มนสา สุจฺริตํ
 จรฺนติ; เตสํ ปิโย อตฺตา. กิณฺจาปิ เต เอวํ วทฺเขยฺยํ ‘อปฺปิโย โน
 อตฺตาติ, อถ โข เตสํ ปิโย อตฺตา. ตํ กิสฺส เหตุ. ยํ หิ ปิโย
 ปิยสฺส กรายฺย, ตํ เต อตฺตนาเว อตฺตโน กรโณติ; ตสฺมา เตสํ
 ปิโย อตฺตาติ.

“เอวเมตํ มหาราช, เอวเมตํ มหาราช, เย หิ เกจิ
 มหาราช กาเยน สุจฺริตํ จรฺนติ, วาจาย สุจฺริตํ จรฺนติ, มนสา
 สุจฺริตํ จรฺนติ, [*] เตสํ อปฺปิโย อตฺตา. กิณฺจาปิ เต เอวํ
 วทฺเขยฺยํ ‘ปิโย โน อตฺตาติ, อถ โข เตสํ อปฺปิโย อตฺตา, ตํ
 กิสฺส เหตุ. ยํ หิ มหาราช อปฺปิโย อปฺปิยสฺส กรายฺย, ตํ เต
 อตฺตนาเว อตฺตโน กรโณติ; ตสฺมา เตสํ อปฺปิโย อตฺตา.”^๒ เย
 จ โข เกจิ มหาราช กาเยน สุจฺริตํ จรฺนติ, วาจาย สุจฺริตํ
 จรฺนติ, มนสา สุจฺริตํ จรฺนติ; เตสํ ปิโย อตฺตา. กิณฺจาปิ
 เต เอวํ วทฺเขยฺยํ ‘อปฺปิโย โน อตฺตาติ, อถ โข เตสํ ปิโย
 อตฺตา. ตํ กิสฺส เหตุ. ยํ หิ มหาราช ปิโย ปิยสฺส กรายฺย,
 ตํ เต อตฺตนาเว อตฺตโน กรโณติ; ตสฺมา เตสํ ปิโย อตฺตาติ.
 อิทมวโจ ๗เปฯ

“อตฺตานญฺเจ ปิยํ ชญฺญา น นํ ปาเปเน สํยุเช
 น หิ ตํ สุลภํ โหติ สุขํ ทุกฺกฏกัารินา.

* น.,เท.,อ. ตสฺมา

^๒ สฺยา. อิตฺติสทฺโท กิสฺสติ.

อนฺตเกนาธิปฺพนฺสฺส	ชหโต ^๑ มานุสฺสํ ภา
กึ หิ ^๒ ตสฺส สกํ โหติ	กิญจ อาทาย จจฺจติ
กิญจสฺส อนฺคํ โหติ	ฉายาว อนฺปายินี ^๓
อุโป ปุณฺณญจ ปาปญจ	ยํ มจฺโจ กุรุเต อึช
ตํ หิ ตสฺส สกํ โหติ	ตญจ ^๔ อาทาย จจฺจติ
ตญจสฺส ^๕ อนฺคํ โหติ	ฉายาว อนฺปายินี.
ตสฺมา กเรยฺย กลฺยาณํ	นิจยํ สมฺปรายิกํ
ปุณฺณานิ ปโรโลกสฺมี	ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินฺนฺติ.

๕. อตฺตรกฺขิตสฺสุตฺตํ

[๑๑๖] สวตฺถึณินฺทานํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน ไช ราชา
 ปเสนทิโกสลโ ภาควนฺตํ เอตทโวจ “อิช” มยฺหํ ภาเนเต รโหคตสฺส
 ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปรีวิตกโก อุทปาติ ‘เกสํ ญ ไช
 รกฺขิตอ อตฺตา, เกสํ ญ ไช” อรฺกฺขิตอ อตฺตาติ. ตสฺส มยฺหํ
 ภาเนเต เอตทโหสิ ‘เย จ^๑ ไช เกจิ กาเยน ทฺวจฺจริตํ จรฺนฺติ,
 วาจาเย ทฺวจฺจริตํ จรฺนฺติ, มนฺสา ทฺวจฺจริตํ จรฺนฺติ; เตสํ อรฺกฺขิตอ
 อตฺตา. กิญจปิ เต หตฺถิกายो วา รกฺขเยย, อสฺสกายो วา
 รกฺขเยย, รกฺกายो วา รกฺขเยย, ปตฺติกายो วา รกฺขเยย,
 อถ ไช เตสํ อรฺกฺขิตอ อตฺตา. ตํ กิสฺส เหตุ. พาหิรา เหา
 รกฺขา, เหา รกฺขา อชฺฉตฺติกา; ตสฺมา เตสํ อรฺกฺขิตอ อตฺตา.”

^๑ ส. ชหเต

^๒ ฉ., เท., อ. อนฺปายินี

^๓ ฉ., เท. ตํวสฺส

^๔ ส., ฉ., เท., อ. จสทโท น ทิสฺสติ.

^๕ สยา. อิติสทโท ทิสฺสติ.

^๒ ส. กิญจ

^๓ ฉ., เท. ตํว

^๔ อ. อิท

^๕ ฉ., เท., อ. จสทโท น ทิสฺสติ.

เย จ ไช เกจิ กาเยน สุจริตัม จรณฺติ, วาจาเย สุจริตัม จรณฺติ,
 มนสา สุจริตัม จรณฺติ; เตสํ รกฺขิโต อตฺตตา. กิณฺจาปิ เต เนว
 หตฺถิกาโย รกฺเขยฺย, น อสฺสกาโย รกฺเขยฺย, น รกฺกาโย
 รกฺเขยฺย, น ปตฺติกาโย รกฺเขยฺย; อถ ไช เตสํ รกฺขิโต
 อตฺตตา. ตํ กิสฺส เหตุ. อชฺฌตฺติกา เหาสา รกฺขา, เนสา
 รกฺขา พาหิรา; ตสฺมา เตสํ รกฺขิโต อตฺตตาติ.

“เอวเมตัม มหาราช, เอวเมตัม มหาราช, เย हि เกจิ
 มหาราช กาเยน ทฺวํสุจริตัม จรณฺติ ๕เปยฺ เตสํ อรกฺขิโต อตฺตตา.”
 ตํ กิสฺส เหตุ. พาหิรา เหาสา มหาราช รกฺขา, เนสา
 รกฺขา อชฺฌตฺติกา; ตสฺมา เตสํ อรกฺขิโต อตฺตตา.” เย हि^๑
 เกจิ มหาราช กาเยน สุจริตัม จรณฺติ, วาจาเย สุจริตัม จรณฺติ,
 มนสา สุจริตัม จรณฺติ; เตสํ รกฺขิโต อตฺตตา. กิณฺจาปิ เต เนว
 หตฺถิกาโย รกฺเขยฺย, น อสฺสกาโย รกฺเขยฺย, น รกฺกาโย
 รกฺเขยฺย, น ปตฺติกาโย รกฺเขยฺย; อถ ไช เตสํ^๒ รกฺขิโต อตฺตตา.
 ตํ กิสฺส เหตุ. อชฺฌตฺติกา เหาสา มหาราช รกฺขา, เนสา รกฺขา
 พาหิรา; ตสฺมา เตสํ รกฺขิโต อตฺตตาติ. อิทมวโจ ๕เปยฺ
 เอตทวโจ สตฺถา

“กาเยน สัมวารํ สาธุ	สาธุ วาจาเย สัมวารํ
มนสา สัมวารํ สาธุ	สาธุ สัพพพุดฺธ สัมวารํ
สัพพพุดฺธ สัมวารํ สาธุ	‘รกฺขิโตติ ปวฺจจตีติ.

^๑ สฺยา. อิตฺสทฺโท ทิสฺสตี.

^๒ อ. จ

^๓ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

๖. อุปนิปาส

[๑๑๗] สวรรคตินิทาน. เอกมณฑิ นิสินโน ไช ราช
ปเสนทิโกศล ภาควนติ เอตทวโจ “อิธ มยหิ ภนเต รโหตสส
ปฐิสลลีนสส เอว เจตโส ปริวิตกโก อุทปาติ ‘อุปปกา เต สตุตา
โลกสมิ; เย อุพารเ อุพารเ โภเค ลภิตวา น เจว มชชนติ,
น จ ปมชชนติ, น จ กามสฺส เคธึ อาปชชนติ, น จ
สตุเตสฺส วิปปฏิปชชนติ. อถ ไช เอเตว^๑ พหุตรา สตุตา
โลกสมิ; เย อุพารเ อุพารเ โภเค ลภิตวา มชชนติ เจว,
ปมชชนติ จ, กามสฺส จ เคธึ อาปชชนติ, สตุเตสฺส จ
วิปปฏิปชชนตติ.

“เอวเมตํ มหาราช, เอวเมตํ มหาราช, อุปปกา เต
มหาราช สตุตาโลกสมิ; เย อุพารเ อุพารเ โภเค ลภิตวา
น เจว มชชนติ, น จ ปมชชนติ, น จ กามสฺส เคธึ
อาปชชนติ, น จ สตุเตสฺส วิปปฏิปชชนติ. อถ ไช เอเตว
พหุตรา สตุตาโลกสมิ; เย อุพารเ อุพารเ โภเค ลภิตวา
มชชนติ เจว, ปมชชนติ จ, กามสฺส จ เคธึ อาปชชนติ,
สตุเตสฺส จ วิปปฏิปชชนตติ. อิทมวโจ ๕เป๕

“สารตฺตา กามโภเคสฺส	คิทฺธา กามสฺส มุจฺจิตา
อติสาร์ น พุชฺฌนติ	มิกา ^๒ กุฏฺฐว โอบุชฺชิต
ปัจฉาสํ กญฺจํ โหติ	วิปาโก หิสฺส ปาปโกติ.

^๑ ส. เต

^๒ “มคาคิปี ปาโธ.

๗. อตุถกรณสุตฺตํ

[๑๑๘] สาวตฺถิณีทานํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข ราชฯ
ปเสนทิโกสโล ภควนฺตํ เอตทวโจ “อิธํ ภาณเต อตุถกรณ”
นิสินฺโน โข” ปสฺสามิ ขตฺติยมหาสาลปิ พุราหฺมณฺมหาสาลปิ
คหปติมหาสาลปิ อฑฺฒ มหาทฺฐเน มหาโกเค ปหุตฺตาตฺรุปรชเต
ปหุตฺตวิตฺตูปกรณ ปหุตฺตธนฺธญเ กามเหตุ กามนิทานํ กามาธิกรณํ
สมฺปชานมฺสา ภาสนฺเต, ตสฺส มยฺหํ ภาณเต เอตทโหสิ ‘อํลํทานิ
เม อตุถกรณน, ภาทฺรมุโขทานิ อตุถกรณน ปญฺญายิสฺสตีติ.

“เอวเมตํ” มหาราช, เอวเมตํ มหาราช,” เยปิ เต
มหาราช ขตฺติยมหาสาลา พุราหฺมณฺมหาสาลา คหปติมหาสาลา
อฑฺฒา มหาทฺฐนา มหาโกคา ปหุตฺตาตฺรุปรชตา ปหุตฺตวิตฺตูปกรณา
ปหุตฺตธนฺธญา กามเหตุ กามนิทานํ กามาธิกรณํ สมฺปชานมฺสา
ภาสนฺติ, เตสํ ตํ ภวิสฺสตี ทิฆรตฺตํ อหิตาย ทฺกฺขายาติ. อิทมวโจ
ชฺเปยฺย เอตทวโจ สตฺถา

“สารตฺตา กามโกเคสุ	คิทฺธา กามesu มุจฺจिता
อติสารํ น พุชฺฌนฺติ	มจฺจนา ชิปฺปว โอฑฺฒิตํ
ปจฺจาสํ กญฺจํ โหติ	วิปาโก หิสฺส ปาปโกติ.

๘. มลฺลิกาสุตฺตํ

[๑๑๙] สาวตฺถิณีทานํ. เตน โข ปน สมเยน ราชฯ
ปเสนทิโกสโล มลฺลิกาย เทวียฯ สทฺธิ อฺปฺริปาสาทวรคโต โหติ.

^๑ ฉ., เท. อฑฺฒกรณ

^๒ ฉ., เท., อ. โขสทฺโท น หิสฺสตี.

^{๓-๓} ส., อ. อิม ปาจา น หิสฺสตี.

อถ โข ราชชา ปเสนทิโกศล มลลิกํ เทวี เอตทโวจ “อตุถิ
นุ โข เต มลลิกเก โก จณฺเฒ อตฺตนา ปิยตโรติ. “นตุถิ โข
เม มหาราช โก จณฺเฒ อตฺตนา ปิยตโร, ตฺยหํ ปน
มหาราช อตฺตณฺเฒ โกจิ อตฺตนา ปิยตโรติ. “มยฺหมปิ โข
มลลิกเก นตฺตณฺเฒ โกจิ อตฺตนา ปิยตโรติ.

อถ โข ราชชา ปเสนทิโกศล ปาสาทา โอโรหิตฺวา,^๑
เยน ภควา, เตนุสสงฺกมิ; อุสสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ราชชา ปเสนทิโกศล
ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิธํ ภาณเต มลลิกาย เทวียา สทุธิ
อุปริปาสาทวรคโต มลลิกํ เทวี เอตทโวจ ‘อตุถิ นุ โข เต’^๒
มลลิกเก โก จณฺเฒ อตฺตนา ปิยตโรติ. เอวํ วุตฺเต, ภาณเต
มลลิกา เทวี มํ เอตทโวจ ‘นตุถิ โข เม มหาราช โก จณฺเฒ’
อตฺตนา ปิยตโร^๔ ตฺยหํ ปน มหาราช อตฺตณฺเฒ โกจิ อตฺตนา
ปิยตโรติ, เอวํ วุตฺตาหํ, ภาณเต มลลิกํ เทวี เอตทโวจ ‘มยฺหมปิ
โข มลลิกเก นตฺตณฺเฒ โกจิ อตฺตนา ปิยตโรติ.

อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ คาลํ
อภาสี

“สพฺพทา ทิสสา อนุปริคมม เจตสา
เนวชฺฌคา ปิยตรมตฺตนา ภาวจิ
เอวํ ปิโย ปุถุ อตฺตา ปเรสํ
ตสฺมา น หีเส ปริ อตฺตกาโมติ.

^๑ ส. โอตริตฺวา

^๒ อ. โกจิ จณฺเฒ

^๓ สฺยา. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๔ สฺยา. อิตฺตสฺสทโท ทิสฺสติ.

๕. ยณฺณสุตฺตํ

[๑๒๐] สาวตถิณีทานัน. เตน โข ปน สมเยน รณฺโณ
ปเสนทโกสลสส มหายณฺโณ ปจฺจุปฺภวจิโต โหติ; ปณฺจ จ
อุสภสทานิ, ปณฺจ จ วจฺจตรสทานิ, ปณฺจ จ วจฺจตริสทานิ,
ปณฺจ จ อชสทานิ, ปณฺจ จ อรพฺภสทานิ ญฺญปฺนีตานิ โหนฺติ
ยณฺณตฺถาย. เยปิสฺส เต โหนฺติ “ทาสาติ วา “เปสฺสาติ วา
“กมฺมกฺราติ วา, เตปิ ทณฺฑตฺตชฺชิตา ภัยตฺตชฺชิตา อสฺสุมฺขา
รุตฺมานา ปริกมฺมานิ กโรนฺติ.

อถ โข สมพฺพหุลา ภิกฺขุ ปุพฺพพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย สาวตถิ ปิณฺหทาย ปวิสฺส, สาวตถิยํ ปิณฺหทาย
จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺหปาทปฏิกกนฺตา, เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมฺมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ
นินฺสีทิสฺสุ. เอกมฺนตํ นินฺสีนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อิชฺ
ภนฺเต รณฺโณ ปเสนทโกสลสส มหายณฺโณ ปจฺจุปฺภวจิโต โหติ;”
ปณฺจ จ อุสภสทานิ, ปณฺจ จ วจฺจตรสทานิ, ปณฺจ จ วจฺจตริสทานิ,
ปณฺจ จ อชสทานิ, ปณฺจ จ อรพฺภสทานิ ญฺญปฺนีตานิ โหนฺติ
ยณฺณตฺถาย; เยปิสฺส เต โหนฺติ^๑ “ทาสาติ วา “เปสฺสาติ วา
“กมฺมกฺราติ วา, เตปิ ทณฺฑตฺตชฺชิตา ภัยตฺตชฺชิตา อสฺสุมฺขา รุตฺมานา
ปริกมฺมานิ กโรนฺตีติ.

อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมา
คาถาโย อภาสิ

^๑ ส. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ส. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

“อสุเมธัม ปุริสเมธัม	สมมาปาสัม วาชเปยยัม ^๑
นิรคัพมัม มหายญญามัม มหารมมาม	น เต โหนติ มหปผลา
อเชพกา จ คาวัว จ	วิวิชา ยตถ หณณเร
น ตัม สมมคคตทา ยญญัม	อุปยญติ มหะสิโน.
เย จ ยญญา นิรารมมาม	ยชนุตานุกุลัม สทา
อเชพกา จ คาวัว จ	วิวิชา เนตถ หณณเร
เอตัม สมมคคตทา ยญญัม	อุปยญติ มหะสิโน
เอตัม ยเชถ เมธาวี	เอโส ยญโย มหปผล.
เอตญญหิ ยชมานสุส	เสยโย โหติ น ปาปิโย
ยญโย จ วิปุล โหติ	ปัสสิทนต์ จ เทวตาทิ.

๑๐. พุทธนันทน

[๑๒๑] เตน โข ปน สมเยน รญญา ปเสนทิโกสเลน
มหาชนกาโย พนฺธปิโต โหติ; อปฺเปกจฺเจ รชชฺหิ, อปฺเปกจฺเจ
อทุทฺหิ,^๑ อปฺเปกจฺเจ สงฺขลิกาหิ.

อถ โข สมพฺพลา ภิกฺขุ ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย สวตฺถิ ปิณฺหา ย ปวิสีสุ, สวตฺถิยํ ปิณฺหา
จริตฺวา^๒ ปจฺจมาตตัม ปิณฺหาปตฺตปฏิภกฺกนฺตา, เยน ภควา,
เตนฺอุปสงฺกมียสุ; อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตัม
นิสีทียสุ. เอกมฺนตัม นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ
“อิธ ภนฺเต รญญา ปเสนทิโกสเลน มหาชนกาโย พนฺธปิโต

^๑ อ. ราชเปยยัม

^๒ ฉ., เท., อ. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ส., ฉ., เท., อ. อนฺทุทฺหิ

^๔ ส. ปวิสีตฺวา

๑๐๘ สุตตฺตปิฎกํ สํยุตฺตนิกายสฺส สคาถวคฺคสํยุตฺตปาฬิ [๓. โกสล

โหติ;^๑ อปฺเปกฺขเจ รชฺชฺหิ, อปฺเปกฺขเจ อทฺทฺหิ, อปฺเปกฺขเจ
สงฺขลิกาหิตี.

 อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อีมา
คาถาโย อภาสิ

 “น ตํ ทพฺพํ พนฺธนมาหุ ธีรา
 ยทายสํ ทารุชฺชํ ปพฺพชจจ^๒
 สารถฺตรตฺตา มณฺนิญฺจทเลสุ
 ปฺตฺเตสุ ทาเรสุ จ ยา อเปกฺขา
 เอตํ ทพฺพํ พนฺธนมาหุ ธีรา
 โอหารินํ สิกฺขิณํ ทฺวปฺมฺญจํ
 เอตมปิ เจตฺวาน ปริพฺพชนฺติ
 อนเปกฺขิโน กามสฺสํ ปหายาติ.

ปจฺจโม วคฺโค.

ตสฺสสุทฺตทานํ

 “ททโร^๓ ปุริโส ชรา^๔ ปิยํ อตฺตตานรฺกฺขิตา^๕
 อปฺปกา อตฺถกรณ^๖ มลฺลิกา ยญฺญพนฺธนนฺติ.

^๑ จ.,เท.,อิ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๓ สฺยา. รหโ

^๔ ส. อตฺเตน จ.,เท.,อิ. ปิยอตฺตตานรฺกฺขิต

^๒ “พพพชจจติปิ ปาโง.

^๔ สฺยา. ราช

^๖ จ.,เท. อญฺญกรณ

๒. พุทธศาสนิกชน

๑. สัตตชฎิลสุตตัม

[๑๒๒] เอกัม สมัย ภควา สาวตถิยัม วิหริติ ปุพฺพพาราเม
มิกการมาตุ ปาสาเท. เตน โข ปน สมเยน ภควา สายณฺหสมยัม
ปฏิสลฺลानา วุฏฺฐิตอ พหิทฺวารโกฏฺฐเก นิสินฺโน โหติ. อถ โข
ราชา ปเสนทิโกสโล, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา
ภควนฺตัม อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตัม นิสิติ.

เตน โข ปน สมเยน สตฺต จ^๑ ชฎิลา สตฺต จ นิคฺคณฺหา
สตฺต จ อเจลา^๒ สตฺต จ เอกสาฎฺฐกา สตฺต จ ปริพฺพาชกา
ปรุพฺพหจฺจนฺชโลมา ชาริวิธมาทาย^๓ ภควโต อวิทุเร อติกฺกมฺนฺติ.
อถ โข ราชา ปเสนทิโกสโล อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตตราสงฺคํ
กิริตฺวา ทกฺขิณชานุมณฺทลํ ปจฺฉิมํ นินฺนโต,^๔ เยน เต สตฺต จ
ชฎิลา สตฺต จ นิคฺคณฺหา สตฺต จ อเจลา^๒ สตฺต จ เอกสาฎฺฐกา
สตฺต จ ปริพฺพาชกา, เตนญฺชลี ปณฺนาเมตฺวา ติกฺขตฺตํ นามํ
สาเวสิ “ราชานํ ภนฺเต ปเสนทิโกสโล ะเปยฺย ราชานํ ภนฺเต
ปเสนทิโกสโลติ.

อถ โข ราชา ปเสนทิโกสโล อจิรปฏฺกนฺเตสุ เตสุ^๕
สตฺตสุ จ^๖ ชฎิลेषु สตฺตสุ จ นิคฺคณฺเดสุ สตฺตสุ จ อเจเลสุ
สตฺตสุ จ เอกสาฎฺฐเกสุ สตฺตสุ จ ปริพฺพาชเกสุ, เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตัม อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตัม นิสิติ.

^๑ เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ส. วิริธ อ. ชาริวิธ

^๔ ส. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. อเจลก

^๔ ส., ฉ., เท., อ. นินฺนตฺวา

^๖ ส. จสฺสโท น ทิสฺสติ.

เอกมนต์ นิสินโน โข ราชา ปเสนทิโกสโล ภควนต์ เอตทโวจ
 “เย เต ภนฺเต โลเก อรหฺนโต วา อรหตฺตมคฺคํ วา สมาปฺนนา,
 เอเต เตสํ อญฺญตฺราติ. “ทุชฺชานํ โข เอตํ มหาราช ตยา
 คิหิณา กามโภคิณา ปุตฺตสมฺพาธสยํ อชฺฌาวสฺสนฺเตน กาสิกจฺนฺทํ
 ปจฺจนุโกณฺเตน มาลาคนฺธวิเลปนํ ธารยฺนฺเตน ชาตฺรฺพรชตํ
 สาทียนฺเตน ‘อิเม วา อรหฺนโต, อิเม วา อรหตฺตมคฺคํ
 สมาปฺนนาติ.

สํวาเสน โข มหาราช สีสํ เวทิตพฺพํ; ตณฺจ โข ทีเมณ
 อทุทฺธนา, น อิตฺรํ, มนสิโกโรตา, โน อมนสิการา, ปญฺญวตา, โน
 ทุปฺปญฺเณน. สํโวหาเรน โข มหาราช โสเจยฺย เวทิตพฺพํ;
 ตณฺจ โข ทีเมณ อทุทฺธนา, น อิตฺรํ, มนสิโกโรตา, โน
 อมนสิการา, ปญฺญวตา, โน ทุปฺปญฺเณน. อาปทาสุ โข
 มหาราช ธาโม เวทิตพฺพํ; โส จ โข ทีเมณ อทุทฺธนา, น
 อิตฺรํ, มนสิโกโรตา, โน อมนสิการา, ปญฺญวตา, โน
 ทุปฺปญฺเณน, สากจฺฉาย โข มหาราช ปญฺญา เวทิตพฺพา; สา
 จ โข ทีเมณ อทุทฺธนา, น อิตฺรํ, มนสิโกโรตา, โน อมนสิการา,
 ปญฺญวตา, โน ทุปฺปญฺเณนาติ.

“อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต. ยาว สุภาสิตตณฺจิทํ
 ภนฺเต ภควตา ‘ทุชฺชานํ โข เอตํ มหาราช ตยา คิหิณา
 กามโภคิณา ะเปยฺ ปญฺญวตา, โน ทุปฺปญฺเณนาติ เอเต ภนฺเต
 มม ปุริสา จารา” โอจฺรกา” ชนปทํ โอจฺริตฺวา อาคจฺฉนฺติ,
 เตหิ ปจฺมํ โอจฺฉินฺณํ อหํ ปจฺฉา โอหยิสฺสามิ;” อิทานิ เต ภนฺเต

“สี. จารา ฉ.,เท.,อิ. จรา

๒ สี. “โอจฺจราติปิ ปาโจ. เท. โอจฺจรา

๓ สี. “โอยายิสฺสามิตฺติปิ “โอยายิสฺสามิตฺติปิ ปาโจ. ฉ.,เท.,อิ. โอสายิสฺสามิ

ตัม รโฆชลลัม ปวาเหตุวา สุนหาตา สุวลิตตา กปปีตเกสมสสุ
โอทาตวตถวสนา ปณจหิ กามคฺเณหิ สมปปีตา สมงฺคิภูตา มัม
ปริจารยณฺตีติ.

อถ โข ภควา เอตมตฺถัม วิทิตฺวา ตายัม เวลายัม อีมา
คาถาโย อภาสิ

“น วณฺณรูปเณ นโร สุชาโต^๑
น วิสฺสเส อิตฺตฺรทสฺสเนน
สุสณฺณตานุญฺหิ วิยญฺชเนน
อสนฺณตา โลกมิมํ จรณฺติ.
ปฏฺฐูปโก มตฺตติกกุณฺฑโล จ^๒
โลหทุพฺพมาโส^๓ จ^๔ สุวณฺณฉนฺโน,
จรณฺติ โลเก^๕ ปริวารฉนฺนา
อนโต อสุทฺธา พหิ โสภมานาติ.

๒. ปณจราชสุตต

[๑๒๓] สวตถึณินฺทานํ. เตน โข ปน สมเยน ปณฺจณฺ
ราชฺชนํ ปเสนทิปมุขานํ ปณฺจหิ กามคฺเณหิ สมปปีตานํ
สมงฺคิภูตานํ ปริจารยมานานํ อยมนตฺรากถา อุทฺปาติ “กึ นุ
โข กามานํ อคฺคณฺติ. ตตฺถเรกฺขเจ เอวมาหํสุ “รูปา กามานํ
อคฺคณฺติ. เอกฺขเจ เอวมาหํสุ “สทฺฐา กามานํ อคฺคณฺติ.
เอกฺขเจ เอวมาหํสุ “คนฺธา กามานํ อคฺคณฺติ. เอกฺขเจ เอวมาหํสุ

^๑ ฉ., เท., อ. สุชาโน

^๒ ส., อ. ว

^๓ ฉ., เท., อ. โลหทุพฺพมาโส

^๔ ส., ฉ., เท., อ. ว

^๕ ส., อ. เอก

“รสา กามานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ “โผฏฐพฺพา
กามานํ อคฺคนฺติ. ยโต โข เต ราชานो นาสกุขํสุ อญฺญมญฺญํ
สญฺญาเปตฺตุ.

อถ โข ราชานํ ปเสนทิโกสลํ เต ราชานํ เอตทวโจ
“อายาม มารีสา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิตฺตํ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ เอตมตฺถํ ปฏิปุจฺจิสฺสาม. ยถา โน ภควา พฺยากริสฺสตี,
ตถา นํ ชาเรยยามาตี.”

“เอวํ มารีสาตี โข เต ราชานํ รมฺโฆ ปเสนทิโกสลสฺส
ปจฺจสฺสสํ.

อถ โข เต ปณฺจ ราชานํ ปเสนทิปมฺหา, เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมิตฺตํ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ
นิสํสิ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข ราชานํ ปเสนทิโกสลํ ภควนฺตํ
เอตทวโจ “อิธ ภนฺเต อมฺหากํ ปณฺจหนํ ราชานํ ปณฺจหิ กามคฺเชหิ
สมปฺปิตานํ สมงฺกิตฺตานํ ปริจารยมานานํ อยมนฺตฺรากถา อุตฺปาติ
“กํ หนุ โข กามานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ “รูปา กามานํ
อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ “สทฺททา กามานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ
เอวมาหํสุ “คนฺธา กามานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ “รสา
กามานํ อคฺคนฺติ. เอกจฺเจ เอวมาหํสุ “โผฏฐพฺพา กามานํ
อคฺคนฺติ. กํ หนุ โข ภนฺเต กามานํ อคฺคนฺติ.

“มนาปปริยนตํ ขวาทํ มหาราช ปณฺจสฺส กามคฺเชสฺส
อคฺคนฺติ วทามิ. เย จ^๒ มหาราช รูปา เอกจฺจสฺส มนาปา
โหนฺติ, เต จ^๒ รูปา เอกจฺจสฺส อมนาปา โหนฺติ. เยหิ จ

^๑ ฉ., เท. ชาเรสฺสนฺตตี.

^๒ ส. ตณฺเจ ฉ., เท. เตว อ. เต จ

โส^๑ รุเปหิ อุตตมโน โหติ ปริปัญณสงกปโป, โส เตหิ
 รุเปหิ อญญं รูปุ อุตตริตรัม วา ปณิตตรัม วา น ปตเถติ. เต
 ตสฺส รุปา ปรมา โหนติ, เต ตสฺส รุปา อนุตตตรา โหนติ.
 เย จ^๒ มหาราช สทฺทา ะเปยฺเย เย จ^๒ มหาราช คณฺหา
 ะเปยฺเย เย จ^๒ มหาราช รสา ะเปยฺเย เย จ^๒ มหาราช
 โผฏฺฐพฺพา เอกจฺจสฺส มนาปา โหนติ, เต จ^๒ โผฏฺฐพฺพา
 เอกจฺจสฺส อมนาปา โหนติ. เยหิ จ โส โผฏฺฐพฺเพหิ
 อุตตมโน โหติ ปริปัญณสงกปโป, โส เตหิ โผฏฺฐพฺเพหิ
 อญญं โผฏฺฐพฺพํ อุตตริตรัม วา ปณิตตรัม วา น ปตเถติ เต
 ตสฺส โผฏฺฐพฺพา ปรมา โหนติ, เต ตสฺส โผฏฺฐพฺพา อนุตตตรา
 โหนตฺตีติ.

เตน โข ปน สมเยน จนฺทณฺงคฺลิกโก^๓ อุปาสโก ตสฺส
 ปริสายํ นิสินฺโน โหติ. อถ โข จนฺทณฺงคฺลิกโก อุปาสโก
 อญฺญาสาสนา เอกังสํ อุตตตราสงคํ กริตฺวา, เยน ภควา, เตณฺชลิ
 ปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “ปฏฺฏิภาติ มํ ภควา, ปฏฺฏิภาติ มํ
 สุกตาทิ. “ปฏฺฏิภาตุ ตํ จนฺทณฺงคฺลิกภาติ ภควา อโวจ.

อถ โข จนฺทณฺงคฺลิกโก อุปาสโก ภควโต สมมุขา
 ตทณฺรุปาย คาถาย อภิตถวิ

“ปทุมํ ยถา โกกนทํ สุกนฺธํ
 ปาโต ลียา ผุลลมวิตคณฺธํ
 องคฺีรสํ ปสฺส วิโรจมานํ
 ตปนฺตมาทิจจมิวนตลิกฺเขติ.

^๑ เท.อิ. โย

^๒ ส. ตณฺเจ ฉ., เท. เตว อิ. เต จ

^๓ ส. จนฺทณฺงคฺลิกโก อิ. จนฺทณฺงคฺลียะ

อถ โข เต ปญจ ราชานอ จนฺทนฺจลิกํ อุปาสกํ
ปญจหิ อุตฺตตราสงฺเคหิ^๑ อจฺฉาเทสํ. อถ โข จนฺทนฺจลิกโก
อุปาสโก เตหิ ปญจหิ อุตฺตตราสงฺเคหิ ภควนฺตํ อจฺฉาเทสํติ.

๓. โทณปากสุตฺตํ

[๑๒๔] สาวตถิณินทานํ. เตน โข ปน สมเยน ราชาน
ปเสนทิกอสโล โทณปากสุตฺตํ^๒ ภูชติ. อถ โข ราชาน ปเสนทิกอสโล
ภุตฺตาวี มหฺสฺสาสี, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ.

อถ โข ภควา ตํ^๓ ราชานํ ปเสนทิกอสลํ ภุตฺตาวี
มหฺสฺสาสี วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ คาถํ อภาสิ

“มฺนุชฺสสฺส สทา สติมโต
มตฺตํ ชานโต ลหุชฺโขชเน
ตฺนุทสฺส^๔ ภวนฺติ เวทนา
สณฺฑิกํ ชีรติ อายุํ ปาลยนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สุทฺธสฺสนํ มาณโว รณฺโณ
ปเสนทิกอสลสฺส ปิฎฺฐจิตฺโต จิตฺโต โหติ. อถ โข ราชาน
ปเสนทิกอสโล สุทฺธสฺสนํ มาณโว อามนฺเตสิ “เอหิ ตฺวํ ตาต
สุทฺธสฺสน, ภควโต สนฺตึเก อิมํ คาถํ ปรียาปฺนิตฺวา มม
ภุตฺตาทิหาระ^๕ ภาส; อหญฺจ เต เทวสิกํ กหาปณสตํ^๖

^๑ อ. สงฺเคหิ

^๒ อ. เท. อโย ปาโง น ทิสฺสติ.

^๓ อ. เท. ภุตฺตาทิหาระ ภุตฺตาทิหาระ

^๔ อ. เท. โทณปากกฺกํ อ. โทณปากสุทฺ

^๕ อ. ตฺนุ ทสฺส

^๖ อ. เท. อ. กหาปณสตํ กหาปณสตํ

นิจจภตต^๑ ปวตตยิสฺสามีติ. “ปรม โภติ” โข สฺทสฺสนโน มาณโว
 รมโย^๒ ปเสนทิกอสลสฺส ปฏิสฺสนฺติว ภาควโต สนฺติเก อิม
 คาทํ ปรียาปฺนฺติว รมโย ปเสนทิกอสลสฺส ภตฺตาทิหาเร [^๔]
 ภาสตี

“มนุชฺสส สทา สติมโต
 มตฺตํ ชานโต ลทฺธโกชเน
 ตนฺทสฺส ภาวนฺติ เวทนา
 สณฺิกํ ชีรติ อายุ ปาลยฺนฺติ.

อถ โข ราชชา ปเสนทิกอสโล อนุปฺพุเพน
 นาพิโกทนปรมตตาย สณฺจาสี. อถ โข ราชชา ปเสนทิกอสโล
 อปเรน สมเยน สฺสลฺลิตฺตคตฺโต^๕ ปาณินา คตฺตานิ อนุมชฺชนฺโต
 ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานํสิ “อุภเยน วต มํ โส
 ภควา อตฺเถน อนุกมฺปิ. ทิฏฺฐมฺมิเกน เจว, อตฺเถน^๖
 สมฺปรายิกเนน จาติ.

๔. ปจมสงคามวตถุสตุต]

[๑๒๕] สวตถึนิทานํ. อถ โข ราชชา มาคโร อชาตสตุต
 เวเทหิปฺตุโต จตฺตฺรจฺฉินํ^๗ เสนํ สนนฺยฺหิตฺวา^๘ ราชานํ ปเสนทิกอสลํ
 อพฺภุยาสิ, เยเน กาสี.^๙

^๑ ฉ., เท. นิจจํ ภิกขุ

^๒ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๔ อ. สลฺลิตฺตคตฺโต

^๕ ฉ., เท. ปจมสงคามสตุต]

^๖ ส. สนนฺยฺหิตฺวา สนนฺยฺหิตฺวา

^๗ ฉ., เท., อ. เหว เทวติ

^๘ ฉ., เท., อ. สฺท

^๙ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^{๑๐} เท. จตฺตฺรจฺฉินํ

^{๑๑} อ. กาสี

อสฺโสสิ โข ราชา ปเสนทิโกสโล “ราชา กิร มาคโธ
 อชาตสตุตฺต เวเทหิปฺตฺโต จตุรงฺคิณี เสนํ สนนฺยฺหิตฺวา มมํ
 อพฺภุยาโต, เยน กาสีติ. อถ โข ราชา ปเสนทิโกสโล
 จตุรงฺคิณี เสนํ สนนฺยฺหิตฺวา ราชานํ มาคธํ อชาตสตุตฺตํ
 เวเทหิปฺตฺตํ ปจฺจุยาสิ,^๑ เยน กาสี. อถ โข ราชา จ
 มาคโธ อชาตสตุตฺต เวเทหิปฺตฺโต ราชา จ ปเสนทิโกสโล
 สงฺคามะสุ. ตสฺมี^๒ โข ปน สงฺคามะ ราชา มาคโธ อชาตสตุตฺต
 เวเทหิปฺตฺโต ราชานํ ปเสนทิโกสลํ ปราเชสิ, ปราชิตฺวา จ
 ราชา ปเสนทิโกสโล สกเมว ราชธานีํ สาวตฺถิํ ปจฺจุยาสิ.”

อถ โข สมพฺพลา ภิกฺขุ ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา
 ปตฺตจิวรมาทาย สาวตฺถิํ ปิณฺฑทาย ปวิสีสุ, สาวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย
 จริตฺวา ปจฺจมาตตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺตา, เยน ภควา,
 เตนฺอุปสงฺกมียสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิเวทตฺวา เอกมนฺตํ
 นิสีทียสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “อิธ ภนฺเต ราชา มาคโธ อชาตสตุตฺต เวเทหิปฺตฺโต จตุรงฺคิณี
 เสนํ สนนฺยฺหิตฺวา ราชานํ ปเสนทิโกสลํ อพฺภุยาสิ, เยน กาสี.
 อสฺโสสิ โข ภนฺเต ราชา ปเสนทิโกสโล “ราชา กิร มาคโธ
 อชาตสตุตฺต เวเทหิปฺตฺโต จตุรงฺคิณี เสนํ สนนฺยฺหิตฺวา มมํ
 อพฺภุยาโต, เยน กาสีติ. อถ โข ภนฺเต ราชา ปเสนทิโกสโล
 จตุรงฺคิณี เสนํ สนนฺยฺหิตฺวา ราชานํ มาคธํ อชาตสตุตฺต เวเทหิปฺตฺตํ
 ปจฺจุยาสิ, เยน กาสี.

^๑ อ. ปาจายาสิ^๒ อ. เตน^๓ อ. ปายาสิ

อถ ไช ฆนเต ราชชา จ มาคโธ อชาตสตุตฺ เวเทหิปฺตุโต
ราชชา จ ปเสนทโกสโล สงคามะลฺลํ. ตสฺมี ไช ปน ฆนเต"
สงคาม [๒] อชาตสตุตฺ เวเทหิปฺตุโต ราชานํ ปเสนทโกสลํ
ปราชะสิ, ปราชิตอ จ ฆนเต ราชชา ปเสนทโกสโล สกเมว
ราชธานี สวตถิ ปจฺจุยฺยาสิติ.

“ราชชา ภิกฺขเว มาคโธ อชาตสตุตฺ เวเทหิปฺตุโต
ปาปมิตฺโต ปาปสหาโย ปาปสมฺปวงโก, ราชชา จ ไช” ภิกฺขเว
ปเสนทโกสโล กลฺยาณมิตฺโต กลฺยาณสหาโย กลฺยาณสมฺปวงโก;
อชฺเชว” ภิกฺขเว ราชชา ปเสนทโกสโล อิมํ รตฺถํ ทุกฺขํ
เสสฺสตี” ปราชิตอติ. อิทมวโจ ะเปยฺย เอตทวโจ สตุถา”

“ชยํ เวรํ ปสวติ ทุกฺขํ เสติ ปราชิตอ
อุปสนฺโต สุกฺขํ เสติ หิตฺวา ชยปราชยนฺติ.

๕. ทูตยสงคามวตถุสตุต^๑

[๑๒๖] อถ ไช ราชชา มาคโธ อชาตสตุตฺ เวเทหิปฺตุโต
จตุรงฺคินี เสนํ สนฺนยุหิตฺวา ราชานํ ปเสนทโกสลํ อพฺภุยฺยาสิ,
เยน กาสี.”

อสฺสสสิ ไช ราชชา ปเสนทโกสโล “ราชชา ภิกฺขเว มาคโธ
อชาตสตุตฺ เวเทหิปฺตุโต จตุรงฺคินี เสนํ สนฺนยุหิตฺวา มมํ
อพฺภุยฺยาโต, เยน กาสีติ. อถ ไช ราชชา ปเสนทโกสโล

^๑ อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๒ ฉ., เท., อ. ราชชา มาคโธ

^๓ ส., อ. ไชสทโท น ทิสฺสตี.

^๔ ส., อ. อชฺชตณฺจ

^๕ ฉ., เท. เสติ

^๖ อ. อิมะ ปาจา น ทิสฺสตี.

^๗ ฉ., เท. ทูตยสงคามสตุต อ. สุตตมัท นามะน น ทิสฺสตี. ^๘ อ. กาสี

จตุรงคินี เสน่ สนฺนยฺหิตฺวา ราชานํ มาคธํ อชาตสตุตฺตํ เวเทหิปฺตฺตํ
ปจฺจุยฺยาสิ,^๑ เยน กาสี.

อถ โข ราชา จ มาคธโ อชาตสตุตฺตํ เวเทหิปฺตฺโต
ราชา จ ปเสนทิโกสโล สงฺคามะสฺสํ. ตสฺมี โข ปน สงฺคามะ
ราชา ปเสนทิโกสโล ราชานํ มาคธํ อชาตสตุตฺตํ เวเทหิปฺตฺตํ
ปราชะสิ, ชีวคฺคาหมจ นํ อคฺคเหสิ.

อถ โข รมฺโฆ ปเสนทิโกสลสฺส เอตทโหสิ “กิญฺจาปิ
โข มยฺยํ ราชา มาคธโ อชาตสตุตฺตํ เวเทหิปฺตฺโต อทฺทพฺภนตสฺส
ทฺทพฺภติ, อถ จ ปน เม ภาคินฺนุโย โหติ. ยนฺนุนาหํ
รมฺโฆ มาคธสฺส อชาตสตุตฺตโน เวเทหิปฺตฺตสฺส สพฺพํ หตฺธิกายํ
ปริยาทียิตฺวา สพฺพํ อสฺสกายํ ปริยาทียิตฺวา สพฺพํ รกฺกายํ
ปริยาทียิตฺวา สพฺพํ ปตฺติกายํ ปริยาทียิตฺวา ชีวนุตฺตเมว นํ
โอสฺสชฺชเยยฺยนฺติ.

อถ โข ราชา ปเสนทิโกสโล รมฺโฆ มาคธสฺส
อชาตสตุตฺตโน เวเทหิปฺตฺตสฺส สพฺพํ หตฺธิกายํ ปริยาทียิตฺวา สพฺพํ
อสฺสกายํ ปริยาทียิตฺวา สพฺพํ รกฺกายํ ปริยาทียิตฺวา สพฺพํ
ปตฺติกายํ ปริยาทียิตฺวา ชีวนุตฺตเมว นํ โอสฺสชฺช.

อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ ปุพฺพพณฺหสมํยํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรรมาทาย สาวตฺถิ ปิณฺฑทาย ปวิสฺสํ. สาวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย
จริตฺวา ปจฺฉนาภตฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺตา, เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมฺมีสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺตํ
นิสฺสีทิสฺสุ.

^๑ อ. ปจฺจุยฺยาติ

เอกมนต์ นิสินนา ไช เต ภิกขุ ภควนต์ เอตทโวจุ
 “อิธ ภนฺเต ราชา มาคโธ อชาตสตุตฺต เวเทหิปุตฺโต จตุรงฺคินี
 เสนํ สนนฺยหิตฺวา ราชานํ ปเสนทิกอสโล อพฺภุยาสิ, เยน
 กาสี. อสฺโสสิ ไช ภนฺเต ราชา ปเสนทิกอสโล ‘ราชา กิร
 มาคโธ อชาตสตุตฺต เวเทหิปุตฺโต จตุรงฺคินี เสนํ สนนฺยหิตฺวา
 มมํ อพฺภุยาโต, เยน กาสีติ. อถ ไช ภนฺเต ราชา
 ปเสนทิกอสโล จตุรงฺคินี เสนํ สนนฺยหิตฺวา ราชานํ มาคธํ
 อชาตสตุตฺต เวเทหิปุตฺตํ ปจฺจุยาสิ, เยน กาสี. อถ ไช
 ภนฺเต ราชา จ มาคโธ อชาตสตุตฺต เวเทหิปุตฺโต ราชา จ
 ปเสนทิกอสโล สงฺคามสฺสุ. ตสฺมี ไช ปน ภนฺเต สงฺคาม
 ราชา ปเสนทิกอสโล ราชานํ มาคธํ อชาตสตุตฺต เวเทหิปุตฺตํ
 ปราเชสิ, ชีวคฺคาหณฺจ นํ อคฺคเหสิ. อถ ไช ภนฺเต รมฺโฆ
 ปเสนทิกอสลสฺส เอตทโหสิ ‘ภิกฺขจาปี ไช มุยายํ ราชา
 มาคโธ อชาตสตุตฺต เวเทหิปุตฺโต อพฺภุภนฺตสฺส ทฺพภฺติ,
 อถ จ ปน เม ภาคิเนยฺโย โหติ. ยนฺนุนาหํ รมฺโฆ
 มาคธสฺส อชาตสตุตฺตโน เวเทหิปุตฺตสฺส สพฺพํ หตฺธิกายํ
 ปรียาทียิตฺวา สพฺพํ อสฺสกายํ สพฺพํ รกฺกายํ สพฺพํ
 ปตฺติกายํ ปรียาทียิตฺวา ชีวนฺตเมว นํ โอสฺสชฺชเยยฺยนฺติ.

อถ ไช ภนฺเต ราชา ปเสนทิกอสโล รมฺโฆ มาคธสฺส
 อชาตสตุตฺตโน เวเทหิปุตฺตสฺส สพฺพํ หตฺธิกายํ ปรียาทียิตฺวา
 สพฺพํ อสฺสกายํ ปรียาทียิตฺวา สพฺพํ รกฺกายํ ปรียาทียิตฺวา
 สพฺพํ ปตฺติกายํ ปรียาทียิตฺวา ชีวนฺตเมว นํ โอสฺสชฺชียีติ.

อถ ไช ภควา เอตมตถ วิทิตวา ตาย เวลาย อีมา
คาถาโย อภาสิ

“วิลุมฺปเตว ปุริโส	ยาวสฺส อุปกปฺปติ.
ยทา จณฺเณ วิลุมฺปนฺติ	โส วิลุตฺโต วิลุมฺปติ.”
จानฺณหิ มณฺณตี พาลो	ยาว ปาปํ น ปจฺจติ
ยทา จ ปจฺจติ ปาป	อถ [พาลโ] ทุกฺขํ นิคจฺจติ.
ลภติ หนฺตา ^๒ หนฺตาริ	เซตาริ ลภเต ^๓ ชย
อกุโกสโก จ อกุโกส	โรเสตารณฺจ โรสโก ^๔
อถ กมฺมวิวฏฺเณ	โส วิลุตฺโต วิลุมฺปตีติ.

๖. มลลิกาสุตต์^๕

[๑๒๗] สาวตถีนินาน. อถ ไช ราชา ปเสนทิโกสลโ,
เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตวา ภควนฺตํ อภิวาเทตวา
เอกมนฺตํ นิสีทิ.

อถ ไช อณฺณตโร ปุริโส, เยน ราชา ปเสนทิโกสลโ,
เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตวา รมฺโย ปเสนทิโกสลสฺส อุปกณฺณเก
อาโรเจสิ “มลลิกา เทว เทวี ชีตร วิชาดาติ.

เอว วุตเต, ราชา ปเสนทิโกสลโ อนตฺตมโน อโหสิ.

อถ ไช ภควา ราชานํ ปเสนทิโกสลํ อนตฺตมน^๖ วิทิตวา
ตาย เวลาย อีมา คาถาโย อภาสิ

^๑ฉ.,เท. วิลุปฺปติ

^๒ฉ.,เท.,อิ. หนฺตา ลภติ

^๓อิ. ลภติ

^๔ส. “โรสโต ปฐฺวิโรสโกตีปิ “โรสโต จ ปโรสโกตีปิ ปาโ.

^๕สฺยา. ชีสุตต์ อิ. ชิตาสุตต์

^๖ฉ.,เท.,อิ. อนตฺตมมนต์

“อิตฺถีปิ หิ เอกจฺจียา เสยฺยา” ไปส” ชนาธิป
เมธาวิเน สีลวดี สสฺส
ตสฺสา โย ชายตี โปโส สุโร โหติ ทิสฺมปติ
ตาทิสสา” สฺกกรียา” ปุตฺโต รชฺชมฺปิ อนุสาสตีติ.

๗. อปฺปมาทสฺสุตฺตํ^๑

[๑๒๘] สาวตฺถินีทานํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข ราชฯ
ปเสนทิโกสลอ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อตุถิ นุ โข ภนฺเต เอโก
ธมฺโม, โย อุกฺโก อตุเถ สมธฺคฺคยฺห ติฏฺฐจฺติ ทิฏฺฐธมฺมิกญฺเจว
อตุถํ สมฺปราชิกญฺจจฺติ.

“อตุถิ โข มหาราช เอโก ธมฺโม โย อุกฺโก อตุเถ
สมธฺคฺคยฺห ติฏฺฐจฺติ; ทิฏฺฐธมฺมิกญฺเจว อตุถํ สมฺปราชิกญฺจจฺติ.

“กตฺโม ปน ภนฺเต เอโก ธมฺโม, โย อุกฺโก อตุเถ
สมธฺคฺคยฺห ติฏฺฐจฺติ; ทิฏฺฐธมฺมิกญฺเจว อตุถํ สมฺปราชิกญฺจจฺติ.

“อปฺปมาโท โข มหาราช เอโก ธมฺโม, โย” อุกฺโก อตุเถ
สมธฺคฺคยฺห ติฏฺฐจฺติ; ทิฏฺฐธมฺมิกญฺเจว อตุถํ สมฺปราชิกญฺจจฺติ.
เสยฺยธปิ มหาราช ยานิ กานิจิ ชฺงฺคฺลลัน” ปาณานํ
ปทฺชาตานิ สพฺพพานิ ตานิ หตฺถิปเท สโมธานํ คจฺจนฺติ, หตฺถิปทํ
เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ ยทิทํ มหฺนตฺตฺเตน;^๒ เอวเมว โข มหาราช

^๑ “เสยฺโยติปิ ปาโส.

^๒ อ. ตาทิส

^๓ สย. ปรมอปฺปมาทสฺสุตฺตํ

^๔ ส.อ. ชฺงฺคฺลลัน

^๕ อ. ไปส

^๖ ฉ.,เท. สฺกกรียา

^๗ อ. ยํ ปาโส น ทิสฺสตี.

^๘ อ. มหฺนเตน

อปปมาโท^๑ เอโก ฌมโม โย^๒ อุโภ อตเถ สมชิตุคยห ติฏฺฐจติ;
ทิฏฺฐฌมมิกญฺเจว อตถํ สมุปรายิกญฺจาติ. อิทมโวจ ฌเปย

“อายุ อารุคิย” วณฺณํ สคฺคํ อุจฺจจากุสินฺตํ
รติโย ปตฺถยณฺเต^๔ อุพารา อปรารา.
อปปมาทํ ปัสสนฺติ ปุณฺณกิริยาสุ ปณฺทิตา
อปปมตฺโต อุโภ อตเถ อชิตฺคณฺหาติ ปณฺทิตो
ทิฏฺฐเจ ฌมฺเม จ โย อตเถ โย จตฺเถ สมุปรายิก
อตฺถาภิสฺมยา ธีโร ปณฺทิตฺติ ปวฺจจฺจตีติ.

๘. กลฺยาณมิตฺตสุตฺต^๔

[๑๒๙] สวตฺถึถินิทานํ. เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน
โฆ ราชฯ ปเสนทิโกสลโล ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิห มยฺหํ ฆนฺเต
รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวญฺเจตโส ปรีวิตกโก อุทปาทิ
‘สุวากุขาโต ภควตา ฌมฺโม; โส จ โฆ กลฺยาณมิตฺตสฺส,
กลฺยาณสหายสฺส, กลฺยาณสมุปวฺงกสฺส. โน ปาปมิตฺตสฺส, โน
ปาปสหายสฺส, โน ปาปสมุปวฺงกสฺสาติ.

“เอวเมตํ มหาราช, เอวเมตํ มหาราช. สุวากุขาโต มหาราช
มยา ฌมฺโม; โส จ โฆ กลฺยาณมิตฺตสฺส, กลฺยาณสหายสฺส,
กลฺยาณสมุปวฺงกสฺส. โน ปาปมิตฺตสฺส, โน ปาปสหายสฺส, โน
ปาปสมุปวฺงกสฺสาติ.

^๑ อ. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๒ น., เท. อโรคิย

^๔ สฺยา. ทุตติยอปปมาทสุตฺตํ

^๑ อ. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๔ ส. ปตฺถยณฺเนน

“เอกมิทาหํ มหาราช สมยํ สกฺเกสุ วิหรามิ นครกํ” นาม^๑
 สกฺยานํ นิคม^๒.” อถ โข มหาราช อานนฺโท ภิกฺขุ เยนาคํ,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ.
 เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข มหาราช อานนฺโท ภิกฺขุ มํ เอตทวโจ
 ‘อุปทฺตมมิตํ ภาณเต พุรหฺมจฺริยสฺส, ยทิตํ กลยาณมิตฺตตา
 กลยาณสหายตา กลยาณสมฺปวงฺกตาติ. เอวํ วุตฺตาคํ มหาราช
 อานนฺทํ ภิกฺขุ เอตทวโจ ‘มา” เหวํ อานนฺท,” สกฺลเมว ทิทํ
 อานนฺท พุรหฺมจฺริยํ, ยทิตํ กลยาณมิตฺตตา กลยาณสหายตา
 กลยาณสมฺปวงฺกตา. กลยาณมิตฺตสุเสตฺถ^๔ อานนฺท ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ.
 กลยาณมิตฺตสุเส^๕ กลยาณสมฺปวงฺกสฺส อริยํ อฏฺฐจฺจิกํ มคฺคํ
 ภาเวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐจฺจิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกฺริสฺสตีติ.

“กถณฺจ อานนฺท ภิกฺขุ กลยาณมิตฺโต กลยาณสหาโย
 กลยาณสมฺปวงฺโก อริยํ อฏฺฐจฺจิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐจฺจิกํ
 มคฺคํ พหุสฺสีกโรติ.

อิธานนฺท ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
 วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ, สมฺมาสงฺกปฺป ภาเวติ
 ๔เปยฺย สมฺมาวาจํ ภาเวติ ๔เปยฺย สมฺมากมฺมมฺนตํ ภาเวติ
 ๔เปยฺย สมฺมาอาชีวํ ภาเวติ ๔เปยฺย สมฺมาวายามํ ภาเวติ
 ๔เปยฺย สมฺมาสตี ภาเวติ ๔เปยฺย สมฺมาสมาธี ภาเวติ ๔เปยฺย
 วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข
 อานนฺท ภิกฺขุ กลยาณมิตฺโต กลยาณสหาโย กลยาณสมฺปวงฺโก

^{๑-๑} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ. ^๒ อ. นิคม

^{๓-๓} ฉ., อ. มา เหวํ อานนฺท มา เหวํ อานนฺท

^๔ ส. กลยาณมิตฺตสุตฺตํ

^๕ ฉ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

อริยํ อญจงคิกํ มคคํ ภาเวติ, อริยํ อญจงคิกํ มคคํ
 พหุสิคโรติ. ตทิมินาเปต^๑ อานนท ปริยาเยน เวทิตพพํ ‘ยถา
 สกลเมวิทํ พุรหุมจริยํ, ยทิทํ กลยาณमितตตทา กลยาณสหายตทา
 กลยาณสมปวงกตาทิ. มมณฺหิ อานนท กลยาณमितตํ อากมฺม
 ชาติธมฺมา สตตทา ชาตียา ปริมุจฺจนติ, ชรารธมฺมา สตตทา ชราย
 ปริมุจฺจนติ, พยาธิธมฺมา สตตทา พยาธิโต^๒ ปริมุจฺจนติ, มรณธมฺมา
 สตตทา มรณฺเนน ปริมุจฺจนติ, โสภปริเทวททุกฺขโทมนสฺสอุปายาสธมฺมา
 สตตทา โสภปริเทวททุกฺขโทมนสฺสอุปายาสเหติ ปริมุจฺจนตติตติ^๓ อิมินา ไช
 เอตํ อานนท ปริยาเยน เวทิตพพํ ‘ยถา สกลเมวิทํ พุรหุมจริยํ,
 ยทิทํ กลยาณमितตตทา กลยาณสหายตทา กลยาณสมปวงกตาทิ.

“ตสฺมาตติห เต มหาราช เหวํ สิภฺขิตพพํ ‘กลยาณमितโต
 ภวิสฺสามิ กลยาณสหาโย กลยาณสมปวงโกติ. เหวํ หิ
 เต มหาราช สิภฺขิตพพํ. กลยาณमितตตสฺส เต มหาราช
 กลยาณสหายสฺส กลยาณสมปวงกสฺส อยํ เอโก ธมฺโม
 อุปนิสฺสาย วิหตพพโ อปฺปมาโท กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อปฺปมตตตสฺส
 เต มหาราช วิหโรโต อปฺปมาทํ อุปนิสฺสาย, อิตถากการสฺส
 อนฺุยายนฺตตสฺส^๔ เหวํ ภวิสฺสติ ‘ราชา ไช อปฺปมตโต วิหริติ
 อปฺปมาทํ อุปนิสฺสาย. หนนท มยฺปิ อปฺปมตตทา วิหราม
 อปฺปมาทํ อุปนิสฺสายาติ. อปฺปมตตตสฺส เต มหาราช วิหโรโต
 อปฺปมาทํ อุปนิสฺสาย, ขตติยานมฺปิ อนฺุยนฺตาน^๕ เหวํ ภวิสฺสติ
 “ราชา ไช อปฺปมตโต วิหริติ อปฺปมาทํ อุปนิสฺสาย. หนนท มยฺปิ

^๑ ฉ., เท. ตทิมินาเปตํ

^๒ อ. วฺยาริยา

^๓ ฉ., เท., อ. อิตติสทโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. อนฺุยนฺตตสฺส อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๕ อ. อนฺุยฺยตฺตาน

ปเสนทิโกสลัม ภควา เอตทโวจ “หนนท กุโต นุ ตวั
มหาราช อาคจณสิ ทิวาทิวสสาติ.

“อิธ ภนฺเต สวตถึยัม เสฏฺฐิ จหปติ กาลกโต, ตมห์
อปฺตตกัม สวปเตยฺยัม ราชนฺเตปฺปรี อติหริตฺวา อาคจณามิ;
อสิตฺติ ภนฺเต สตสทสฺสทานิ หิรณฺยสฺสเสว, โก ปน วาโท
รूपิยสฺส. ตสฺส ไช ปน ภนฺเต เสฏฺฐิสฺส จหปติสฺส
เอวรूपิ ภาตฺตโกโค อโหสิ; กณฺหาชกัม ญญชฺติ พิลฺลคทฺตึยัม.
เอวรूपิ วตฺถโกโค อโหสิ; สาณํ ชาเรติ ติปกฺขวสนํ. เอวรूपิ
ยานโกโค อโหสิ; ชชฺชรรรทเกน ยาติ ปณฺณจฺจตฺตเกน
ชาริยมาเนนาติ.

“เอวเมตัม มหาราช, เอวเมตัม มหาราช. อสปฺปฺริโส ไช
มหาราช อุพาเร โภเค ลภิตฺวา เนวตฺตานํ สุขเขติ, ปิณฺเนติ. น
มาตาปิตโร สุขเขติ, ปิณฺเนติ. น ปุตฺตทาร์ สุขเขติ, ปิณฺเนติ. น
ทาสกมฺมกรโปริเส สุขเขติ, ปิณฺเนติ. น มิตฺตามจฺเจ สุขเขติ, ปิณฺเนติ.
น สมณฺเสสุ พุราหฺมณฺเสสุ อุทฺธชฺชกิกัม ทกฺขิณํ ปตฺติจฺจาเปติ โสวคฺคิกัม
สุขวิปากัม สคฺคสํวตฺตนิกัม. ตสฺส เต โภเค เอวํ สมฺมา
อปริญฺญชฺมาเน, ราชานो วา หรณฺติ, จิรรา วา หรณฺติ, อคฺคิ วา
ทหฺติ, อุทกัม วา วหฺติ, อปฺปิยา วา ทายาทา หรณฺติ. เอวํส
เต” มหาราช โภคา สมฺมา อปริญฺญชฺมานา ปริกฺขยัม คจฺจนฺติ,
โน ปริโณคัม.

เสยฺยถาปิ มหาราช อมนุสฺสจฺจฺจาเน ปอกฺขรณิ อจฺฉิทฺทา^๒
สิตฺโตทกา สวตฺโตทกา^๓ เสตกา สุปตฺติตฺถา รณณียา ตณฺขโน” เนว

^๑ ฉ. เท. เอวํ สมนฺเต

^{๒-๓} ส. อจฺฉิทฺทิกา สิตฺตทิกา สวตฺตทิกา

^๓ ส. “ราชานนฺติปิ “มหารานนฺติปิ ปาโร.

หเรยฺย, น ปีเวยฺย, น นฺหาเยยฺย,^๑ น ยถาปจฺจยํ วา
กเรยฺย. เอวณฺหิ ตํ มหาราช อุทกํ สมฺมา อปริภุณฺขมานํ
ปริภุขยํ^๒ คจฺฉเยยฺย, โน ปริโภคํ. เอวเมว โข มหาราช
อสนฺปฺริโส อุพาเร โภเค ลภิตฺวา เนวตฺตานํ สุเขติ, ปิณฺเนติ
ฯเปฯ เอวํส เต มหาราช โภคา สมฺมา อปริภุณฺขมานา
ปริภุขยํ คจฺฉนฺติ, โน ปริโภคํ.

สฺปฺริโส จ โข มหาราช อุพาเร โภเค ลภิตฺวา
อตฺตานํ สุเขติ, ปิณฺเนติ. มาตาปิตโร สุเขติ, ปิณฺเนติ. ปุตฺตทาร์
สุเขติ, ปิณฺเนติ. ทาสกมฺมกรโปริเส สุเขติ, ปิณฺเนติ. มิตฺตามจฺเจ
สุเขติ, ปิณฺเนติ. สมณฺเส พุราหฺมณฺเส อุทฺธคฺคิกํ ทกฺขิณํ ปติภฺจฺจาเปติ
โสวคฺคิกํ สุขวิปากํ สคฺคสํวตฺตนิกํ. ตสฺส เต โภเค เอวํ
สมฺมา ปริภุณฺขมานे, เนว ราชานो หรฺนฺติ, น จีรา หรฺนฺติ,
น อคฺคิ ทฺหติ, น อุทกํ วหติ, น อปฺปียา^๓ ทายาทา
หรฺนฺติ. เอวํส เต มหาราช โภคา สมฺมา ปริภุณฺขมานา
ปริโภคํ คจฺฉนฺติ, โน ปริภุขยํ.

เสยฺยถาปี มหาราช คามสฺส วา นิคมสฺส วา อวิทุเร
ไปกฺขรณิ อจฺโชนฺทกา สีโตทกา สาโตทกา เสตกา สุปฺติตถา
รมณียา. ตณฺขโน^๔ หเรยฺยปี, ปีเวยฺยปี, นฺหาเยยฺยปี, ยถาปจฺจยํปี
กเรยฺย. เอวณฺหิ ตํ มหาราช อุทกํ สมฺมา ปริภุณฺขมานํ
ปริโภคํ คจฺฉเยยฺย, โน ปริภุขยํ. เอวเมว โข มหาราช สฺปฺริโส
อุพาเร โภเค ลภิตฺวา อตฺตานํ สุเขติ, ปิณฺเนติ ฯเปฯ เอวํส
เต โภคา สมฺมา ปริภุณฺขมานา ปริโภคํ คจฺฉนฺติ, โน
ปริภุขยนฺติ. อิทมวโจ ฯเปฯ

^๑ ส.,อิ. นหาเนยฺย

^๒ ส. ปริโส

^๓ อ. อปฺปียาปี

^๔ ฉ.,เท. ตณฺจ อุทกํ ชโน อ. ตณฺจ ชโน

“อมนุสสุญจาเน อุทกั วสิตัง
 ตทเปยฺยมานัง ปุริโส^๑ สมมติ
 เอวံ ธนัง กาปุริโส ลภิตฺวา
 เนวตตนา ปรีฏฺชติ^๒ โน ททาติ.
 ธีโร จ วิญญู อธิคมม โภเค
 โส ปรีฏฺชติ^๒ กิจฺจกโร จ โหติ
 โส ญาตีสงฺขมํ นิสฺโส ภริตฺวา
 อนินฺทิตो สคฺคเมปติ จานนฺติ.

๑๐. พุติยอปุตตกสุตตัม

[๑๓๑] อถ โข ราชชา ปเสนทิโกสลโล ทิวาทิวสฺส, เยน
 ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตัม^๓ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตัม
 นิสฺสีทิ.^๓ เอกมนฺตัม นิสินฺนํ โข ราชชา ปเสนทิโกสลลํ ภควา
 เอตทโวจ “หนฺนท กุโธ นุ ตวํ มหาราช อาคจฺจนฺสี ทิวาทิวสฺสาติ.

“อิธ ภนฺเต สาวตฺถิยํ เสฏฺฐิ^๔ คหปติ กาลกโต, ตมํ
 อปุตฺตกํ สาปเตยฺยํ ราชนฺเตปฺปํ อติหริตฺวา อาคจฺจามิ; สตํ
 ภนฺเต สตสฺสหาณิ หิริญฺณสฺเสว,^๕ โภ ปน วาโท รุปฺปิยสฺส. ตสฺส
 โข ปน ภนฺเต เสฏฺฐิสฺส คหปติสฺส เอวรฺุโป ภตฺตโกโค อโหสิ;
 กณฺหาทกํ ฏฺชติ พิลงฺกพุตฺติยํ, เอวรฺุโป วตฺตโกโค อโหสิ;
 สาณํ ฐาเรติ ติปกฺขวสนํ, เอวรฺุโป ยานโกโค อโหสิ;
 ชชฺชรรธเกน ยาติ ปณฺณจฺจตฺตเกน ฐาเรตฺวาเนนาติ.

^๑ ฉ., เท., อ. ปุริโสสมมติ

^{๓-๓} ฉ., เท. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๕ อ. หิริญฺณสฺส

^๒ ฉ., เท., อ. ฏฺชติ.

^๔ ฉ., เท., อ. เสฏฺฐิ

“เอวเมตัง มหาราช, เอวเมตัง มหาราช. ภูตปุพฺพํ
โส มหาราช เสฏฺฐี คหปติ ตครสิขี นาม ปจฺเจกสมฺพุทฺธํ
ปิณฑปาเตน ปฏิปาเทสิ, ‘เทถ สมณสฺส ปิณฑนฺติ วตฺวา
อฏฺฐจายาสนา ปกฺกามิ. ทตฺวา จ ปน ปจฺฉา วิปฺปฏิสารี อโหสิ
‘วรเมตัง ปิณฑปาตํ ทาสา วา กมฺมกรรา วา ภูณฺฑเชยฺยนฺติ, ภาตฺ
จ ปน เอกํ ปุตฺตํ สาปเตยฺยสฺส การณา ชีวิตา โวโรเปสิ.

ยํ โข โส มหาราช เสฏฺฐี คหปติ ตครสิขี ปจฺเจกสมฺพุทฺธํ
ปิณฑปาเตน ปฏิปาเทสิ. ตสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน สตฺตกฺขตฺตํ
สฺสคฺคิ สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชิ, ตสฺสเสว กมฺมสฺส วิปากาวเสเสน
อิมิสฺสาเยว สาวตฺถิยา สตฺตกฺขตฺตํ เสฏฺฐิจิตฺตํ กาเรสิ.

ยํ โข โส มหาราช เสฏฺฐี คหปติ ทตฺวา ปจฺฉา
วิปฺปฏิสารี อโหสิ ‘วรเมตัง ปิณฑปาตํ ทาสา วา กมฺมกรรา วา
ภูณฺฑเชยฺยนฺติ ตสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน นาสุสฺสพาราย ภตฺตโกคาย
จิตฺตํ นมตี, นาสุสฺสพาราย วตฺถโกคาย จิตฺตํ นมตี, นาสุสฺสพาราย
ยานโกคาย จิตฺตํ นมตี, นาสุสฺสพารานํ ปญฺจนนํ กามคฺคณานํ
โกคาย จิตฺตํ นมตี.

ยํ โข โส มหาราช เสฏฺฐี คหปติ ภาตฺ จ ปน เอกํ
ปุตฺตํ สาปเตยฺยสฺส การณา ชีวิตา โวโรเปสิ. ตสฺส กมฺมสฺส
วิปาเกน พฺหุณี วสฺसानิ พฺหุณี วสฺสสตานิ พฺหุณี วสฺสสทฺสฺสานิ
พฺหุณี วสฺสสทฺสทฺสฺสานิ นิริเย ปจฺจิจิตฺถ, ตสฺสเสว วสฺสสตานิ^๑
พฺหุณี^๒ กมฺมสฺส วิปากาวเสเสน อิทํ^๓ สตฺตมํ อปุตฺตํ สาปเตยฺย

^{๑-๓} น.,เท.,อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนติ.

^๒ ส. อิท

ราชโกสสิ ปเวเสนติ.^๑ ตสส โข ปน^๒ มหาราช เสฏฐิสส
 คหปติสส ปุราณญจ ปุณณัม ปริกชีณ, นวญจ ปุณณัม อนุปจิตัม.
 อชช ปน มหาราช เสฏฐี คหปติ มหาโรรวะ นิริเย ปจจตติ.

“เอวံ ภนเต เสฏฐี คหปติ มหาโรรวัง นิริยัม อุปปนโนติ.”

“เอวံ มหาราช เสฏฐี คหปติ มหาโรรวัง นิริยัม” อุปปนโนติ.
 อิทมวโจ อเปย

“ธมฺมํ ธนํ ราชตํ ชาตฺรฺรูปํ	ปริคคหํ วาปี ยทตฺถิ กิณฺจิ
ทาสา กมฺมกฺรา เปสฺสา	เย จสฺส อนฺนชีวิโน
สพฺพพฺนนาทาย คนฺตพฺพํ	สพฺพํ นิกฺขิปปคามินิ ^๔
ยญจ กโรติ กาเยน	วาจาย อุกฺ เจตฺสา
ตํ หิ ตสฺส สกํ โหติ	ตญจ ^๖ อาทาย คจฺจติ
ตญจสฺส ^๗ อนฺคํ โหติ	ฉายาว อนฺนปายินิ ^๘
ตสฺมา กเรยฺย กลฺยาณํ	นิจยํ สมฺปราชิกํ
ปุณฺณานิ ปรโลกสฺมี	ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินนฺติ.

ทฤติโย วคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

“ชฎิลา ปญฺจราชาโน	โทณปากฺกฺเรน จ
สงฺคาเมน เทว วุตฺตานิ	ชิตฺรา ^๔ เทว อปฺปมาเทน จ
อปฺตฺตเคน เทว วุตฺตา	วคฺโค เตน ปวฺจจตติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ปเวเสติ

^๒ เท. อุปฺปชฺชติ

^๔ ฉ.,เท.,อิ. นิกฺขิปปคามินิ

^๖ ฉ.,เท. ตํวสฺส

^๘ ฉ.,เท. มลฺลิกา

^๒ ฉ.,เท. ปนสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ อิ. มหาโรรวะ นิริเย

^๖ ฉ.,เท. ตว

^๘ ฉ.,เท.,อิ. อนฺนปายินิ

๓. ตติยวคฺโค

๑. ปุคฺคสฺสุตฺตํ

[๑๓๒] สาวตถิณีทานํ. อถ โข ราชา ปเสนทิโกสลโล,
 เยน ภควา, เทนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข ราชานํ ปเสนทิโกสลลํ
 ภควา เอตทโวจ “จตฺตารอเม มหาราช ปุคฺคลา สนฺโต
 สํวิซฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตฺตารอ. ตโม ตมปรายโน,
 ตโม ชิตฺติปรายโน, ชิตฺติ ตมปรายโน, ชิตฺติ ชิตฺติปรายโน.

กถณฺจ มหาราช ปุคฺคโล ตโม ตมปรายโน โหติ.
 อิท มหาราช เอกจฺโจ ปุคฺคโล นีเจ กุเล ปจฺจชาโต โหติ;
 จณฺทาลกุเล วา, เวณฺกุเล^๑ วา, เนสาทกุเล วา, รตการกุเล วา,
 ปุกฺกุสกุเล วา, ทฬิทฺเท อุปฺปนฺนปานโกชเน กสิรวุตฺติเก;
 ยตถ กสิเรน ฆาสจฺฉาโท ลพฺภติ. โส จ โหติ ทุพฺพพณฺโณ,
 ทุทฺทสฺสีโก, โอโกฏิโก, พหฺวาพาโร,^๒ กาณฺโณ วา, กุณฺโณ วา,
 ขณฺโฑ วา, ปกฺขหโต วา; น ลากิ อนฺนสฺส วตฺถสฺส ยานสฺส
 มาลาคนฺธวิเลปนสฺส เสยฺยาวสถปทีเปยฺยสฺส. โส กาเยน ทฺวจจริตฺตํ
 จรติ, วาจาเยน ทฺวจจริตฺตํ จรติ, มนฺสา ทฺวจจริตฺตํ จรติ. โส กาเยน
 ทฺวจจริตฺตํ จริตฺวา วาจาเยน ทฺวจจริตฺตํ จริตฺวา มนฺสา ทฺวจจริตฺตํ
 จริตฺวา กายสฺส เกทา ปรมมรณา อปายํ ทฺวคฺคตึ วินิปาตํ
 นิรยํ อุปปชฺชติ.

^๑ ฉ., เท. เวณฺกุเล

^๒ ฉ., เท. พหฺวาพาโร

เสยฺยถาปี มหาราช ปุริโส อนุธการา वा อนุธการं
 คจฺเจยฺย, ตมา वा ตมं คจฺเจยฺย, โลहितมลา वा โลहितมलं
 คจฺเจยฺย; ตถูปมาหิ มหาราช อิมं ปุคฺคํ วทามิ. เอวံ โข
 มหาราช ปุคฺคโล ตโม ตมปรายโน โหติ.

กถญจ มหาราช ปุคฺคโล ตโม ชิตติปรายโน โหติ.
 อิธ มหาราช เอกจฺใจ ปุคฺคโล นีเจ กุเล ปจฺฉาชาโต โหติ;
 จณฺทาลกุเล वा, เวณกุเล वा, เนสาทกุเล वा, รถการกุเล वा,
 ปุกฺกกุสกุเล वा, ทพิทฺเท อปฺปนฺนปानโกชเน กสิรวุตฺติเก; ยตถ
 กสิเรน ฆาสจฺฉาโท ลพฺภติ. โส จ โข^๑ โหติ ทุพฺพณฺโณ,
 ทุทฺทสฺสีโก, โอโกฏฺฐิมโก, พหฺวาพาโธ, กาโณ वा, กุณฺธี वा,
 ขณฺโฆ वा, ปกฺขหโต वा, น ลากิ อนฺนสฺส ปานสฺส วตฺถสฺส
 ยานสฺส มาลาคนฺธวิเลปนสฺส เสยฺยาวสธปทีเปยฺยสฺส. โส กาเยน
 สุจฺริตํ จรติ, วาจาเยน สุจฺริตํ จรติ, มนสา สุจฺริตํ จรติ. โส
 กาเยน สุจฺริตํ จริตฺวา วาจาเยน สุจฺริตํ จริตฺวา มนสา สุจฺริตํ
 จริตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺหา สุคตํ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ.

เสยฺยถาปี มหาราช ปุริโส ปจฺวิยา वा ปลฺลงฺกํ อาโรเหยฺย,
 ปลฺลงฺกา वा อสฺสปิฎฺฐี อาโรเหยฺย, อสฺสปิฎฺฐิจิยา वा หตฺถิกฺขนฺธํ
 อาโรเหยฺย, หตฺถิกฺขนฺธา वा ปาสาหํ อาโรเหยฺย; ตถูปมาหิ
 มหาราช อิมं ปุคฺคํ วทามิ. เอวံ โข มหาราช ปุคฺคโล ตโม
 ชิตติปรายโน โหติ.

กถญจ มหาราช ปุคฺคโล ชิตติ ตมปรายโน โหติ.
 อิธ มหาราช เอกจฺใจ ปุคฺคโล อจฺเจ กุเล ปจฺฉาชาโต

^๑ สยา. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

โหติ. ขตติยมหาสาลกุเล วา, พุราหุณมมหาสาลกุเล วา, คหปติมหาสาลกุเล วา, อหุเม, มหทฐเน, มหาโกเค, ปหุตชาตฐปรชเต, ปหุตวิตตูปกรณ, ปหุตชนธณเย. โส จ โหติ อภิรุโป, ทสสนนีโย, ปาสาทิกโก, ปรมาย วณณโปกขรตาย สมนนาคโต; ลากี อนนสส ปานสส วตถสส ยานสส มาลาคนฐวิเลปนสส เสยยาวสถปทีเปยยสส. โส กาเยน ทุจจิริต จริติ, วาจาเย ทุจจิริต จริติ, มนสา ทุจจิริต จริติ. โส กาเยน ทุจจิริต จิริตวา วาจาเย ทุจจิริต จิริตวา มนสา ทุจจิริต จิริตวา กายสส เกทา ปรมมรณา อปายิ ทุคคตี วินิปาติ นิริยิ อุปปชชติ.

เสยยถาปี มหาราช ปุริโส ปาสาทา วา หตถิกชนนั โโอโรเหย, หตถิกชนนชา วา อสสปีฏจี โโอโรเหย, อสสปีฏจียา วา ปลลลنگิ โโอโรเหย, ปลลลنگา วา ปจวี โโอโรเหย, ปจวียา วา อนุทธการิ ปวิเสย; ตถูปมาหิ มหาราช อิมิ ปุคคลั วทามิ. เอว โข มหาราช ปุคคโล ชิตติ ตมปรายโน โหติ.

กถญจ มหาราช ปุคคโล ชิตติ ชิตติปรายโน โหติ. อิท มหาราช เอกจโจ ปุคคโล อจเจ กุเล ปจจนาชาโต โหติ; ขตติยมหาสาลกุเล วา, พุราหุณมมหาสาลกุเล วา, คหปติมหาสาลกุเล วา, อหุเม, มหทฐเน, มหาโกเค, ปหุตชาตฐปรชเต, ปหุตวิตตูปกรณ, ปหุตชนธณเย. โส จ โหติ อภิรุโป, ทสสนนีโย, ปาสาทิกโก, ปรมาย วณณโปกขรตาย สมนนาคโต; ลากี อนนสส ปานสส วตถสส ยานสส มาลาคนฐวิเลปนสส เสยยาวสถปทีเปยยสส.

๑ ส.อ. โโอโรเหย

โส กาเยน สุจริตัม จรติ, วาจาเยน สุจริตัม จรติ, มนสา สุจริตัม
 จรติ. โส กาเยน สุจริตัม จริตฺวา วาจาเยน สุจริตัม จริตฺวา มนสา
 สุจริตัม จริตฺวา กายสส เกทา ปรมมรณา สุคตํ สคํ โลกํ
 อุปปชฺชติ.

เสยฺยถาปิ มหาราช ปุริโส ปลลงกา วา ปลลงกํ
 สงฺกเมยฺย, อสฺสปิฏฺฐิยา วา อสฺสปิฏฺฐี สงฺกเมยฺย, หตฺถิกฺขนฺธา วา
 หตฺถิกฺขนฺธํ สงฺกเมยฺย, ปาสาทา วา ปาสาทํ สงฺกเมยฺย, ตณฺุปมาหํ
 มหาราช อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. เอวํ โข มหาราช ปุคฺคโล โชติ
 โชติปรายโน โหติ.

อิมะ โข มหาราช จตฺตารอ ปุคฺคลา สนฺโต สัมมชฺชมานา
 โลกสมินฺติ. อิทมวโจ ชเปย

“ทพฺพิโท ปุริโส ราช	อสฺสทฺโฆ โหติ มจฺจนี
กทริโย ปาปสงฺกปโป	มิจฺฉาทิฏฺฐิ อนาทโร
สมณเณ พฺราหฺมณเณ วาปี	อณฺเณ วาปี วณฺนิพฺพเก ^๑
อกุโกสฺสติ ปริภาสติ	นตฺถิโก โหติ โรสโก
ททมานํ นิวาเรติ	ยาจมานาน โภชนํ
ตาทีโส ปุริโส ราช	มียฺยมาโน ชนาธิป
อุเปติ นิรยํ โฆรํ	ตโม ตมปรายโน.
ทพฺพิโท ปุริโส ราช	สทฺโฆ โหติ อมจฺจนี
ททาติ เสฏฺฐสงฺกปโป	อพฺพคฺคมนโส นโร

^๑ ฉ., เท. วณฺนิพฺพเก, เอวมฺปรีปิ.

สมณ พฺราหฺมณ วาปี	อณฺเณ วาปี วณฺพิพฺเพ
อุฏฺฐาย อภิวาทติ	สมจฺริยาย สิग्ฆติ
ททมานํ น วาเรติ	ยาจมานาน โภชนํ
ดาทิสฺส ปุริสฺส ราช	มียฺยมาโน ชนาธิป
อุเปติ ติทิวั จานํ	ตโม ชฺชติปฺรายโน.
อหฺโหม เจ ^๑ ปุริสฺส ราช	อสฺสทฺทฺโส โหติ มจฺจรี
กทริโย ปาปสงฺกปโป	มิจฺฉาทิภฺภูจิ อนาถโร
สมณ พฺราหฺมณ วาปี	อณฺเณ วาปี วณฺพิพฺเพ
อุกโกสฺสติ ปรีภาสติ	นตฺถิโก โหติ โรสโก
ททมานํ นิวาเรติ	ยาจมานาน โภชนํ
ดาทิสฺส ปุริสฺส ราช	มียฺยมาโน ชนาธิป
อุเปติ นิริยํ โสมํ	ชฺชติ ตมปฺรายโน.
อหฺโหม เจ ^๑ ปุริสฺส ราช	สทฺทฺโส โหติ อมจฺจรี
ททาทิ เสฏฺฐสงฺกปโป	อพฺพคฺคมนฺโส นโร
สมณ พฺราหฺมณ วาปี	อณฺเณ วาปี วณฺพิพฺเพ
อุฏฺฐาย อภิวาทติ	สมจฺริยาย สิग्ฆติ
ททมานํ น วาเรติ	ยาจมานาน โภชนํ
ดาทิสฺส ปุริสฺส ราช	มียฺยมาโน ชนาธิป
อุเปติ ติทิวั จานํ	ชฺชติ ชฺชติปฺรายโนติ.

๒. อยฺยิกาสุตฺตํ

[๑๓๓] สวตฺถิณีทานิ. อถ โข ราชฯ ปเสนทิโกสลโ
ทิวาทิวสฺส, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข ราชฯ
ปเสนทิโกสลํ ภควา เอตทโวจ “หนฺท กุโธ นฺตุ ตวํ มหาราช
อาคจฺฉสิ ทิวาทิวสฺสาติ.

“อยฺยิกา” เม ภนฺเต กาลกตา ชินฺธุณา วุฑฺฒา” มหฺลลิกา
อทฺธคตา วโย อนฺุปฺตฺตา วิสวสฺสสฺติกา ชาติยา, อยฺยิกา โข
ปน [“] ภนฺเต ปิยา อโหสิ มนาปา. หตฺถิรตนฺน เจปหิ^๑
ภนฺเต ลภเยยฺย ‘มา เม อยฺยิกา กาลมกาสีติ, หตฺถิรตนฺนปหิ^๒
ทเพยฺย ‘มา เม อยฺยิกา กาลมกาสีติ. อสฺสรตนฺน เจปหิ ภนฺเต
ลภเยยฺย ‘มา เม อยฺยิกา กาลมกาสีติ. อสฺสรตนฺนปหิ^๓ ทเพยฺย ‘มา
เม อยฺยิกา กาลมกาสีติ. คามวเรน เจปหิ ภนฺเต ลภเยยฺย ‘มา
เม อยฺยิกา กาลมกาสีติ, คามวรปหิ^๔ ทเพยฺย ‘มา เม อยฺยิกา
กาลมกาสีติ. ชนฺปทฺน^๕ เจปหิ ภนฺเต ลภเยยฺย ‘มา เม อยฺยิกา
กาลมกาสีติ, ชนฺปทฺนปหิ^๖ ทเพยฺย “มา เม อยฺยิกา กาลมกาสีติ.
อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ยาว สุภาสิตมฺจิ^๗” ภนฺเต
ภควตา สพฺเพ สตฺตา มรณธฺมา มรณปริโยสานา มรณํ
อนตฺติตาติ.

^๑ ส.,อิ. อยฺยิกา

^๒ ส. วุฑฺฒา

^๓ ฉ.,เท.,อิ. เม

^๔ ฉ.,เท.,อิ. เจปหิ

^๕ ฉ.,เท.,อิ. หตฺถิรตนฺนปหิ

^๖ ฉ.,เท.,อิ. อสฺสรตนฺนปหิ

^๗ อ. ชนฺปทฺนปหิ

^๘ ฉ.,เท.,อิ. คามวรปหิ

^๙ ฉ.,เท. ชนฺปทฺนปหิ อ. ชนฺปทฺนปหิ ^{๑๐} ฉ.,เท.,อิ. ยาวสุภาสิตมฺจิ

“เอวเมตํ มหาราช, เอวเมตํ มหาราช. สพฺเพ สตฺตา
มรณธฺมา มรณปริโยสํนา มรณํ อนตฺตํ. เสยฺยถาปี มหาราช
ยานิ กานิจิ กุมฺภการกภานานิ อามกานิ เจว ปฏกานิ จ,
สพฺพานิ ตานิ เกทนธฺมานิ เกทนปริโยสํนานิ เกทนํ อนตฺตํ;
เอวเมว โข มหาราช สพฺเพ สตฺตา มรณธฺมา มรณปริโยสํนา
มรณํ อนตฺตํ. อิทมวโจ ฯเปฯ

“สพฺเพ สตฺตา มริสฺสนฺติ มรณนฺตํ หิ ชีวิตํ
ยถากมฺมํ คมิสฺสนฺติ ปุณฺณปาปผลุปคา
นิริยํ ปาปกมฺมนฺตา ปุณฺณกมฺมา จ สฺสคตํ.
ตสฺมา กเรยฺย กลฺยาณํ นิจยํ สมปรายิกํ
ปุณฺณานิ ปรโลกสฺมี ปตฺติจฺจา โหณฺติ ปาณินฺนฺติ.

๓. โลกสุตฺตํ

[๑๓๔] สวตฺถินิทานํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข ราชํ
ปเสนทิโกสลํ ภควนฺตํ เอตทวโจ “กตํ นุ โข ภาณเต
โลกสฺส ธฺมา อปฺปชฺชมานา อปฺปชฺชนฺติ อหิตาย ทุกฺขาย
อผาสฺสวิหาราย. “ตโย โข มหาราช โลกสฺส ธฺมา อปฺปชฺชมานา
อปฺปชฺชนฺติ อหิตาย ทุกฺขาย อผาสฺสวิหาราย. กตเม ตโย.
โลเก โข มหาราช โลกสฺส ธฺมโม อปฺปชฺชมาโน อปฺปชฺชติ
อหิตาย ทุกฺขาย อผาสฺสวิหาราย, ทิสฺโส โข มหาราช
โลกสฺส ธฺมโม อปฺปชฺชมาโน อปฺปชฺชติ อหิตาย ทุกฺขาย
อผาสฺสวิหาราย, โมโห โข มหาราช โลกสฺส ธฺมโม อปฺปชฺชมาโน
อปฺปชฺชติ อหิตาย ทุกฺขาย อผาสฺสวิหาราย. อิมํ โข มหาราช

ตโย โลกสส ฐมา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชนติ อหิตาย ทุกฺขาย
อผาสฺวหารายาติ. อิทมวโจ ะเปฯ

“โลโก โทโส จ โมโห จ ปุริสํ ปาปเจตสํ
หิสนฺติ อตฺตสมฺภูตา ตจสาร์ว สปฺผลนฺติ.”

๔. อิตฺตตฺตตฺต

[๑๓๕] สาวตฺถิณิทานํ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ราชา
ปเสนทิโกสโล ภควนฺตํ เอตทวโจ “กตฺถ นุ”^๒ โข ฆนฺเต ทานํ
ทาทพฺพนฺติ.

“ยตฺถ โข มหาราช จิตฺตํ ปสฺสีตตีติ. “กตฺถ ปน ฆนฺเต
ทินฺนํ มหปฺผลนฺติ.

อญฺญํ โข เอตํ มหาราช, กตฺถ ทานํ ทาทพฺพํ; อญฺญํ
ปนฺตํ, กตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลนฺติ. สึลวโต โข มหาราช ทินฺนํ
มหปฺผลํ, โน ตถา ทุสฺสีเล. เตน हि มหาราช ตญฺเฆเวตฺถ
ปฏฺวิปฺจุจิสฺสามิ; ยถา เต ขเมยฺย, ตถา นํ พฺยากรเวยฺยาสิ.

ตํ ก็ มญฺญสิ มหาราช, อิทฺตํ ตฺยสฺส ยฺยทฺธํ ปจฺจุปฺภุจิตํ,
สงฺคาโม สมฺปพฺยุพฺโห. อถ อากฺขณฺเวยฺย ขตฺติยกฺุมาโร อสิกฺขิโต
อกตฺทตฺโต อกตโยคฺโค อกตฺปาสโน ภีรฺุ ฌมฺภี อุตฺราสี ปลาयी;
ภเรยฺยาสิ ตํ ปุริสํ, อตฺโต จ เต ตาทิเสน ปุริเสนาติ.

“นาหํ ฆนฺเต ภเรยฺยํ ตํ ปุริสํ, น จ เม อตฺโต ตาทิเสน
ปุริเสนาติ. “อถ อากฺขณฺเวยฺย พฺราหฺมณกฺุมาโร อสิกฺขิโต ะเปฯ

^๑ ฉ., เท., อ. สมฺผลนฺติ

^๒ ส. กณฺนุ

อถ อากัจเญย เวสสุกมาโร อสิกฺขิโต ฯเปฯ อถ อากัจเญย
สุทฺทกมาโร อสิกฺขิโต ฯเปฯ น จ เม อตุโถ ตาทิเสน
ปฺริเสนาติ.

“ตํ กิํ มณฺณสิ มหาราช, อิธ ตยสฺส ยฺพทํ ปจฺจุปฺภุจิตํ,
สงฺคาโม สมฺปพฺยุพฺโห. อถ อากัจเญย ขตฺติยกมาโร สฺสิกฺขิโต”
กตฺตโต กตฺตโยคโค กตฺตปาสโน อภีรํ อจฺฉมฺภิํ อนฺตฺราสี อปฺลาयी;
ภเรยฺยาสิ ตํ ปฺริสํ, อตุโถ จ เต ตาทิเสน ปฺริเสนาติ.
“ภเรยฺยาหิ ภนฺเต ตํ ปฺริสํ, อตุโถ จ เม ตาทิเสน ปฺริเสนาติ.
“อถ อากัจเญย พุราหฺมณกมาโร ฯเปฯ อถ อากัจเญย
เวสสุกมาโร ฯเปฯ อถ อากัจเญย สุทฺทกมาโร สฺสิกฺขิโต
กตฺตโต กตฺตโยคโค กตฺตปาสโน อภีรํ อจฺฉมฺภิํ อนฺตฺราสี
อปฺลาयी; ภเรยฺยาสิ ตํ ปฺริสํ, อตุโถ จ เต ตาทิเสน ปฺริเสนาติ.

“ภเรยฺยาหิ ภนฺเต ตํ ปฺริสํ, อตุโถ จ เม ตาทิเสน
ปฺริเสนาติ.

“เอวเมว โข มหาราช, ยสฺมา [๒] เจปิ กุลา อการสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตो โหติ, โส จ โหติ ปญฺจกฺวิปฺปหิโน
ปญฺจกฺสมนฺนาคโต. ตสฺมี ทินฺนํ มหปฺพลํ โหติ.”

กตฺมานิ ปญฺจกฺคานิ ปหีนานิ โหนฺติ. กามจฺฉนฺโท ปหิโน
โหติ, พฺยาปาโท ปหิโน โหติ, ถีนมิทฺธํ ปหิโน โหติ, อฺทฺทจฺจกฺกจฺจ
ปหิโน โหติ, วิจิกิฉฺฉา ปหิโน โหติ. อิมานิ ปญฺจกฺคานิ ปหีนานิ
โหนฺติ.

^๑ อ. สิกฺขิโต

^๒ ฉ., เท., อ. กสฺมา

^๓ อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

กตเมหิ ปญจหุเคหิ สมณนาคโต โหติ. อเสกฺขเชน
 สีสกฺขนุเชน สมณนาคโต โหติ, อเสกฺขเชน สมาธิกฺขนุเชน
 สมณนาคโต โหติ, อเสกฺขเชน ปญญาภิขณฺเชน สมณนาคโต โหติ,
 อเสกฺขเชน วิมุตติกฺขนุเชน สมณนาคโต โหติ, อเสกฺขเชน
 วิมุตติญาณทสฺสนกฺขนุเชน สมณนาคโต โหติ. อิมะหิ ปญจหุเคหิ
 สมณนาคโต โหติ. อิติ ปญจังควิปฺปหิเน ปญจังคสมณนาคเต
 ทิณฺเณ มหปฺพลนฺติ. อิทมวโจ ภควา ฯเปฯ

“อิสฺสตุตฺถิ ^๑ พลวิริยญจ	ยสฺมี วิชฺเชถ มาณเว
ตํ ยุกฺกตฺโต ภเว ราชานา	นาสุริ ชาติปจฺจยา
ตเถว ขนฺติโสรัจจํ	ธมฺมา ยสฺมี ปติฏฺฐิตา
ตมริยวฺตุตฺติ ^๒ เมธาวิ	หิเนชจุมปิ ปุชฺเช.
การเย อสฺสเม รมฺเม	वासเยตถ พหุสฺสฺสฺเต
ปปญจวิเวเน กยิรา	ทุกฺเค สงฺกมฺหานิ จ
อนนํ ปานํ ขาพฺหานิยํ	วตฺถเสนาสนานิ จ
ทเทยฺย อชฺชฎเตสฺสุ	วิปฺปสนฺเนเน เจตฺสา.
ยถาปิ ^๓ เมโฆ ถนยํ	วิชฺชุมาลี สตกฺกุกุ ^๔
ถลํ นินฺนญจ ปุเรติ	อภิวสฺสํ วสฺนุชฺรํ
ตเถว สทฺโธ สุตวา	อภิสงฺขจฺจ โภชนํ
วณฺนิพฺพเก ตปฺปยติ	อนฺนปาเนเน ปณฺธุติโต.
อนุโมทมาโน ^๕ ปกิเรติ	เทถ เทถาติ ภาสติ
ตณฺหิสฺส ตชฺชิตฺติ ^๖ โหติ	เทวสฺเสว ปวสฺสโต
สา ปุณฺณชาราว วิปฺปลา	ทาดารํ อภิวสฺสตีติ.

^๑ ฉ., เท. อิสฺสตุตฺถิ

^๒ ฉ., เท., อ. ยถา หิ

^๓ ฉ., เท., อ. อาโมทมาโน

^๔ ฉ., เท. อริยวฺตุตฺติ เมธาวิ อ. ตมริยวฺตุตฺติ

^๕ ฉ., เท., อ. สตกฺกุกุ

^๖ ฉ., เท., อ. คชฺชิตฺติ

๕. ปพพโตปมสุตต^๑

[๑๓๖] สาวตถีนินทาน. อถ^๒ ไช ราชชา ปเสนทิโกศล ทิวาทิวสส, เยน ภควา, เตนุปลสงกมิ; อุปสงกมิตวา ภควนุต อภิวาเทตวา เอกมนุต นิสสิทิ.^๓ เอกมนุต นิสสิน ไช ราชชา ปเสนทิโกศล ภควา เอตทโวจ “หนุท กุโต หนุ” ตวั มหาราช อากจณสิ ทิวาทิวสสาติ.^๔ “ยานิ ตานิ ภนเต รณณ ขตติยานิ มุทธารวสิตตานิ อีสสรियมทมตตานิ กามเคชปริยญจิตานิ ชนปทตถาวริยปุตตานิ มหนุต ปจวีมณทล อภิวิชัย อชฌาวสนตานิ ราชกรณียานิ ภวนติ, เตสุวาท^๕ เอตริหิ อุตสุกุกา อาปนโนติ.

“ตํ กิ มณณสิ มหาราช, อิธ เต ปุริโส อากจณเยย ปุรตติมาย ทิสาย สทฐายิก ปจจยิก, โส ตํ อุปสงกมิตวา เอว วเทยเย ‘ยคฆะ มหาราช ชาเนเยย.’” อหิ อากจณามิ ปุรตติมาย ทิสาย. ตตถททล มหนุต ปพพตํ อพุภสม, สพเพ ปาณะ นิปปาณโต^๖ อากจณติ. ยนเต มหาราช กรณีย, ตํ กโรหิตติ. อถ ทุตติโย ปุริโส อากจณเยย ทกขินาย ทิสาย ๔เปย อถ ตติโย ปุริโส อากจณเยย ปจจิมาย ทิสาย ๔เปย อถ จตุตถโย ปุริโส อากจณเยย อุตตราย ทิสาย สทฐายิก ปจจยิก, โส ตํ อุปสงกมิตวา เอว วเทยเย ‘ยคฆะ มหาราช ชาเนเยย. อหิ อากจณามิ อุตตราย ทิสาย. ตตถททล มหนุต ปพพตํ อพุภสม, สพเพ ปาณะ นิปปาณโต อากจณติ.

^๑ฉ.,เท. ปพพตูปมสุตต, อ. ปพพตูปมสุตต.

^{๒-๓}ฉ.,เท.,อ. อิมะ ปาจา น ทิสสนติ.

^๔อ. อัย ปาโจ น ทิสสนติ.

^๕ฉ.,เท.,อ. ชาเนเยยาสิ, เอวมุปริปิ.

^๓อ. นุสสโท น ทิสสนติ.

^๔ฉ.,เท. เตสุ วาห

^๖ส.,อ. นิปปาณโต

ยนฺเต มหาราช กรณียํ, ตํ กโรหีติ. เอวรูป เต มหาราช
 มหติ มหพฺภเย สมฺปฺปนฺเน ทารุणे มนุสฺสกุขเย. ทูลลภ
 มนุสฺสตุเต. กิมสฺส กรณียนฺติ. “เอวรูป เม ภนฺเต มหติ
 มหพฺภเย สมฺปฺปนฺเน ทารุणे มนุสฺสกุขเย, ทูลลภ มนุสฺสตุเต
 กิมสฺส กรณียํ อญฺญตร ฐมฺมจริยาย อญฺญตร สมจริยาย
 อญฺญตร กุสลกิริยาย อญฺญตร ปุณฺณกิริยายาติ.

“อาโรเจมิ โข เต มหาราช, ปฏฺวิเทมิ โข เต มหาราช.
 อริวตฺตติ โข ตํ มหาราช ชรามรณํ. อริวตฺตมานे จ เต
 มหาราช ชรามรณ, กิมสฺส กรณียนฺติ.

“อริวตฺตมานे จ เม ภนฺเต ชรามรณ, กิมสฺส กรณียํ
 อญฺญตร ฐมฺมจริยาย อญฺญตร สมจริยาย อญฺญตร
 กุสลกิริยาย อญฺญตร ปุณฺณกิริยาย. ยานิ ตานิ ภนฺเต รณํ
 ขตฺติยานํ มุทฺธาวสิตฺตํ อิสฺสริยมทมตฺตํ กามเคธปริยฺญูจิตํ
 ชนปทตฺถาวริยปฺปตฺตํ มหนฺตํ ปจฺจิมนฺทลํ อภิวิชิต อชฺฌาวสนฺตํ
 หตฺถิยฺุทฺธานิ ภวนฺติ, เตสมฺปิ ภนฺเต หตฺถิยฺุทฺธานํ นตฺถิ คติ,
 นตฺถิ วิสโย, อริวตฺตมานे ชรามรณ. ยานิปี ตานิ ภนฺเต รณํ
 ขตฺติยานํ มุทฺธาวสิตฺตํ ๔เปยฺ อชฺฌาวสนฺตํ อสฺสยฺุทฺธานิ
 ภวนฺติ ๔เปยฺ รตฺถิยฺุทฺธานิ ภวนฺติ. ๔เปยฺ ปตฺติยฺุทฺธานิ ภวนฺติ,
 เตสมฺปิ ภนฺเต ปตฺติยฺุทฺธานํ นตฺถิ คติ, นตฺถิ วิสโย,
 อริวตฺตมานे ชรามรณ. สนฺติ โข ปน ภนฺเต อิมสฺมี ราชกุเล
 มนฺติโน มหามตฺตา, เย ปโหนฺติ อากเต ปจฺจตฺถิเก มนฺเตहि
 เกทฺยิตฺถํ. เตสมฺปิ ภนฺเต มนฺตยฺุทฺธานํ นตฺถิ คติ, นตฺถิ
 วิสโย, อริวตฺตมานे ชรามรณ. สํวิชฺชติ โข ปน ภนฺเต อิมสฺมี

ราชกุลเล ปหุตํ หิรณยสุวรรณํ ภูมิกตณฺเฑว เวหาสฏฺฐณฺจ,
 เยน มยํ ปโหม อากเต ปจฺจตฺติเก ธเนน อุปฺลาเปตํ
 เตสมปิ ภาณเต ธนยฺพุธานํ นตฺถิ คติ, นตฺถิ วิสโย, อธิวตฺตมาเน
 ชรามรณ. อธิวตฺตมาเน จ เม ภาณเต ชรามรณ กิมสฺส
 กรณียํ อณฺเฑตฺร ฌมฺมจริยาย อณฺเฑตฺร^๑ สมจริยาย อณฺเฑตฺร
 กุสลกิริยาย อณฺเฑตฺร ปุณฺณกิริยายาติ.

“เอวเมตํ มหาราช, เอวเมตํ มหาราช. อธิวตฺตมาเน จ
 เต ชรามรณ, กิมสฺส กรณียํ อณฺเฑตฺร ฌมฺมจริยาย อณฺเฑตฺร
 สมจริยาย อณฺเฑตฺร กุสลกิริยาย อณฺเฑตฺร ปุณฺณกิริยายาติ.
 อิทมวโจ ภควา ๕เปยฺย สตุถา

“ยถาปิ เสลา วิปฺลลา	นภํ อาหจฺจ ปพฺพตา
สมนฺตา อนฺุปริเยยฺยํ	นิปฺโปถเนตา ^๒ จตฺตุทิสา
เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ	อธิวตฺตนฺติ ปาณิน ^๓
ชตฺติเย พฺราหฺมณ เวสฺเส	สฺสทฺเต จณฺทาลปฺกกุเส
น กิณฺจิ ปริวชฺเชติ	สพฺพเมวาภิมทฺทติ
น ตตฺถ หตฺถินํ ภูมि	น รณานํ น ปตฺติยา
น จาปิ มนฺตยฺพุเรน	สกฺกา เชตฺถ ธเนน วา.
ตสฺมา हि ปณฺชิโต โปโส	สมปสฺสํ อตฺถมตฺตโน
พฺพุเช ฌมฺเม จ สงฺฆे จ	ธีโร สทฺธํ นิเวสเย
โย ฌมฺมจาริ ^๔ กาเยน	วาจาย อฺท เจตฺสา
อิเชว นํ ปสฺสนฺติ	เปจฺจ สคฺเค ปโมทตีติ.

^๑ฉ.,เท.,อิ. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ, เอวมฺปริปิ.

^๒ฉ.,เท.,อิ. นิปฺโปถเนโต ^๓ฉ. ปาณิน

^๔ฉ.,เท. ฌมฺม จริ

ຕຕິໂຍ ວກຸໂຄ.

ຕສຸສຸທຸທານໍ

“ປຸຄຸໂລ ອຍຸຍິກາ^໑ ໂລໂກ ອິສຸສຕຸຕໍ^໒ ປພຸພໂຕປມໍ^໓
ເທສິຕໍ ພຸທຸຮເສງເຈນ ອິມໍ ໂກສລປຸນຈກນຸຕິ.^໔

ໂກສລສໍຍຸຕຕໍ ສມຕຸຕໍ.

^໑ ອິ. ອຍຸຍກາ

^໓ ຈ.,ເທ. ປພຸພຸປມາ

^໒ ທຍ. ອິສຸສຕຸຕໍ

^໔ ສຸຍາ. ອິຕິສຸທໂ ນ ທິສຸສຕິ.

๔. มารตัญญุต^๑

๑. ปจมวลุโค^๒

๑. ตโปกมมุตต^๓

[๑๓๗] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา อรุโณชา วยํ วิหริตฺ
นชฺชา เณรชฺชราย ตีเร อชฺชปาณิโกรเช^๔ ปจมาภิสมฺพุทฺ
อถ โข ภควโต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอว เจตโส
ปริวิตกฺโก อุตฺปาที “มุตฺโต วตฺมฺหิ ตาย ทฺวกรกักริกาย,
สาธุ มุตฺโต วตฺมฺหิ ตาย อนตฺถสณฺหิตาย ทฺวกรกักริกาย,
สาธุ วตฺมฺหิ สตฺโต” โพรธมชฺฌนฺตฺติ.^๕ อถ โข มารो
ปาปิมา ภควโต เจตสา เจโต ปริวิตกฺกมณฺเฑน, เยน ภควา,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คากาย อชฺฌภาสิ

“ตโปกมฺมา อปฺกมฺม เยน สุชฺฌนฺติ มาณฺวา
อสุทฺโต มณฺเฑสิ^๖ สุทฺโต สุทฺธิมคฺค^๗” อปรทฺโรติ.

อถ โข ภควา “มารो อยํ ปาปิมา อิติ วิทิตฺวา มารํ
ปาปิมนฺตํ คากาหิ อชฺฌภาสิ

“อนตฺถสณฺหิตํ ฆตฺวา ยงฺกิลฺลิจิ อปร^๘” ตป
สพฺพ^๙ นตฺถาวหํ โหติ ฌิยาริตฺตว^{๑๐} ฐมฺมนิ^{๑๑}

^๑ เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๒ ฉ., เท., อ. อชฺชปาณิโกรชฺชมูล, เอวมฺปริปิ.

^๓ ฉ., เท. มุตฺโต ^๔ ส., อ. สาธุ จิตฺโต สโต โพรธมชฺฌนฺตฺติ ฉ., เท. โพรธมชฺฌนฺตฺติ

^๕ อ. มณฺเฑสิ

^๖ ฉ., เท. สุทฺธิมคฺคา

^๗ ฉ., เท. อมรํ

^๘ อ. สพฺพา

^{๙-๑๑} อ. ปิยาริตฺตว ฐมฺมนิ

สีล สมาริ ปณณจ มคค โพธาย ภาวย
ปตโตสมิ ปรม สุกชี นิหโต ตวมสิ อนตกาติ.

อถ โข มารो ปาปิมา “ชานาติ ม ภควา, ชานาติ ม
สुकโตติ ทุกชี ทุมมนो ตตถेวณตรชายิตี.

๒. หตถิราชวณฺณสุตฺต^๑

[๑๓๘] เอวเม สุตฺ:- เอกิ สมย ภควา อรุเวลาย
วิหริติ นชฺชา เนรณฺชราย ตีเร อชปาลนิโครเช ปจมาภิสมฺพุทฺโธ.
เตน โข ปน สมเยน ภควา รตฺตนุชการติมิสาय อชฺโฌกาสเ
นินฺโน โหติ. เทโว จ เอกเมกํ ฝุสยติ. อถ โข มารो
ปาปิมา ภควโต ภยํ ฌมฺภิตตตํ โลมหสํ อุปฺปาเทตฺกามา
มหนตํ หตฺถิราชวณฺณํ อภินิมฺมินฺตฺวา, येन ภควา, เตนฺปสงฺกมิ.
เสยฺยถาปิ นาม มหาอริฏฺฏโก มณิ เอวเมสฺส สีลํ โหติ.
เสยฺยถาปิ นาม สุกชี รูปิยํ เอวเมสฺส ทนฺตา โหนฺติ.
เสยฺยถาปิ นาม มหตี นงฺคลีสา เอวเมสฺส โสณฺโท โหติ.

อถ โข ภควา “มารो อयํ ปาปิมา อิติ วิทิตฺวา มารํ
ปาปิมนตํ คายา อชฺฌภาสิ

“สํสร^๒” ที่มมทฺธานํ วณฺณํ กตฺวา สุภาสุภํ
อลนฺเต เตน ปาปิเม นิหโต ตวมสิ อนตกาติ.

อถ โข มารอ ปาปิมา “ชานาติ ม ภควา, ชานาติ ม
สुकโตติ ทุกชี ทุมมนอ ตตถेวณตรชายิตี.

^๑ สย. นาคสุตต

^๒ สย.,อิ. สํสาร, เอวมุปรีปิ.

๓. สุกฺกสุตฺตํ

[๑๓๙] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา อรุเวลายํ วิหรติ
 นชฺชา* เนรมชฺชราย ตีเร อชฺปาลนิโครเช ปจฺมาภิสมฺพุทฺโธ.^๑
 เตน โข ปน สมเยน ภควา รตฺตนุชการติมิสายํ อชฺโฌกาสเ
 นิสฺสินโน โหติ. เทโว จ เอกเมกํ ผุสายติ. อถ โข มาโร
 ปาปิมา ภควโต ภยํ จมฺภิตตฺตํ โลมหสฺสํ อุปฺปาเทตฺถกาโม,
 เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต อวิหฺวเร
 อุจฺจาวจา วณฺณนิภา อุปทํเสติ สฺมา เจว อสุมา จ. อถ โข
 ภควา “มาโร อยํ ปาปิมา อิติ วิทิตฺวา มารํ ปาปิมนฺตํ
 คาถาหิ อชฺฌภาสิ

“สํสาร์ ทิชมมทฺธานํ วณฺณํ กตฺวา สฺมาสุภํ
 อลนฺเต เตน ปาปิม นิหโต ตวมสฺสิ อนตฺก
 เย จ กาเยน วาจาเย มนสา จ สฺสํวฺตา
 น เต มารวสานุคฺคา น เต มารสฺส ปจฺจกฺขติ.^๒
 อถ โข มาโร ปาปิมา ๗เปยฺย ตตฺถเวณฺตรชายิตฺติ.

๔. ปจฺมมารปาสสุตฺตํ^๓

[๑๔๐] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ
 วิหรติ อิลิปตเน มิคทาเย. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
 “ภิกฺขโวติ. “ภทฺตเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสํ. ภควา
 เอตทโวจ “มยฺหํ โข ภิกฺขเว โยนิโสมนสิการา โยนิโสสมฺมปฺปชานา

* ส.อ. อิม ปาจา น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.เท. ปทุชฺช

^๓ สฺยา. ปจฺมปาสสุตฺตํ

อนุตตรา วิมุตติ อนุปตตทา, อนุตตรา วิมุตติ สจจนิคตา,
 ตุมเหปี ภิกขเว โยนิโสมนสิการา โยนิโสมมปปชานา อนุตตรัง
 วิมุตตี อนุปาปณาถ, อนุตตรัง วิมุตตี สจจนิคโรธาติ. อถ ไช
 มาโร ปาปิมา, เยน ภควา, เตนุปสงกมิ; อุปสงกมิตวา ภควนตัง
 คากาย อชฌภาสิ

“พนุโรสิ” มารปาเสน เย ทิพพา เย จ มานุสา
 มารพนุชนพนุโรสิ น เม สมณ โมกขสิดิ.

“มุตตาหิ” มารปาเสน เย ทิพพา เย จ มานุสา
 มารพนุชนมุตโตมฺหิ นิหโต ตวมสิ อนตกาติ.

อถ ไช มาโร ปาปิมา ะเปย ตตฺเถวนุตฺตราชีติ.

๕. ทุตติยมารปาสสุตต^๑

[๑๔๑] เอวมเม^๒ สุตติ:-^๓ เอกัง สมยํ ภควา พาราณสียํ
 วิหริติ อสิปตเน มิคทาเย. ตตฺร ไช ภควา ภิกขุ อามนฺเตสิ
 “ภิกขโวติ. “ภทฺเตติ เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสสํ. ภควา
 เอตทวโจ “มุตตาหิ ภิกขเว สพฺพปาเสหิ, เย ทิพพา, เย จ
 มานุสา, ตุมเหปี ภิกขเว มุตตา สพฺพปาเสหิ, เย ทิพพา, เย จ
 มานุสา, จรธ ภิกขเว จาริกํ พหุชนหิตาย พหุชนสฺขาย
 โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สฺขาย เทวมนุสฺसानํ, มา เอเกน
 เทว อคมิตฺถ,^๔ เทเสถ ภิกขเว ฐมมํ อาทิกลฺยาณํ มชฺฌเมกฺลฺยาณํ
 ปริโยสานกฺลฺยาณํ สาทถํ สพฺพญฺชนํ เกวลปริปฺพณํ ปริสฺสทฺธํ

^๑ ส., น., เท., อ. พทโรสิ, เอวมปริปิ.

^๒ สยา. ทุตติยปาสสุตต

^๓ อ. อคเมตฺถ

^๔ น., เท., อ. มุตโตหิ, เอวมปริปิ.

^๕ น. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

พหุหุมจริย ปกาเสถ, สนติ สตุตา อปฺปรชกฺขชาติกา อสฺสวณฺตา
 ฐมฺมสฺส ปรีหายนฺติ, ภวิสฺสสนฺติ ฐมฺมสฺส อณฺเฑาะฏาโร,
 อหฺมปิ ภิกฺขเว เยเน อรุเวลา เสนานิคโม, เตนฺอุปสงฺกมิสฺสามิ
 ฐมฺมเทสนายาติ. อถ โข มาโร ปาปิมา, เยเน ภควา,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คากาย อชฺฌภาสิ

“พฺนุโรสิ” สพฺพปาเสหิ เย ทิพฺพา เย จ มานุสา
 มหาพฺนุชนพฺนุโรสิ น เม สมณ โมกฺขสึติ.

“มุตฺโตหิ” สพฺพปาเสหิ เย ทิพฺพา เย จ มานุสา
 มหาพฺนุชนมุตฺโตมฺหิ นิหโต ตวมฺสิ อนฺตกาติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา ๕เปฯ ตตฺถเวณฺตรชายึติ.

๖. สปปสตุต

[๑๔๒] เอวฺมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหรติ
 เวพฺพเวเน กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยเน ภควา
 รตฺตานุชการติมิสํ ยํ อชฺฌเณกาเส^๒ นิสินฺโน โหติ. เทโว จ
 เอกเมกํ ผุสํยติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา ภควโต ภยํ ฉมฺภิตตฺตํ โลมหํสํ
 อุปฺปาเทตฺตกาโม มหฺนตํ สปปราชวณฺณํ อภินิมฺมินิตฺวา, เยเน
 ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ. เสยฺยถาปิ นาม มหฺตี เอกรฺกฺขิกา นาวา,
 เอวฺมสฺส กาโย โหติ. เสยฺยถาปิ นาม มหฺนตํ โสณฺตทิกา
 กิลณฺช^๓, เอวฺมสฺส ผณฺโณ โหติ. เสยฺยถาปิ นาม มหฺตี โกสฺลิกา

^๑ ฉ., เท., อ. พหุโรสิ

^๒ ฉ., เท. อพฺโปกกาเส

^๓ อ. กิลณฺชา

กัสปากฺขิ,^๑ เอวมสฺส อกฺขิณี ภวนฺติ. เสยฺยถาปี นาม เทเว
คพคพายนฺเต วิชฺชุลลตา นิจฺจนฺติ, เอวมสฺส มุขโต ชิวหา
นิจฺจนฺติ, เสยฺยถาปี นาม กมฺมารคคฺคิริยา ฐมมานาย สทฺโท
โหติ, เอวมสฺส อสฺสาสปสฺสาสนํ สทฺโท โหติ.

อถ โข ภควา “มาโร อยํ ปาปิมา อิติ วิทิตฺวา มารํ
ปาปิมนฺตํ คาทาหิ อชฺฌภาสิ

“โย สฺสญฺญเคหาณี เสวติ
เสยฺยา^๒ โส มฺหิ อตฺตสญฺญโต
โวสฺสชฺช จเรยฺย ตตฺถ โส
ปฏฺฐูปณฺหิ ตถาวิชฺชสฺส ตํ
จรกา พหุ เภรวา พหุ
อโถ ทํสสิริสฺปา พหุ
โลมมปิ น ตตฺถ อิญฺชเย
สฺสญฺญาคารคโต มหา มฺหิ
นภํ ฝเลยฺย ปจฺวี จเลยฺย
สพฺเพว^๓ ปาณา อุท สนฺตเสยฺยํ
สจฺจมปิ เจ อฺรสิ กมฺปเสยฺยํ^๔
อุปฺปิสฺส ตาณํ น กโรนฺติ พุทฺธาติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ ภควา, ชานาติ มํ
สุคโตติ ทฺวักขี ทฺวมโน ตตฺถewnฺตรชายิติ.

^๑ ฉ., เท. กัสปาคิ

^๓ ฉ., เท., อ. สพฺเพว

^๒ อ. เสยฺโย

^๔ ส., อ. ปกมฺปเยยฺยํ ฉ., เท. ปกมฺปเยยฺยํ

๗. สุปปตีสุตต

[๑๔๓] เอวมเม^๑ สุต:-^๒ เอกัง สมยํ ภควา ราชคเห
 วิหริติ เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. อถ โข ภควา พหุเทว
 รตฺตี อชฺโฌกาสะ^๓ จงฺกมิตฺวา รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ ปาเท
 ปกฺขาลेतฺวา วิหารํ ปวิสิตฺวา ทกฺขิณเณ ปสฺเสน สีสฺเสยฺย
 กปฺเปสิ, ปาเทณ^๔ ปาทำ อจฺจาชาเย สโต สมฺปชาโน อฏฺฐจฺานสณฺณ
 มนสิกริตฺวา. อถ โข มาโร ปาปิมา, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“กึ โสปปติ กึ น^๕ โสปปติ^๕
 กิมิทํ โสปปติ ทฺพฺภโต^๖ วย
 สฺสณฺณมคฺคารนฺติ โสปปติ
 กิมิทํ โสปปติ สฺริเย อคฺคเตติ.
 “ยสฺส ชาลินี วิสตฺติกา
 ตณฺหา นตฺถิ กุหิณฺณจิ เนตเว
 สพฺพปฺปรีน^๗ ปรีกฺขยา พุทฺโธ
 โสปปติ กึ ตเวตฺถ มาราติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา ะเปยฺ ตตฺถเณวฺนตรชายิตฺติ.

๘. นนทิสุตต

[๑๔๔] เอวมเม สุต:-^๑ เอกัง สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ

^{๑-๒} ฉ., เท., อ. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๓ ฉ., เท. ปาเท

^๔ อ. สุปปติ

^๕ ฉ., เท. สพฺพปฺปรีกฺขยา

^๖ ฉ., เท. โอปฺภกาสะ

^๗ เท. กึ น

^๘ ฉ., เท. ทฺพฺภโค อ. ทพฺภโย

^๙ สฺยา. นนทิสุตต

เซตวเน อนาถปิณฑิกสส อารามะ. อถ โข มาโร ปาปิมา,
เยน ภควา, เทนุสสงกมิ; อุปสงกมิตวา ภควโต สนฺติเก อิมं
คถํ อภาสิ

“นฺนทติ ปุตุเตหิ ปุตุติมา
โคมิโก โคหิ” ตเถว นฺนทติ
อุปฐีหิ นรสฺส นฺนทนา
น หิ โส นฺนทติ โย นิรุปรีติ.
“โสจติ ปุตุเตหิ ปุตุติมา
โคมิโก โคหิ ตเถว โสจติ
อุปฐีหิ นรสฺส โสจนา
น หิ โส โสจติ โย นิรุปรีติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ ภควา, ชานาติ
มํ สุกโตติ ทุกฺขี ทุมฺมนโน ตตฺถเวยนฺตรธายีติ.

๕. ปจฺมอายุสฺสตุตํ

[๑๔๕] เอวฺมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห
วิหริติ เวพฺพวเน กลนฺทกนิวาเป. ตตฺตร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ “ภิกฺขวโถติ. “ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺโสสุ.
ภควา เอตทวโจ

“อปปมิตํ ภิกฺขเว มนุสฺसानํ อายุ คมนีโย สมฺปรายโย,
กตฺตพฺพํ กุสฺลํ, จริตพฺพํ พุรหฺมจิริยํ, นตฺถิ ชาตสฺส อมรณํ, โย
ภิกฺขเว จิรํ ชีวติ, โส วสฺสสฺสํ อปฺป วา ภิกฺขโถติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“ทีฆมายุ มนุสฺसानํ	น นํ หิเพ สฺสโปริโส
จเรยฺย ชีรฺมตฺโตว	นตฺถิ มจฺจุสฺส อากโมติ.
“อปฺปมายุ มนุสฺसानํ	หิเพยฺย นํ สฺสโปริโส
จเรยฺยาทิตฺตสีโสว	นตฺถิ มจฺจุสฺส นาคโมติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา ฯเปฯ ตตฺถฺเถวณฺตรชายீติ.

๑๐. ทุติยอายสฺสตุตฺถํ

[๑๔๖] เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห ฯเปฯ ตตฺร โข
ภควา เอตทวโจ “อปฺปมิตํ ภิกฺขเว มนุสฺसानํ อายุ คมนีโย
สมฺปราโย, กตฺตพฺพํ กุสฺลํ, จริตพฺพํ พุรฺหมจฺริยํ, นตฺถิ ชาตสฺส
อมรณํ, โย ภิกฺขเว จิรํ ชีวติ, โส วสฺสสํ อปฺป วา ภียโยติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“นาจฺยนฺติ อโหฺรตฺตา	ชีวิทํ ญฺปรชฺชตฺติ
อายุํ อนฺุจฺริยติ ^๑ มจฺจานํ	เนมิว รตฺถกฺขพฺพรตฺติ.
“อจฺยนฺติ อโหฺรตฺตา	ชีวิทํ อุปรชฺชตฺติ
อายุํ ชียติ มจฺจานํ	กฺขนฺทึนฺว โอตกนฺติ.

^๑ ส. “ปริเยตฺติปิ” “อนฺุปริเยตฺติปิ ปาโจ. ฉ.,เท. อายุ อนฺุปริยายติ อ. อนฺุปริยติ

อถ โข มารโ ปาปิมา “ชานาติ มํ ภควา, ชานาติ มํ
สุคโตติ ทุกขี ทุมมโน ตตฺถเวนฺตรธายีติ.

ปจโม วคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

“ตโปกมฺมณฺจ นาโค จ สุมํ ปาเสน เต ทฺเว
สปปโป สุปฺติ^๑ นนฺทนํ อายฺยนา อปเร ทฺเวติ.

^๑ สยฺยา. สุปฺปติ

๒. ทุติยวคฺโค

๑. ปาสาณสูตฺตํ

[๑๔๗] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ คิซฺฌกฺกุญฺเฏ ปพฺพเต. เตน โข ปน สมเยน ภควา รตฺตตฺตณฺณการติมีสาयํ อชฺฌโฆกาเส^๑ นิสินฺโน โหติ. เทโว จ เอกเมกํ ผุสายติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา ภควโต ภยํ จมฺภิตตฺตํ โลมหํสํ อุปฺปาเทตฺตกาโม, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต อวิทฺฐเร มหฺนเต มหฺนเต ปาสาณํ ปคฺคเพสิ.^๒

อถ โข ภควา “มาโร อयํ ปาปิมา อิติ วิทิตฺวา มารํ ปาปิมนฺตํ คากาย อชฺฌณฺภาสิ

“สเจปิ เกวลํ สพฺพํ คิซฺฌกฺกุญฺเฏ คเพยฺยสี”^๓

เนว สมฺมา วิมุตฺตานํ พุทฺธานํ อตฺถิ อิมฺชิตฺตนฺติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ ภควา ชานาติ มํ สฺสคฺคโตติ ทฺกฺกฺขี ทฺมมฺโน ตตฺถเววณฺตรชายิตี.

๒. กิณฺณูสีหสูตฺตํ

[๑๔๘] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे. เตน โข ปน สมเยน ภควา มหติยา ปริสาย ปริวฺโต ฐมฺมํ เทเสติ. อถ โข มารสฺส ปาปิโมโต เอตทโหสิ “ออยํ โข สมโณ โคตโม มหติยา ปริสาย ปริวฺโต

^๑ ฉ., เท. อพฺโฆกาเส

^๒ ส. “ปวทฺทเชตฺติปิ” “ปวทฺทเชตฺติปิ” “ปวณฺณเชตฺติปิ” ปาโจ. ฉ., เท., อ. ปทาเลสิ

^๓ ฉ., เท., อ. จเลสฺสสี

ธมมัม เทเสติ, ยนฺนุณฺหาหิ เยน สมโณ โคตโม, เตนุปลงฺกเมยฺย
วิจฺจุขุภุมมายาติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา, เยน ภควา, เตนุปลงฺกมิ;
อุปลงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“กึ นฺ สุโหว นทสิ ปริสายํ วิสาร์โท
ปฏิมลฺโล หิ เต อตฺถิ วิชิตาวิ นฺ มณฺณสึติ.

“นทนฺติ เว มหาวีรา ปริสาสุ วิสาร์ทา
ตถาคตา พลปฺปตฺตา ตินฺหนา โลเก วิสฺสตฺติกนฺติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ ภควา, ชานาติ
มํ สุคโตติ ทฺวํ ทุมมโน ตตฺถเวณฺตรธายีติ.

๓. สกติกสูตรํ

[๑๔๙] เอวเมว สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห
วิหริติ มหฺตทฺกฺจฺฉิมฺม^๑ มิคทาเย. เตน โข ปน สมเยน
ภควโต ปาโท สกติกาย ชโต โหติ. ภุสา สุกฺกํ ภควโต เวทนา
วตฺตนฺติ สารีริกาทฺทกฺขา ติพฺพา ชรา กฏฺฐกา อสาตา อมนาปา.
ตา สุกฺกํ ภควา สโต สมฺปชาโน อธิวาเสติ อวิหณฺณมานอ^๒.
อถ โข ภควา จตุคฺคณฺโณ สงฺฆาภูมึ ปณฺณเปตฺวา ทกฺขิณฺนํ ปสฺสเนน
สีหเสยฺยํ กปฺเปสิ ปาเทณ^๓ ปาทำ อจฺจาชาเย สโต สมฺปชาโน.

อถ โข มาโร ปาปิมา, เยน ภควา, เตนุปลงฺกมิ;
อุปลงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

^๑ อ. มหฺตทฺกฺจฺฉิมฺมิ

^๒ อ. อวิหณฺณมานอ ชแปล อถ โข มาโร

^๓ เท. ปาเท

“มนุทียา นุ [๑] เสสิ อุททาหุ กาเวยฺยมตฺโต
 อตฺถา นุ เต สมปฺจฺรา น สนฺติ
 เอโก วิวิตฺเต สยนาสนมฺหิ
 นิทฺทามุโข^๒ กิมิทํ โสปปเสวาติ.

“น มนุทียา สยามิ นาปิ กาเวยฺยมตฺโต
 อตฺถํ สเมจฺจาหฺมเปตโสโก
 เอโก วิวิตฺเต สยนาสนมฺหิ
 สยามหํ สพฺพภูตานุกมฺปี
 เยสมฺปิ สลฺลํ อฺรสิ ปวิฏฺจํ
 มุหุ มุหุ หทฺยํ เสวมานํ”
 เตปฺปิธ โสปปํ ลภเว สสฺสลา
 กสฺมา^๔ อหํ น สุเป วิตฺสฺสโล
 ชคฺคํ น สงฺเกมิ^๕ นปิ เภมิ โสตฺตํ
 รตฺติณฺทิวา นานฺตปฺนฺติ มามํ
 หานี น ปสฺสามิ กุหิณฺจิ โลเก
 ตสฺมา สุเป สพฺพภูตานุกมฺปิตฺติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ ภควา, ชานาติ
 มํ สุคโตติ ทุกฺขี ทุมฺมโน ตตฺถเวณฺตรธายีติ.

^๑ น., เท. โข

^๓ น., เท., อ. เวธมานํ

^๔ น., เท., อ. น สงฺเก

^๒ ส. นิทฺทาสฺโข

^๕ น., เท. ตสฺมา

๔. ปฏีรูปสุตตัม

[๑๕๐] เอวเมวเม^๑ สุตฺ:-^๑ เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ วิหริติ
เอกสาลายํ พุราหุมนคามา. เตन โข ปน สมเยน ภควา
มหติยา คิหิปริสาย ปริวโต ชมมํ เทเสติ.

อถ โข มารสส ปาปิโมโต เอตทโหสิ “อยํ โข สมโณ
โคตโม มหติยา คิหิปริสาย ปริวโต ชมมํ เทเสติ, ยนฺนุนาหํ
เยน สมโณ โคตโม, เตนุสสงฺกเมยฺยํ วิจฺจุขมฺมายาติ. อถ โข
มาโร ปาปิมา, येन ภควา, เตนุสสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
คากาย อชฺชฌภาสิ

“เนตํ ตว ปฏีรูป	ยทญฺญมนุสสาสสิ
อนุโรทวิโรเชสุ	มา สชฺชิตฺถ ^๒ ตทาจรนฺติ.
“หิตานุกมฺปํ สมพุทฺโธ	ยทญฺญมนุสสาสสิ
อนุโรทวิโรเชหิ	วิปฺปมฺุตโต ตถาคโตติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ ภควา, ชานาติ มํ
สุคโตติ ทุกฺขี ทุมฺมนโน ตตฺถเฏวนฺตรชายิติ.

๕. มานสสุตตัม

[๑๕๑] เอวเมวเม สุตฺ:-^๑ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวเน อนาถปิณฺฑิกิสฺส อารามे.

อถ โข มาโร ปาปิมา, येन ภควา, เตนุสสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คากาย อชฺชฌภาสิ

^๑ น.เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ น.เท.,อ. สชฺชิตฺถโก

“อนฺตลิกฺขจโร ปาโส ยวายํ จรติ มานโส
เตน ตํ พาทยิสฺสามิ น เม สมณ โมกฺขสึติ.

“รูปา สทฺทา คนฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา จ มโนรมา
เอตถ เม วิคโต จนฺโท นิหโต ตวมสึ อนฺตกาติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ ภควา, ชานาติ มํ
สฺสคโตติ ทุกฺขี ทุมฺมนฺ ตตฺถเฏวณฺตรชายึติ.

๖. ปตฺตสฺสุตฺตํ

[๑๕๒] สวตฺถินิทานํ. เตน โข ปน สมเยน ภควา
ปญฺจนํ อุปาทานกฺขนฺธานํ อุปาทาย ภิกฺขุ^๑ ฐมฺมียา กถาย
สนฺทสฺเสติ สมากเปติ สมฺมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ. เต จ ภิกฺขุ
อภฺจิกตฺวา^๒ มนสิกตฺวา สพฺพเจตโส^๓ สมฺนฺนาหริตฺวา โอหิตโสตา
ฐมฺมํ สฺสณฺนติ.

อถ โข มารสฺส ปาปิโมโต เอตทโหสิ “อยัง โข สมโณ
โคตโม ปญฺจนํ อุปาทานกฺขนฺธานํ อุปาทาย ภิกฺขุ^๔ ฐมฺมียา
กถาย สนฺทสฺเสติ สมากเปติ สมฺมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ. เต จ
ภิกฺขุ อภฺจิกตฺวา มนสิกตฺวา สพฺพเจตโส สมฺนฺนาหริตฺวา
โอหิตโสตา ฐมฺมํ สฺสณฺนติ. ยนฺนฺนาหํ, เยน สมโณ โคตโม,
เตนฺอุปสงฺกเมยฺยํ วิจกฺขกฺมฺมายาติ. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหฺสลา
ปตฺตา อชฺโฌกาเส นิกฺขิตฺตา โหณฺติ.

^๑ ฉ., เท. ภิกฺขุณฺ, เอวมฺปริปี.

^๒ ฉ., เท. อภฺจิกตฺวา, เอวมฺปริปี.

^๓ ฉ., เท. สพฺพเจตสา, เอวมฺปริปี.

^๔ ฉ., เท., อ. ภิกฺขุณฺ

อถ โข มาโร ปาปิมา พลีพททวณฺณํ อภินิมมินิตฺวา,
 เยน เต ปตฺตา, เตนฺปสงฺกมิ. อถ โข อณฺณตโร ภิกฺขุ
 อณฺณตรํ ภิกฺขุํ เอตทวโจ “ภิกฺขุ ภิกฺขุ เอโส พลีพทโท
 ปตฺเต ภินฺนุญฺยาติ. เอวํ วุตฺเต, ภควา ตํ ภิกฺขุํ เอตทวโจ
 “เนโส” ภิกฺขุํ พลีพทโท มาโร เอโส ปาปิมา ตุมฺหากํ
 วิจกฺขุกมฺมาย อาคโตติ.

อถ โข ภควา “มาโร อัยฺ ปาปิมา อิติ วิทิตฺวา มารํ
 ปาปิมนฺตํ คากาย อชฺฌภาสิ

“ฐปํ เวทิตํ สณฺณํ”	วิญฺญาณํ ยญฺจ สงฺขตํ
เนโสหฺมสฺมิ เนตํ เม	เอวํ ตตฺถ วิรชฺชติ
เอวํ วิรตฺตํ เขมตฺตํ	สพฺพสณฺโฆชนาติตํ”
อเนวสํ สพฺพจฺานสฺสุ	มารเสนาปิ นาชฺฌนฺคาติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา ฃเปยฺย ตตฺถเวนฺนตฺรชายิตี.

๗. นพสสายตนสูตร

[๑๕๓] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลียํ วิหริติ มหาวเน
 กุฎาคารสาละยํ. เตน โข ปน สมเยน ภควา จนนํ นพสสายตนานํ
 อุปาทาย ภิกฺขุ ฐมฺมียา กายา สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ สมุตฺเตเชติ
 สมฺปหํเสติ. เต จ ภิกฺขุ อภฺจิกิตฺวา มนสิกิตฺวา สพฺพเจตโส
 สมฺมุนาหริตฺวา โอหิตโสตา ฐมฺมํ สฺสณฺนติ.

^๑ จ., เท., อ. โส

^๒ จ., เท. สณฺณา

^๓ จ., เท. สพฺพสโฆชนาติตํ

อถ ไช มารสส ปาปิโมโต เอตทโหสิ “อัย ไช
สมโณ โคตโม ฉนฺนํ ผสสายตณานํ อุปาทาย ภิกขุ ฐมมียา
กถาย สนฺทสฺเสติ สมากเปติ สมุตฺเตเชติ สมปหฺมฺเสติ. เต จ
ภิกขุ อภฺจิกตฺวา มนสิกตฺวา สพฺพเจตโส สมนฺนาหริตฺวา
โอหิตโสตา ฐมมํ สฺกนฺนติ. ยนฺนุนาหํ, เยน สมโณ โคตโม,
เตนุปสงฺกเมยฺยํ วิจกฺขุกมฺมายาติ.

อถ ไช มาโร ปาปิมา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต อวิทฺฐเร มหฺนตํ ภยภาวํ สทฺทํ อกาสิ
อปิสฺสทํ ปจวี มณฺเณ อุทฺริยตฺติติ.” อถ ไช อณฺณตโร ภิกขุ
อณฺณตโร ภิกขุ เอตทโวจ “ภิกขุ ภิกขุ เอสา ปจวี มณฺเณ
อุทฺริยตฺติติ. เอวํ วุตฺเต, ภควา ตํ ภิกขุ เอตทโวจ “เนสา ภิกขุ
ปจวี อุทฺริยติ, มาโร เอส ปาปิมา ตุมฺหากํ วิจกฺขุกมฺมา
อากโตติ.

อถ ไช ภควา “มาโร อัย ปาปิมา อิติ วิทิตฺวา มารํ
ปาปิมนฺตํ คากถาย อชฺฌภาสิ

“รูปา สทฺทา คนฺธา รสา	ผสฺสา ฐมฺมา จ เกวลา
เอตํ โลกามิสํ โสมรํ	เอตถ โลโก วิมฺจจฺจิโต
เอตณฺจ สมตฺติกฺกมฺม	สโต พุทฺธสฺส สาวโก
มารเชยฺยมตฺติกฺกมฺม	อาทิจฺจว วิโรจตฺติติ.

อถ ไช มาโร ะเปฯ ตตฺถเฏวณฺตรชายิตฺติ.

๘. ปิณฑสุตต์

[๑๕๔] เอกิ สมยิ ภควา มคเชสุ วิหริติ ปญจสาลา ยิ
 พุราหุมนคามา. เตเน โข ปน สมเยเน ปญจสาลา ยิ
 พุราหุมนคามา กุมารกาน^๑ ปาหุณกานิ ภวนติ. อถ โข
 ภควา ปุพฺพพณฺหสมยิ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ปญจสาละ
 พุราหุมนคามิ ปิณฑาทาย ปาวิสสิ. เตเน โข ปน สมเยเน
 ปญจสาเลยฺยกา พุราหุมนคหปติกา มาเรเน ปาปิเมตา
 อนฺวาวีฏจา ภวนติ “มา สมโณ โคตโม ปิณฑมลตฺถาติ. อถ
 โข ภควา, ยถา โชเตเน ปตฺเตเน ปญจสาละ พุราหุมนคามิ
 ปิณฑาทาย ปาวิสสิ, ตถา โชเตเน ปตฺเตเน ปฏิกุมมิ.

อถ โข มาโร ปาปิมา, येने ภควา, เตนุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “อปิ [๒] สมणे ปิณฑมลตฺถาติ.
 “ตถา นุ ตฺวํ ปาปิเม อกาสิ, ยถาหิ ปิณฑํ น ลเภยฺยนฺติ.
 “เตเน हि ภนฺเต ภควา ทฺติยมฺปิ ปญจสาละ พุราหุมนคามิ
 ปิณฑาทาย ปวิสฺสุ, ตถาหิ กริสฺสามิ, ยถา ภควา ปิณฑํ ลจฺจตีติ.

“อปฺปญฺญํ ปสฺวิ มาโร อาสซฺชนํ ตถาคตํ
 ก็ นุ มณฺเฑสิ ปาปิเม น เม ปาปิ วิปจฺจติ
 สฺสขํ วต ชีวามฺ ยะสนฺโน นตฺถิ กิณฺจณํ
 ปิตีภกฺขา ภวิสฺสาม เทวา อาภสฺสรา ยถาติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ ภควา, ชานาติ มํ
 สฺสคโตติ ทฺกฺขี ทฺมมโน ตตฺถเวณฺตรชายีติ.

^๑ ฉ., เท. กุมาริกาน

^๒ ฉ., เท. ตฺวํ

๕. กสฺสกกสฺสตํ

[๑๕๕] สาวตถีนินฺทามิ. เตเน โข ปน สมเยเน ภควา
ภิกฺขุ นิพฺพานปฏิสันฺยุตฺตาย ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺสเสติ
สมฺมาทเปติ สมฺมุตฺเตเชติ สมฺมปหิเสติ. เต จ ภิกฺขุ อภฺยจิกฺกตฺวา
มนสิกตฺวา สพฺพเจตฺโส สมฺนุนาหริตฺวา โอหิตโสตา ฐมฺมํ
สุณฺหนฺติ. อถ โข มารสฺส ปาปมโต เอตทโหสิ “อัย โข
สมฺโณ โคตโม ภิกฺขุ นิพฺพานปฏิสันฺยุตฺตาย ฐมฺมียา กถาย
ฯเปยฺย ยนฺนุนาหิ, เยเน สมฺโณ โคตโม, เตนฺอุปสงฺกเมยฺย
วิจฺขุขมฺมายาติ.

อถ โข มาโร ปาปมา กสฺสกวณฺณํ อภินิมฺมินิตฺวา
มหนฺตํ นนฺคัลลํ ขนฺนเช กริตฺวา ทีฆํ ปาจนยภฺยจึ คเหตฺวา
หฺมฺมฺมเกโส สาณสาณฺณิกนินฺตโก^๑ กทฺทมมกฺขิตฺเทหิ ปาเทหิ, เยเน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “อปี
สมณ พฺลิตฺพเท อทฺทสาติ. “กึ ปน ปาปม เต พฺลิตฺพเทหิติ.
“มเมว สมณ จกฺขุ มม รุปา มม จกฺขุสมฺมผลสฺสวិณฺญาณายตณํ
กฺกุหิ เม สมณ คนฺตฺวา โมกฺขสิ มเมว สมณ โสตํ มม
สทฺทาฯเปยฺย มเมว สมณ ฆานํ มม คนฺธาฯเปยฺย มเมว
สมณ ชิวหา มม รสาฯเปยฺย มเมว สมณ กาโย มม
โผฏฺฐพฺพาฯเปยฺย มเมว สมณ มโน มม ฐมฺมา มม
มโนสมฺมผลสฺสวิณฺญาณายตณํ กฺกุหิ เม สมณ คนฺตฺวา โโมกฺขสิติ.

^๑ อ. สาณสาณฺณิกนินฺตโก

“ตเวว ปาปิม จกขุํ ตว รูปา ตว จกขุสมฺผลสฺสวิญญาณายตนํ,
 ยตุถ จ โข ปาปิม นตฺถิ จกขุ, นตฺถิ รูปา, นตฺถิ
 จกขุสมฺผลสฺสวิญญาณายตนํ, อคฺติ ตว ตตฺถ ปาปิม, ตเวว
 ปาปิม โสถํ, ตว สทฺทา, ตว โสตสมฺผลสฺสวิญญาณายตนํ,
 ยตุถ จ โข ปาปิม นตฺถิ โสถํ, นตฺถิ สทฺทา, นตฺถิ
 โสตสมฺผลสฺสวิญญาณายตนํ, อคฺติ ตว ตตฺถ ปาปิม, ตเวว
 ปาปิม ฆานํ, ตว คนฺธา, ตว ฆานสมฺผลสฺสวิญญาณายตนํ,
 ยตุถ จ โข ปาปิม นตฺถิ ฆานํ, นตฺถิ คนฺธา, นตฺถิ
 ฆานสมฺผลสฺสวิญญาณายตนํ, อคฺติ ตว ตตฺถ ปาปิม, ตเวว
 ปาปิม ชิวหา, ตว รสา, ตว ชิวหาสมฺผลสฺสวิญญาณายตนํ,
 ฯเปฯ ตเวว ปาปิม กาโย, ตว โผฏฺฐพฺพา, ตว
 กายสมฺผลสฺสวิญญาณายตนํ ฯเปฯ ตเวว ปาปิม มโน, ตว
 ฐมา, ตว มโนสมฺผลสฺสวิญญาณายตนํ, ยตุถ จ โข ปาปิม
 นตฺถิ มโน, นตฺถิ ฐมา, นตฺถิ มโนสมฺผลสฺสวิญญาณายตนํ,
 อคฺติ ตว ตตฺถ ปาปิมมาติ.

“ยํ วทฺหติ มมยิทฺติ ยเ วทฺหติ มมนฺติ จ
 เอตฺถ เจ เต มโน อตฺถิ น เม สมณ โมกฺขสํติ.

“ยํ วทฺหติ น ตํ มยฺหํ ยเ วทฺหติ น เต อหํ
 เอรํ ปาปิม ชานาหิ น เม มคฺคมฺปิ ทกฺขสํติ.

อถ โข มาโร ปาปิมฯ ฯเปฯ ตตฺถเวนฺตรธาเยติ.

๑๐. ราชสุตต

[๑๕๖] เอกัง สมยํ ภควา โกสเลสุ วิหริตี
หิมวันตปฺปเทเส^๑ อรณญกฺกิกายํ. อถ โข ภควโต รโหคตสฺส
ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกโก อุทปาที “สกุภา นุ
โฆ ราชฺช การेतฺตุ อหํ อฆาตนํ อชินํ อชาปยํ อโสจํ
อโสจาปยํ รมเมนาตี.

อถ โข มาโร ปาปิมา ภควโต เจตสา เจโต
ปริวิตกมณฺเฑน, เยน ภควา, เตนุสสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
เอตทโวจ “การेतฺตุ ภนฺเต ภควา ราชฺช, การेतฺตุ สฺสโต ราชฺช
อหํ อฆาตยํ^๒ อชินํ อชาปยํ อโสจํ อโสจาปยํ รมเมนาตี.

“กึ ปน เม ตวํ ปาปิมา ปสฺสสิ. ยํ” มํ ตวํ เอวํ
วเทสิ “การेतฺตุ ภนฺเต ภควา ราชฺช, การेतฺตุ สฺสโต ราชฺช
อหํ อฆาตยํ อชินํ อชาปยํ อโสจํ อโสจาปยํ รมเมนาตี.
“ภควตา^๓ โข ภนฺเต จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุสฺสีกตา
ยานีกตา วตฺตูกตา อนฺนุจิตา ปริจิตา สฺสมารทฺธา, อากงฺขมาโน
ปน ภนฺเต ภควา หิมวันตํ ปพฺพตราชฺช สุวณฺณนฺนฺเดวาว
อริมุจฺเจยฺย สุวณฺณนฺนฺเดวตฺตสฺสาตี.”^๔

“ปพฺพตฺตสฺส สุวณฺณนฺนฺเดวตฺตสฺส ชาตฺรูปสฺส เกวลา^๕
ทฺวิตาว^๖ นาลเมกสฺส^๗ อิติ วิทฺธา^๘ สมณฺจเร

^๑ ส. หิมวันตปฺปเท.

^๒ สฺยา. อฆาตนํ

^๓ ส. กิ

^๔ สฺยา. ภควโต

^๕ ฉ., เท. สุวณฺณนฺนฺเดว ปนสฺสาตี.

^๖ ฉ., เท., อ. เกวโล

^๗ ฉ. ทฺวิตาว เท. ทฺวิตา จ

^๘ ส. วิตฺตวินาลเมกสฺส

^๙ ส. “วิทฺวาตีปิ” “วิทฺวาตีปิ ปาโง. ฉ., อ. วิทฺวา

โย ทุกขมทุกทกขิ ยโตนิทานัน
 กาเมสุ โส ชนฺตฺ กถํ นเมยฺย
 อูปธี วิทิตฺวาน สงฺโคติ โลเก
 ตสฺเสว ชนฺตฺ วินยาย สิฏฺเขตติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ ภควา, ชานาติ มํ
 สุคโตติ ทุกฺขี ทุมฺมนํ ตตฺถเณวณฺตรชายิตี.

ทุติโย วคฺโค.

ตสฺสทุทฺถานํ

“ปาสาณํ สีโห สกลิกํ ปฏฺฐิรูปญจ มานสํ
 ปตฺตํ อายตนํ ปิณฺฑํ กสฺสํ ราชเณ เต ทสาติ.

๓. ตติยวคฺโค

๑. สมพหุลสฺสุตฺตํ

[๑๕๗] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสฺส
 วิหรติ สิลาวตฺติยํ. เตน โข ปน สมเยน สมพหุลา ภิกฺขุ
 ภควโต อวิหฺเร อปฺปมตฺตา อาตปิโน ปหิตตฺตา วิหรนฺติ.
 อถ โข มาโร ปาปิมา พุราหฺมณวณฺณํ อภินิมฺมินิ ตฺวา
 มหนฺเตน ชฏฺเฐวณ อชินฺทฺวิปนิวตฺโต ชินฺโณ โคปานสฺวโก
 ชุรฺรชฺรูปสฺสาสี อุกุมฺพรทณฺฑํ คเหตฺวา, เยเน เต ภิกฺขุ,
 เตนุสฺสงฺกมิ; อุปฺสงฺกมิ ตฺวา เต ภิกฺขุ เอตทฺโวจ "ทหรา ภวนฺโต
 ปพฺพชิตา สฺส กภาพเกสา ภทฺเรน โยพฺพเนน สมฺนฺนาคตา
 ปจฺเมเน วยสา อนิกฺกํพิตาวิโน กามेสฺสุ ภูณฺชนฺตุ ภวนฺโต มานุสฺสเก
 กามे, มา สนฺทิกฺกํ จิตฺวา กาลิกํ อนฺธาวิตฺถาติ. น โข
 มยํ พุราหฺมณ สนฺทิกฺกํ จิตฺวา กาลิกํ อนฺธาวาม, กาลิกญจ โข
 มยํ พุราหฺมณ จิตฺวา สนฺทิกฺกํ อนฺธาวาม, กาลิกา
 หิ พุราหฺมณ กามา วุตฺตา ภควตา พหุทฺทฺชา พหุปายาสา,
 อาทีนโว เอตฺถ ภิกฺขุโย, สนฺทิกฺกํโก อยํ ฆมฺโม อกาลิก
 เอหิปสฺสโก โอปนยโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ. เอวํ
 วุตฺเต, มาโร ปาปิมา สีสํ โอกมเปตฺวา ชิวฺหํ นิลฺลาเพตฺวา
 ติวิสาขํ นลาณฺเณ^๑ นลาณฺนํ วุฏฺฐาเปตฺวา ทณฺฑมฺลพฺภ ปกฺกามิ.

^๑ น., เท. นลาณฺเณ

อถ โข เต ภิกขุ, เยน ภควา, เตนุปลงกมัสสุ;
 อุปสงกมิตวา ภควนตัม อภิวาเทตวา เอกมนตัม นิสีทิสฺสุ.
 เอกมนตัม นิสินฺนา โข เต ภิกขุ ภควนตัม เอตทโวจฺจุ “อิธ
 มยฺ ภนฺเต ภควโต อวิหฺนุเร อปฺปมตฺตา อาตปิโน ปหิตตฺตา
 วิหฺราม, อถ โข ภนฺเต อณฺณตโร พฺรหฺมโณ มหฺนฺเตน
 ชฏฺเฐทฺทเวณ อชินฺนํชิปนิวตฺโต ชินฺโณ โคปานสิวํโก ชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺช
 อุมฺพฺรทณฺทํ คเหตฺวา, เยน มยฺ, เตนุปลงกมฺ; อุปสงกมิตวา
 อมฺเห เอตทโวจ ‘ทหฺรา ภวนฺโต ปพฺพชิตา สฺสฺ กาพเกสา
 ภทฺเรน โยพฺพเนน สมฺนฺนาคตา ปจฺเมณ วยสา อนิกฺกํพิตาวิโน
 กาเมสฺ, ญฺณชนฺตุ ภวนฺโต มานุสเส กาเม, มา สนฺทิกฺกํ
 หิตฺวา กาลิกํ อนุชาวิทฺถาติ. เอวํ วุตฺเต, มยฺ ภนฺเต ตํ
 พฺรหฺมณฺ เอตทโวจฺมุห ‘น โข มยฺ พฺรหฺมณฺ สนฺทิกฺกํ หิตฺวา
 กาลิกํ อนุชาวาม, กาลิกญจ โข มยฺ พฺรหฺมณฺ หิตฺวา สนฺทิกฺกํ
 อนุชาวาม, กาลิกา หิ พฺรหฺมณฺ กามา วุตฺตา ภควตา
 พหุทฺทฺชา พหุปายาสา, อาทินโว เอตถ ภิกฺขโ, สนฺทิกฺกํ ออ
 ฐมฺไม อกาลิกํ เอหิปสฺสิโก โอปนยิกํ ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ
 วิญญฺหิตฺติ. เอวํ วุตฺเต, ภนฺเต โส พฺรหฺมโณ สีสํ โอกมเปตฺวา
 ชิวฺหํ นิลฺลาเพตฺวา ติวิสาขํ นลาญฺเณ นลาญฺกํ วุฏฺฐาเปตฺวา
 ทณฺทโมลฺลพฺภ ปกฺกนฺโตติ.

“เนโส ภิกฺขเว พฺรหฺมโณ มาโร เอส ปาปิมา
 หตฺตุมฺหากํ วิจกฺขกมฺมาย อาคโตติ. อถ โข ภควา เอตมตฺถํ
 วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ คาถํ อภาสิ

“โย ทฺวขมทฺทกฺขิ ยโตนิทานํ

กาเมสฺ โส ชนฺตุ กถํ นเมยฺย

อุปชี วิทิตวา สงโคติ โลเก
ตสเสว ชนตุ วินยาย สิกฺขเขตติ.

๒. สมิทธิสูตร

[๑๕๘] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสุ
วิหฺรติ สิลาวตฺติยํ. เตเน โข ปน สมเยเน อายสฺมา สมิทธิ
ภควโต อวิหฺเร อปฺปมตฺโต อาตปฺปี ปหิตตฺโต วิหฺรติ. อถ โข
อายสฺมโต สมิทธิสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลสินสฺส เอวํ
เจตโส ปรีวิตกโก อุกฺปาทิ “ลามา วต เม, สฺลทฺธํ วต เม,
ยสฺส เม สตฺถา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, ลามา วต เม,
สฺลทฺธํ วต เม, โยหํ” เอวํ สุวากฺขาเต ธมฺมวินเย ปพฺพชฺชิตฺ,
ลามา วต เม, สฺลทฺธํ วต เม, ยสฺส เม สพุทฺทมจาริโน^๑
สีลวนฺโต กลฺยาณธมฺมาติ. อถ โข มาโร ปาปิมา อายสฺมโต
สมิทธิสฺส เจตสา เจโตปรีวิตกฺกมณฺเฑน, เยเนายสฺมา สมิทธิ,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมโต สมิทธิสฺส อวิหฺเร มหฺนตํ
ภยเมวํ สทฺทมกาสิ อปิสฺสทํ ปจวี มณฺเฑ อุกฺกรียตฺติติ.”

อถ โข อายสฺมา สมิทธิ, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ
นินฺสิโน โข อายสฺมา สมิทธิ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิธํ ภาณเต
ภควโต อวิหฺเร อปฺปมตฺโต อาตปฺปี ปหิตตฺโต วิหฺรามี. ตสฺส
มยฺหํ ภาณเต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลสินสฺส เอวํ เจตโส ปรีวิตกโก
อุกฺปาทิ “ลามา วต เม, สฺลทฺธํ วต เม, ยสฺส เม สตฺถา

^๑ ฉ., เท. ยวาท, เอวมุปริปี.

^๒ อ. สพุทฺทมจาริโย, เอวมุปริปี.

^๓ ฉ., เท. อิตฺสทโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปี.

อรหิ สมมาสมพุทฺโธ, ลาภา วต เม, สุลทฺธิ วต เม, โยหิ
 เอวํ สุวาภาเต ฐมมวินเย ปพุทฺธิโต, ลาภา วต เม, สุลทฺธิ
 วต เม, ยสฺส เม สพุทฺหมจาริโน สีลวนฺโต กลยาณฐมฺมาติ,
 ตสฺส มยฺหิ ภาเนเต อวิทฺฐเร มหาภยภราวสทฺโท อโหสิ อปิสฺสุทฺ
 ปจวี มณฺเณ อุทฺริยตีติ. “เนสา สมิทฺธิ ปจวี อุทฺริยตี.
 มาโร เอโส ปาปิมา ตฺยหิ วิจกฺขกมฺมาย อาคโต, จจฺจ
 ตฺวํ สมิทฺธิ ตตฺเถว อปฺปมตฺโต อาตapi ปหิตตฺโต วิหราหีติ.
 “เอวํ ภาเนเตติ โข อายสฺมา สมิทฺธิ ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา
 อฏฺฐจายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

ทฺถิยมฺปิ โข^๑ อายสฺมา สมิทฺธิ ตตฺเถว อปฺปมตฺโต
 อาตapi ปหิตตฺโต วิหาสิ. ทฺถิยมฺปิ โข อายสฺมโต สมิทฺธิสฺส
 รโหคตสฺส ปฏิสฺสลฺลีนสฺส ะเปยฺ ทฺถิยมฺปิ โข มาโร ปาปิมา
 อายสฺมโต สมิทฺธิสฺส เจตสา เจโตปริวิตกฺกมณฺเณย ะเปย
 อปิสฺสุทฺ ปจวี มณฺเณ อุทฺริยตีติ.^๒

อถ โข อายสฺมา สมิทฺธิ “มาโร” อํ ปาปิมา อิติ”
 วิทิตฺวา^๔ มารํ ปาปิมนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“สทฺธาयाหิ ปพุทฺธิโต อคารสฺมา อนคาริยํ
 สติ ปณฺณา จ เม พุทฺธา จิตฺตณฺจ สฺสมาหิตํ
 กามํ กรสฺสุ ฐฺปาณิ เณว มํ พฺยาธยิสฺสสีติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ สมิทฺธิ ภิกฺขุติ ทฺกฺขี
 ทฺมมโน ตตฺเถวนฺตรชายีติ.

^๑ฉ. โขสทฺโท น ทิสฺสตี.

^{๓-๓}เท. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺตี.

^๒ฉ.,เท. อิติสทฺโท น ทิสฺสตี.

^๔เท. อํ ปาโร น ทิสฺสตี.

๓. โคธิกสุตฺตํ

[๑๕๙] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห
 วิหริติ เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. เตन โข ปน สมเยน อายสฺมา
 โคธิกโก อีสึคิลิปสฺเส วิหริติ กภาพสึลาเย. อถ โข อายสฺมา
 โคธิกโก อปฺปมตฺโต อาตapi ปหิตตฺโต วิหรนฺโต สามายิกํ^๑
 เจโตวิมุตฺตํ ฌุสึ. อถ โข อายสฺมา โคธิกโก ตมฺหา สามายิกาย
 เจโตวิมุตฺตติยา ปริหาเย. ทุตฺติมฺปิ โข อายสฺมา โคธิกโก
 อปฺปมตฺโต อาตapi ปหิตตฺโต วิหรนฺโต สามายิกํ เจโตวิมุตฺตํ
 ฌุสึ. ทุตฺติมฺปิ โข อายสฺมา โคธิกโก ตมฺหา สามายิกาย
 เจโตวิมุตฺตติยา ปริหาเย. ตติยมฺปิ โข อายสฺมา โคธิกโก
 อปฺปมตฺโต อาตapi ปหิตตฺโต วิหรนฺโต สามายิกํ เจโตวิมุตฺตํ
 ฌุสึ. ตติยมฺปิ โข อายสฺมา โคธิกโก ตมฺหา ๔เปฯ ปริหาเย.
 จตุตฺถมฺปิ โข อายสฺมา โคธิกโก อปฺปมตฺโต ๔เปฯ ฌุสึ.
 จตุตฺถมฺปิ โข อายสฺมา โคธิกโก ตมฺหา ๔เปฯ ปริหาเย.
 ปณฺจมมฺปิ โข อายสฺมา โคธิกโก ๔เปฯ ฌุสึ. ปณฺจมมฺปิ
 โข อายสฺมา โคธิกโก ๔เปฯ ปริหาเย. ฉฏฺฐมฺปิ โข อายสฺมา
 โคธิกโก อปฺปมตฺโต อาตapi ปหิตตฺโต วิหรนฺโต สามายิกํ
 เจโตวิมุตฺตํ ฌุสึ. ฉฏฺฐมฺปิ โข อายสฺมา โคธิกโก ตมฺหา
 สามายิกาย เจโตวิมุตฺตติยา ปริหาเย. สตฺตมมฺปิ โข อายสฺมา
 โคธิกโก อปฺปมตฺโต อาตapi ปหิตตฺโต วิหรนฺโต สามายิกํ
 เจโตวิมุตฺตํ ฌุสึ. อถ โข อายสฺมา โคธิกสฺส เอตทโหสิ

^๑ น., เท. สามยิกํ อ. สามาริกํ

‘ยาว ฦจัน ขวาทิ สามายิกาย เจโตวิมุตติยา ปรีหิโน, ยนฺหนฺนาหิ
สตถํ อاهرยยนฺติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา อายสมโต โคธิกสุส เจตสา
เจโตปรีวิตกุกมณฺณาย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ คาถาหิ อชฺฌภาสิ

“มหาวิร มหาปณฺณ	อิทธิยา ยสสา ชล
สพฺพเวรภยาตีต	ปาเท วนฺทามิ จกฺขุม
สาวโก เต มหาวิร	มรณํ มรณากิฏฺฐ
อากฺขติ เจตยติ	ตํ นิเสธ ชฺชตินฺตร
ภณฺณหิ ภควา ตฺยหํ	สาวโก สาสเน รโต
อปปตฺตมานโส เสโข”	กาลํ กยิรา ชเนสฺสตาติ.

เตน โข ปน สมเยน อายสมตา โคธิกเณ สตถํ อahrิตํ
โหติ. อถ โข ภควา “มาโร อัย ปาปิมา อิติ วิทิตฺวา มารํ
ปาปิมนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“เอวํ หิ ธีรา กุพฺพนฺติ	นาวกฺขนฺติ ชีวิตํ
สมฺมลํ ตณฺหํ อพฺพยุห	โคธิกํ ปรีนิพฺพุตติ.

อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “อายาม ภิกฺขเว,
เยน อีสึคิลิปฺสํ กภาพสิลา, เตนุปสงฺกมิสฺสาม; ยตถ โคธิกเณ
กฺลปฺตเตน สตถํ อahrิตนฺติ. “เอวํ ฆนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ
ภควโต ปจฺจสฺโส. อถ โข ภควา สมฺพหุเลหิ ภิกฺขุหิ สทฺธี,
เยน อีสึคิลิปฺสํ กภาพสิลา, เตนุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข ภควา

อายุสมนฺตํ โคธิกํ ทูรโตว มนฺจเก วิวตฺตกฺขนุหํ เสยฺยมานํ.^๑
 เตน โข ปน สมเยน ฐมายิตตตํ ติมิรายิตตตํ คจฺจนเตว
 ปุริมํ ทิสฺ, คจฺจนติ ปจฺจิมํ ทิสฺ, คจฺจนติ อุตฺตરํ ทิสฺ, คจฺจนติ
 ทกฺขิณํ ทิสฺ, คจฺจนติ อุทฺธํ, คจฺจนติ อโห, คจฺจนติ อนฺนุทิสฺ.

อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ปสฺสเถ โน ตุมฺहे
 ภิกฺขเว เอตํ ฐมายิตตตํ ติมิรายิตตตํ, คจฺจนเตว ปุริมํ ทิสฺ,
 คจฺจนติ ปจฺจิมํ ทิสฺ, คจฺจนติ อุตฺตરํ ทิสฺ, คจฺจนติ ทกฺขิณํ ทิสฺ,
 คจฺจนติ อุทฺธํ, คจฺจนติ อโห, คจฺจนติ อนฺนุทิสฺนฺติ. “เอวํ ภนฺเตติ.
 “เอโส โข ภิกฺขเว มาโร ปาปิมา โคธิกสฺส กุลปฺตตสฺส
 วิญฺญาณํ สมเนวสติ ‘กตฺถ โคธิกสฺส กุลปฺตตสฺส วิญฺญาณํ
 ปตฺติจฺจิตนฺติ, อปฺปตฺติจฺจิตฺเตน จ ภิกฺขเว วิญฺญาเณน โคธิกโก
 กุลปฺตโต ปรีณิพฺพุโตติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา เวฬุวปณฺฑวีนํ^๒ อาทาย, เยน
 ภควา, เตนฺปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คาทาย อชฺฌภาสิ

“อุทฺธํ อโห จ ติริยํ	ทิสานนุทิสาสฺวหํ
อเนวสํ นาธคจฺฉามิ	โคธิกโก โส กุหิ คโตติ.
“โย” ^๓ ชีโร ชิตฺติสมฺปนฺโน	ฉายี ฉานรโต สทา
อโหโรตฺตมณฺญุชฺชํ	ชีวิตํ อนิกามยํ
เชตฺวาน มจฺจุโน เสนํ	อนาคนฺตฺวา ปฺนพฺภวํ
สมฺมุลํ ตณฺหํ อพฺพยุห	โคธิกโก ปรีณิพฺพุโตติ.

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อิ. เสมาน

^๒ ฉ.,เท.,อิ. เวฬุวปณฺฑวีนํ

^๓ ส.,อิ. โส

ตสฺส โสภปรตสฺส วิชา กจฺณ^๑ อภสฺสถ
 ตโต โส ทุมฺมโน ยกฺโข ตตฺถเวณฺตรชายิถาติ.^๒

๔. สุตตวสฺถานุพนฺธสุตฺต^๓

[๑๖๐] เอวเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา อรุเวลาโย วิหรติ
 นชฺชา เหนรณฺชราย ตีเร อชปาลนิโครธ. เตन โข ปน สมเยน
 มาโร ปาปิมา สุตฺต วสฺसानิ ภควนฺตํ อนฺุพนฺุโข โหติ
 โอตาราเปกฺโข โอตารํ อลภมาโน. อถ โข มาโร ปาปิมา เยน
 ภควา, เตนฺุสสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คากาย อชฺฌภาสิ

“โสภาวติถฺโณ นุ วณฺสุมี ฌายสิ
 วิตฺตํ นุ ชินฺโน^๔ อท ปตฺถยาโน
 อาคฺุณฺุ คามสฺสมิกาสิ กิณฺุจิ
 กสฺมา ชเนน น^๕ กโรสิ สกฺขี
 สกฺขี น สมปฺชฺชติ เกณฺุจิ เตติ.
 “โสภสฺส มฺลํ ปลิขาย สพฺพํ
 อนาคฺุ ฌายามิ อโสจมาโน
 เชตฺวาน^๖ สพฺพํ ภวโลภชปป์
 อนาสโว ฌายามิ ปมตฺตพฺนฺุติ.

“ยํ วทนฺุติ มมยิทนฺุติ เย วทนฺุติ มมนฺุติ จ
 เอตฺถ เจเต มโน อตฺถิ น เม สมณ โมกฺขสึติ.

^๑ สยา. กจฺณกา

^๓ สยา. สุตตวสฺสสุตฺตํ

^๕ สยา. นสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท., อี. ตตฺถเวณฺตรชายถ

^๔ ฉ., เท. ชินฺโน

^๖ ฉ., เท. เนตฺวาน

“ยํ วทนฺติ น ตํ มยํ หิ เย วทนฺติ น เต อหํ
 เอวํ ปาปิํ ชานาหิ น เม มคฺคํ ปิ ทกฺขสํตี.
 “สเจ มคฺคํ อญฺญุทฺธํ เขมํ อมตคามินี”
 อเปหิ คจฺจนฺ ตวเมโก” กิมนฺณมนุสฺสาสํตี.
 “อมจฺจุเชยฺยํ มุณฺจณฺติ เย ชนา ปารคามิโน
 เตสาหํ ปุณฺณโจ อกฺขามิ ยํ สจฺจํ” ตํ นิรุปรินฺติ.

“เสยฺยถาปี ภาณเต คามสฺส วา นิคมสฺส วา อวิหฺวเร
 โปกฺขรณิ, ตตฺตรสฺส กกฺกฏโก, อถ โข ภาณเต สมฺพหฺลลา
 กุมารกา วา กุมาริกาโย วา ตมฺหา คามา วา นิคมา วา
 นิกฺขมิตฺวา, เยน सा โปกฺขรณิ, เตนฺอุปสงฺกเมยฺยํ; อุปสงฺกมิตฺวา
 ตํ กกฺกฏกํ อุกกา อุกฺกฐิตฺวา ฤเล ปตฺติฏฺฐาเปยฺยํ, ยํ ยเทว
 หิ โส ภาณเต กกฺกฏโก อหํ อภินินฺนาเมยฺย, ตํ ตเทว
 เต कुमारกา วา กุมาริกาโย วา กฏฺฐเจเน วา กจฺลาย วา
 สณฺฉินฺนเทยฺยํ สมฺภณฺนเชยฺยํ สมฺปฺลิกฺกณฺนเชยฺยํ, เอวํ หิ โส
 ภาณเต กกฺกฏโก สพฺเพหิ อเปหิ สณฺฉินฺนเนหิ สมฺภคฺเคหิ
 สมฺปฺลิกฺกณฺนเคหิ อภพฺโป ตํ โปกฺขรณิ ปุณฺ โอตฺริตฺถํ, เสยฺยถาปี”
 ปุพฺเพ,^๑ เอวเมว โข ภาณเต ยานิ กานิจิ วิสฺสุกายิตานิ^๒
 วิเสวิตานิ วิปฺพนฺทิตานิ, สพฺพานิ ตานิ ภควตา ปจฺฉินฺนนานิ^๓
 สมฺภคฺคานิ สมฺปฺลิกฺกณฺนคานิ อภพฺโปทธานาหิ ภาณเต ปุณฺ ภควนฺตํ
 อุปสงฺกมิตฺถํ, ยทิทํ โอตฺตาราเปกฺโขติ.

^๑ ฉ., เท., อ. อมตคามินี

^๒ อ. สพฺพนฺติ.

^๓ ฉ., เท. วิสฺสุกายิกานิ อ. สุกายิกานิ

^๔ ฉ., เท. ตวเมเวโก

^{๕-๕} ฉ., เท. อิมํ ปาสา น ทิสฺสนฺติ.

^๖ ฉ., เท., อ. สณฺฉินฺนนานิ

อถ โข ตณฺหา จ อรตี จ รากา จ มารชิตโร,
 เยน ภควา, เตนุปสงฺกมัสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
 เอตทวโจํ “ปาเท เต สมณ ปรีจาเรมาติ. อถ โข ภควา น
 มนสากาสิ, ยถาตํ อนฺตฺตเร อุปฺธิสงฺขเย วิมุตฺโต.

อถ โข ตณฺหา จ อรตี จ รากา จ มารชิตโร,
 เอกมฺนตํ อปฺกุกฺกมฺม เอวํ สมจฺฉินฺเตสฺสุ “อุจฺจาวจา โข ปุริสาณํ
 อธิปฺปายา ยนฺนฺน มยํ เอกสฺตเอกสฺตํ” กุมารีวณฺณสฺตํ^๑
 อภินิมฺมิเนยฺยามาติ. อถ โข ตณฺหา จ อรตี จ รากา จ
 มารชิตโร เอกสฺตเอกสฺตํ^๑ กุมารีวณฺณสฺตํ อภินิมฺมินิตฺวา,
 เยน ภควา, เตนุปสงฺกมัสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทวโจํ
 “ปาเท เต สมณ ปรีจาเรมาติ. ตมฺปิ ภควา น มนสากาสิ,
 ยถาตํ อนฺตฺตเร อุปฺธิสงฺขเย วิมุตฺโต.

อถ โข ตณฺหา จ อรตี จ รากา จ มารชิตโร
 เอกมฺนตํ อปฺกุกฺกมฺม เอวํ สมจฺฉินฺเตสฺสุ “อุจฺจาวจา โข ปุริสาณํ
 อธิปฺปายา ยนฺนฺน มยํ เอกสฺตเอกสฺตํ อวิชาตวณฺณสฺตํ
 อภินิมฺมิเนยฺยามาติ. อถ โข ตณฺหา จ อรตี จ รากา จ
 มารชิตโร เอกสฺตเอกสฺตํ อวิชาตวณฺณสฺตํ อภินิมฺมินิตฺวา,
 เยน ภควา, เตนุปสงฺกมัสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทวโจํ
 “ปาเท เต สมณ ปรีจาเรมาติ. ตมฺปิ ภควา น
 มนสากาสิ, ยถาตํ อนฺตฺตเร อุปฺธิสงฺขเย วิมุตฺโต.

อถ โข ตณฺหา จ อรตี จ รากา จ มารชิตโร
 เอกมฺนตํ อปฺกุกฺกมฺม เอวํ สมจฺฉินฺเตสฺสุ “อุจฺจาวจา โข ปุริสาณํ

^๑ ฉ., เท. โอกสฺตํ เอกสฺตํ, เอวมฺปิ.

^๒ ฉ., เท. กุมารีวณฺณสฺตํ, เอวมฺปิ.

อธิปายา ยนฺนุณ มยฺ เอกสโตเอกสโต สกึ วิชาตวณฺณสโต
อภินิมฺมิเนยฺยามาติ. อถ โข ตณฺหา จ อเปยฺ สกึ วิชาตวณฺณสโต
อภินิมฺมิตฺวา, เยน ภควา, อเปยฺ ยถาตํ อนฺุตฺตเร
อุปฺธิสฺสงฺขเย วิมฺตฺโต.

อถ โข ตณฺหา จ อเปยฺ ทฺววิชาตวณฺณสโต อภินิมฺมิตฺวา,
เยน ภควา อเปยฺ ยถาตํ อนฺุตฺตเร อุปฺธิสฺสงฺขเย วิมฺตฺโต.

อถ โข ตณฺหา จ อเปยฺ มชฺฌิมิตฺถิวนฺณสโต
อภินิมฺมิเนยฺยามาติ. อถ โข ตณฺหา จ, อเปยฺ มชฺฌิมิตฺถิวนฺณสโต
อภินิมฺมิตฺวา, เยน ภควา, อเปยฺ ยถาตํ อนฺุตฺตเร
อุปฺธิสฺสงฺขเย วิมฺตฺโต.

อถ โข ตณฺหา จ อเปยฺ มหิตฺถิวนฺณสโต
อภินิมฺมิเนยฺยามาติ. อถ โข ตณฺหา จ อเปยฺ มหิตฺถิวนฺณสโต
อภินิมฺมิตฺวา, เยน ภควา อเปยฺ ยถาตํ อนฺุตฺตเร อุปฺธิสฺสงฺขเย
วิมฺตฺโต.

อถ โข ตณฺหา จ อรตี จ รากา จ มารชิตโร เอกมฺนฺตํ
อปกฺกมฺม เอตทวโจ “สจฺจํ กิร โน ปิตา อวโจ

“อรหํ สฺคโต โลเก น ราเคน สุวานโย
มารเชยฺยํ อติฏฺกนฺโต ตสฺมา โสจามหํ ภูสฺนติ.

ยณฺหิ มยฺ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา อวิตฺราคํ อิมินา อุปกฺกเมน
อุปกฺกเมยฺยาม, ททยฺ วาสฺส ผลฺลยฺ, อุณฺหํ วา^๑ โลหิตํ
มุขโต อุคฺคจฺเฉยฺย, อุมฺมาทํ วา ปาปฺปณฺเยย จิตฺตวิกฺเขป^๒ วา,

^๑ ฉ., เท. โลหิตํ วา

^๒ ฉ., เท., อ. จิตตวิกฺเขป

เสยฺยถาปิ^๑ ปน นโฬ หริโต ลุโต อุตฺตสฺสสฺสตี วิสฺสสฺสตี มิลายตี,
 เอวเมว อุตฺตสฺสเสยฺย วิสฺสสฺสเสยฺย มิลาเยยฺยยาตี. อถ โข ตณฺหา จ
 อรตี จ รากา จ มารีตโร, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมียฺ;
 อุปสงฺกมิตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐํ. เอกมฺนตํ จิตา โข ตณฺหา
 มารีตา ภควนฺตํ คากาย อชฺฌภาสิ

“โสภาวตฺติณฺโณ น วณฺสมี ฌายสิ
 วิตตํ น ชินฺโน อุก ปตฺตยาโน
 อาคฺคฺคฺคา มสมิมฺภาสิ กิณฺจิ
 กสฺมา ชเนน น^๒ กโรสิ สกฺขี
 สกฺขี น สมฺปชฺชตี เกณฺจิ เตติ.
 “อตฺถสฺส ปตฺตี หทยสฺส สนฺตี
 เชตฺวาน เสนํ ปิยสาตรูป
 เอกาหํ^๓ ฌายํ สุขมานุโพธิยํ^๔
 ตสฺมา ชเนน น กโรมิ สกฺขี
 สกฺขี น สมฺปชฺชตี เกณฺจิ เมติ.

อถ โข อรตี มารีตา ภควนฺตํ คากาย อชฺฌภาสิ

“กถํวิหารีพฺพโลธ ภิกฺขุ
 ปญฺโจชตฺติณฺโณ อตฺธีร จฏฺฐํ
 กถํ ฌายํ^๕ พหุลํ กามสญฺญา
 ปริพาหิรา โหนฺติ อลทฺธโย^๖ ตนฺติ.

^๑ ฉ., เท. เสยฺยถา วา

^๒ ฉ., เท. เอโกหํ

^๓ ฉ., เท. ฌายี

^๔ สฺยา. นสฺสโท น ทิสฺสตี.

^๕ ฉ., เท. สุขมนุโพธิ

^๖ ฉ., เท. อลทฺธ โย

“ปสฺสทฐกาโย สุวิมุตตจิตฺโต
 อสงฺขราโน สติมา อโนโก
 อญฺเฆาย ฐมฺมํ อวิตกฺกณฺณายี
 น กุปฺปติ น สรติ น ถิโน
 เหววิหารีพฺพุโลธ ภิက္ขุ
 ปญฺโจชติณฺโณ อตธีธ ญฺญจํ
 เหว ฌายํ^๑ พฺพุลํ กามสญฺญา
 ปรีพาหิรา โหนฺติ อลทฺธโย ตนฺติ.

อถ โข รากา มารธิตา ภควนฺตํ^๒ คากาย อชฺฌณาสิ

“อจฺเฉชฺช ตณฺหํ คณสงฺฆวารี^๓
 อทฺธา จริสฺสนฺติ^๔ พฺพุ จ สทฺธา
 พฺพุ วตายํ ชนฺตํ อโนโก
 อจฺเฉชฺช^๕ เนสฺสติ มจฺจุราชสฺส ปารนฺติ.

“นยฺนติ เว มหาวีรา สทฺธมฺเมเน ตถาคตา
 ฐมฺเมเน นยฺมานานํ กา อสุสฺยา^๖ วิชานตฺนฺติ.

อถ โข ตณฺหา จ อรตี จ รากา จ มารธิตโร, เยน
 มาโร ปาปิมา, เตนฺอุปสงฺกมียสฺส. อทฺทสา โข มาโร ปาปิมา
 ตณฺหณฺจ อรติณฺจ รากณฺจ มารธิตโร ทูรโตว อากจฺฉนฺติโย
 ทิสฺวาน คากาหิ อชฺฌณาสิ

“พาลา กุมฺภนาเพหิ ปพฺพตํ อภิมตฺถถ
 คิริ นฺชน ชนถ อโยทฺนเตภิ ขาทถ

^๑ น., เท. ฌายี

^๓ สฺยา. คณสงฺฆวารี

^๕ อ. อจฺฉช

^๒ น., เท. ภควโต สนฺติเก

^๔ ส. ตรีสฺสนฺติ

^๖ น., เท., อ. อสุยา

เสลฺว สิริสิ^๑ โอหจฺจ ปาตาเล คาชเมสถ
 ขาณฺว อฺรสาสซฺช นิพฺพิชฺชาเปถ โคตมนฺติ.
 “ททฺทลฺหมานา” อาคณฺจํ ตณฺหา จ อรตี รากา
 ตา ตตฺถ ปนฺที สตฺถา ตฺลํ ภฏฺจํ มาลฺโตติ.”^๓

ตติโย วคฺโค.

ตสฺสอุทฺตหานํ

“สมฺพหฺลา สมิตฺติ จ โคธิกสฺสตฺตวสฺसानิ
 ธีตรํ เทสิตํ พุทฺธ เสฏฺฐเจน อิมํ มารปญฺจกนฺติ.

มารสัณฺฑิตํ สมตฺตํ.

^๑ ฉ., เท. สิริสุหจฺจ

^๒ ฉ., เท., อ. ททฺทลฺหมานา

^๓ ส., อ. มารุโต

๕. ภิกขุณีสัมมุตต

๑. อาพวีกาสุตต

[๑๖๒] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาทถียิ
 วิหริติ เชตวันเ อนาถปิณฑิกสส อารามเ. อถ โข อาพวีกา
 ภิกขุณี ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สาทถียิ
 ปิณฑาย ปาวิสสิ; สาทถียิ ปิณฑาย จริตฺวา ปจฺจมาตตํ
 ปิณฑปาทปฏิกฺกนฺตา, เยน อนฺธวณฺ, เตนฺอุปสงฺกมิ วิเวกตฺถิกินี.^๑

อถ โข มาโร ปาปิมา อาพวีกาย ภิกขุณียา ภยํ
 จมฺภิตตตํ โลมหสฺสํ อุปฺปาเตตฺกามา วิเวกมฺหา จาเวตฺกามา,
 เยน อาพวีกา ภิกขุณี, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อาพวิกํ
 ภิกขุณี คาทาย อชฺฌภาสิ

“นตฺถิ นิสฺสรณํ โลเก ก็ วิเวเกน กาทสิ
 ภูณฺชสฺส กามรติโย มาหุ ปจฺจมานฺตานิตี.

อถ โข อาพวีกาย ภิกขุณียา เอตทโหสิ “โก นฺ โข
 อยํ มนุสฺโส วา อมนุสฺโส วา คาทํ ภาสตีตี. อถ โข
 อาพวีกาย ภิกขุณียา เอตทโหสิ “มาโร โข อยํ ปาปิมา มม
 ภยํ จมฺภิตตตํ โลมหสฺสํ อุปฺปาเตตฺกามา วิเวกมฺหา จาเวตฺกามา
 คาทํ ภาสตีตี. อถ โข อาพวีกา ภิกขุณี “มาโร อยํ ปาปิมา
 อิติ วิทิตฺวา มารํ ปาปิมนตํ คาทาหิ^๒ อชฺฌภาสิ”

“อตฺถิ นิสฺสรณํ โลเก ปณฺณาย เม สฺมุสฺสิตํ
 ปมตฺตพฺนฺธุ ปาปิเม น ตฺวํ ชานาสิ ตํ ปทํ,

^๑ จ., เท. วิเวกตฺถิกินี

^๒ อ. คาทาย ปจฺจภาสิ

สตฺติสฺสูลฺปมา กามา ขนฺธาสํ อธิกฺกฺจนา
 ยํ ตํวํ กามรตฺตี พฺรหฺม ปรตติ มยฺห สหา อหฺมตี.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ อาพวิกา ภิกฺขุณีติ
 ทุกฺขี ทุมมโน ตตฺถเวณฺตรธายีติ.

๒. โสมาสุตตัม

[๑๖๓] สาวตฺถเถนฺนิทานํ. อถ โข โสมา ภิกฺขุณี
 ปุพฺพพณฺหสมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจี้วรมาทาย สาวตฺถี ปิณฺฑทาย
 ปาวีสี; สาวตฺถียํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑทปาท-
 ปฏิกุกกนฺตา, เยน อนฺธวณฺโณ, เตนฺอุปสงฺกมิ ทิวาวิหาราย; อนฺธวณฺโ
 อชฺชฌเณคเหตฺวา^๑ อณฺณตฺรสมิ รุกฺขมฺมฺเล ทิวาวิหารํ นิสิตฺติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา โสมาย ภิกฺขุณียา ภยํ
 ฉมฺภิตตฺตํ โลมหํสํ อุปฺปาเทตฺกามา สมามิหหา จาเวตฺกามา,
 เยน โสมา ภิกฺขุณี, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา โสมํ ภิกฺขุณี
 คาทาย อชฺชฌภาสิ

“ยฺนตํ อีสึหิ ปตฺตพฺพํ จานํ ทฺวริสสมภวํ
 น ตํ ทฺวํจฺจุลปณฺณาย สกฺกา ปปโปตฺตมิตฺติยาติ.

อถ โข โสมาย ภิกฺขุณียา เอตทโหสิ “โก นฺุ โข อยํ
 มนุสฺสโส วา อมนุสฺสโส วา คาทํ ภาสตีติ. อถ โข โสมาย
 ภิกฺขุณียา เอตทโหสิ “มาโร โข อยํ ปาปิมา มม ภยํ
 ฉมฺภิตตฺตํ โลมหํสํ อุปฺปาเทตฺกามา สมามิหหา จาเวตฺกามา คาทํ
 ภาสตีติ. อถ โข โสมา ภิกฺขุณี “มาโร อยํ ปาปิมา อิติ

^๑ ฉ., เท. อชฺชฌเณคเหตฺวา

วิทิตวา มารํ ปาปิมนตํ คาทาหิ อชฺฌภาสิ^๑

“อิตถีภาโว ก็ กยิรา จิตตมฺหิ สฺสมาหิเต
 ฌาณมฺหิ วตฺตมานมฺหิ สมฺมา ฌมฺมํ วิปสฺสโต
 ยสฺส นฺน สียา เอวํ อิตถีหํ^๒ ปฺริโสติ วา
 กิณฺณจิ วา ปน “อสมฺมิตี”^๓ ตํ มาโร วตฺตุมรหตีติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ โสมา ภิกขุณีติ ทุกฺขี
 ทุมมนโน ตตฺถเณวณฺตรชาयीติ.

๓. กิสาโคตมีสุตต^๔

[๑๖๔] สาวตฺถีนีทานํ. อถ โข กิสาโคตมี ภิกขุณี
 ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สาวตฺถี ปิณฺฑทาย
 ปาวีสิ; สาวตฺถียํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑทปาต-
 ปฏิกุกนฺตา, เยน อนฺธวณฺ, เตนฺอุปสงฺกมิ ทิวาวิหาราย; อนฺธวณฺ
 อชฺฌเณคเหตฺวา อณฺณตฺรสมฺมํ รุกฺขมฺมูลे ทิวาวิหารํ นิสีทิ. อถ โข
 มาโร ปาปิมา กิสาโคตมียา ภิกขุณียา ภยํ ฌมฺภิตตตํ โลมหํสํ
 อุปฺปาเทตฺวกาโม สมาริฆฺหา จาเวตฺวกาโม, เยน กิสาโคตมี ภิกขุณี,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา กิสาโคตมี ภิกขุณี คาทาย อชฺฌภาสิ

“กิ นฺ ทวํ หตฺตปฺตฺตา^๕ เอกมาสี รุทฺทมฺมุขี
 วณฺมชฺฌคตา เอกา ปฺริสํ นฺ คเวสสีติ.

^๑ ฉ., เท. ปจฺจภาสิ

^๒ ฉ., เท. อิตถาหํ

^๓ ฉ., เท. อิตฺติสฺสทโท น ทิสฺสตี.

^๔ สฺยา. โคตมีสุตตํ

^๕ ฉ., เท. มตฺตปฺตฺตา

อถ โข กิสาโคตมียา ภิกขุณียา เอตทโหสิ “โก หนุ โข
 อยู่ มนุสโส วา อมนุสโส วา คากั ภาสตีติ. อถ โข
 กิสาโคตมียา ภิกขุณียา เอตทโหสิ “มาโร โข อยู่ ปาปิมา มม
 ภัย ฌมมิตตตัม โลมหัส อูปปาเทตูกาโม สมาริมหา จาเวตูกาโม
 คากั ภาสตีติ.

อถ โข กิสาโคตมีย ภิกขุณี “มาโร โข อยู่ ปาปิมา อิติ
 วิทิตวา มารุ ปาปิมนตัม คากาหิ อชฌภาสิ”

“อจจนตัม หตปุตตมहि ปุริสา เอตทนุติกา
 น โสจามิ น โรทามิ น ตัม ภายามิ อาวุโส
 สพุพตถ วิทิตา^๒ นนทิ ตโมกขนโร ปทาลิโต
 เขตวาน มจจุโน เสน วิหรามิ อนาสวาติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ กิสาโคตมีย ภิกขุณีติ
 ทุกขี ทุมมนโน ตตเถวนุตระยาตีติ.

๔. วิชาสุตตะ

[๑๖๕] สวรรตถินิทาน. อถ โข วิชา ภิกขุณี ปุพพณสมย
 นิวาเสตวา ๕เปย อญจตรสมี รุกขมูเล ทิวาวิหารํ นิสิติ. อถ โข
 มาโร ปาปิมา วิชาเย ภิกขุณียา ภัย ๕เปย สมาริมหา
 จาเวตูกาโม, เยน วิชา ภิกขุณี, เตนุปลสงกมิ; อุปสงกมิตวา
 วิชย ภิกขุณี คากาย อชฌภาสิ

“ททรา ตวํ รูปวตี อหณจ ททโร สสุ
 ปณจจกิกเณ ตริเยน เอหยเยภิมามุหเสติ.”

^๑ ฉ., เท. ปจจภาสิ

^๒ ฉ., เท., อ. วิทิตา

^๓ ฉ., เท., อ. เอหยยาภิมามุหเส

อถ โข วิชาเย ภิกขุณียา เอตทโหสิ “โก หนุ โข
 อัย มนุสโส วา อมนุสโส วา คถัม ภาสตีติ. อถ โข
 วิชาเย ภิกขุณียา เอตทโหสิ “มาโร โข อัย ปาปิมา ะเปย
 คถัม ภาสตีติ. อถ โข วิชาเย ภิกขุณี “มาโร อัย ปาปิมา
 อิติ วิทิตฺวา มารํ ปาปิมนฺตํ คาทาหิ อชฺฌภาสิ

“รูปา สทฺทา คนฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา จ มโนรมา
 นียยาตยา มิ ตฺยฺเหว มาร น^๑ หิ เตน อตฺติกา
 อิมินา ปุตฺติกาเยน ภินฺทเนน ปภงฺคฺนา
 อฏฺฐายิ มิ หรายา มิ กามตณฺหา สมฺมุตฺตา
 เย จ รูปูปคา สตฺตา เย จ อรูปภาคิโน^๒
 ยา จ สนฺตา สฺมาปตฺติ สพฺพตฺถ วิหโต ตโมติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ วิชาเย ภิกขุณีติ
 ทุกฺขี ทุมฺมนฺโ ตตฺถเววนฺตรชายิติ.

๕. อุปปลวณฺณาสุตฺตํ

[๑๖๖] สวตฺถีนินฺทานํ. อถ โข อุปปลวณฺณา ภิกขุณี
 ปุพฺพพณฺหสมํ นิวาเสตฺวา ะเปย อณฺณตรสฺมี สุปฺพิตฺตสาธุรฺกฺขมฺมเล
 อฏฺฐาสิ. อถ โข มาโร ปาปิมา อุปปลวณฺณาย ภิกขุณียา
 ภยํ ฌมฺภิตตฺตํ โลมฺหํสํ อุปฺปาเทตฺกามา สมาริหมฺหา จาเวตฺกามา,
 เยน อุปปลวณฺณา ภิกขุณี, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
 อุปปลวณฺณํ ภิกขุณี คาทาย อชฺฌภาสิ

^๑ ฉ., เท. นาค

^๒ ฉ., เท. อรูปฏฺฐายิโน อ. อารูปฏฺฐายิโน

“สุปฺปมิตฺตํ อุปคมฺม ภิกฺขุณิ
 เอกา ตฺวํ ติฏฺฐจฺสิ สาธมฺมเล
 น จตฺถิ เต ทฺติยา วณฺณธาทู
 อิธาคตา^๑ ตาทิสิกา ภาเวยฺย^๒
 พาเลน ตฺวํ ภายสิ ชฺชุตฺตกานนฺติ.

อถ โข อุปปลวณฺณาย ภิกฺขุณียา เอตทโหสิ “โก ญ
 ขวายํ มนุสฺสโส วา อมนุสฺสโส วา คณฺถํ ภาสตีติ. อถ โข
 อุปปลวณฺณาย ภิกฺขุณียา เอตทโหสิ “มาโร โข อยํ ปาปิมา มม
 ภยํ ๕เปยฺย คณฺถํ ภาสตีติ. อถ โข อุปปลวณฺณา ภิกฺขุณี “มาโร
 อยํ ปาปิมา อิติ วิทิตฺวา มารํ ปาปิมนฺตํ คาทาหิ อชฺฌภาสิ

“สํ สหสฺसानิปี ชฺชุตฺตกานํ
 อิธาคตา ตาทิสิกา^๒ ภาเวยฺย
 โลมํ น อิญฺขามิ น สนฺตสํ
 มารํ น ภายามิ ตเมกิกาปิ

เอสา อนฺตรธายามิ กุจฺฉี วา ปวิสํ เต
 ปชฺฌมนฺตริกายมปิ ติฏฺฐนฺติ มํ น ทกฺขสิ
 จิตฺตสฺมี วสิฏฺฐตฺมहि อิทฺธิปาทา สุภาวิตา
 สพฺพพฺพนฺนมฺตฺโตมฺหิ^๓ น ตํ ภายามิ อาวุโสติ.

อถ โข มารो ปาปิมา “ชานาติ มํ อุปปลวณฺณา
 ภิกฺขุณีติ ทกฺขี ทุมฺมโน ตตฺถวณฺตรธายีติ.

^{๑-๑} ฉ.,เท. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ.,เท. ตาทิสิกา

^๓ ฉ.,เท.,อ. สพฺพพฺพนฺนมฺตฺตามฺหิ

ภิกขุณี เอตทโวจ “กถนุ”^๑ ตวํ ภิกขุณี อุปปชชิตุกามาติ.
“น ขวาทํ อวุโส กตถจิ อุปปชชิตุกามาติ.

“ตาวตีสสา จ ยามา จ ตุสสิตา จาปิ เทวตา
นิมมานรติโน เทวา เย เทวา วสวตติโน
ตตถ จิตตํ ปณิเชหิ รตํ”^๒ ปจฺจนุโภสฺสสํติ.
“ตาวตีสสา จ ยามา จ ตุสสิตา จาปิ เทวตา
นิมมานรติโน เทวา เย เทวา วสวตติโน
กามพนฺชนพนฺชา”^๓ เต เอนฺติ มारวสํ ปุณ
สพฺโพว อาทิตฺโต^๔ โลโก สพฺโพ โลโก ปฐฺปิโต
สพฺโพ ปชฺชลิโต^๕ โลโก สพฺโพ โลโก ปกมฺปิโต
อกมฺปิตํ อจฺลิตํ^๖ อปฺปชฺชชนเสวิตํ
อคติ ยตถ มारสฺส ตตถ เม นิริโต มโนติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ อุปจาลา ภิกขุณีติ
ทุกฺขี ทุมฺมโน ตตถฺเณวณฺตรชายํติ.

๘. สีสุปจาလာสูตร

[๑๖๙] สาวตถิณีทานํ. อถ โข สีสุปจาลา ภิกขุณี
ปุพฺพพณฺหสมํยํ นิวาเสตฺวา ๕เปยฺย อณฺณตรสฺมี รุกฺขมฺมูลे ทิวาวิหารํ
นิสีทิ. อถ โข มาโร ปาปิมา, เยน สีสุปจาลา ภิกขุณี,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา สีสุปจาร์ ภิกขุณี เอตทโวจ “กสฺส นุ

^๑ น., เท. กตถ

^๓ น., เท. กามพนฺชนพนฺชา

^๕ น., เท. ปชฺชลิโต

^๒ สย. รติ

^๔ น., เท. สพฺโพ อาทิตฺโต อ. อาทิตฺโต

^๖ น., เท. อปฺปชฺชลิตํ

ตวั ภิกขุณี ปาสณฺทํ โรเจสึติ. “น ขวาทํ อวฺโส กสฺสจ
ปาสณฺทํ โรเจมีติ.

“กึ^๑ นุ อุกุทิสฺส มุณฺหาสิ สมณึ วีย ทิสฺสสิ
น จ โรเจสิ ปาสณฺทํ กิมิท^๒ จรสิ โมมฺหาติ.
“อิโต พหิทฺธา ปาสณฺทา ทิฏฺฐิสฺสุ สํสิทฺหนฺติ^๓ เต
น เตสํ ฐมฺมํ โรเจมิ น เต ฐมฺมสฺส โกวิทา^๔
อตฺถิ สกฺยกฺกุเล ชาโต พุทฺโธ อปฺปฏิปุคฺคโล
สพฺพาภิญฺ มารณฺโท สพฺพตฺถมฺปราชิโต
สพฺพตฺถ มุตฺโต อสฺสิโต สพฺพํ ปสฺสติ จกฺขฺมา
สพฺพกมฺมกฺขยํ ปตฺโต วิมุตฺโต อฺปฺริสงฺขเย
โส มยฺหิ ภควา สตฺถา ตสฺส โรเจมิ สาสนนฺติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ สีสฺสปจาลา ภิกฺขุณีติ
ทุกฺขี ทุมฺมนฺโน ตตฺถเวณฺตรชาयीติ.

๕. เสถาสุตฺตํ

[๑๙๐] สาวตฺถิณิทานํ. อถ โข เสธา ภิกฺขุณี ปุพฺพพณฺหสมฺย
นิวาเสตฺวา ๔เปยฺ อณฺณตรสฺมี รุกฺขมฺมูเล ทิวาวิหารํ นิสิตฺติ.
อถ โข มาโร ปาปิมา เสธาย ภิกฺขุณียา ภยํ ๔เปยฺ เสลํ
ภิกฺขุณี คาถาย อชฺฌภาสิ

“เกนิทํ ปกตํ พิมพํ กฺวจิ^๕ พิมฺพสฺส การโก
กฺวจิ^๖ พิมพํ สมฺปฺปนฺนํ กฺวจิ^๕ พิมพํ นิรุชฺฌตฺติติ.

^๑ ฉ., เท. กํ นุ

^๓ ฉ., เท., อ. ปสฺสิทฺหนฺติ

^๔ ฉ., เท., อ. กวณฺ

^๒ ฉ., เท., อ. กิมิ

^๔ ฉ. เต ฐมฺมสฺส อโกวิทา เท. ตํ ๔เปย

^๖ อ. กวณฺ

อถ โข เสลาย ภิกขุณียา เอตทโหสิ “โก ญ
ขวายํ มนุสฺโส วา อมนุสฺโส วา คาคํ ภาสตีติ. อถ โข
เสลาย ภิกขุณียา เอตทโหสิ “มาโร โข อयํ ปาปิมา มม
ภยํ ฉมภิตตํ โลมหสํ อุปปาเตตุกาโม สมาริมหา จาเวตุกาโม
คาคํ ภาสตีติ. อถ โข เสลา ภิกขุณี “มาโร อयํ ปาปิมา
อิตติ วิทิตวา มารํ ปาปิมนตํ คาคาหิ อชฺฌภาสิ

“นยิทํ ปกตํ” พิมพํ	นยิทํ ปกตํ” อพํ
เหตุํ ปฏิจฺจ สมฺภุตํ	เหตุภงฺกา นิรุชฺฌติ
ยถาปิ อญฺญตรํ พิชํ	เขตเต วุตตํ วิรุหติ
ปจฺวีรสมฺภ จ อาคมฺม	สิเนหญฺจ ตพฺภญํ
เอวํ ขนฺธว จ ธาตุโย	จ จ อายตนา อิม
เหตุํ ปฏิจฺจ สมฺภุตว	เหตุภงฺกา นิรุชฺฌเรติ.

อถ โข มารํ ปาปิมา “ชานาติ มํ เสลา ภิกขุณีติ
ทุกฺขี ทุมฺมนโน ตตฺถเวณฺตรธายีติ.

๑๐. วชิราสูตร

[๑๗๑] เอวฺมุเม สุตฺติ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ
วิหริติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑิกิสฺส อาราเม. อถ โข วชิรา
ภิกขุณี ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจี้วรมาทาย สาวตฺถี
ปิณฺฑทาย ปาวิสิ; สาวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ
ปิณฺฑทปาดปฏิกฺกนฺตว, เยน อนฺธวณฺ, เตนุปสงฺกมิ ทิวาวิหาราย,
อนฺธวณฺ อชฺโฌคเหตฺวา อญฺญตรสฺมี รุกฺขมฺมูลे ทิวาวิหารํ นิสิตฺติ.

* ฉ., เท., อ. อตฺตกตํ

๒ ฉ., เท., อ. ปกตํ

อถ โข มาโร ปาปิมา วชิราย ภิกฺขุณียา ภยํ ฌมฺภิตตฺตํ
โลมหํสํ อุปฺปาเตตุกามो สมาริมฺหา จาเวตุกามो, เยน วชิรา
ภิกฺขุณี, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา วชิรํ ภิกฺขุณี คาถาย
อชฺฌภาสิ

“เกนายํ ปกโต สตุโต กฺวจิ” สตุตฺตสฺส การโก
กฺวจิ” สตุโต สมฺบุตฺตโน กฺวจิ” สตุโต นิรุชฺฌตฺติติ.

อถ โข วชิราย ภิกฺขุณียา เอตทโหสิ “โก นุ ขวายํ
มนุสฺโส วา อมนุสฺโส วา คากํ ภาสตีติ. อถ โข วชิราย
ภิกฺขุณียา เอตทโหสิ “มาโร โข อยํ ปาปิมา มม ภยํ ฌมฺภิตตฺตํ
โลมหํสํ อุปฺปาเตตุกามो สมาริมฺหา จาเวตุกามो คากํ ภาสตีติ.

อถ โข วชิรา ภิกฺขุณี “มาโร อยํ ปาปิมา อิติ วิทิตฺวา
มารํ ปาปิมนฺตํ คาถาหิ อชฺฌภาสิ

“กี นุ “สตุโตติ ปจฺเจติ” มาร ภิฏฺฐิตํ นุ เต
สฺสทฺธสงฺฆารปฺปชฺชโย ยํ นยิธ สตุตฺตปฺลพฺภติ.
ยถา หิ อญฺคสมฺภารา โหติ สทฺโท “รโถ อิติ
เอวํ ขนฺธเรสุ สนฺเตสุ โหติ “สตุโตติ สมฺมตฺติ.”
ทฺทุกฺขเมว หิ สมฺโภติ ทฺทุกฺโข ติฏฺฐติ เวติ จ
นาณฺณตฺตร ทฺทุกฺขา สมฺโภติ นาณฺณตฺตร^๔ ทฺทุกฺขา นิรุชฺฌตฺติติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา “ชานาติ มํ วชิรา ภิกฺขุณีนํ ทฺทุกฺขี
ทฺทุกฺขมโน ตตฺตเถวณฺตรธายีติ.

^๑ ฉ., เท., อ. กุว

^๓ ฉ., เท., อ. สมฺมตฺติ

^๒ ฉ., เท., อ. ปจฺเจสิ

^๔ ฉ., เท. นาณฺณ

ภิกขุณีสํยตุตํ สมตฺตํ.

ตสฺสทุทานํ

“อาพวิกา จ โสมา จ โคตมี วิชยา สห
อุปลลวณฺหา จ จาลา จ อุปจาลา สีสฺสจาลา
เสลา วชิราย เต ทสฺสาคี.

๖. พุทธมัญญุต

๑. ปจฺมวคฺโค^๑

๑. พุทธมาจาจนสูตร^๒

[๑๗๒] เอวมเม สุตฺติ:- เอกํ สมยํ ภควา อรุเวลายํ
วิหริติ นชฺชา เณรณฺชราย ตีเร อชปาลนิโครธ ปจฺมาภิสฺมพฺพุโ
ธถ โข ภควโต รโหคตสฺส ปฏิสลลีนสฺส เอวํ เจตโส
ปรีวิตกโก อุกฺปาทิ “อริคโต โข มยํ ฐมโม คมภีโร ทฺวทโส
ทฺรณฺพุโธ สนฺโต ปณฺโฑ อตฺถกาวจโร นิปุณฺโณ ปณฺทิตเวทนีโย,
อาลยรามา โข ปณํ ปชา อาลยรตา อาลยสมฺมุติตา, อาลยรามาย
โช ปน ปชาย อาลยรตาย อาลยสมฺมุติตาย ทฺวทสํ อิทํ
จํ, ยทิตํ อิทปฺปจฺจยตา ปฏิจฺจสมฺมุปาโท, อิทมฺปิ โช
จํ ทฺวทสํ, ยทิตํ สพฺพสงฺฆารสมฺโถ สพฺพปฺริยปฏิสฺสคฺโค
ตณฺหกฺโข วิราโค นิโรธो นิพฺพานํ, อหฺมเจว โช ปน
ฐมมํ เทเสยฺยํ, ปเร จ เม น อาชาเนยฺยํ, โส มมสฺส
กิลมฺโถ สว มมสฺส วิหเสตติ. อปฺปิสุตฺตํ” ภควนฺตํ อีมา
อนจฺฉริยา คาทาโย ปฏิจฺจํ ปุพฺเพ อสฺสุตฺตปุพฺพา

“กิจฺเณ เม อริคตํ	หลนฺทานิ ปกาสิตํ
ราคโทสปรเตหิ	นํ ฐมโม สฺสมพฺพุโ
ปฏิสฺสคคามี นิปฺณํ	คฺมภีโร ทฺวทสํ อณฺ
ราครตา น ทกฺขณฺติ	ตโมกฺขนฺเรน อาวุตฺตาติ.”

^๑ เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. อปฺปิสุตฺตํ

^๓ สฺยา. อายาจนสูตรํ

^๔ ฉ., เท. อาวุฏา

อิติ^๑ ภควโต ปฏิสณฺณิกฺขโต อปฺโปสฺสูกฺกตาย จิตฺตํ
นมตี โน ฌมฺมเทสฺสนาयाติ.^๒

อถ โข พุทฺธมฺโน สหฺมปฺติสฺส ภควโต เจตฺสา
เจโตปริวิตฺตกมฺมณฺณาย เอตทโหสิ “นสฺสตี วต โภ โลโก,
วินสฺสตี วต โภ โลโก, ยตฺร”^๓ หิ นาม ตถาคตสฺส
อรหโต สหฺมาสมฺพุทฺธสฺส อปฺโปสฺสูกฺกตาย จิตฺตํ นมตี โน
ฌมฺมเทสฺสนาयाติ. อถ โข พุทฺธมา สหฺมปฺติ เสยฺยถาปี นาม
พลฺวา ปุริโส สหฺมิณฺชิตฺตํ^๔ วา พาหิ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหิ
สหฺมิณฺชเยยฺย, เอวเมว พุทฺธมฺโลเก อนฺตรหิตो ภควโต ปุรโต
ปาตฺรโหสิ. อถ โข พุทฺธมา สหฺมปฺติ เอกังสํ อุตฺตฺราสงฺคํ กริตฺวา
ทกฺขิณฺชานฺนํมฺหํ ปจฺวียํ นินฺหตฺวา, เยน ภควา, เตนณฺชลิ
ปณฺนาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “เทเสตฺถ ภนฺเต ภควา ฌมฺมํ,
เทเสตฺถ สฺสโต ฌมฺมํ, สนฺติ สตฺตา อปฺปฺรชกฺขชาติกา อสฺสวณฺตา
ฌมฺมสฺส ปรีหาณฺติ ภวิสฺสณฺติ ฌมฺมสฺส อณฺณาทาโรติ. อิทมโวจ
พุทฺธมา สหฺมปฺติ อิทํ วตฺวา อถาปรี เอตทโวจ

“ปาตฺรโหสิ มคฺเชสฺส ปุพฺเพ
ฌมฺโม อสฺสทฺโธ สหฺเลหิ จินฺติตฺโต
อปาปุเรตฺตํ^๕ อมตสฺส ทฺวารํ
สฺสณฺนตฺถ ฌมฺมํ วิมเลนาณฺพุทฺธํ

^๑ ฉ., เท. อิติห

^๒ เท. ยตฺถ

^๓ อ. อวาปุเรตํ

^๔ ฉ., เท., อ. อิติสฺสทฺโธ น ทิสฺสตี.

^๕ ฉ., เท. สหฺมิณฺชิตฺตํ

เสเล ยถา ปพพตมทุทฐนิฏฐิตโต
 ยถาปิ ปสเส ชนตัม สมนุตโต
 ตถูปมัม ฐมมมยัม สุมะธโส^๑
 ปาสาทมารุญห สมนุตจกขุ
 โสกาเวตติณณัม ชนตมเปตโสโก
 อเวกขสสฺส ชาตติชราภิกฺขตนฺติ.^๒
 อฏฺฐเจहि วีร วิชิตสงคาม
 สตุถวาท อนนณ วิจร โลเก

เทเสตฺต^๓ ภควา ฐมมัม อณฺเฏวตาโร ภวิสฺสนฺตํตีติ.

อถ โข ภควา พุรหมโน จ อชฺเฌสฺสนํ วิทิตฺวา สตุเตสฺส จ
 การุณยตัม ปฏิจฺจ พุทฺธจกขุณา โลกํ โวลเกสฺสิ. อทฺทสา โข
 ภควา พุทฺธจกขุณา โลกํ โวลเกนฺโต สตุเต อปฺปรชกฺเข
 มหารชกฺเข ติกฺขินฺทริเย มุทฺตินฺทริเย สุวากาเร ทฺวากาเร
 สุวิณฺญาปเย ทฺวิณฺญาปเย อปฺเปกจฺเจ ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน^๔
 วิหรนฺเต [๔] เสยฺยถาปิ นาม อปฺปฺลีนียํ วา ปทฺมินิกฺขํ วา
 ปุณฺฑริกีนียํ วา อปฺเปกจฺจานิ อปฺปฺลานิ วา ปทฺมานิ วา
 ปุณฺฑริกานิ วา อุกฺเก ชาตานิ อุกฺเก สํวทฺฏมานิ อุกฺกานุกฺตานิ
 อนฺโตนิมฺมกฺคโปสีนํ, อปฺเปกจฺจานิ อปฺปฺลานิ วา ปทฺมานิ วา
 ปุณฺฑริกานิ วา อุกฺเก ชาตานิ อุกฺเก สํวทฺฏมานิ สโมทกํ
 จิตฺตานํ, อปฺเปกจฺจานิ อปฺปฺลานิ วา ปทฺมานิ วา ปุณฺฑริกานิ วา

^๑ ฉ., เท., อ. สุมะธ

^๒ ฉ., เท., อ. อิตฺตสฺสทโท น ทิสฺสตี.

^๓ ฉ., เท. เทสสฺส

^๔ ฉ. ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาจิน

^๕ ฉ. อปฺเปกจฺเจ น ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน วิหรนฺเต เท. อปฺเปกจฺเจ น
 ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน

อุทฺทเก ชาตานิ อุทฺทเก สํวทฺธมานิ . อุทฺทก^๑ อจฺจุคฺคมฺม ติฏฺฐจฺนตฺติ^๒
อนุปฺลิตฺตานิ อุทฺทเกณ, เอวเมว ภควา พุทฺธจฺกขุณา โลกํ
ไวโลเกนฺโต อุทฺทส สตฺเต อปฺปรชฺชเช มหารชฺชเช ติกฺขิณฺทริเย
มุกฺขิณฺทริเย สุวากาเร ทฺวากาเร สุวิณฺญาปเย ทฺวิณฺญาปเย
อปฺเปกฺกเจ ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน วิหรนฺเต [๓] ทิสฺวาน
พฺรหฺมานํ สหฺมปฺตี คากาย ปจฺจภาสิ

“อปารุตา เต^๔ อมตสฺส ทฺวารา
เย โสตนฺโต ปมฺญจฺนตฺ สทฺธ^๕
วิหีสฺสณฺณิ ปคฺคณํ น ภาสิ
ธมฺมํ ปณฺธีตํ มนุเชสฺสุ พฺรหฺเมติ.

อถ โข พฺรหฺมา สหฺมปฺติ “กตาวกาโส โขมฺหิ ภควตา
ธมฺมเทสฺนายาติ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
ตตฺถเณวณฺตรชายํติ.

๒. การวสุตฺตํ

[๑๗๓] เอวเมว สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา อรุเวลาयํ
วิหรติ นชฺชา เนรณฺชราย ตีเร อชฺปาลนิโครฺเช ปจฺมาภิสฺมพุทฺโธ.
อถ โข ภควโต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตฺโส
ปรีวิตฺกโก อุทฺปาทิ “ทุกฺขํ โข อการโว วิหรติ อปฺปติสฺโส,
กํ น ชฺวหา สมนํ วา พฺรหฺมณํ วา สกฺกตฺวา ครุกตฺวา^๔
อุปฺนิสฺสาย วิหเรยฺยนฺติ.

^๑ฉ.,เท.,อิ. อุทกา

^๒ฉ.,เท. จิตานิ

^๓ฉ.,เท. อปฺเปกฺกเจ น ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสาวิเน วิหรนฺเต

^๔ฉ.,เท.,อิ. เตสํ

^๕ฉ.,เท. ครุ กตฺวา

อถ โข ภควโต เอตทโหสิ “อปปริปัญฺณสฺส โข
 สีลกฺขนฺทสฺส ปาริปุริยา อญฺญํ สมณํ วา พุราหฺมณํ วา
 สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ, น โข ปนาหํ ปสฺสามิ
 สเทวเก โลเก สมารเก สพุรหมเก สสฺสมณพุราหฺมณียา ปชาย
 สเทวมนุสฺสาย อตฺตนา สีลสมฺปนฺนตฺรํ อญฺญํ สมณํ วา
 พุราหฺมณํ วา, ยมหํ สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ.

อปปริปัญฺณสฺส โข สมาธิกฺขนฺทสฺส ปาริปุริยา อญฺญํ
 สมณํ วา พุราหฺมณํ วา สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย
 วิหเรยฺยํ, น โข ปนาหํ ปสฺสามิ สเทวเก โลเก ะเปย
 อตฺตนา สมาธิสมฺปนฺนตฺรํ อญฺญํ สมณํ วา พุราหฺมณํ วา,
 ยมหํ สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ.

อปปริปัญฺณสฺส โข^๑ ปญฺญากฺขนฺทสฺส ปาริปุริยา อญฺญํ
 สมณํ วา พุราหฺมณํ วา สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย
 วิหเรยฺยํ, น โข ปนาหํ ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก
 สพุรหมเก สสฺสมณพุราหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อตฺตนา
 ปญฺญาสมฺปนฺนตฺรํ อญฺญํ สมณํ วา พุราหฺมณํ วา, ยมหํ
 สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ.

อปปริปัญฺณสฺส โข วิมุตฺติกฺขนฺทสฺส ปาริปุริยา อญฺญํ สมณํ
 วา พุราหฺมณํ วา สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ, น
 โข ปนาหํ ปสฺสามิ สเทวเก โลเก ะเปย อตฺตนา วิมุตฺติสมฺปนฺนตฺรํ
 อญฺญํ สมณํ วา พุราหฺมณํ วา, ยมหํ สกฺกตฺวา ครุกตฺวา
 อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ.

^๑ ฉ., เท. โขสทโท น ทิสฺสติ.

อปริปัญณสสุ โข วิมุตติฌาณทสฺสนกฺขณฺธสฺส ปาริปุริยา
อณฺณํ สมณํ วา พุราหฺมณํ วา สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา อุปนิสฺสาย
วิหเรยฺยํ, น โข ปนาหํ ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก
สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อตฺตนา
วิมุตติฌาณทสฺสนสมฺปนฺนตฺรํ อณฺณํ สมณํ วา พุราหฺมณํ วา,
ยมํ สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยํ. ยนฺนุนาหํ ยวายํ
ธมฺโม มยา อภิสมฺพุทฺโธ, ตเมว ธมฺมํ สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา
อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยนฺติ.

อถ โข พุรหฺมา สหฺมปติ ภควโต เจตสา
เจโตปริวิตกฺกมณฺเฑน, เสยฺยถาปี นาม พลฺวา ปุริสํ
สมฺมิณฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิณฺชเยยฺย,^๑
เอวเมว พุรหฺมโลเก อนฺตรหิโต ภควโต ปุโรโต ปาตุโรหิ.
อถ โข พุรหฺมา สหฺมปติ เอกํสํ อุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา,
เยน ภควา, เตณฺชลฺลํ ปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทวโจ
“เอวเมตํ ภควา, เอวเมตํ สุกต, เยปี เต ภนฺเต อหฺลํ
อตีตมทฺธานํ อรหฺนโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, เตปี ภควนฺโต
ธมฺมณฺเฑว สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา^๒ อุปนิสฺสาย วิหริสฺสุ. เยปี เต
ภนฺเต ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺธานํ อรหฺนโต สมฺมาสมฺพุทฺธา,
เตปี ภควนฺโต ธมฺมณฺเฑว สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา อุปนิสฺสาย
วิหริสฺสนฺติ. ภควาปี ภนฺเต เอตฺรหิ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
ธมฺมณฺเฑว สกฺกตฺวา ครุํกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหฺรตฺตฺติ. อิทมวโจ
พุรหฺมา สหฺมปติ อิํ วตฺวา อถาปรี เอตทวโจ

^๑ ฉ., เท. สมฺมิณฺชเยย

^๒ ฉ., เท. ครุํ กตฺวา

“เย จ อตีตา สมพุทฺธา เย จ พุทฺธา อนาคตา
 โย เจตฺรหิ สมพุทฺโธ พหุณฺ^๑ โสกนาสนโน
 สพุเพ สทฺธมฺมครุโน วิหรีสุ^๒ วิหรนฺติ จ
 อถาปี วิหรีสนฺติ เอสา พุทฺธาน ฐมฺมตา
 ตสฺมา หิ อตฺตกาเมน มหตฺตมภิกงฺขตา
 สทฺธมโม ครุภาตพุโธ สํ พุทฺธาน สาสนนฺติ.

๓. พุรหมเทวสุตฺตํ

[๑๗๔] เอวฺมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ
 วิหริติ เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. เตเน โข ปน
 สมเยเน อญฺญตริสฺสา พุราหมณียา พุรหมเทโว นาม ปุตุโต
 ภควโต สนฺติเก [“] อนคาริยํ ปพฺพชิตो โหติ.

อถ โข อายสฺมา พุรหมเทโว เอโก วูปกฏฺโจะ
 อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิริสฺเสว ยสฺสสตฺถาย
 กุลปุตุตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทฺหนฺตฺตรํ
 พุรหมจิริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเ ว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, “ชีณฺา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรหมจิริยํ, กตํ
 กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาตฺติ อพฺภณฺณาสิ. อญฺญตโร จ
 ปนายสฺมา พุรหมเทโว อรหฺตํ อโหสิ.

อถ โข อายสฺมา พุรหมเทโว ปุพฺพพณฺ्हสมยํ นีวาเสตฺวา
 ปตฺตจีวรมาทาย สาวตฺถิยํ^๔ ปิณฑาย ปาวิสิ, สาวตฺถิยํ สปทานํ

^๑ ฉ., เท. พหุณ

^๓ ฉ., เท., อ. อคารสฺมา

^๒ ฉ., เท. วิหรีสุ

^๔ ฉ., เท. สาวตฺถิ

ปิณฑาย จรฺมาน, เยน สกฺมาตุ นิเวสนํ, เตนุสสงฺกมิ.
 เตน ไช ปน สมฺเยน อายสฺมโต พุทฺหมทวสฺส มาตา
 พุราหฺมณิ พุทฺหมโน อาหุติํ นิจุจํ ปคฺคณฺหาติ. อถ ไช
 พุทฺหมโน สหฺมปติสฺส เอตทโหสิ “อัย ไช อายสฺมโต
 พุทฺหมทวสฺส มาตา พุราหฺมณิ พุทฺหมโน อาหุติํ นิจุจํ
 ปคฺคณฺหาติ, ยนฺนุนาหํ ตํ อุปสงฺกมิตฺวา สํเวเชยฺยนฺติ.

อถ ไช พุทฺหฺมา สหฺมปติ เสยฺยถาปี นาม พลฺวา
 ปุริโส สมฺมิณฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย ปสาริตํ วา พาหํ
 สมฺมิณฺชเชยฺย,^๑ เอวเมว พุทฺหมโลเก อนฺตรหิโต อายสฺมโต
 พุทฺหมทวสฺส มาตุ นิเวสเน ปาตุรโหสิ. อถ ไช พุทฺหฺมา
 สหฺมปติ เวหาสณฺจิตो^๒ อายสฺมโต พุทฺหมทวสฺส มาตริ
 พุราหฺมณิ คาถาหิ^๓ อชฺฌภาสิ

“ทฺูเร อิตฺโต พุราหฺมณิ พุทฺหมโลเก
 ยสฺสาหุติํ ปคฺคณฺหาสิ นิจุจํ
 เนตาทิสฺส พุราหฺมณิ พุทฺหมภฺกฺโข
 กี ชปฺปสิ พุทฺหมปถํ อชานํ^๔
 เอโส หิ เต พุราหฺมณิ พุทฺหมเทโว
 นิรฺูปริโก อติเทวปตฺโต
 อภิณฺจโน ภิกฺขุ อนฺนญโปสิ^๕
 โย เต โส ปิณฑาย ฆรํ ปวิญฺโจ

^๑ ฉ., เท. สมฺมิณฺชเชยฺย, เอวฺมุปริปี.

^๒ ฉ., เท. เวหาสํ จิตฺโต

^๓ ฉ., เท. คาถาย

^๔ ส., อ. อชานนฺตี

^๕ ฉ., เท. อนฺนญโปสิ

อาหุณโย เวทญุ ภาวิตตโต
 นราน เทวาน จ ทกขิณญโย
 พาทิตวา ปาปานิ อญฺพลิโต
 ฆาเสสนํ อิริยติ สัตติญฺโต
 น ตสฺส ปจฺฉา น ปุรตฺถมตฺถิ
 สนฺโต วิชฺฐโม อนิฆเณ นิราโส
 นิภิตฺตตทณฺโฑ ตสฺสทวารสฺสุ
 โส ตยาหุติ ญญชฺชตุ อคฺคปิณฺฑํ
 วิเสณิญฺโต อฺปสฺนตจิตฺโต
 นาโคว ทนฺโต จรติ อนนฺโช
 ภิกขุ สฺสโล สฺวิมฺตจิตฺโต
 โส ตยาหุติ ญญชฺชตุ อคฺคปิณฺฑํ
 ตสฺมี ปสฺสนา อวิกมฺปมานา
 ปติฏฺฐเปหิ ทกขิณํ ทกขิณญเย
 กโรหิ ปุณฺณํ สุขมยติกํ
 ทิสฺวา มฺหิ พุราหฺมณิ โอมติณฺณ^๑
 ตสฺมี ปสฺสนา อวิกมฺปมานา
 ปติฏฺฐเปหิ^๒ ทกขิณํ ทกขิณญเย
 อกาสิ ปุณฺณํ สุขมยติกํ
 ทิสฺวา มฺหิ พุราหฺมณิ โอมติณฺณนฺติ.

^๑ ฉ., เท., อ. โอมติณฺณนฺติ^๒ ฉ., เท., อ. ปติฏฺฐเปสิ

๔. พกพรมสูตร^๑

[๑๗๕] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตถียํ
 วิหรติ เขตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. เตเน โข ปน
 สมเยน พกสฺส พรมฺโณ เอวรูปํ ปาปกํ ทิฏฺฐิคตํ อุปปนฺนํ
 โหติ “อิทํ นิจฺจํ, อิทํ ฐวํ, อิทํ สสฺสตํ, อิทํ เกวลํ,
 อิทํ อจวนธมฺมํ, อิทํ หิ น ชายติ น ชียยติ น มียยติ น
 จวติ น อุปปชฺชติ, อิโต จ ปนญญํ อุตฺตรี^๒ นิสฺสรณํ นตฺถิติ.

อถ โข ภควา พกสฺส พรมฺโณ เจตสา
 เจโตปริวิตกุกมณฺเฑาย เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส
 สมฺมิณฺชิตํ วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสาริตํ วา พาทํ
 สมฺมิณฺชเยยฺย, เอวเมว เขตวเน อนฺตรหิโต ตสฺมี พรมฺโลกे
 ปาตุโรหสิ. อทฺทสา โข พโก พรมฺมา ภควนฺตํ ทูโรโต
 อาคจฺจนฺตํ ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทวโจ “เอहि โข มาริส,
 สุวาคตํ เต มาริส, จิรสฺสํ โข มาริส อิมํ ปริยายมกาสิ,
 ยทิทํ อิธาคมนาย, อิทํ หิ มาริส นิจฺจํ, อิทํ ฐวํ, อิทํ
 สสฺสตํ, อิทํ เกวลํ, อิทํ อจวนธมฺมํ, อิทญฺหิ น ชายติ
 น ชียยติ น มียยติ น จวติ น อุปปชฺชติ, อิโต จ
 ปนญญํ อุตฺตรี^๒ นิสฺสรณํ นตฺถิติ.

เอวํ วุตฺเต, ภควา พกํ พรมฺมานํ เอตทวโจ
 “อวิชฺชาคโต วต โภ พโก พรมฺมา, อวิชฺชาคโต วต โภ
 พโก พรมฺมา, ยตฺร หิ นาม อนิจฺจเยว สมานํ ‘นิจฺจนฺติ
 วกฺขติ, อฐวเยว สมานํ ‘ฐวนฺติ วกฺขติ, อสสฺสตํเยว สมานํ

^๑ สฺยา. พกสูตร

^๒ ฉ., เท. อุตฺตริ, เอวมฺปริปิ.

‘สสฺสตนฺติ วกฺขติ, อเกวลํเยว สมานํ ‘เกพลนฺติ วกฺขติ,
จวนธมฺมํเยว สมานํ ‘อจวนธมฺมนฺติ วกฺขติ, ยตฺถ จ ปน
ชายติ จ ชียยติ จ มียยติ จ จวติ จ อุปปชฺชติ จ
ตํ” ตถา วกฺขติ, อิํ หิ น ชายติ น ชียยติ น มียยติ
น จวติ น อุปปชฺชติ” สนฺตญฺจ ปนญญํ อุตฺตริ นิสฺสรณํ
“นตฺถญญํ อุตฺตริ นิสฺสรณนฺติ วกฺขติติ.

“ทฺวา สตฺตติ โคตม ปุณฺณกมฺมา

วสวตฺติโน ชาติชฺร อตีตา

อยมฺนฺติมา เวทฺฐ พุรหมฺปปตฺติ

อสมฺมาภิชปฺนติ ชนา อนเภาติ.

“อุปปี หิ เอตํ น หิ ทิฆมฺมายุ”

ยํ ตฺวํ พก มณฺณสิ ทิฆมฺมายุ

สํ สหสฺसान นีรพฺพุทฺธานํ

อายุํ ปชานามิ ตฺวาทํ พุรหฺเมติ.

“อนนฺตทสฺสี ภควาหฺมสฺมิ

ชาติชฺร โสภมฺปาติวตฺโต

กี เม ปุราณํ วต สึลวตฺตํ

อาจิกฺขเมตํ ยมํ วิชฌเภาติ.

“ยํ ตฺวํ อปาเยสิ พฺหุ มนุสฺเส

ปิปาสิเต ฆมฺมนิ สมฺปเรเต

^๑ ฉ., เท., อ. ตํ จ

^๒ ฉ., เท., อ. อิตฺสหาโท น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท., อ. ทิฆมฺมายุ

ตนฺเต ปุราณํ วต สीलวตฺตํ
 สุตตปฺปพฺพุทฺโธ อนุสฺสวามิ.
 “ยํ เอณิกุลสฺมี ชนตํ” คหิตํ
 อโมจยํ คยฺหํ นียมานํ
 ตนฺเต ปุราณํ วต สीलวตฺตํ
 สุตตปฺปพฺพุทฺโธ อนุสฺสวามิ
 กงฺคาย สิตสฺมี คหิตนารํ
 ลุทฺเชน นาเคน มนุสฺสกมฺปา^๒
 อโมจยิตถ^๓ พลสา ปสฺยห
 ตนฺเต ปุราณํ วต สीलวตฺตํ
 สุตตปฺปพฺพุทฺโธ อนุสฺสวามิ
 กปฺโป จ เต ปฏฺจโร^๔ อโหสี
 สมฺพทฺธิวตฺตํ^๕ วตินํ อมณฺเฑ
 ตนฺเต ปุราณํ วต สीलวตฺตํ
 สุตตปฺปพฺพุทฺโธ อนุสฺสวามิ^๖
 อทฺธา ปชานาสิ มเมตมายํ
 อณฺเฎปิ ชานาสิ ตถา หิ พุทฺโธ
 ตถา หิ ตฺยายํ ชลิตานุกาโว
 โอภาสยํ ติฏฺฐติ พุรหมฺโลกนฺติ.

^๑ ฉ., เท., อ. ชน คหิตํ

^๓ ฉ., เท., อ. ปโมจยิตถ

^๕ ฉ., เท. สมฺพทฺธิวตฺตํ

^๒ ฉ., เท., อ. มนุสฺสกมฺปา

^๔ ฉ., เท. พทฺธวโร

^๖ ฉ., เท. อิตฺติสทฺโท ทิสฺสติ.

๕. อณฺณตรพุทฺธมฺมสุตฺตํ^๑

[๑๗๖] เอวเม^๒ สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ
วิหริติ เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. เตน โข ปน
สมเยน อณฺณตรสฺส พุทฺธมฺโน เอวรูป ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อุปฺปนฺนํ
โหติ “นตฺถิ โส สมเณ วา พุทฺธมฺเณ วา โย อิท
อาคจฺเจยยาติ.

อถ โข ภควา ตสฺส พุทฺธมฺโน เจตสา
เจโตปริวิตกฺกมณฺเวยย เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส ๕เปย
ตสฺมี พุทฺธมโลเก ปาตุรโหสิ. อถ โข ภควา ตสฺส พุทฺธมฺโน
อุปริเวหาสํ ปลฺลงฺเกน นิสิตฺติ เตโชธาตุํ สมาปชฺชิตฺวา.

อถ โข อายสฺมโต มหาโมคฺคัลลานสฺส เอตทโหสิ
“กหํ ญ โข ภควา เอตฺรหิ วิหริตฺติ. อทฺทสา โข อายสฺมา
มหาโมคฺคัลลาโน ภควนฺตํ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺเชน
อติกฺกนฺตมานุสเณน ตสฺส พุทฺธมฺโน อุปริเวหาสํ ปลฺลงฺเกน
นิสินฺนํ เตโชธาตุํ สมาปนฺนํ, ทิสฺวาน, เสยฺยถาปิ นาม
พลวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตฺตํ วา พาทํ ปสาเรยฺย, ปสริตฺตํ วา
พาทํ สมฺมิณฺชเยย, เอวเมว เชตวนเ อนฺตรหิโต ตสฺมี
พุทฺธมโลเก ปาตุรโหสิ. อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน
ปุรตฺถิมํ ทิสํ นิสฺสาย ตสฺส พุทฺธมฺโน อุปริเวหาสํ
ปลฺลงฺเกน นิสิตฺติ เตโชธาตุํ สมาปชฺชิตฺวา นิจตฺรํ” ภควโต.

อถ โข อายสฺมโต มหากสฺสปสฺส เอตทโหสิ “กหํ ญ โข
ภควา เอตฺรหิ วิหริตฺติ. อทฺทสา โข อายสฺมา มหากสฺสโป

^๑ สฺยา. อปฺราทิจฺจุสฺสจฺจ

^๒ ฉ.,เท. สวตฺถินิทานํ

^๓ ฉ.,เท.,อิ. นิจตฺรํ, เอวเมวปฺริ.

ภควันต์ ทิพเพณ จกขุณา ๔เปย ทิสวาน เสยยถาปี นาม
พลวา ปุริโส ๔เปย เอวเมว เขตวเน อนฺตรหิโต ตสฺมี
พรหมโลก ปาตุโรหสิ. อถ โข อายสฺมา มหากสฺสโป ทกฺขิณ
ทิสํ นิสฺสาย ตสฺส พรหมโน อฺปรเวหาสํ ปลลฺงเกน นิสฺสิ
เตโชธาตุํ สมาปชฺชิตฺวา นิจฺตรกํ ภควโต.

อถ โข อายสฺมโต มหากปฺปิณสฺส เอตทโหสิ “กหํ
นุ โข ภควา เอตฺรหิ วิหฺรตีติ. อทฺทสา” โข อายสฺมา
มหากปฺปิโน ภควันต์ ทิพเพณ จกขุณา ๔เปย เตโชธาตุํ
สมาปณฺณํ, ทิสวาน, เสยยถาปี นาม พลวา ปุริโส ๔เปย
เอวเมว เขตวเน อนฺตรหิโต ตสฺมี พรหมโลก ปาตุโรหสิ.
อถ โข อายสฺมา มหากปฺปิโน ปจฺฉิมํ ทิสํ นิสฺสาย ตสฺส
พรหมโน อฺปรเวหาสํ ปลลฺงเกน นิสฺสิ เตโชธาตุํ สมาปชฺชิตฺวา
นิจฺตรกํ ภควโต.

อถ โข อายสฺมโต อนฺรทฺทสฺส เอตทโหสิ “กหํ
นุ โข ภควา เอตฺรหิ วิหฺรตีติ. อทฺทสา โข อายสฺมา
อนฺรทฺทโส ๔เปย เตโชธาตุํ สมาปณฺณํ, ทิสวาน, เสยยถาปี นาม
พลวา ปุริโส ๔เปย ตสฺมี พรหมโลก ปาตุโรหสิ. อถ โข
อายสฺมา อนฺรทฺทโส อุตฺตรํ ทิสํ นิสฺสาย ตสฺส พรหมโน
อฺปรเวหาสํ ปลลฺงเกน นิสฺสิ เตโชธาตุํ สมาปชฺชิตฺวา นิจฺตรกํ
ภควโต.

อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลฺลโน [๒] พรหมานํ
คากาย อชฺฌภาสิ

^๑ สฺยา. อถ โข อ. อถ ตํ

^๒ น., เท., อ. ตํ

“อชชปิ เต ฮาโส สห ทิฏฐิ ยา เต ทิฏฐิ ปุเร อหุ
ปสฺสสิ วีตฺตตตตํ พุรหมโลเก ปฺรายนนฺติ.”

“น เม มาริส สห ทิฏฐิ ยา เม ทิฏฐิ ปุเร อหุ
ปสฺสสํ วิตฺตตตตํ พุรหมโลเก ปฺรายนํ”

สฺวหํ อชช กถิ วชช อหํ นิจฺจิมฺหิ สสฺสโตติ.

อถ โข ภควา ตํ พุรหมานํ สํเวชตฺวา, เสยฺยถาปิ
นาม พลฺวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตํ วา พหํ ปสาเรยฺย,
ปสฺสริตํ วา พหํ สมฺมิณฺชยฺย, เอวเมว ตสฺมี พุรหมโลเก
อนฺตรหิโต เขตฺวเน ปาตุโรหสิ. อถ โข โส พุรหมมา อณฺณตฺร
พุรหมปาริสชชํ อามนฺเตสิ “เอหิ ตฺวํ มาริส, เยนายสฺมา
มหาโมคคัลลาโน, เตนุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตํ
มหาโมคคัลลานํ เอวํ วเทหิ “อตฺถิ นุ โข มาริส
โมคคัลลาน, อณฺณเปปิ ตสฺส ภควโต สวากา เอวํหิทฺธิกา
เอวํหานุภาว, เสยฺยถาปิ นาม^๒ ภวํ โมคคัลลาโน กสฺสโป
กปฺปิโน อนฺรุทฺโตติ. “เอวํ มาริสตฺติ โข โส พุรหมปาริสชช
ตสฺส พุรหมโน ปฏิสสฺสนิตฺวา” [๔] เสยฺยถาปิ นาม
พลฺวา ปุริโส ๕เปยฺย เอวเมว ตสฺมี พุรหมโลเก อนฺตรหิโต
อายสฺมโต มหาโมคคัลลานสฺส ปุโรโต ปาตุโรหสิ.

^๑ ฉ., เท., อ. ปสฺสสํ

^๒ ฉ., เท., อ. นามสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท., อ. ปฏิสสฺสนิตฺวา

^๔ ฉ., เท., อ. เยนายสฺมา มหาโมคคัลลาโน, เตนุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตํ
มหาโมคคัลลานํ เอตทวโจ “อตฺถิ นุ โข มาริส โมคคัลลาน อณฺณเปปิ ตสฺส ภควโต
สวากา เอวํหิทฺธิกา เอวํหานุภาว, เสยฺยถาปิ ภวํ โมคคัลลาโน กสฺสโป อนฺรุทฺโตติ

อถ โข โส พุทธมปาริสสชชช อายสมนตัม มหาโมคคัลลนํ
อภิวาทเตตวา เอกมณตัม อฏฐาสี. เอกมณตัม จิตโต โส
พุทฺธมปาริสสชชช อายสมนตัม มหาโมคคัลลนํ เอตทวโจ “อตฺถิ นุ
มาริส ะเปยฺย อนฺนุรทฺโธติ.

อถ โข อายสฺมา มหาโมคคัลลนโน [*] พุทธมปาริสสชช
คากาย อชฺฌภาสิ

“เตวิชฺชา อิทธิปตฺตา จ เจโตปริยายโกวิทา

ชีณาสวา อรหนโต พหุ พุทฺธสฺส สวากาติ.

อถ โข โส พุทธมปาริสสชชช อายสมโต มหาโมคคัลลนสฺส
ภาสิตํ อภินนฺทิตวา อนฺนโมทิตวา, เยน โส พุทฺธมา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตวา ตํ พุทฺธมานํ เอตทวโจ “อายสฺมา มาริส
มหาโมคคัลลนโน เอวมาห

“เตวิชฺชา อิทธิปตฺตา จ เจโตปริยายโกวิทา

ชีณาสวา อรหนโต พหุ พุทฺธสฺส สวากาติ.

อิทมวโจ โส พุทธมปาริสสชชช อตฺตมโน จ โส
พุทฺธมา ตสฺส พุทธมปาริสสชชช ภาสิตํ อภินนฺทิต.

๒. พุทธมโหโลกสุตตัม^๒

[๑๗๗] สวตฺถึณินทนน. เตน โข ปน สมเยน ภควา
ทิวาวหารคโต โหติ ปฏิสลฺลีโน. อถ โข สุพุทฺธมา จ
ปจฺเจกพุทฺธมา สุตฺถาวาโส จ ปจฺเจกพุทฺธมา, เยน ภควา,
เตนฺอุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตวา ปจฺเจกํ ทวารพาทํ อุปนึสฺสาเย อฏฺฐจฺจุ.

* ฉ., เท., อ. ตํ

^๒ สฺยา. ปมาทสุตตัม

อถ โข สุพุรหฺมา ปจฺเจกพุรหฺมา สุทฺธาวาสํ
 ปจฺเจกพุรหฺมานํ เอตทโวจ “อกาโล โข ตาว มาริส
 ภควนฺตํ ปยิริปาสิตุํ ทิวาวิหารคโต ภควา ปฏิสลฺลีโน จ, อมฺ” จ
 พุรหมโลโก อิทฺธเ จเว ฝิโต จ พุรหฺมา จ; ตตฺถ ปมาทวิหาริ
 วิหริติ. อายาม มาริส เยน โส พุรหมโลโก, เตนุปสงฺกมิสฺสาม;
 อุปสงฺกมิตฺวา ตํ พุรหฺมานํ สํเวชเยยฺยามาติ. “เอวํ มาริสาติ โข
 สุทฺธาวาสो ปจฺเจกพุรหฺมา สุพุรหฺมโน ปจฺเจกพุรหฺมโน ปจฺจสฺโสสิ.

อถ โข สุพุรหฺมา ปจฺเจกพุรหฺมา สุทฺธาวาสो จ
 ปจฺเจกพุรหฺมา, เสยฺยถาปี นาม พลวา ปุริโส ๕เปยฺ เอวเมว
 ภควโต ปุโรโต อนฺตรหิตา ตสฺมี พุรหมโลเก” ปาตฺรเหสฺสุ.
 อทฺทสา โข โส พุรหฺมา เต พุรหฺมานो ทูโรโตว อาคจฺจนฺเต,
 ทิสฺวาน เต พุรหฺมานो เอตทโวจ “หนนฺท กุโต นฺ ตุมฺเห
 มาริสา อาคจฺจถาติ. อถ” โข “มยํ มาริส อาคจฺจนาม ตสฺส
 ภควโต อรหโต สมฺมาสมพุทฺธสฺส สนฺติกา,^๑ คจฺฉสิ” ปน ตวํ
 มาริส ตสฺส ภควโต อุปฏฺฐานํ อรหโต สมฺมาสมพุทฺธสฺสาติ.

เอวํ วุตฺเต,^๒ โข โส พุรหฺมา ตํ วจฺนํ อนนฺทวาเสนฺโต
 สหสฺสทฺขตฺตํ อตฺตานํ อภินิมฺมินฺตฺวา สุพุรหฺมานํ ปจฺเจกพุรหฺมานํ
 เอตทโวจ “ปสฺสสิ เม โน ตวํ มาริส เอวรูปํ อิทฺธานุภาวนฺติ.
 “ปสฺสามิ โข” ตฺยาคํ มาริส เอวรูปํ อิทฺธานุภาวนฺติ. “โส
 ขฺวาคํ มาริส เอวํมหิทฺธิโก เอวํมหานุภาโว กสฺส อญฺญสฺส
 สมณสฺส วา พุรหฺมณสฺส วา อุปฏฺฐานํ คมิสฺสามีติ.

^๑ ฉ., เท., อ. อสุโก

^๒ ฉ., เท. อาคตา โข มยํ มาริส อมฺ

^๓ ฉ., เท. คจฺเจยฺยาสิ

^๔ อ. โน

^๕ อ. โลเก

^๖ ฉ., เท. สนฺติกา อรหโต

^๗ ฉ., เท. เอวํ วุตฺโต

อถ โข สุพุรฺรหฺมา ปจฺจเจกพุรฺรหฺมา ทุวิสทสฺสทฺขตฺตํ
 อตฺตาทนํ อภินิมฺมิตฺวา [^๑] พุรฺรหฺมานํ เอตทโวจ “ปสฺสสิ เม
 โน ตวํ มาริส เอวรूपํ ตํ อิทฺธานุภาวนติ. “ปสฺสามิ โข ตฺยาหํ
 มาริส เอวรूपํ อิทฺธานุภาวนติ. “ตฺยา จ โข มาริส มยา จ
 เสวว ภควา มหิทฺธิกตโร เจว มหानุภาโว จ อากฺขณฺเอยาสิ”^๒
 ตวํ มาริส ทสฺส ภควโต อุปฺภูจฺฉนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาติ.

อถ โข โส พุรฺรหฺมา สุพุรฺรหฺมานํ ปจฺจเจกพุรฺรหฺมานํ
 กาถาย อชฺฌภาสิ

“ตโย [^๓] สุปฺปณฺณา จตุโร จ หํสา
 พฺยคฺชีนฺสา ปณฺจสตา จ ฉายิโน
 ตยิทํ วิมานํ ชลเต จ^๔ พุรฺรหฺเม
 โอภาสยํ อุตฺตรสฺสํ ทิสายนติ.
 “กิญฺจาปิ เต ตํ ชลตี^๕ วิมานํ
 โอภาสยํ อุตฺตรสฺสํ ทิสายํ
 รุเป รณํ ทิสฺวา สทา ปเวธิตํ
 ตสฺมา น รุเป รมติ สุมฺโหติ.

อถ โข สุพุรฺรหฺมา จ ปจฺจเจกพุรฺรหฺมา สุทฺทาวาโส จ
 ปจฺจเจกพุรฺรหฺมา ตํ พุรฺรหฺมานํ สํเวเชตฺวา ตตฺถเฏวนฺตรธายีสฺส.
 อคฺมาสิ^๖ จ โส^๖ พุรฺรหฺมา อปเรณ สมเยน ภควโต
 อุปฺภูจฺฉนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาติ.

^๑ ฉ., เท., อ. ตํ

^๓ อ. จ

^๔ ฉ., เท., อ. ชลเต

^๒ ฉ., เท., อ. อคฺขณฺเอยาสิ

^๕ อ. ชลเต ว

^๖ ฉ., เท., อ. อคฺมาสิ จ โย โส

๑. โกกาทิกสูตร^๑

[๑๗๘] สวตถุณินิทาน^๒ เตน โข ปน สมเยน ภควา
ทิวาวิหารคโต โหติ ปฏิสลลีนโน. อถ โข สุพุรพฺพมา จ
ปจฺเจกพุรพฺพมา สุพุทฺธาสาโส จ ปจฺเจกพุรพฺพมา, เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมียสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา ปจฺเจกํ ทวารพาทํ นิสฺสาย อฏฺฐจฺจุ.
อถ โข สุพุรพฺพมา ปจฺเจกพุรพฺพมา โกกาทิกํ ภิกฺขุ อารพฺภ
ภควโต สนฺติเก อิมํ คถํ อภาสี

“อุปฺปเมยฺย ปมฺินนฺโต โภช วิทฺวา วิกปฺปเย
อุปฺปเมยฺย ปมฺายินํ นิสฺสตนฺตํ” มณฺเณ ปุณฺณชนฺนติ.

๒. กตโมรคติสฺสกสูตร^๓

[๑๗๙] สวตถุณินิทาน^๔ เตน โข ปน สมเยน ภควา
ทิวาวิหารคโต โหติ ปฏิสลลีนโน. อถ โข สุพุรพฺพมา จ
ปจฺเจกพุรพฺพมา สุพุทฺธาสาโส จ ปจฺเจกพุรพฺพมา, เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมียสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา ปจฺเจกํ ทวารพาทํ นิสฺสาย อฏฺฐจฺจุ.
อถ โข สุพุทฺธาสาโส ปจฺเจกพุรพฺพมา กตโมรคติสฺสกํ^๕ ภิกฺขุ
อารพฺภ ภควโต สนฺติเก อิมํ คถํ อภาสี

“อุปฺปเมยฺย ปมฺินนฺโต โภช วิทฺวา วิกปฺปเย
อุปฺปเมยฺย ปมฺายินํ นิสฺสตนฺตํ มณฺเณ อภิสฺสวณฺติ.

^๑ สฺยา. ปจฺมโกกาทิกสูตรํ

^๒ ฉ., เท. นินฺตํ ตํ อ. นินฺตํ

^๓ อ. สวตถุ.

^๔ สฺยา. สวตถุณิ. อ. สวตถุ.

^๕ สฺยา. ติสฺสสูตรํ

^๖ ฉ., เท., อ. กตโมรคติสฺสกํ

๕. ตุกุพฺรหฺมสฺสํ

[๑๘๐] สาวตถีนีทานํ. เตน โข ปน สมเยน โกกาลิโก
ภิกขุ อาพาธโก โหติ ทุกฺขิโต พาพฺพหคฺฉิลาโน. อถ โข
ตฺถุพฺปจฺเจกพฺพรหฺมา^๒ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ
เกวลกปฺปํ เขตฺตวณํ โอบาเสตฺวา, เยน โกกาลิโก ภิกขุ,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เวหาสํ จิตฺโต โกกาลิกํ ภิกขุํ
เอตทวโจ “ปสาเทหิ โกกาลิก สารีปฺตฺตโมคฺคฺฉลาเนสุ จิตฺตํ
เปสฺสา สารีปฺตฺตโมคฺคฺฉลานาติ.

“โกสิ ตฺวํ อานุโสติ. “อหํ ตุทฺตปจเจกพฺรหฺมาติ.”^๒ “กินฺนุ”^๓
 ตฺวํ อานุโส ภควตา อนาคามี พุยากโต, กถญฺจรหิ^๔ อิธาคโตติ.^๕
 ปสส ยาวณจ เต อิหํ อปรทชนติ.

“ปริสสุส หิ ชาตสุส กุชาวี” ชายเต มุเข
 ยาย นิหฺตติ อตฺตานํ พาโล พุพฺผาสิตํ ภณํ.
 โย นิหฺตติํ ปสฺสติ ตํ วา นิหฺตติ โย ปสฺสียो
 วิจิณาติ มุเขน โส กลี กลินา เตน สุขํ น วิหฺตติ.
 อปฺปมตฺโต^๗ อยํ กลิ โย อกุเขสุ ธนปราชโย
 สพฺพสฺสาปิ สหาปิ อตฺตนา
 อยเมว มหฺนตฺตโร กลิ
 โย สุขเตสฺสุ มนํ ปโทสเย.

๑. ดร.พรหมสัจด์ เท. ดร.พรหมสัจด์ ๒. ดร. ปจเจกพรมหา เท. ดร. ปจเจกพรมหา

^๓ จ.,ท.,อ. นนทบุรี ^๔ จ.,ท.,อ. อ่างทอง

๕ จ.,ท.,อ. อิติสทโท น ทิสสติ. ๖ จ.,ท.,อ. กจารย์

๗ จ.,เท.,อิ. อปปมตตโก

ตติยมปิ ไช โภกาลีโก ภิกขุ ภควนตัม เอตทโวจ ๔เปย
อิจฺฉานํ วสํ คตฺตาติ. ตติยมปิ ไช ภควา โภกาลีโก ภิกขุ
เอตทโวจ ๔เปย เปสลา สาริปุตฺตโมคฺคัลลานาติ.

อถ ไช โภกาลีโก ภิกขุ อุฏฺฐายาสนา ภควนตัม
อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปฏฺกามิ. อจิริปฏฺกนฺตสฺส จ
โภกาลีโกสฺส ภิกขุโน สาสปมตฺติหิ ปิพฺภาหิ สพฺโพ กาโย
ผุฏฺโজ อโหสิ, สาสปมตฺติโย หุตฺวา มุคฺคมตฺติโย อเหสฺสุ,
มุคฺคมตฺติโย หุตฺวา กพฺปายมตฺติโย^๑ อเหสฺสุ, กพฺปายมตฺติโย^๑ หุตฺวา
โกลฺลจิมตฺติโย อเหสฺสุ, โกลฺลจิมตฺติโย หุตฺวา โกลฺมตฺติโย อเหสฺสุ,
โกลฺมตฺติโย หุตฺวา อามลฺกมตฺติโย อเหสฺสุ, อามลฺกมตฺติโย
หุตฺวา เวลฺลสลาฏฺกมตฺติโย^๒ อเหสฺสุ, เวลฺลสลาฏฺกมตฺติโย^๒ หุตฺวา
พิลฺลมตฺติโย อเหสฺสุ, พิลฺลมตฺติโย หุตฺวา ปภิชฺชิสฺสุ, ปุพฺพพณฺจ
โลหิตมฺจ ปคฺขริสฺสุ. อถ ไช โภกาลีโก ภิกขุ เตเนว อาพาเชน
กาลมกาสิ. กาลกโต จ โภกาลีโก ภิกขุ ปทุมนิรยํ อุปปชฺชติ
สาริปุตฺตโมคฺคัลลาเนสฺสุ จิตฺตํ อาชมาเตตฺวา.

อถ ไช พุรฺรหฺมา สหฺมปติ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา
อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกป্পํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนตัม อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตัม
อุฏฺฐาสิ. เอกมนฺตัม จิตฺโต ไช พุรฺรหฺมา สหฺมปติ ภควนตัม
เอตทโวจ “โภกาลีโก ภนฺเต ภิกขุ กาลกโต,” กาลกโต จ ภนฺเต
โภกาลีโก ภิกขุ ปทุมนิรยํ อุปปन्नโน สาริปุตฺตโมคฺคัลลาเนสฺสุ จิตฺตํ

^๑ ฉ., เท., อ. กลายมตฺติโย

^๒ ฉ., เท., อ. เวลฺลสลาฏฺกมตฺติโย

^๓ อ. กาลมกาสิ.

อาฆาเตตฺวาติ. อิทมโวจ พุรหฺมา สหฺมปติ, อิทํ วตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเณวฺนตรชาเยตี.

อถ โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ “อิมํ ภิกฺขเว รตฺตี พุรหฺมา สหฺมปติ อภิกฺกนฺตาย
รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปี เชตวนํ โอบาเสตฺวา,
เยนาหํ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
อฏฺฐจาสิ, เอกมฺนฺตํ จิตฺโต โข ภิกฺขเว พุรหฺมา สหฺมปติ มํ
เอตทโวจ โกกาลีโก ฆนฺเต ภิกฺขุ กาลกโต, กาลกโต จ ฆนฺเต
โกกาลีโก ภิกฺขุ ปทุมฺนिरยํ อุปปนฺโน สารีปฺตตโมคฺคฺคฺลลาเนสุ
จิตฺตํ อาฆาเตตฺวาติ. อิทมโวจ ภิกฺขเว พุรหฺมา สหฺมปติ,
อิทํ วตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเณวฺนตรชาเยตี.

เอวํ วุตฺเต, อณฺเวยตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “กั๊วทึฆํ
นุ โข ฆนฺเต ปทุมฺนिरเย อายุปฺปมาณฺนติ. “ทึฆํ โข ภิกฺขุ
ปทุมฺนिरเย อายุปฺปมาณํ ตํ” น สุกฺรํ สงฺขาตุํ “เอตฺตกานิ
วสฺสํ อิติ วา เอตฺตกานิ วสฺสสฺตานิ อิติ วา “เอตฺตกานิ
วสฺสสทฺสฺตานิ อิติ วา “เอตฺตกานิ วสฺสสทฺสทฺสฺตานิ อิติ วาติ.
“สกุภา ปน ฆนฺเต อุปมา” กาทฺถนฺติ.

“สกุภา ภิกฺขุติ ภควา อโวจ “เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ
วีสติขาริโก โกสลโก ติลวาโห, ตโต ปฺริโส วสฺสสทฺสฺส”
วสฺสสทฺสฺส อจฺจเยน เอกเมกํ ติลํ อุทฺทเรยฺย, ขิปปตฺรํ โข
โส ภิกฺขุ วีสติขาริโก โกสลโก ติลวาโห อิมินา อุปกฺกเมน

๑ อ. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

๒ ฉ., เท. อุปม

๓ อ. วสฺสสทฺสฺส

ปริกฺขยํ ปริยาทานํ คจฺเจยฺย, น เตวฺว เอโก อพฺพุโท
 นิริโย, เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ อพฺพุทา นิริยา, เอวเมโก
 นิริพฺพุโท นิริโย, เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ นิริพฺพุทา นิริยา,
 เอวเมโก อพฺโพ นิริโย, เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ อพฺพา นิริยา,
 เอวเมโก อฏฺโฏ นิริโย, เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ อฏฺฐา นิริยา,
 เอวเมโก อหฺโห นิริโย, เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ อหฺหา นิริยา,
 เอวเมโก กุมฺโท นิริโย, เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ กุมฺทา นิริยา,
 เอวเมโก โสคนฺธิโก นิริโย, เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ
 โสคนฺธิกา นิริยา, เอวเมโก อุปฺปลโก^๑ นิริโย, เสยฺยถาปิ
 ภิกฺขุ วีสติ อุปฺปลกา^๒ นิริยา, เอวเมโก ปุณฺฑริโก นิริโย,
 เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ วีสติ ปุณฺฑริกา นิริยา, เอวเมโก
 ปทุโม นิริโย, ปทุม^๓ โข ปน ภิกฺขุ นิริย^๓ โกกาลิโก ภิกฺขุ
 อุปฺปนฺโน สารีปฺตฺตโมคฺคฺคฺลลเนสฺส จิตฺตํ อาฆาเตตฺวาติ. อิทมวโจ
 ภควา, อิทํ วตฺวาน สฺสคโต อถาปรี เอเตทวโจ สตฺถา

“ปริสฺสสฺส หิ ขาตสฺส กุรารี ชายเต มุข
 ยาย ฉินฺทติ อตฺตานํ พาโล ทฺพฺภาสิตํ ภณ
 โย นิหฺนฺทียํ ปสฺสติ ตํ วา นิหฺนฺทติ โย ปสฺสฺสโย
 วิจินาติ มุขเน โส กลี กลินา เตน สฺขํ น วิหฺนฺทติ
 อุปฺปมตฺโต อยํ กลิ โย อกฺเขสฺส ธนปฺราชาโย

สพฺพสฺสสาปิ สหาปิ อตฺตนา
 อยเมว มหฺนตฺตโร กลิ
 โย สฺสคเตสฺส มนํ ปโทสเย.

^๑ ฉ., เท., อ. อุปฺปลนิริโย

^๒ ฉ., เท. อุปฺปลา

^{๓-๓} ฉ., เท. ปทุม ปน ภิกฺขุ นิริเย อ. ปทุมเก ปน ภิกฺขุ นิริเย

สตํ สหสฺसानํ นีรพฺพุทฺธานํ
 ฉตฺตีสฺสติ ปญฺจ จ อพฺพุทฺธานิ
 ยมริเย ครหิ นีรยํ อุเปติ
 วาจํ มนญฺจ ปณฺธิธาย ปาปกนฺติ.

ปัจจโม วคฺโค.

ตสฺสุทฺธานํ

“อายาจันํ คารโว พุทฺธมเทโว
 พโก จ พุทฺธมา อปฺรา จ ทิฏฺฐิ
 ปมาทโกกาลีกติสฺสโก จ
 ตุฑฺฑ จ พุทฺธมา อปโร โกกาลีโกติ.

๒. ทุติยวคฺโค

๑. สนนฺกุมารสุตฺตํ

[๑๘๒] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห
 วิหริติ สปปินีตีเร. อถ โข พุรหฺมา สนนฺกุมารโ อภิกฺกนฺตาย
 รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺป สปปินีตีรี โอภาเสตฺวา,
 เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ จิตฺโต โข พุรหฺมา สนนฺกุมารโ
 ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

“ขตฺติโย เสฏฺโฐ ชเนตฺสมี เย โคตตปฏฺิสาริโน
 วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน โส เสฏฺโฐ เทวมานุเสติ.

อิทมวโจ พุรหฺมา สนนฺกุมารโ, สมนฺนุญโ สตฺถา อโหสิ.
 อถ โข พุรหฺมา สนนฺกุมารโ “สมนฺนุญโ เม สตฺถาติ ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเวนฺตรชายิตฺติ.

๒. เทวทตฺตสุตฺตํ

[๑๘๓] เอวมฺเม^๑ สุตฺ:-^๑ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห
 วิหริติ คิชฺฌกฺกุฏเฐ ปพฺพเต อจิริปฺกนฺเต เทวทตฺเต. อถ
 โข พุรหฺมา สหฺมปฺติ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ
 เกวลกปฺป คิชฺฌกฺกุฏฺ [๒] โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ.

^{๑๑} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ. ^๒ ฉ., เท., อ. ปพฺพตฺ

เอกมนตัม จิตโต โข พุรหมมา สหมปติ เทวทตตัม อารพภ
ภควโต สนตติเก อิมํ คาลํ อภาสิ

ผลํ เว กททลลํ หนุตติ ผลํ เวพฺุ ผลํ นพฺุ
สภกาโร กาปฺุริสํ หนุตติ คพฺุโม อสฺสตรึ ยถาติ.

๓. อนุชกวินทสุตตํ

[๑๘๔] เอกํ สมยํ ภควา มคเชสฺส^๒ วิหริติ อนุชกวินเท.
เตน โข ปน สมเยน ภควา รตฺตตตการตมิสายํ อชฺโฆกาเส
นินฺนโน โหติ. เทโว จ เอกเมกํ ผุสายติ. อถ โข พุรหมมา
สหมปติ อภิกฺกนฺตาย รตฺตติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปิ
อนุชกวินทํ โอภาเสตฺวา, येन ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนตํ อภฺุจาสิ. เอกมนตํ จิตโต
โข พุรหมมา สหมปติ ภควโต สนตติเก อิมา คาลาโย อภาสิ

“เสเวถ ปนฺตานิ สยนาสนานิ”
จเรยฺย สญฺโฆชนวิปฺปโมกฺขา
ส เจ รตฺตี นาธิคจฺเจยฺย ตตฺถ
สงฺฆเม วเส รกฺขิตตฺโต สติมา
กุลา กุลํ ปิณฺฑิกาย จรฺนโต
อินฺทฺริยคฺคตฺโต นิปโก สติมา
เสเวถ ปนฺตานิ สยนาสนานิ
ภยา ปมฺุตฺโต อภเย วิมฺุตฺโต

^๑ อ. เวพฺุ

^๒ ฉ., เท. มคเชสฺส

^๓ ฉ., เท., อ. เสนาสนานิ

ยตถ เภรวา สิริสปา^๑
 วิชฺช สณฺจจติ ธเนติ^๒ เทโว
 อนนฺทการติมิสาย รตฺติยา
 นิสีทิ ตตฺถ ภิกฺขุ วิคตโลมหฺโส
 อิทฺถจ^๓ ชาตุ เม ทิฏฺฐิ นยิทํ อิติหิตฺติหํ
 เอกสฺมี พรหมจริยสฺมี สหสฺสํ มจฺจุหาณิน
 ภีโย ปญฺจสตา เสกฺขา ทสา จ ทสฺสา ทส
 สพฺเพ โสถํ สมากปฺนนา อติรจฺจานคามิน
 อถายํ อิตฺรา ปชา ปุณฺณภาคาติ เม มโน
 สงฺขาตุํ โนปี สกโกมิ มุสสาวาทสฺส โอตุตฺตปฺนติ.^๔

๔. อรุณวตีสุตตัม

[๑๘๕] เอวมุเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ
 วิหรติ ๕เปย ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ.
 “ภทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺสุ. ภควา เอตทโวจ
 “ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว ราชา อโหสิ อรุณวา นาม. รณฺโณ โข ปน
 ภิกฺขเว อรุณวโต อรุณวตี นาม ราชานี อโหสิ. อรุณวตี^๕
 โข ปน ภิกฺขเว ราชานี^๕ สีขี ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 อุปนิสฺสาย วิหาสิ. สีขิสฺส โข ปน ภิกฺขเว ภควโต อรหโต
 สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อภิภูสมฺภวํ นาม สาวกยฺคํ อโหสิ อคฺคยฺคํ
 ภทฺทยฺคํ.^๖

^๑ฉ. สิริสปา

^๒ฉ.,เท.,อิ. อิทิ หิ

^{๓-๕}อิ. อรุณวตียํ ๕เปย ราชานียํ

^๒ฉ.,เท. ธนยติ

^๔อิ. โอตุตฺตเป

^๖ฉ.,เท.,อิ. อคฺคภทฺทยฺคํ.

อถ โข ภิกขเว สีขี ภควา อรหิ สมมาสมพุทโธ
 อภิภุ ภิกขุ อามนฺเตสิ “อายาม พุราหฺมณ, เยน อณฺณตโร
 พุรหมฺโลโก, เตนฺปสงฺกมฺมิตฺตํ; ยาว ภตฺตสฺส กาโล ภวิสสตีติ.
 “เอวํ ภนฺเตติ โข ภิกขเว อภิภุ ภิกขุ สีขิสฺส ภควโต
 อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ปจฺจสฺสสฺสิ. อถ โข ภิกขเว สีขี จ^๑
 ภควา อรหิ สมมาสมพุทโธ อภิภุ จ ภิกขุ, เสยฺยถาปิ นาม
 พลฺวา ปุริโส สมฺมิตฺตํ วา พาหิ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหิ
 สมฺมิตฺตํ, เอวเมว อรุณวติยา ราชธานียา อนฺตรหิตา ตสฺมี
 พุรหมฺโลเก ปาตุรหฺสฺส.

อถ โข ภิกขเว สีขี ภควา อรหิ สมมาสมพุทโธ
 อภิภุ ภิกขุ อามนฺเตสิ “ปฏฺฐิตํ พุราหฺมณ พุรหมฺโน จ
 พุรหมฺปริสํย จ พุรหมฺปาริสฺสชานญจ ฐมฺมี กถาติ. “เอวํ
 ภนฺเตติ โข ภิกขเว อภิภุ ภิกขุ สีขิสฺส ภควโต อรหโต
 สมมาสมพุทฺธสฺส ปฏฺฐิตํ พุรหมฺมานญจ พุรหมฺปริสญจ
 พุรหมฺปาริสฺสช จ ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมากเปสิ
 สมฺมุตเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. ตตฺร สฺสํ ภิกขเว พุรหมฺมา จ
 พุรหมฺปริสํ จ พุรหมฺปาริสฺสชา จ อชฺชฌายนฺติ ขียนฺติ
 วิปาเจนฺติ “อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ, กถญฺหิ นาม
 สตฺถริ สมฺมุขีญฺเต สวโก ฐมฺมํ เทเสสฺสตีติ.

อถ โข ภิกขเว สีขี ภควา อรหิ สมมาสมพุทโธ
 อภิภุ ภิกขุ อามนฺเตสิ “อชฺชฌายนฺติ โข เต พุราหฺมณ
 พุรหมฺมา จ พุรหมฺปริสํ จ พุรหมฺปาริสฺสชา จ “อจฺฉริยํ วต โภ,

^๑ น.,เท.,อ. จสทโท น ทิสฺสติ.

อพฺพุตํ วต โภ กถณฺหิ นาม สตฺถริ สมมุขีภฺวเต สาวโก ฌมฺมํ
เทเสสฺสตีติ เตณฺหิ ตวํ พุราหฺมณ ภิโยโยโส มตฺตตาย พุราหฺมานญจ
พุราหฺมปรีสญจ พุราหฺมปาริสชฺเช จ สํเวเชหีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข
ภิกฺขเว อภิภู ภิกฺขุ สិขิสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมพุทฺธสฺส
ปฏิสสฺสตุวา ทิสฺสมานเนปิ กาเยน ฌมฺมํ เทเสสิ, อทิสฺสมานเนปิ
กาเยน ฌมฺมํ เทเสสิ, ทิสฺสมานเนปิ เหมจฺจิเมน อุปฺพทฺธกาเยน
อทิสฺสมานเนปิ” อุปฺริเมน อุปฺพทฺธกาเยน ฌมฺมํ เทเสสิ,
ทิสฺสมานเนปิ อุปฺริเมน อุปฺพทฺธกาเยน อทิสฺสมานเนปิ” เหมจฺจิเมน
อุปฺพทฺธกาเยน ฌมฺมํ เทเสสิ. ตตฺร สุทํ ภิกฺขเว พุราหฺมา จ
พุราหฺมปรีสา จ พุราหฺมปาริสชฺชา จ อจฺฉริยพฺภุตจิตฺตชฺาตา อหฺเรสุ
“อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺพุตํ วต โภ, สมณฺสส มหิทธิกตา
มหานภฺวตาทิ.

อถ โข ภิกฺขเว” อภิภู ภิกฺขุ สิขี ภควนฺตํ
อรหนฺตํ สมฺมาสมพุทฺธํ เอตทวโจ “อภิชานามิ ขวาทํ ภนฺเต
ภิกฺขุสงฺฆสฺส มชฺเฌ เอวฺวปฺปี” วาจํ ภาสิตา ‘ปโหมิ ขวาทํ
อาวุโส พุราหฺมโลเก จิโต สหสฺสโลเกชาตุ” สเรณ วิญญาเปตฺตุนฺติ.
“เอตสฺส พุราหฺมณ กาโล, เอตสฺส พุราหฺมณ กาโล, ยํ
ตวํ พุราหฺมณ พุราหฺมโลเก จิโต สหสฺสโลเกชาตุ” สเรณ
วิญญาเปยฺยาสีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข ภิกฺขเว อภิภู ภิกฺขุ
สิขิสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมพุทฺธสฺส ปฏิสสฺสตุวา
พุราหฺมโลเก จิโต อีมา คาถาโย อภาสิ

^๑ ฉ., อ. ปิสฺสโท น ทิสฺสตี.

^๒ อ. เอวฺวปฺปี

^๓ ฉ., เท., อ. อยํ ปาโห น ทิสฺสตี.

^๔ ฉ., เท. สหสฺสโลเกชาตุ

“อารพภถ ^๑ นิกกมถ ^๒	ยุณชถ พุทฺธสาสน
ฐนาถ มจฺจุโน เสน	นพาคารว กุณฺชโร
โย อิมสฺมี ฐมฺมวินเย	อปฺปมตฺโต วิหเสสฺสติ ^๓
ปหาย ชาตีสํสาร	ทฺทฺชสฺสนตฺตํ กริสฺสตีติ.

อถ โข ภิกฺขเว สีหิ จ ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 อภิภู จ ภิกฺขุ พุรฺหมานญจ พุรฺหมปริสฺญจ พุรฺหมปาริสฺสชเช จ
 สํเวเชตฺวา เสยฺยถาปี นาม ๗เปยฺย ตสฺมี พุรฺหมโลเก อนฺตรหิตา
 อรุณวติยา ราชธานียา ปาตุรเหสฺสุ. อถ โข ภิกฺขเว สีหิ ภควา
 อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภิกฺขุ อามนฺเตสี “อสฺสตุถ โน ตุมฺहे
 ภิกฺขเว อภิภุสฺส ภิกฺขุโน พุรฺหมโลเก จิตฺตสฺส คาทาโย
 ภาสฺमानสฺสาติ. “อสฺสุมฺหา^๔ โข มยฺ ภนฺเต อภิภุสฺส ภิกฺขุโน
 พุรฺหมโลเก จิตฺตสฺส คาทาโย ภาสฺमानสฺสาติ. “ยถากถํ ปน
 ตุมฺहे ภิกฺขเว อสฺสตุถ อภิภุสฺส ภิกฺขุโน พุรฺหมโลเก จิตฺตสฺส
 คาทาโย ภาสฺमानสฺสาติ. “เอวํ โข มยฺ ภนฺเต อสฺสุมฺหา
 อภิภุสฺส ภิกฺขุโน พุรฺหมโลเก จิตฺตสฺส คาทาโย ภาสฺमानสฺส

“อารพภถ นิกกมถ	ยุณชถ พุทฺธสาสน
ฐนาถ มจฺจุโน เสน	นพาคารว กุณฺชโร
โย อิมสฺมี ฐมฺมวินเย	อปฺปมตฺโต วิหเสสฺสติ
ปหาย ชาตีสํสาร	ทฺทฺชสฺสนตฺตํ กริสฺสตีติ

เอวํ^๕ โข มยฺ ภนฺเต อสฺสุมฺหา อภิภุสฺส ภิกฺขุโน
 พุรฺหมโลเก จิตฺตสฺส คาทาโย ภาสฺमानสฺสาติ. “สาธุ สาธุ

^๑ฉ. อารมฺภถ

^๒เท.,อิ. นิกฺขมถ

^๓ฉ.,เท.,อิ. วิหเสสฺสติ

^๔ฉ.,เท.,อิ. อสฺสุมฺหา

^๕อิ. เอวเมว

ภิกขเว, สารุ โข ตุมहे ภิกขเว อสสุตถ อภิภุสสุ
ภิกขุโน พุรหมโลเก จิตฺตสฺส คากาโย ภาสमानสฺสาติ. อิทมโวจ
ภควา, อตฺตมนา เต ภิกขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุนฺติ.

๕. ปรีนิพพานสูตร

[๑๘๖] เอกิ สมยํ ภควา กุสินารายํ วิหริติ อุปวตฺตเน
มลฺลนํ สาลวเน อนฺตเรน ยมกسالานํ ปรีนิพพานสมเย.
อถ โข ภควา ภิกขุ อามนฺเตสิ “หนฺนททานิ ภิกขเว
อามนฺตยา มิ โว, วยธฺมมา” สงฺขารธา, อปฺปมาเทเน สมฺปาเทธาติ^๑
อยํ ตถาคตสฺส ปจฺจิมา วาจาติ.^๒

อถ โข ภควา ปจฺมชฺฌานํ สมาปชฺชติ, ปจฺมชฺฌานา
วฺฏฺฐหิตฺวา ทุติยชฺฌานํ สมาปชฺชติ, ทุติยชฺฌานา วฺฏฺฐหิตฺวา
ตติยชฺฌานํ สมาปชฺชติ, ตติยชฺฌานา วฺฏฺฐหิตฺวา จตฺตถชฺฌานํ
สมาปชฺชติ, จตฺตถชฺฌานา วฺฏฺฐหิตฺวา อากาสานญฺจายตน์ สมาปชฺชติ,
อากาสานญฺจายตนา วฺฏฺฐหิตฺวา วิญฺญาณญฺจายตน์ สมาปชฺชติ,
วิญฺญาณญฺจายตนา วฺฏฺฐหิตฺวา อากิณฺจณฺญายตน์ สมาปชฺชติ,
อากิณฺจณฺญายตนา วฺฏฺฐหิตฺวา เนวสณฺณานาสณฺญายตน์ สมาปชฺชติ,
เนวสณฺณานาสณฺญายตนา วฺฏฺฐหิตฺวา สณฺญาเวทยิตฺตนิโรธ^๓ สมาปชฺชติ;
สณฺญาเวทยิตฺตนิโรธา วฺฏฺฐหิตฺวา^๔ เนวสณฺณานาสณฺญายตน์ สมาปชฺชติ,
เนวสณฺณานาสณฺญายตนา วฺฏฺฐหิตฺวา อากิณฺจณฺญายตน์ สมาปชฺชติ,
อากิณฺจณฺญายตนา วฺฏฺฐหิตฺวา วิญฺญาณญฺจายตน์ สมาปชฺชติ,

^{๑-๓} อ. อปฺปมาเทเน สมฺปาเทธ, วยธฺมมา สงฺขารธาติ.

^๒ น., เท., อ. อิตฺตสุโท น ทิสฺสติ. ^{๓-๔} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

วิญญานณญายตนา วุฏฺฐหิตฺวา อากาसानญายตน์ สมาปชฺชติ,
อากาसानญายตนา วุฏฺฐหิตฺวา จตฺตถชฺฌานํ สมาปชฺชติ,
จตฺตถชฺฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ตติยชฺฌานํ สมาปชฺชติ, ตติยชฺฌานา
วุฏฺฐหิตฺวา ทุตฺติยชฺฌานํ สมาปชฺชติ, ทุตฺติยชฺฌานา วุฏฺฐหิตฺวา
ปจฺจมชฺฌานํ สมาปชฺชติ, ปจฺจมชฺฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ทุตฺติยชฺฌานํ
สมาปชฺชติ, ทุตฺติยชฺฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ตติยชฺฌานํ สมาปชฺชติ,
ตติยชฺฌานา วุฏฺฐหิตฺวา จตฺตถชฺฌานํ สมาปชฺชติ, จตฺตถชฺฌานา
วุฏฺฐหิตฺวา สมณนตฺร ภควา ปรีนิพฺพายี.

ปรีนิพฺพเต ภควติ, สห ปรีนิพฺพานา พุรหมา สหมปติ
อิมํ คาถํ อภาสี

“สพฺเพว นิกฺขิปปิสฺสนฺติ ภูตา โลเก สมฺมสฺสยํ
ยตถ^๑ เอตาทีโส สตถา โลเก อปฺปปฏิปฺกคฺคโล
ตถาคโต พลปฺปตฺโต สมฺพุทฺโธ ปรีนิพฺพุตฺติ.

ปรีนิพฺพเต ภควติ, สห ปรีนิพฺพานา สกฺโก เทวานมฺินฺโท
อิมํ คาถํ อภาสี

“อนิจฺจา วต สงฺขารา อฺปปาทวยฺธมฺมิโน
อฺปปชฺชิตฺวา นีรชฺฌนฺติ เตสํ วุปฺสโม สุโขติ.

ปรีนิพฺพเต ภควติ, สห ปรีนิพฺพานา อายสฺมา อานนฺโท
อิมํ คาถํ อภาสี

“ตทาสี ยํ ภีสนกํ ตทาสี โลมหฺสนํ
สพฺพาการวรูปเต สมฺพุทฺโธ ปรีนิพฺพุตฺติ.

^๑อิ. ยถา

ปรีนิพฺพุเต ภควติ, สห ปรีนิพฺพานา อายสฺมา อนฺรฺพุทฺโธ
อิมํ คทาโย อภาสิ

“นาหุ อสฺสาสปสฺสาโส จิตฺติตฺตสฺส ตาทิโน
อนนฺโช สนฺติมารพฺภา จกฺขมา ปรีนิพฺพุโต^๑
อสฺสลิเนน จิตฺเตน เวทนี อชฺฌวาสยิ
ปชฺชิตฺตสฺเสว นิพฺพานํ วิโมกฺโข เจตฺโส อหฺมตี.

ทฺธิโย วคฺโค.

ตสฺสอุทฺตมํ

“พฺรหฺมาสนํ เทวทตฺโต อนฺธกวินฺโท อรฺณวตี
ปรีนิพฺพาเนน จ เทสิตํ อิทํ พฺรหฺมปญฺจกํ.

พฺรหฺมสัณฺฑิตฺ^๒ สมตฺตฺ.^๒

“อญฺญตโร” จ พฺรหฺมา จ พฺรหฺมโลโก โกกาลิกญจ
อาพวิญญจ ตฺถ จ พฺรหฺมา โกกาลิกภิกฺข
สนงฺกมาเรณ เทวทตฺตํ อนฺธวินฺทํ อรฺณวตี
ปรีนิพฺพาเนน ปณฺณรสาติ อิทิสํ ปาจกฺกมา ทิสฺสนฺติ.”

^๑ สฺยา. ยํ กาลมกริ มฺนิ

^{๓-๓} ฉ.,เท.,อิ. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^{๒-๒} อิ. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

๗. พุราหุมนลัษฏุค

๑. อรหนตวคโค^๑

๑. ฌณฺขานีสลุต

[๑๘๗] เอวฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห
วิหริติ เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. เตเน โข ปน สมเยน
อญฺญตรสฺส ภารทวาชโคตตสฺส พุราหุมนสฺส ฌณฺขานี นาม
พุราหุมนี อภิปฺปสนฺนา โหติ พุทฺธเจ จ ฌมฺเม จ สงฺฆเ จ.

อถ โข ฌณฺขานี พุราหุมนี ภารทวาชโคตตสฺส
พุราหุมนสฺส ภตฺตํ อุปสํหเรตี อุปกฺกมิตฺวา^๒ ติกฺขตตฺตํ
อุทํ อนุทํ

“นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสชาติ.

เอวํ วุตฺเต, ภารทวาชโคตโต พุราหุมน ฌณฺขานี
พุราหุมนี เอตทวโจ “เอวเมว” ปณายํ วสฺสํ ยสมฺมํ วา
ตสมฺมํ วา ตสฺส มุณฺฑกสฺส สมณสฺส วณฺณํ ภาสติ
อิทานิ ตฺยํ วสฺสํ ตสฺส สตุฏฺโณ วาทำ อารोเปสฺสามีติ.
“น ชฺวาหฺนตํ พุราหุมน ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมฺมรก
สพฺรหฺมเก สสฺสมณพุราหุมนิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย โย
ตสฺส ภควโต วาทำ อารोเปยฺย อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

^๑ เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. อุปกฺขลิตฺวา

^๓ สฺยา., ฉ., เท. เอวเมว

อปิจ ตวํ พุราหฺมณ คจฺจน กนฺตวาปิ ชาเนิสฺสํ^๑.

อถ โข ภารทวาชโคตโต พุราหฺมโณ กุปีโต อนตฺตมโน,
เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ
สมฺโมทิตฺวา, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ^๒ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ
นิสีทิตฺวา. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข ภารทวาชโคตโต พุราหฺมโณ
ภควนฺตํ คายาย อชฺฌภาสิ

“กีสฺสฺส เจตฺวา สุขํ เสติ กีสฺสฺส เจตฺวา น โสจติ
กิสฺสฺสฺส เอกธมฺมสฺส วรํ โรเจสิ โคตมาติ.

“โกธํ เจตฺวา สุขํ เสติ โกธํ เจตฺวา น โสจติ
โกธสฺส วิสมฺมูลสฺส มรฺตฺตคคฺสฺส พุราหฺมณ
วรํ อริยา ปัสสณฺติ ตณฺหิ เจตฺวา น โสจติตฺติ.

เอวํ วุตฺเต, ภารทวาชโคตโต พุราหฺมโณ ภควนฺตํ
เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม,
เสยฺยถาปิ โภ โคตม นิกฺกขชิตํ วา อุกฺกขเชยฺย, ปฏิจฺจนฺนํ วา
วิวเรยฺย, มุพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺกขเยยฺย, อนฺธกาเร วา
เตลปฺชฺชิตํ ฐาเรยฺย ‘จกฺขมฺนโต รูปานิ ทกฺขนฺตํ อเวเมว’
โภตา โคตเมน อนนฺกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต เอสาหํ [^๔]
ภวนฺตํ^๕ โคตมํ สรณํ คจฺจนามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ ลเภยฺยาหํ
โภโต โคตมสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยํ อุปสมฺมปทฺติ.

อลตฺถ โข ภารทวาชโคตโต พุราหฺมโณ ภควโต
สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, อลตฺถ อุปสมฺมปทํ. อจิรฺูปสมฺมปทฺโน โข

^๑ ฉ., เท., อ. วิชาเนิสฺสํ.

^๒ ส., ฉ., เท., อ., ท.ย. สาราณีย, เอวฺมปริปิ.

^๓ ฉ., เท., อ. เอวเมว

^๔ ฉ., เท. ภนฺเต

^๕ ฉ., เท., อ. ภควนฺตํ

ปนายสุมมา ภารทวาชเ เอโก วูปกฏโจ อปฺปมตฺโต อาตapi
 ปหิตตฺโต วิหรนฺโต, น จิรสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา
 สมฺมเทว อการสุมมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทฺหนฺตฺตรํ
 พุรหุณจิริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, “ซีณมา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรหุณจิริยํ, กตํ
 กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ อพฺภณฺณาสิ. อณฺณตโร จ
 ปนายสุมมา^๑ ภารทวาชเ อรหํ อโหสิตี.

๒. อุกโกสสุตฺต^๒

[๑๘๘] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเ วิหรติ เวพฺพเน
 กลนฺทกนิวาเป. อสฺสโสสิ โข อุกโกสภการทวาชเ พุราหุณเ
 “การทวาชโคตฺโต กิร พุราหุณเ สมณสฺส โคตมสฺส สนฺติเก
 อการสุมมา อนคาริยํ ปพฺพชิโตติ กุปีโต อนตฺตมโน, เยน
 ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อสพฺภาหิ
 ผรฺสาหิ วาจาหิ อุกโกสติ ปรีภาสติ.

เอวํ วุตฺเต, ภควา อุกโกสภการทวาชเ พุราหุณเ
 เอตทวโจ “ตํ ก็ มณฺณสิ พุราหุณ, อปี นุ [“] เต
 อาคจฺจนฺติ มิตฺตามจฺจา ฅาติสาโลหิตา อติถิโยติ. “อปฺเปกทา เม
 โภ โคตม อาคจฺจนฺติ มิตฺตามจฺจา ฅาติสาโลหิตา อติถิโยติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ พุราหุณ, อปี นุ เตสํ อนุปฺปเทสิ
 ขาพฺนียํ วา โภขฺนียํ วา สายฺนียํ วาติ.

^๑ อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ สฺยา. อุกโกสสุตฺต

^๓ ฉ., เท., อ. โข

“อปปเภกทา เนสาห์ โภ โคตม อนุปฺปเทมิ ขาทนียํ วา
โภชนียํ วา สายนียํ วาติ. “สเจ [^๑] ปน เต พุราหฺมณ
นปฺปฏิกคณฺหนติ กสฺส ตํ โหตีติ.

“สเจ เต โภ โคตม นปฺปฏิกคณฺหนติ อมฺหากเมว ตํ โหตีติ.

“เอวเมว โข พุราหฺมณ ยํ ตวํ อมฺเห อนุกโกสนฺเต อุกโกสสิ,
อโรเสนเต^๒ โรเสนสิ, อภณฺทณฺเต ภณฺทสิ, ตํ เต มยํ นปฺปฏิกคณฺหาม,
ตเวเวตํ พุราหฺมณ โหติ, ตเวเวตํ พุราหฺมณ โหตีติ.”

“โย โข พุราหฺมณ อุกโกสนฺตํ ปจฺจุกโกสฺติ, โรเสนตํ
ปฏฺวิโรเสติ, ภณฺทณฺตํ ปฏฺวิภณฺทติ, อยํ วุจฺจติ พุราหฺมณ
สมฺภุญฺชติ วีติหฺรติ,^๔ เต มยํ ตยา เนว สมฺภุญฺชาม น
วีติหฺราม, ตเวเวตํ พุราหฺมณ โหติ, ตเวเวตํ พุราหฺมณ โหตีติ.
“ภวนฺตํ โข โคตมํ สราชฺชิกา ปริสา เอวํ ชานาติ “อรหํ สมฺโณ
โคตโมติ, อถ จ ปน ภวํ โคตโม กุชฺฌตีติ.

“อุกโกธสฺส กุโต โภโธ	ทนฺตสฺส สมชีวิโน
สมฺมทณฺเฑา วิมุตฺตสฺส	อุปฺสนฺตสฺส ตาทิโน
ตสฺเสว เตน ปาปิโย	โย กุทฺธํ ปฏฺวิกุชฺฌติ
กุทฺธํ อปฺปฏฺวิกุชฺฌนฺโต	สงฺคามํ เชติ ทุชฺชยํ
อุภินฺนมตฺถํ จรติ	อตฺตโน จ ปฺรสฺส จ
ปรี สงฺกุปิตํ ฅตฺวา	โย สโต อุปฺสมฺมติ
อุภินฺนํ ติกิจฺจนฺตานํ	อตฺตโน จ ปฺรสฺส จ
ชนา มณฺเฑนฺติ พาโลติ	เย ฅมฺมสฺส อโกวิทฺทาติ.

^๑ ฉ., เท., อี. โข

^๒ อี. อโรเสนเต

^๓ ฉ., เท. อิตฺติสฺสโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. อิตฺติสฺสโท ทิสฺสติ.

เอวํ วุตเต, อุกโกสกภารทวาชो พุราหมणे ภควन्तं
 ऐतद्विज “अभिकुण्ठं” गो कोत्म,” अभिकुण्ठं गो कोत्म चपे
 ऐसाहि भवन्तं कोत्मं सर्वं कज्जामि चम्ममज्ज भिक्षुसम्मज्ज,
 लभेय्याहि [๒] गोโต कोत्मस्स सन्दिगे पप्पच्छं, लभेय्यं
 อุปसम्पत्तन्ति.

อลตถ โข อุกโกสกภารทวาชो พุราหมणे ภควโต
 สนฺติเก ปप्พच्छं, อลตถ อุปสम्ปทं. อจฺฐุปสฺมนโน โข
 ปณายสฺมา อุกโกสกภารทวาชो เอโก วูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต
 อาตปปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต, นจิสฺเสว ยสฺสตุถาย กุลปฺตฺตา
 สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปप्พชฺชन्ติ, ตทณฺตตฺร
 พุรฺหมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ชฺชเม สยํ อภินฺญา สจฺฉิกิตฺวา
 อุปสम्ปชฺช วิหาสิ, “ชีณา ชาติ, วุสิตํ พุรฺหมจฺริยํ, กตํ
 กรณียํ, นาปริ อิตฺถตฺตยาติ อพฺภณฺณาสิ. อณฺเวยโร จ
 ปณายสฺมา ภารทวาชो อรหํ อโหสิตี.

๓. อสุรินทกสูตรํ

[๑๘๙] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน
 กลนฺทกนิวาเป. อสฺโสสิ โข อสุรินทกภารทวาชो พุราหมणे
 “ภารทวาชโคตฺโต กิร พุราหมणे สมณสฺส โคत्मสฺส สนฺติเก
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปप्พชฺชิตฺติ, กุปีโต อนตฺตมโน, เยน
 ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควन्ตํ อสพฺภาหิ ผรุสฺสาหิ
 วาจาหิ อุกโกสฺติ ปริภาสตี. เอวํ วุตเต, ภควา ตฺถุนฺหิ อโหสิ.

^{๑-๑} ฉ., เท. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ., เท. ภนฺเต

อถ โข อสุรินทกการทวาชโ พุราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ
“ชิตฺโสสิ สมณ, ชิตฺโสสิ สมณาคี.

“ชยํ เว มณฺณติ พาโล	วาชาย ผรุสํ ภณํ
ชยณฺเจวสฺส ตํ โหติ	ยา ติตฺติกา วิชาณโต
ตสฺเสว เตน ปาปิโย	โย กุทฺธํ ปฏิกุชฺฌติ
กุทฺธํ อปฺปฏิกุชฺฌนโต	สงฺคามํ เซติ ทุชฺชยํ
อุภินฺนมนฺตํ จรติ	อตฺตโน จ ปรสฺส จ
ปรํ สงฺกุปิตํ ฌตฺวา	โย สโต อุปสมฺมติ
อุภินฺนํ ติกิञฺจนฺตานํ	อตฺตโน จ ปรสฺส จ
ชนา มณฺณนฺติ พาโลติ	เย ฐมฺมสฺส อโกวิทฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อสุรินทกการทวาชโ พุราหฺมโณ ภควนฺตํ
เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ยเปฯ
อพฺภณฺณาสี. อณฺณตโร จ ปนายสฺมา การทวาชโ อรหฺตํ อโหสีติ.

๔. พิลงคิกสุตฺต

[๑๙๐] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน
กลนฺทกนิวาเป. อสฺโสสิ โข พิลงคิกการทวาชโ พุราหฺมโณ
“การทวาชโคตฺโต กิร พุราหฺมโณ สมณสฺส โคตมสฺส สนฺติเก
อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตฺติ, กุปีโต อนตฺตมโน, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตฺณฺเหิฏฺโต เอกมนฺตํ อฏฺฐาสี.

อถ โข ภควา พิลงคิกการทวาชสฺส พุราหฺมณสฺส เจตสา
เจโตปริวิตกฺกมณฺณาย พิลงคิกการทวาชโ พุราหฺมณํ คากาย
อชฺฌณฺณาสี

“โย อปฺปทญฺจสฺส นรสฺส ทฺสสติ
สฺสทฺทสฺส โปสสฺส อนนฺคณสฺส
ตเมว พาลํ ปจฺเจติ ปาปํ
สฺขโม รโซ ปฏฺวาทํ ชิตฺโตติ.

เอวํ วุตฺเต, พิลงฺกิกการทฺวาโซ พุราหมโณ ภควนฺตํ
เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ” โภ โคตม,^๑ อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม
ฯเปฯ เอสาหํ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ฅมฺมณฺจ
ภิกฺขุสงฺฆณฺจ, ลเภยยาหํ โภโต โคตมสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺช
ฯเปฯ ตทนฺตตฺรํ พุรฺหมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ฅมฺเม สยํ
อภินฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, ฅีณา ชาติ, วุสฺสิตํ
พุรฺหมจฺริยํ, กตํ กรณียํ, นاپริ อิตฺถตฺตยาติ อพฺภณฺณาสิ.
อณฺณตโร จ ปนายสฺมา การทฺวาโซ อรหฺตํ อโหสีติ.

๕. อหีสกสฺสทฺตํ

[๑๙๑] สาวตฺถินิทานํ. อถ โซ อหีสกการทฺวาโซ
พุราหมโณ, เยน ภควา, เดนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา
สทฺธี สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สารณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ
นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โซ อหีสกการทฺวาโซ พุราหมโณ
ภควนฺตํ เอตทโวจ “อหีสกาหํ โภ โคตม, อหีสกาหํ โภ โคตมาติ.

“ยถา นามํ ตถา จสฺส ลียา โซ ตวํ อหีสโก
โย จ กาเยน วาจาเย มนฺสา จ น หีสติ
สเจ อหีสโก โหติ โย ปริ น วิหีสตีติ.

^๑ ฉ., เท. อิมะ ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อหีสกการทวาทฺโซ พุราหฺมโณ ภควนฺตํ
เอตทวโจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, ๕เปฯ อพฺพณฺณาสี. อณฺณตโร จ
ปนายสฺมา การทวาทฺโซ อรหฺตํ อโหสีติ.

๖. ขฎฐาสุตตํ

[๑๙๒] สาวตถิณิทานํ.^๑ อถ โข ขฎฐากการทวาทฺโซ
พุราหฺมโณ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา
สทฺธิํ สมฺโมทิตฺวา, สมฺโมทนียํ กถํ สารณียํ วิตฺติสारेตฺวา
เอกมณฺตํ นิสีทิตฺวา. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข ขฎฐากการทวาทฺโซ
พุราหฺมโณ ภควนฺตํ คากาย อชฺชณฺณาสี

“อนฺโต ขฎฐา พหิ ขฎฐา	ขฎฺฐาย ขฎฺฐิตา ปชา
ตํ ตํ โคตม ปุจฺฉามิ	โก อิมํ วิชฺชเย ขฎฺฐนฺติ.
“สีเล ปติฏฺฐาย นโร สปณฺโณ	จิตฺตํ ปณฺณณจ ภาวยํ
อาตปปี นิปโก ภิกฺขุ	โส อิมํ วิชฺชเย ขฎฺฐํ
เยสํ ราโค จ โทโส จ	อวิชฺชา จ วิราชิตา
ชีณาสวา อรหฺนฺโต	เตสํ วิชฺชิตา ขฎฐา
ยตฺถ นามณฺจ รูปณฺจ	อเสสํ อุปฺปชฺชติ
ปฏฺฐิณฺรूपสณฺณา จ	เอเตเตสา ^๒ จิตฺตเต ขฎฺฐาติ.

เอวํ วุตฺเต, ขฎฐากการทวาทฺโซ พุราหฺมโณ ภควนฺตํ
เอตทวโจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, ๕เปฯ อณฺณตโร จ ปนายสฺมา
การทวาทฺโซ อรหฺตํ อโหสีติ.

^๑ สี่., ฉ., เท., ทย. สาวตถิณิทาน.

^๒ อ. เอตถ สา

๗. สุตติกสูตร^๑

[๑๙๓] สาวตถีนินทาน^๒.“ อถ โข สุตติกการทวาช
พุราหมโณ, เยน ภควา, เตนุปลงกมิ; อุปสงกมิตวา ภควตา
สทธี สมโมทิ, สมโมทนียํ กถํ สารณียํ วิตัสาเรตวา เอกมนุตํ
นีสิติ. เอกมนุตํ นิสินโน โข สุตติกการทวาช พุราหมโณ
ภควโต สนติเก อิมํ คาคํ อภาสิ

“น พุราหมโณ สุขมตติ โกจิ โลเก สีลวาปี ตโป กรํ
วิชชาจรรณสมปนโน โส สุขมต น อญญา อิตรา ปชาติ.

“พหุมาปี ปลปี ชปปี น ขจจา โหติ พุราหมโณ
อนโต กสมพฺสงฺกิลฺลโ” กุหนา” อุปนีสิตโต

ชตติโย พุราหมโณ เวสฺโส สุกุโท จณฺทาลปุกฺกุโส
อารทฺทวิริโย ปหิตตโต นิจจํ ทพฺพปรกฺกโม

ปปโปติ ปรมํ สทฺธี เหวํ ชานาหิ พุราหมณาติ.

เอวํ วุตเต, สุตติกการทวาช พุราหมโณ ภควนุตํ
เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ยเปย
อญฺญตโร จ ปนายสฺมา การทวาช อรหตํ อโหสีติ.

๘. อคฺคิกสูตร^๓

[๑๙๔] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน
กลนฺทกนิวาเป. เตन โข ปน สมเยน อคฺคิกการทวาชสฺส
พุราหมณสฺส สปปินา ปายาโส^๔ สนฺนิหิตो โหติ “อคฺคิ
ชฺหิสฺสामी, อคฺคิหุตฺตํ ปริจฺจิสฺसामीติ.

^๑ ส.,ฉ.,เท.,ทย. สาวตถีนินทาน.

^๒ ฉ.,เท.,อิ. กสมพฺสงฺกิลฺลโ

^๓ ฉ.,เท.,อิ. กุหนา

^๔ ฉ.,เท. ปายโส

อถ โข ภควา ปุพฺพพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจີวรมาทาย
ราชคหํ ปิณฺฑทาย ปาวีสี, ราชคเห สปทานํ ปิณฺฑทาย จรมาโน,
เยน อคคิกการทฺวาชสฺส พฺราหฺมณสฺส นินฺเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐจาสิ.

อทฺทสา โข อคคิกการทฺวาโห พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ
ปิณฺฑทาย จิตฺ, ทิสฺวาน ภควนฺตํ คาทาย อชฺฌภาสิ

“ตีหิ วิชฺชาหิ สมฺปนฺโน ชาตีมา สุตฺวา พหุ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน โสมนํ ภาณฺเขยฺย ปายสนฺติ.

“พหุปิ ปลปํ ชปป์ น ชจฺจา โหติ พฺราหฺมโณ
อนฺโต กสมฺพุสงฺกสิฏฺฐโ

ปุพฺพเพณินฺวสํ โย เวทิตฺวา สคฺคาปายณฺจ ปสฺสตี

อโถ ชาติกฺขยํ ปตฺโต อภินฺววาสิโต มุนิ

เอตาหิ ตีหิ วิชฺชาหิ เตวฺชโห โหติ พฺราหฺมโณ

วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน โสมนํ ภาณฺเขยฺย ปายสนฺติ.

“ภาณฺชตุ ภวํ [*] โคตโม พฺราหฺมโณ ภวนฺติ.

“คาคาภิกิฉิตฺตํ เม อโฆชเนยฺย

สมฺปสฺสตี พฺราหฺมณฺสส เนส ฐมโม

คาคาภิกิฉิตฺตํ ปนฺทนฺติ พุทฺธา

ฐมเม สตี พฺราหฺมณฺสส วุตฺติ เรสา

อณฺเณน จ เกวลินํ มเหสี

ชีณาสวํ กุกฺกัจฺจุปฺสนฺตํ

อนฺเนน ปาเนน อุปฺภุจฺหสฺส

เขตฺตตฺถหิ ตํ ปุณฺณเปกฺขสฺส โหตีตี.

เอวํ วุตเต, อคคิกการทวาช พุราหุมน ภควนตํ
เอตทวโจ “อภิกกนตํ โภ โคตม, อภิกกนตํ โภ โคตม, ๗เปย
อญจตโร จ ปนายสฺมา การทวาช อรหตํ อโหสิตี.

๕. สุนทริกสุตตํ

[๑๙๕] เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ วิหริติ สุนทริกาย
นทียา ตีเร. เตเน โข ปน สมเยเน สุนทริกการทวาช
พุราหุมน สุนทริกาย นทียา ตีเร อคคิ ชุหติ, อคคิหุตตํ
ปริจจติ. อถ โข สุนทริกการทวาช พุราหุมน อคคิ ชุหิตวา
อคคิหุตตํ ปริจจิตวา อุฏจายาสนา สมนฺตา จตฺตทิสสา
อนวิโลเกสิ “โก นุ โข อิมํ หพฺยเสสํ ภูญเชยยาติ.

อทุกฺสา โข สุนทริกการทวาช พุราหุมน ภควนตํ
อญจตรสฺมี รุกฺขมูเล สสิสํ ปารุตํ นิสินฺนํ, ทิสฺวาน วาเมเน
หตฺถेเน หพฺยเสสํ คเหตฺวา ทกฺขิเณเน หตฺถेเน กมณฺทลฺลํ
คเหตฺวา, เยเน ภควา, เตนุปสงฺกมิ. อถ โข ภควา
สุนทริกการทวาชสฺส พุราหุมนสฺส ปทสทฺเทน สิสํ วิวริ. อถ
โข สุนทริกการทวาช พุราหุมน “มฺนุสฺสํ อयํ ภวํ, มฺนุสฺสํโก
अयं भवन्ति तद्वत्” पुन निवृत्तिदुक्कामो अहोसि. อถ โข
สุนทริกการทวาชสฺส พุราหุมนสฺส เอตทโหสิ “มฺนุสฺสํทปิ ทิ
อิเรกจเจ พุราหุมน ภควนติ, ยนฺนฺนาหํ ตํ” อุปสงฺกमितวา ชาตี
ปฺจเจยยนฺติ. อถ โข สุนทริกการทวาช พุราหุมน, เยเน ภควา,
เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितวา ภควนตํ เอตทวโจ “กัชจโจ ภวन्ति.

๑ อ. ตโต จ

๒ อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

“มา ชาตี ปุจฺฉ จรณณจ ปุจฺฉ
 กฏฺฐา หเว ชายติ ชาตเวโท
 นีจากุลีโนปิ มุนิ ธิติมา
 อาชานีโย โหติ หิรินิเสโส
 สจฺเจน ทนฺโต ทมสา อุเปโต
 เวทนฺตคฺค วุสิตพฺรหฺมจริโย
 ยญฺญปณีโต^๑ ตมฺปวฺหเยถ
 กาเลน โส ชฺหติ ทกฺขิณฺเอยฺยเอติ.^๒
 “อทฺธา สฺยิภูจํ สฺหุตํ มมยิทํ
 ยํ ตาทิสํ เวทคฺคฺมทฺทสํ
 ตมฺหาทิสานํ หิ อทฺสฺสเนน
 อญฺเอย ชโน ภาวชฺติ หพฺยเสสนฺติ.
 “ภาวชฺตุ ภาวํ โคตโม, พฺรหฺมณฺเ ภวนฺติ.
 “คาถาภิกฺคีตํ เม อโฆชเนยฺยํ
 สมฺปสฺสตํ พฺรหฺมณฺเ เนส ฐมฺโม
 คาถาภิกฺคีตํ ปนฺทนฺติ พุทฺธา
 ฐมฺเม สติ พฺรหฺมณฺเ วุตฺติ เรสา
 อญฺเอยน จ เกวลินํ มเหสี
 ขีณาสวํ กุกฺกจฺจวฺปสนฺตํ
 อนฺเนน ปาเนน อุปฏฺฐจฺหสฺสุ
 เขตฺตณฺหิ ตํ ปุณฺณเปกฺขสฺส โหตีติ.

^๑ ฉ. เท. ยญฺเอยปณีโต

^๒ อ. ทกฺขิณฺเอยโย

“อถ กสส จาหิ โม โคตม อิมิ หพฺยเสสํ ทมฺมีติ.
 “น ขวาทนฺตํ” พุราหมณ ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก
 สพุรหมเก สสฺสมณพุราหมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย, ยสฺเสโส
 หพฺยเสโส ภุตฺโต สฺมาปรินามํ คจฺเจยฺย อญฺญตร [๒]
 ตถาคตสฺส วา ตถาคตสวากสฺส วา เตนฺหิ ตฺวํ พุราหมณ
 ตํ หพฺยเสสํ อปฺปริเต” วา จทฺเทหิ อปฺปาณเก วา อุกเก
 โอปฺปิลาเปหิตี.

อถ โข สุนฺทริกการทวาทฺโ ข พุราหมโณ ตํ หพฺยเสสํ
 อปฺปาณเก อุกเก โอปฺปิลาเปสิ. อถ โข โส หพฺยเสโส อุกเก
 ปกฺขิตฺโต วิจฺญายติ^๑ วิภฺจิจฺญายติ^๒ สนฺธูปายติ สมฺปฐูปายติ.
 เสยฺยถาปิ นาม ฝาลो ทิวสสนฺตตฺโต อุกเก ปกฺขิตฺโต วิจฺญายติ
 วิภฺจิจฺญายติ สนฺธูปายติ สมฺปฐูปายติ, เอวเมว โส หพฺยเสโส
 อุกเก ปกฺขิตฺโต วิจฺญายติ วิภฺจิจฺญายติ สนฺธูปายติ สมฺปฐูปายติ.

อถ โข สุนฺทริกการทวาทฺโ ข พุราหมโณ สํวิคฺโค
 โลมหฏฺฐชาโต, เยน ภควา, เตนฺปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา
 เอกมฺนตํ อฏฺฐาสิ.

เอกมฺนตํ จิตํ โข สุนฺทริกการทวาทฺธํ พุราหมณํ ภควา
 คาถาหิ อชฺฌภาสิ

“มา พุราหมณ ทารุสฺมาทหาโน
 สฺพุทฺธี อมณฺเณ ปหิทฺธา หิ เอตํ
 น หิ เตนฺ สฺพุทฺธี กุสลา วทนฺติ
 โย พาหิเรน ปริสฺพุทฺธิมิจฺเจ.

^๑ ฉ., เท., อ. ขวาท

^๓ อ. อปฺปริเต

^๒ ฉ., เท., อ. พุราหมณ

^{๔-๕} ฉ., อ. จิจฺจิจฺญายติ จิจฺจิจฺญายติ, เท. วิจิจฺจิจฺญายติ วิจิจฺจิจฺญายติ.

หิตฺวา อหํ พุราหฺมณ ทารุทาหํ
 อชฺฌตฺตเมว^๑ ชลยามี ไชตี
 นิจฺจคฺคินี นิจฺจสมาทิตฺตโต
 อรหํ อหํ พุรหฺมจริยํ จรามิ.
 มาโน หิ เต พุราหฺมณ ชาริภาโร
 โกโธ ฐโม ภสฺสมนิมฺโมสวชฺชํ
 ชิวหา สุชา หทยํ ไชติจानํ
 อตฺตตา สุทฺถโต ปุริสสฺส ไชติ.
 ฐโม รหฺโท พุราหฺมณ สีสฺสติดฺธโก
 อนาวิโล สพฺภิ สตํ ปสฺสโต
 ยตฺถ หเว เวทคฺุโน สินาตา
 อนลฺลคตฺตาว^๒ ตรนฺติ ปารํ.
 สจฺจํ ฐโม สัมโม พุรหฺมจริยํ
 มชฺฌสฺสิตา พุราหฺมณ พุรหฺมปตฺติ
 สตฺตชฺชฎฺเตสฺสุ นโม กโรหิ
 ตมหํ นรํ ฐมฺมสาริิติ พุรฺมีติ.

เอวํ วุตฺเต, สุนทริกภาวทฺวาไซ พุราหฺมณ ภาควนฺตํ
 เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ โก โคตม, ะเปยฺย อญฺญตโร จ
 ปนายสฺมา ภาวทฺวาไซ อรหตํ อโหสิตี.

^๑ จ.,เท. อชฺฌตฺตเมวชฺชลยามี

^๒ อ. อนลฺลนคตฺตาว

๑๐. พหุธิตรสุตต์^๑

[๑๙๖] เอกิ สมยิ ภควา โกสเลสุ วิหริติ อญญตรสมี
วนสณฺฑเท. เตน โข ปน สมเยน อญญตรสส ภารทวาชโคตตสส
พราหมณสส จตฺททส พลิตฺททา นญฺจา โหนติ.

อถ โข ภารทวาชโคตโต พราหมโณ เต พลิตฺทเท
คเวสนฺโต, येन โส วนสณฺฑโต, เตนุปลงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
อทฺทส^๒ ภควนฺตํ ตสฺมี วนสณฺฑเท นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ อภฺกฺขิตฺวา
อุชฺฐํ กายํ ปณฺธาย ปริมุขํ สตี อุปฺภุจเปตฺวา, ทิสฺวาน, येन
ภควา, เตนุปลงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต สนฺติเก อีมา
คาถาโย อภาสิ

“นห” นฺนิมสฺส สมณสฺส	พลิตฺททา จตฺททส
อชฺชสญฺจี น ทิสฺสนฺติ	เตนายํ สมโณ สฺขี.
นห นฺนิมสฺส สมณสฺส	ติลา เขตตสฺมิ ปาปิกา ^๔
เอกปณฺณา ทฺพณฺณา ^๕ จ	เตนายํ สมโณ สฺขี.
นห นฺนิมสฺส สมณสฺส	ตฺวจจโกฏฺฐสฺมิ มฺลิกา
อุสฺโสฬสฺสทิกาย นจฺจนฺติ	เตนายํ สมโณ สฺขี.
นห นฺนิมสฺส สมณสฺส	สนฺถาโร สตฺตมาสิโก
อุปฺปาทเกหิ ^๖ สญฺจนฺโน	เตนายํ สมโณ สฺขี.
นห นฺนิมสฺส สมณสฺส	วิธฺวา ปฺตฺตธีตโร ^๗
เอกปฺตฺตา ทฺพปฺตฺตา จ	เตนายํ สมโณ สฺขี.

^๑ สย. พหุธิตรสุตต์.

^๒ ฉ., เท., อ. น. ทิ, เอวมุปริปิ.

^๓ อ. ทวิปณฺณา, เอวมุปริปิ.

^๔ ฉ., เท., อ. สตฺต ธีตโร

^๕ อ. อทฺทสา

^๖ ฉ., เท. ปาปิกา

^๗ ฉ., เท., อ. อุปฺปาฏเกหิ

นห ฐุณิมสฺส สมณสฺส
โสตุตฺ ปาเทน โปเถติ

นห ฐุณิมสฺส สมณสฺส
เทถ เทถาติ โจเทนฺติ

“นห มยฺหํ พุราหฺมณ
อชฺชสญฺญํ น ทิสฺสนฺติ

นห มยฺหํ พุราหฺมณ
เอกปณฺณา ทุปณฺณา จ

นห มยฺหํ พุราหฺมณ
อสุโสฬสํ หิ กาย นจฺจนฺติ

นห มยฺหํ พุราหฺมณ
อูปปาทเกหิ สญฺจนฺโน

นห มยฺหํ พุราหฺมณ
เอกปุตฺตา ทฺวิปุตฺตา จ

นห มยฺหํ พุราหฺมณ
โสตุตฺ ปาเทน โปเถติ

นห มยฺหํ พุราหฺมณ
เทถ เทถาติ โจเทนฺติ

ปิงฺกลา ติลกาหตา
เตนํยํ สมโณ สฺสึ.

ปจฺจุสมฺหิ อธิณายิกา
เตนํยํ สมโณ สฺสึติ.

พลิปทฺทา จตฺตทส
เตนํหํ พุราหฺมณ สฺสึ.

ติลา เขตฺตตสฺมิ ปาปิกา
เตนํหํ พุราหฺมณ สฺสึ.

ตฺตจฺจโกฏฺฐสฺมิ มฺมุสิกา
เตนํหํ พุราหฺมณ สฺสึ.

สนฺถาโร สตฺตมาสิโก
เตนํหํ พุราหฺมณ สฺสึ.

วิธฺวา ปุตฺตตฺตโร
เตนํหํ พุราหฺมณ สฺสึ.

ปิงฺกลา ติลกาหตา
เตนํหํ พุราหฺมณ สฺสึ.

ปจฺจุสมฺหิ อธิณายิกา
เตนํหํ พุราหฺมณ สฺสึติ.

เอวํ วุตฺเต, ภารทฺวาชโคตฺโต พุราหฺมโณ ภควนฺตํ
เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม,
เสยฺยถาปิ โภ โคตม นิกฺกขฺชิตํ วา อุกฺกขฺเชยฺย, ปฏฺิจฺจนฺนํ วา
วิวเรยฺย, มฺมุพฺพสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺกเชยฺย, อนฺธกาเร วา”

* อ. วาสทโท น ทิสฺสนฺติ.

เตลปชฺชิตํ ฐาเรยฺย ‘จกฺขมฺนโต รูปานิ ทกฺขนฺตํ’^๑ เอวเมว^๒
โกตา โคตเมน อนนฺกปริยาเยน ฐมฺโม ปกาสิตโต, เอสาหํ ภวนฺตํ
โคตมํ^๓ สรณํ คจฺฉามิ ฐมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ, ลภฺยยาหํ โกโต
โคตมสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลภฺยํ อุปสมฺปนฺนํ.

อลตฺถ โข ภารทฺวาชโคตโต พุราหมณฺ ภควโต สนฺติเก
ปพฺพชฺชํ, อลตฺถ อุปสมฺปนํ. อจิรฺูปสมฺปนฺโน จ^๔ ปนายสฺมา
ภารทฺวาช เอโก วูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาดาปํ ปหิตตฺโต
วิหรนฺโต นจิรฺสเสว ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา
อนนฺคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทณฺตตฺรํ พุรฺหมจิริยปริโยสานํ ทิฏฺเฐว
ฐมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปนฺนํ วิหาสิ, “ซีณา ชาติ,
วุสิตํ พุรฺหมจิริยํ, กตํ กรณิยํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาตติ อพฺภณฺณาสิ.
อณฺณตโร จ ปนายสฺมา ภารทฺวาช อรหตํ อโหสิติ.

ปจฺโม อรหฺนตฺวคฺโค.

ตสฺสุทฺททานํ

“ชนฺณชานิ จ อกฺโกสํ	อสุรินํ ^๕ พิลงฺกิกํ
อหิํสํ ชฎา เจว	สุทฺธิกณฺเจว อคฺคิกา
สุนฺทริกํ ^๖ พหุชฺติ	เยน จ เต ทสาติ.”

^๑ อ. ทกฺขินฺติ,

^๒ อ. เอวเมว

^๓ อ. อยํ ปาโร น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท., อ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๕ สฺยา. อสุริน

^๖ ฉ., เท. สุนฺทริกํ พหุชฺติเรน จ เต ทสาติ, อ. สุนฺทริกํ พหุชฺติ เยน จ เต ทสาติ.

๒. อุปาสกวกโค

๑. กสิการทวาชสุตต์*

[๑๙๗] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา มคเชสุ
 วิหริติ ทกฺขิณาภิริมิ เอภนาลายํ พฺราหฺมณคามา. เตน ไช ปน
 สมเยน กสิการทวาชสุส พฺราหฺมณสุส ปณจมตฺตานิ นนฺคสตานิ
 ปยตฺตานิ โหนฺติ วปฺปกาลे. อถ ไช ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ
 นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย, เยน กสิการทวาชสุส พฺราหฺมณสุส
 กมฺมณฺโต, เตนฺปสงฺกมิ.

เตน ไช ปน สมเยน กสิการทวาชสุส พฺราหฺมณสุส
 ปรีเวสนา วตฺตติ. อถ ไช ภควา, เยน ปรีเวสนา, เตนฺปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา เอภมฺนํ อฏฺฐาสิ. อทฺทสา ไช กสิการทวาช
 พฺราหฺมณเ ภควนฺตํ ปิณฺฑทาย จิตํ, ทิสฺวาน ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “อหํ ไช สมณ กสामी จ, วปามิ จ, กสิตฺวา จ
 วปีตฺวา จ ภูณฺชามิ. ตวมฺปิ สมณ กส” จ, วปสฺสุ จ,
 กสิตฺวา จ วปีตฺวา จ ภูณฺชสฺสูติ. “อหฺมปิ ไช พฺราหฺมณ
 กสामी จ, วปามิ จ, กสิตฺวา จ วปีตฺวา จ ภูณฺชามิตี.
 “น ไช ปน” มยํ ปสฺสาม โภโต โคตมสฺส ยัคคํ วา
 นนฺคํ วา ผาลํ วา ปาจณํ วา พลฺลิพฺพเท วา. อถ จ
 ปน ภวํ โคตโม เอวมาห “อหฺมปิ ไช พฺราหฺมณ กสामी จ,
 วปามิ จ, กสิตฺวา จ วปีตฺวา จ ภูณฺชามิตี.

* สฺยา. กสิสุตฺ.

^๒ ฉ., เท., อ. กสสฺ

^๓ ฉ., เท., อ. ปนสทฺโท น ทิสฺสติ.

อถ โข กสิการทวาโซ พุราหมโณ ภควนฺตํ คากาย
อชฺฌภาสิ

“กสฺสโก ปฏฺฐานาสี	น จ ปสฺสามิ เต กสิ
กสฺสโก ปุจฺฉิตฺโต พุรุหิ	‘กถํ ชาเนมุ ตํ กสินฺติ.
“สพฺพชา พิชฺชํ ตโป วุฏฺฐิ	ปณฺญา เม ยุกนงฺกลํ
หิริ อีสํ มโน โยตตํ	สติ เม ผาลปาจนํ
กายคฺคฺตโต วจฺจคฺคฺตโต	อาหาเร อุกฺทเร ยโต
สจฺจํ กโรมิ นินฺททานํ	โสระจฺจํ เม ปโมจนํ
วิริยํ เม ฐุโรธะยหํ	โยคกฺเขมาธิวาทนํ
คจฺฉนฺติ อนิวดตฺตนฺตํ	ยตถ กนฺตวํ น โสจติ.
เอวเมสา กสิ กญฺจา	สา โหติ อมตปฺผลา
เอตํ กสิ กสิตวาน	สพฺพทุกฺขา ปมฺจุจฺจตีติ.
“ภุญฺชตุ ภวํ โคตโม,	โคตโม อมตปฺผลํ ^[๑] กสตีติ.

“คากาภิกิถํ เม อโฆชเนยฺย
สมฺปสฺสตํ พุราหมณ เอส^๒ ฌมโม
คากาภิกิถํ ปนฺทนฺติ พุทฺธา
ฌมเม สติ พุราหมณ วุตฺติ เรสา.
อณฺเวยน จ เกวลินํ มเหสี
ชีณาสวํ กุกฺกจฺจวฺปสฺนตํ
อนฺเนน ปาเนน อุปญฺจุทสฺสุ
เขตฺตณฺหิ ตํ ปุณฺณเปกฺขสฺส โหตีติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. กสิ

^๒ ฉ.,เท.,อิ. เนส

เอวํ วุตฺเต, กสิการทวาชो पुराहुमिणे ण क्वणुत्तं
 ऐतत्तवो ज “अग्निगणुत्तं गो कोत्तम, अग्निगणुत्तं गो कोत्तम,
 अपेय अश्चत्तके पाणुपेत्तिं सरणुत्तनत्ति.

๒. อุทยสุตต์

[๑๔๘] สาวตถิณีทานิ. อถ โข ภควา ปุพฺพणฺ्हสมยํ
 นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรรมาทาย, เยเน อุทยสฺส พุราหฺมณสฺส
 นิเวสนิ, เตนุปลงฺกมิ. อถ โข อุทโย พุราหฺมโณ ภควโต
 ปตฺตํ โอทเนเน ปุเรสิ.

ทฺติยมปิ โข ภควา ปุพฺพणฺ्हสมยํ นิวาเสตฺวา
 ปตฺตจิวรรมาทาย, เยเน อุทยสฺส พุราหฺมณสฺส นิเวสนิ, เตนุปลงฺกมิ.
 ทฺติยมปิ โข อุทโย พุราหฺมโณ ภควโต ปตฺตํ โอทเนเน ปุเรสิ.

ตฺติยมปิ โข ภควา ปุพฺพणฺ्हสมยํ นิวาเสตฺวา
 ปตฺตจิวรรมาทาย, เยเน อุทยสฺส พุราหฺมณสฺส นิเวสนิ, เตนุปลงฺกมิ.
 ตฺติยมปิ โข อุทโย พุราหฺมโณ ภควโต ปตฺตํ โอทเนเน
 ปุเรตฺวา ภควนฺตํ ऐตत्तวो จ “ปกฺกฺจกฺวายิ” สมणे โคตโม
 ปฺนปฺปนํ อากจฺจตฺติ.

“ปฺนปฺปนํ เจว วปฺนติ พิชํ
 ปฺนปฺปนํ วสฺสติ เทวราชา
 ปฺนปฺปนํ เขตฺตํ กสฺนติ กสฺสกา
 ปฺนปฺปนํ ฐณฺณมฺเปนฺติ” ฐฏฺฐิ.

^๑ จ., เท., อ. ปกฺกฺจโก

^๒ สยา. ฐณฺณมฺเปนฺติ, อ. ฐมํ อุเปติ.

ปุณฺณปุณฺณํ ยาจกา ยาจยฺนฺติ
 ปุณฺณปุณฺณํ ทานปฺตี ททฺหนฺติ
 ปุณฺณปุณฺณํ ทานปฺตี ททิตฺวา
 ปุณฺณปุณฺณํ สคฺคฺมฺเปณฺติ จานํ.
 ปุณฺณปุณฺณํ ขีรณิกา ทฺทฺหนฺติ
 ปุณฺณปุณฺณํ วจฺโณ อุเปติ มาตริ
 ปุณฺณปุณฺณํ กิลฺมฺติ ผนฺทติ จ
 ปุณฺณปุณฺณํ คพฺพกฺมฺเปติ มนฺโท.
 ปุณฺณปุณฺณํ ชายติ มียฺยติ จ
 ปุณฺณปุณฺณํ สีวณฺทิกํ หรณฺติ
 มคฺคณฺจ ลทฺธา อปฺนพฺภวาย
 ปุณฺณปุณฺณํ [*] ชายติ ฐฺริปณฺโณติ.

เอวํ วุตฺเต, อุทโย พุราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, ะเปยฺย อุปาสกํ
 มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺนเปตํ สรณฺจคฺคณฺติ.

๓. เทวหิตสฺสุตฺตํ

[๑๙๙] สวาทฺถิณิทานํ. เตนฺ โข ปน สมเยน ภควา
 วาเตหาพาธิโก โหติ. आयสฺมา จ อุปฺวาโณ ภควโต อุปฺภจฺจาโก
 โหติ. อถ โข ภควา आयสฺมนฺตํ อุปฺวาณํ อามนฺเตสิ “อิงฺฆ เม
 ตวํ อุปฺวาณ อณฺโหทกํ ชานาหิตี. “เอวํ ภนฺเตติ โข आयสฺมา
 อุปฺวาโณ ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา นิวาเสตฺวา ปตฺตจี้วรมาทาย, येन
 เทวหิตสฺส พุราหฺมณสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา

ตุณฺหิภูโต เอกมฺนตํ อฏฺฐาสิ. อทฺทสา โข เทวหิตํ พุราหฺมณเณ
 ายสฺมนตํ อุปวาณํ ตุณฺหิภูตํ เอกมฺนตํ จิตํ, ทิสฺวาน ายสฺมนตํ
 อุปวาณํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“ตุณฺหิภูโต ภาวํ ติฏฺฐจ ^๑	มฺฤโท สงฺฆาฏฺฐิปาธุโต
กึ ปตฺตยาโน กึ เอสํ	กึ นุ ยาจิตุมาคโตติ.
“อรหํ สุกโต โลเก	วาเตหาพาธิโก มุนิ
สเจ อฺณโหทกํ อตฺถิ	มุนิโน เทหิ พุราหฺมณ
ปฺปฺชิตอ ปฺปชฺเฌยานํ	สกกฺกเรชฺยาน สกกฺกโต
อปจิตอ อปจเฌยานํ ^๒	ตสฺส อิจฺฉามิ หาดเวติ.

อถ โข เทวหิตํ พุราหฺมณเณ อฺณโหทกสฺส กาञ्ชํ ปฺริเสน
 คาหาเปตฺวา ผาณิตสฺส จ ปุณฺณํ จ^๓ ายสฺมโต อุปวาณสฺส
 ปาทาสิ. อถ โข ายสฺมา อุปวาณเณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อฺณโหทเกณ นฺหาเปตฺวา อฺณโหทเกณ
 ผาณิตํ อาโลเปตฺวา^๔ ภควโต ปาทาสิ. อถ โข ภควโต
 โส^๕ อาพาโธ ปฏฺธิปปสฺสมภิ.

อถ โข เทวหิตํ พุราหฺมณเณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิํ สมนฺโหมทิ, สมนฺโหมทนียํ กถํ
 สารณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน
 โข เทวหิตํ พุราหฺมณเณ ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“กตฺถ ทชฺชา เทยฺยธมฺมํ	กตฺถ ทินฺนํ มหปฺพลํ
กถํ หิ ยชฺชมานสฺส	กตฺถ อิชฺฌติ ทกฺขิณชาติ.

^๑ฉ.,เท.,อิ. ติฏฺฐจ

^๒ฉ.,เท.,อิ. อปเจชฺยาน

^๓ฉ.,เท.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ฉ.,เท. อาโลเลตฺวา

^๕ฉ.,เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

“ปุพฺเพนิวาสํ โย เวทิ สคฺคาปายณฺจ ปสฺสติ
 อโถ ชาติกฺขยํ ปตฺโต อภิญฺญา โวลิตฺโต มุนิ.
 เอตฺถ ทชฺชา เทยฺยธมฺมํ เอตฺถ ทินฺนํ มหปฺพลํ
 เอวํ หิ ยชฺมานสฺส เอวํ อิชฺฌติ ทกฺขิณาติ.

เอวํ วุตฺเต, เทวหิตฺโต พุราหมฺโณ ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, ะเปยฺย อฺุปาสกํ
 มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺุเปตํ สรณฺงคตฺนติ.

๔. มหาสาดสุตฺตํ

[๒๐๐] สาวตฺถีนินฺทาณํ. อถ โข อณฺเฏตโร พุราหมณฺมหาสาโล
 ลฺุโข ลฺุชปาปฺรโณ,^๑ เยณ ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อฺุปสงฺกมิตฺวา
 ภควตา สทฺธิํ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสारेตฺวา
 เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข ตํ พุราหมณฺมหาสาละ
 ภควา เอตทวโจ “กิณฺุ ตวํ พุราหมณฺ ลฺุโข ลฺุชปาปฺรโณติ.
 “อิธ เม โภ โคตม จตฺตาริ ปฺุตฺตา, เต มํ ทาเรหิ สํปฺจุณฺ”
 ฃวรา นิฏฺขาเมนฺตฺติติ. “เตนหิ ตวํ พุราหมณฺ อีมา คาคาโย
 ปรียาปฺณิตฺวา สภายํ มหาชนกาเย สนฺนิปฺติเต, ปฺุตฺเตสฺ จ
 สนฺนิสินฺเนสฺ, ภาสสฺสุ

‘เยหิ ชาเตหิ นนฺทิสฺสํ เยสณฺจ ภาวมิจฺฉิสฺ
 เต มํ ทาเรหิ สํปฺจุณฺ”^๒ สาว วาเทนฺติ ลฺุกรํ
 อสนฺดา กิร มํ ชมฺมา ตาต ตาตาติ ภาสเร
 รกฺขสา ปฺุตฺตรูเปณ เตน ชนฺนติ วโยคตํ.

^๑ ฉ., เท. ลฺุชปาปฺรโณ

^๒ “สํปฺจุณาติปิ ปาโร.

อสฺสว ชินฺโณ นิพฺโงโค ขาหนา อปนียติ
 พาลกานํ ปิตา เถโร ปราคารสฺส ภิกฺขติ.
 ทณฺโหว กิร เม เสยโย ยณฺเจ ปุตฺตา อนสฺสวา
 จณฺทมปิ โคณํ วาเรติ อโถ จณฺทมปิ กุกฺกुरํ
 อนุทธาเร ปุเร โหติ คมฺภีเร คาชเมชฺติ
 ทณฺทสฺส อานุภาเวน ขลิตฺวา ปฏฺติฏฺฐตฺติ.

อถ โข โส พุราหุณฺนมหาสาโล ภควโต สนฺติเก
 อีมา คาทาโย ปริยาปฺนิตฺวา สภายํ มหาชนกาเย สนฺนิปตฺติเต,
 ปุตฺเตสฺส จ สนฺนิสินฺเนสฺส, อภาสิ

“เยहि ขาเตหิ นนฺทิสํ ยะสณฺจ ภาวมิจฺจิสํ
 เต มํ ทาเรหิ สํปุจฺจ สาว วาเทนฺติ สฺสฺสํ
 อสนฺตา กิร มํ ชมฺมา ตาต ตาตาติ ภาสเร
 รกฺขสา ปุตฺตรูปेณ เต ชนฺติ วโยคตํ.
 อสฺสว ชินฺโณ นิพฺโงโค ขาหนา อปนียติ
 พาลกานํ ปิตา เถโร ปราคารสฺส ภิกฺขติ.
 ทณฺโหว กิร เม เสยโย ยณฺเจ ปุตฺตา อนสฺสวา
 จณฺทมปิ โคณํ วาเรติ อโถ จณฺทมปิ กุกฺกुरํ
 อนุทธาเร ปุเร โหติ คมฺภีเร คาชเมชฺติ,
 ทณฺทสฺส อานุภาเวน ขลิตฺวา ปฏฺติฏฺฐตฺติ.

อถ โข นํ พุราหุณฺนมหาสาโล ปุตฺตา ชฺรํ เนตฺวา
 นฺหาเปตฺวา ปจฺเจกํ ทุสฺสยฺเคน อจฺฉาเทสฺส. อถ โข โส
 พุราหุณฺนมหาสาโล เอกํ ทุสฺสยฺคํ อาทาย, เยน ภควา,

เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ
 กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ. เอกมฺนตํ
 นิสินฺโน โข โส พุราหุณณมหาสาโล ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “มยํ โภ โคตม พุราหุณณา นาม อาจริยสฺส อาจริยธนํ
 ปรีเยสาม, ปฏิกุคฺคหาตุ เม ภวํ โคตโม อาจริโย”
 อาจริยภาคนฺติ.” ปฏิกุคฺคเหสิ ภควา อนุกมฺปํ อุปาทาย.

อถ โข โส พุราหุณณมหาสาโล ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, ะเปฯ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม
 ฐาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํกตฺตฺติ.

๕. มานตถทฺทสุตฺตํ

[๒๐๑] สาวตฺถีนินฺทานํ. เตน โข ปน สมเยน
 มานตถทฺโธ นาม พุราหุณฺเณ สาวตฺถิยํ ปฏฺวิสฺติ. โส เนว
 มาตรํ อภิวาเทติ น ปิตฺรํ อภิวาเทติ, น อาจริยํ อภิวาเทติ,
 น เชฏฺฐภાત્રํ อภิวาเทติ.

เตน โข ปน สมเยน ภควา มหติยา ปรีสાય
 ปรีวุโต ฐมมํ เทเสติ.” อถ โข มานตถทฺทสฺส พุราหุณณสฺส
 เอตทโหสิ “ออยํ โข สมโณ โคตโม มหติยา ปรีสાય
 ปรีวุโต ฐมมํ เทเสติ, ยนฺนุนาหํ, येन สมโณ โคตโม,
 เตนุปสงฺกเมยฺย. สเจ มํ สมโณ โคตโม อาลปิสฺสติ, อหฺมปิ
 ตํ อาลปิสฺสามิ. โน เจ มํ สมโณ โคตโม อาลปิสฺสติ, อหฺมปิ
 ตํ” นาลปิสฺสามีติ.

^๑ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๓อิ. เทเสสิ.

^๒ฉ.,เท.,อิ. อาจริยธนํ

^๔ฉ.,เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

อถ โข มานตถทฐโ พุราหุมนเณ, เยน ภควา, เตนุปลสงุมมิ;
อุปสงุมมิตวา [^๑] เอกมหนตํ อฏฐาสิ. อถ โข ภควา [^๒]
นาลปติ. อถ โข มานตถทฐโ พุราหุมนเณ “นายํ สมเณ
โคตโม กิณฺณจิ ชานาตีติ ตโตว” ปน นีวตฺติตฺตกาโม อโหสิ.

อถ โข ภควา มานตถทฐสส พุราหุมนสส เจตสา
เจโตปริวิตกุกมณฺเวยย มานตถทฐํ พุราหุมนํ คากาย อชฺฌภาสิ

“น มานํ พุราหุมน สาสฺว อตฺถิ กสฺสึช พุราหุมน
เยน อตฺถเณ อาคณฺณิ” ตเมวมนุพฺพุทฺเทติ.

อถ โข มานตถทฐโ พุราหุมนเณ “จิตฺตํ เม สมเณ
โคตโม ชานาตีติ ตตฺถเวย ภควโต ปาเทสฺส สิริสา นิปตฺติวา
ภควโต ปาทานิ มุเชน ปริจุมฺพติ, ปาณีนํ จ ปริสมฺพาหติ,
นามํ จ สาเวติ ‘มานตถทฐาหํ โภ โคตม, มานตถทฐาหํ โภ
โคตมาติ.

อถ โข สภา ปริสา อพฺพุตจิตฺตชาตา” อโหสิ “อจฺจนริยํ
วต โภ, อพฺพุตํ วต โภ, อยณฺหิ มานตถทฐโ พุราหุมนเณ
เนว มาตรํ อภิวาเทติ, น ปิตฺรํ อภิวาเทติ, น อาจริยํ
อภิวาเทติ, น เชฏฺฐภามาตรํ อภิวาเทติ. อถ จ ปน สมเณ”
โคตโม” เอวรูปํ ปรมนิปจฺจการํ กโรตีติ.

อถ โข ภควา มานตถทฐํ พุราหุมนํ เอตทโวจ
“อลํ พุราหุมน อฏฺฐาเจหิ, สเก อาสเน นิสฺสีท; ยโต เต มยิ จิตฺตํ
ปสนฺนหนฺติ.

^๑ ฉ., เท., อ. ตฺถนฺทฺฐาโต

^๒ อ. วสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. อพฺพุตจิตฺตชาตา

^๒ ฉ., เท., อ. ตํ นาลปิ.

^๔ ฉ., เท., อ. อาคณฺณิ

^{๒-๒} ฉ., เท., อ. สมเณ โคตเม

อด โข มาณตุตฺโท พฺราหฺมणे สเก อาสเน นิสิตฺวา
ภควนฺตํ คายา อชจภาสิ

“เกสุ น มาน กยิราถ	กถํ สุวสุส” สคารโว
กยสุส อปจिता อสสุ	กยสุส สาธุ สุปฺพิทาติ.
“มาตริ ปิตริ วาปี	อโถ เขฏฺฐมฺหิ ภาตริ
อาจริเย จตุตฺถมฺหิ [๒]	เตสุ อสฺส สคารโว
ตฺยสุส อปจिता อสสุ	เต จสฺส สาธุ ปุชฺติตา”
อรหนเต สิตฺถีภูเต	กตกิจฺजे อนาสเว
นิหจฺจ มานํ อตฺถทฺโธ	เตน อนุสเยน ^๔ อนตฺตเรติ.

เอวี่ วุตเต, มานตถุโธ พุราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, ยเปย อฺปาสกํ
 มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณเปตํ สรณฺจกตฺตติ.

๖. ปัจจุนีกสูตร

[๒๐๒] เอก์ สมย์ ภควา สาวตถิย์ วิหริติ เขตวนเ
อนาถปิณฑิกสุส อารามะ. เตน โข ปน สมเยน ปจฺจนิกสาโต
นาม พุราหมโณ สาวตถิย์ ปฏิวสติ. อถ โข ปจฺจนิกสาตสุส
พุราหมณสุส เอตทโหสิ “ยนฺนุนาหิ, เยเน สมโณ โคตโม,
เตนุปสงฺกเมยฺยิ. ยิ ยเทเว สมโณ โคตโม ภาสิสุสฺสติ, ตํ
ตเทวสุสาหิ ปจฺจนิกาสฺนฺติ.”^๕ เตน โข ปน สมเยน ภควา
อชโฌกาสะ จงกมฺติ. อถ โข ปจฺจนิกสาโต พุราหมโณ,

^១ ឈ., ពេ. រោគ ឧស្ម័ន, វិ. រោគ ឧស្ម័ន

^๓ ฉ.,เท.,อ. ตยสสุ สารุ สุปชิตา.

๕. เท. ปัจจนิกสสนติ อ. ปัจจนีกสสนติ.

^๒ จ.,ท.,อ. เตส น มาน่ กยิราถ

๕. จ.,เท. เต นมสเส อี. นมสส

เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ จงฺกมนฺตํ
อนฺจจกฺกมาโน^๑ ภควนฺตํ^๒ เอตทโวจ “ภาณ สมณ ฅมฺมนฺติ.

“น ปจฺจนิกสาเตน สุวิชานํ สุภาสิตํ
อุปกํกิลิฏฺฐจิตฺเตน สารมภพฺพุเลน จ^๓
โย จ วิเนยฺย สารมภํ อปฺปสาทญฺจ เจตโส
อาฆาตํ ปฏฺนิสฺสชฺช สเว^๔ ฅณฺเณ สุภาสิตนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, ปจฺจนิกสาโต พุราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ
“อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, ฅเปยฺ อุปาสกํ
มํ ภวํ โคตโม ฅาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณฺจตฺนติ.

๗. นวกมมิกสุตตัม

[๒๐๓] เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ วิหริติ อณฺเณตรสฺมี
วนสณฺเฑ. เตน โข ปน สมเยน นวกมมิกภารทฺวาโฆ
พุราหฺมโณ ตสฺมี วนสณฺเฑ กมฺมนฺตํ การาเปติ. อทฺทสา โข
นวกมมิกภารทฺวาโฆ พุราหฺมโณ ภควนฺตํ อณฺเณตรสฺมี สาธุรฺกขมฺมูเล
นินฺสินํ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณฺิฅาย ปริมุขํ สดี
อุปฏฺฐเปตฺวา, ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ “อหํ โข อิมสฺมี
วนสณฺเฑ กมฺมนฺตํ การาเปนฺโต รมามิ, อयํ สมณฺเณปิ^๔ ก็
การาเปนฺโต รมติติ.

อถ โข นวกมมิกภารทฺวาโฆ พุราหฺมโณ, เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฅมฺภาสิ

^{๑-๑} ฉ.,เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนติ.

^๓ สฺยา. สเจ

^๒ สฺยา. สารมภ พุเตน จ

^๔ ฉ.,เท.,อิ. สมณฺเณ โคตโม

“เก ญฺ กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ ภิกฺขุ สาถวเน ภว
ยเทกโก อรณฺณสุมิ รตฺติ วินฺทติ โคตโมติ.

“น จ^๑ เม วณฺสุมิ กรณียมตฺถิ
อุจฺฉินฺหนฺมุลํ เม วณฺ วิสฺสุกํ
สฺวาทํ วเน นิพฺพนํ โถ วิสฺสโล
เอโก รเม อรตฺติ วิปฺปหาयाติ.

เอวํ วุตฺเต, นวกมฺมิกการทฺวาไซ พุราหุมนเณ ภควนฺตํ
เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, ยเปย
อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตฺตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณฺงคตฺนฺติ.

๘. กฏฺหารสฺสุตฺตํ

[๒๐๔] เอกํ สมยํ ภควา โสเลสุ วิหริติ อณฺณตรสฺมि
วนสณฺฑเท. เตเน โข ปน สมเยเน อณฺณตรสฺส การทฺวาชโคตฺตสฺส
พุราหุมนสฺส สมพฺหุลา อนฺเตวาสิกา กฏฺหารกา มาณวกา,
เยเน โส^๒ วณฺสณฺฑเท, เตนฺอุปสงฺกมึสฺ; อุปสงฺกมิตฺวา อทฺทสฺส
ภควนฺตํ ตสฺมि วณฺสณฺฑเท นิสินฺนํ ปลลฺงกํ อากฺขิตฺวา อุชฺฐํ
กายํ ปณฺธิชาย ปริมุขํ สตี อุปฺภฺจเปตฺวา; ทิสฺวาน, เยเน
การทฺวาชโคตฺโต พุราหุมนเณ, เตนฺอุปสงฺกมึสฺ; อุปสงฺกมิตฺวา
การทฺวาชโคตฺตํ พุราหุมนเณ เอตทโวจํ “ยคฺเช ภวํ ชานเยย”
อสุกสฺมि วณฺสณฺฑเท สมเณ โคตโม^๔ นิสินฺโน ปลลฺงกํ
อากฺขิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณฺธิชาย ปริมุขํ สตี อุปฺภฺจเปตฺวาติ.^๕

^๑ ฉ., เท., อ. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท., อ. ยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท., อ. ชานเยยาสิ

^๔ ฉ., เท., อ. ยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๕ ฉ., เท., อ. อิตฺสทโท น ทิสฺสติ.

อถ โข ภการทวาชโคตโต พุราหมโณ เตหิ มาณวเกหิ
 สทฐี, เยน โส วณสณฺโฑ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา^๑
 อทฺทส^๒ ภควนฺตํ ตสฺมี วณสณฺเฑ นิสินฺนํ ปลลงฺกํ อากฺขิตฺวา
 อุกฺกํ กายํ ปณฺธาย ปริมุขํ สตี อุปฏฺฐเปตฺวา. ทิสฺวาน, เยน
 ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“คมภีรรูปํ พหุเกรวะ วเน
 สฺยุณฺณํ อรณฺณํ วิชนํ วิคาหิย
 อนินฺชมาเนน หิเตน วคฺคฺนา
 สฺจารูปํ วต ภิกฺขุ ฌายสิ.
 น ยตถ คีตํ นปี ยตถ วาทิตํ
 เอโก อรณฺเฆ วณฺสสิโต มฺนิ
 อจฺเณรูปํ ปฏฺิภาติ มํ อิหํ
 ยเทกโก ปิติมโน วเน วเส.
 มณฺณามหํ โลกาธิปตีสหพฺยตํ
 อากงฺขมาโน ติทิวํ อนุตฺตรํ
 กสฺมา ภวํ วิชนมรณฺณมฺสสิโต
 ตโป อิธ กุพฺพติ^๓ พุรฺหมปตฺติยาติ.
 “ยาภาจิ กงฺขา อภินนฺทนา วา
 อเนกธาตฺตฺส ปุณฺณ สทา สิตา
 อณฺณานมฺมูลปฺปภาวา ปชฺชปิตา
 สพฺพา มया พฺยนฺตีกตา สมฺมูลิกา.

^๑ ฉ., เท., อ. ยยฺ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๒ ฉ., เท., อ. อทฺทสา โข

^๓ ฉ., เท., อ. กุพฺพสิ

สวาทิ อกงฺโข อสิโต อนูปโย
สพฺเพสุ ฐมฺเมสุ วิสุทฺทธสฺสโน
ปปฺปยุย สมฺโพธิมนฺตฺตรํ สิวํ
ฌายามหํ พุทฺทมรโห วิสารโหติ.

เอวํ วุตฺเต, ภารทฺวาชโคตฺโต พุราหมโณ ภควนฺตํ
เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, ะเปย
อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณฺงคตฺนติ.

๘. มาตุโปสกุตฺตํ

[๒๐๕] สวตฺถีนินฺทานํ. อถ โข มาตุโปสโก พุราหมโณ,
เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ
สมฺโมทิตี,^๑ สมฺโมทนียํ กถํ สาราณนียํ วิตฺติสารถฺวา เอกมนฺตํ
นินฺสีทิ. เอกมนฺตํ นินฺสีนโน โข มาตุโปสโก พุราหมโณ
ภควนฺตํ เอตทโวจ “อหฺมฺหิ โภ โคตม ฐมฺเมน ภิกฺขุ
ปริเยสํมิ, ฐมฺเมน ภิกฺขุ ปริเยสิตฺวา มาตาปิตโร โปเสมิ
กจฺจาหํ โภ โคตม เอวํการี กิจฺจการี โหมีติ. “ตคฺช ตวํ
พุทฺทมณฺณ เอวํการี กิจฺจการี อโหสิ.^๒ โย โข พุทฺทมณฺณ
ฐมฺเมน ภิกฺขุ ปริเยสติ, ฐมฺเมน ภิกฺขุ ปริเยสิตฺวา มาตาปิตโร
โปเสติ, พหุํ โส ปุณฺณํ ปสวตฺตีติ.

อิทมวโจ ะเปย เอตทโวจ สุตฺถา

^๑ อ. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท., อ. โหสิ.

“โย มาตรํ ปิตรํ วา มจฺโจ ชมฺเมน โปสฺสตี
 ตาย นํ ปาริจรียาย มาตาปิตุสฺส ปณฺทิตา
 อีเชว นํ ปสฺสณฺตี เปจฺจ สกฺเค ปโมหตีติ.

เอวํ วุตฺเต, มาตุโปสโก พุราหฺมโณ ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม,
 ๕เป๕ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ
 สรณํคตฺตุนฺตี.

๑๐. ภิกขกสูตร

[๒๐๖] สวตฺถีนินฺทาณํ. อถ โข ภิกฺขโก พุราหฺมโณ,
 เยน^๑ ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธี
 สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ.
 เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺโน โข ภิกฺขโก พุราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “อหฺมสฺมิ” โภ โคตม ภิกฺขโก ภวฺมปิ ภิกฺขโก, อีช น กิ
 นานาภรณฺนฺตี.

“น เตน ภิกฺขโก โหติ ยาวตา ภิกฺขเต” ปเร
 วิสฺสํ ชมฺมํ สมหาทาย ภิกฺขุ โหติ น ตาวตา
 โยช ปุณฺณญฺจ ปาปญฺจ ปวาเหตฺวา^๔ พุรหฺมจรียํ
 สงฺขาย โลเก จรติ ส เว ภิกฺขุติ วุจฺจตีติ.

เอวํ วุตฺเต, ภิกฺขโก พุราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทวโจ
 อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ๕เป๕ อุปาสกํ มํ
 ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํคตฺตุนฺตี.

^๑ อ. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๒ ฉ., เท. อหฺมปิ โข, อ. อหฺปิ.

^๓ อ. ภิกฺขโว

^๔ ฉ., เท., อ. พาหิตฺวา

๑๑. สงครวสุตต์^๑

[๒๐๗] สาวตถีนินทานิ. เตน โข ปน สมเยน สงครว^๒
นาม พุราหุณเณ สาวตถิย์ ปฏิวสติ, อุทกสุทฺธิโก อุทเกณ
สุทฺธิ^๓ ปจฺเจติ สายปาตํ อุทโกโรหณานุโยคมนุยุตฺโต วิหริติ.
อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ปุพฺพพณฺหสมย์ นีวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย สาวตถิย์^๔ ปิณฺทาย ปาวิสิ. สาวตถิย์
ปิณฺทาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺทปาตปฏิกกนฺโต, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
นิสีทิ. เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ
เอตทวโจ “อิธ ภนฺเต สงครว นาม พุราหุณเณ สาวตถิย์
ปฏิวสติ, อุทกสุทฺธิโก อุทเกณ สุทฺธิ ปจฺเจติ, สายปาตํ
อุทโกโรหณานุโยคมนุยุตฺโต วิหริติ. สาธุ ภนฺเต ภควา, เยน
สงครวสฺส พุราหุณสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมตุ อณฺกมป
อุปาทายาติ. อธิวเสสิ ภควา ตฺถเหภาเวน.

อถ โข ภควา ปุพฺพพณฺหสมย์ นีวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย, เยน สงครวสฺส พุราหุณสฺส นิเวสนํ,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ.

อถ โข สงครว พุราหุณเณ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกमितฺวา ภควตา สุทฺธิ สมฺโมทิติ, สมฺโมทนียํ กถํ^๕
สาราณียํ^๕ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทิ. เอกมฺนฺตํ นิสินฺน
โข สงครว พุราหุณเณ ภควา เอตทวโจ “สจฺจํ กิร ตฺว

^๑ ฉ., เท., อ. สงครวสุตต์.

^๒ ฉ., เท., อ. สงครว, เอวฺมุปริปิ.

^๓ ฉ., เท. ปริสุทฺธิ

^๔ ฉ., เท. สาวตถิ

^๕ อ. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนติ.

พราหมณ อุทกสุทฺธิโก อุทเกน สุทฺธิ ปจฺเจสิ, สายปาดํ
 อุทโกโรหณานุโยคมนุยุตฺโต วิหรัสฺสตี. “เอวํ โภ โคตมาติ.”
 “กึ ปน ตวํ พราหมณ อตฺถวสํ สมฺปสฺสमानอ อุทกสุทฺธิโก
 อุทเกน สุทฺธิ” ปจฺเจสิ, สายปาดํ อุทโกโรหณานุโยคมนุยุตฺโต
 วิหรัสฺสตี. “อิธ เม โภ โคตม ยํ ทิวา ปาปกมมํ กตํ โหติ, ตํ
 สายํ” นฺหาเนน ปวาเหมมิ. ยํ รตฺตี ปาปกมมํ กตํ โหติ, ตํ
 ปาดํ นฺหาเนน ปวาเหมมิ. อิมํ จ^๔ ขวหา โภ โคตม
 อตฺถวสํ สมฺปสฺสमानอ อุทกสุทฺธิโก อุทเกน สุทฺธิ ปจฺเจมิ,
 สายปาดํ อุทโกโรหณานุโยคมนุยุตฺโต วิหารามิตี.

“ธมฺโม รหโธ พราหมณ สีสฺสตีตฺถ
 อนาวีโล สพุทฺธิ สตํ ปสฺสตี
 ยตฺถ หเว เวทคฺโน สินาตา
 อนลฺลคตฺตาว ตรณฺตี ปารณฺตี.

เอวํ วุตฺเต, สงฺครโว พราหมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, ะเปยฺย อุปาสกํ
 มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณฺงคตฺนฺตี.

๑๒. โขมทุสสุตต

[๒๐๘] เอวเมว สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสฺส
 วิหริตี โขมทุสฺสํ นาม สกฺยานํ นิคโม. อถ โข ภควา
 ปุพฺพพณฺหสมยํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย โขมทุสฺสํ [๔]

^๑ อ. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสตี.

^๓ สฺยา. สยํ

^๔ ฉ., เท., อ. นิคมํ

^๒ ฉ., เท., อ. อุทกสุทฺธิ

^๕ ฉ., เท., อ. จสฺทฺโท น ทิสฺสตี.

ปัญหาย ปาวีสี. เตน โข ปน สมเยน โขมทุสสกา
 พุราหมณคหปติกา สภาย สนนิปติตา โหนติ เกนจิเทว
 กรณียะ. เทโว จ เอกเมกั ผุสสายติ. อถ โข ภควา,
 เยน สา สภา, เตนุปลสงมิ. อททสัสนุ โข โขมทุสสกา
 พุราหมณคหปติกา ภควนุตัม ทูโรโตว อาคจณนุตัม, ทิสวาน^๑
 เอตทโวจัม “เก จ มุณทกา สมณกา, เก จ สภาชมัม
 ชานิสสนตติ.

อถ โข ภควา โขมทุสสเก พุราหมณคหปติเก คายา
 อชฌภาสิ

“เนสสา สภา ยตถ น สนนติ สนนโต
 สนนโต น เต ये न वनन्ति चम्म
 ราคญจ โทสญจ ปหาย โมห
 चम्म वनन्ता ज गान्ति सन्नโตति.

เอว วุตเต, โขมทุสสกา พุราหมณคหปติกา ภควนุตัม
 เอตทโวจัม “อภิกุกนุตัม โภ โคตม, อภิกุกนุตัม โภ โคตม.
 เสยยถาปิ โภ โคตม นิกุกุชชิตัม วา อุกุกุชเชยย, ปฏิจจณนัม วา
 วิวเรยย, มุพฺพหสฺส วา มคัม อาจิกุชเชยย, อนุชกาเร วา
 เตลปชฺชิตัม ฐาเรยย “จกฺขมฺนโต รูปานิ ทกฺขนตติ; เอวเมว
 โภตา โคตเมน อนेकप्रियायेन चम्मो पकासितो. เอเต มย
 ภวานุตัม โคตมัม สรณัม คจฺจาม चम्मज्ज गिक्खुसम्मज्ज, อุปาสเก
 โน ภวฺ โคตโม ฐาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปเต สรณญฺคเตติ.

^๑ อ. ทิสวา

ทุติโย อุปาสกวกุโ.

ตสฺสอุทฺตหานํ

“กสิ อุกโย เทวหิตो อญฺญตรมหาสาละ
มานตฺถทฺตญฺจ ปจฺจนิกญฺจ นวกมฺมํ กญฺจहारํ
มาตุโปสํ ภิက္ขโก สงฺครโว” โขมทฺสเสน ทฺวาทสาติ.

พฺรหฺมณสัณฺฑิตํ สมตฺตํ.

^๑ฉ.,เท.,อี. สงฺครโว

๘. วงศ์สัณฐิตัม

๑. นิกขนุตตัม

[๒๐๙] เอวมเม สุตฺติ:- เอกํ สมยํ อายสฺมา วงฺคิโส
อาพวียํ วิหริติ อคฺคาพเว เจติเย อายสฺมา นิโครธกปฺเป
อุปฺชฌาเยน สทฺธิ. เตन โข ปน สมเยน อายสฺมา วงฺคิโส
นโว^๒ โหติ อจิริปฺพชฺชิตो โอหิยโก วิหารปาโล. อถ โข
สมฺพหฺลลา อิตฺถิโย สมลฺงฺกริตฺวา, เยน อคฺคาพาโก อาราโม,^๓
เตนฺอุปสงฺกมึสฺส วิหารเปกฺขิกาโย. อถ โข อายสฺมาโต วงฺคิสฺส ตา
อิตฺถิโย ทิสฺวา อนภิริติ อุปฺปชฺชติ, ราโค จิตฺตํ อนฺนทฺธํเสติ.
อถ โข อายสฺมาโต วงฺคิสฺส เอตทโหสิ “อลาภา วต เม,
น วต เม ลาภา; ทูลลทฺธํ วต เม, น วต เม สฺสทฺธํ;
ยสฺส เม อนภิริติ อุปฺปนฺนา, ราโค จิตฺตํ อนฺนทฺธํเสติ.
ตํ กุเตตฺถ ลพฺภา, ยํ เม ปเร^๔ อนภิริตี วิโนเทตฺวา
อภิริตี อุปฺปาเทยฺย^๕. ยนฺนุนาหํ อตฺตนาเว อตฺตโน อนภิริตี
วิโนเทตฺวา อภิริตี อุปฺปาเทยฺยนฺติ.

อถ โข อายสฺมา วงฺคิโส อตฺตนาเว อตฺตโน
อนภิริตี วิโนเทตฺวา อภิริตี อุปฺปาเทตฺวา ตายํ เวลายํ
อิมา คาถาโย อภาสิ

“นิกฺขนุตฺตํ วต มํ สนฺตํ อคารสฺमानคาริยํ
 วิตกฺกา อุปฺชานฺติ ปคฺพภา กณฺหโต อิม.

^๑ อ. วงฺคิสฺสเถรสุตฺตํ

^๓ สฺยา. เยนาราโม

^๒ ฉ., เท., อ. นวโก

^{๔-๕} ฉ., เท., อ. ปโร ชเปฯ อุปฺปาเทยฺย.

อุคคปุตตา มหิสสาสา	สิกขिता ทพหรมมิโน
สมนฺดา ปริกิเรยฺยํ	สหสฺสํ อปฺลาโยนํ.
สเจปิ เอตตกา ^๑ ภิกฺขุโย	อาคมิสฺสนฺติ อิตฺถิโย
เนว มํ พฺยาธยิสฺสนฺติ	ธมฺเม สมฺหิ ปตฺถิจิตฺ ^๒ .
สภฺชี หิ เม สุตํ เอตํ	พฺพุทฺธสฺสาทิจฺจพฺนฺธโน
นิพฺพานคฺมนํ มคฺคํ	ตตฺถ เม นีรโต มโน.
เอวญฺเจ มํ วิหรนฺตํ	ปาปิมา ^๓ อุปฺคจฺฉสิ
ตถา มจฺจุ กริสฺสามิ	น เม มคฺคมุปี ทกฺขสฺสีติ.

๒. อรติสูตร

[๒๑๐] เอกํ สมยํ อายสฺมา วงฺคีโส อาพรวิย วิหรติ
 อคฺคาพเว เจติเย อายสฺมตา นิโครธกปฺเปน อุปฺชฌาเยน
 สทฺธิ. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา นิโครธกปฺโป ปจฺฉาภตฺตํ
 ปิณฑปาตปฏิกฺกนฺโต วิหารํ ปวิสฺติ, สายํ วา นิขมฺติ อปรชฺช
 วา กาเล. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมโต วงฺคีสฺส อนภิริติ
 อุปฺปนฺนา โหติ, ราโค จิตฺตํ อนฺนทฺธเสติ. ธถ โข อายสฺมโต
 วงฺคีสฺส เอตทโหสิ “อลาภา วต เม, น วต เม ลาภา,
 ทูลลทฺธํ วต เม, น วต เม สูลทฺธํ; ยสฺส เม อนภิริติ
 อุปฺปนฺนา, ราโค จิตฺตํ อนฺนทฺธเสติ. ตํ กุเตตฺถ ลพฺภา, ยํ
 เม ปเร^๔ อนภิริตี วิโนเทตฺวา อภิริตี อุปฺปาเทยฺย^๕.” ยนฺนฺนาหํ
 อตฺตนาเว อตฺตโน อนภิริตี วิโนเทตฺวา อภิริตี อุปฺปาเทยฺยนฺติ.

^๑ ฉ., เท. เอตโต อ. เอตตโต

^๒ อ. ปตฺถิจิตโต

^๓ ฉ., เท., อ. ปาปิมา

^๔ ฉ., เท., อ. ปโร ๗ เปฯ อุปฺปาเทยฺย.

^๕ อ. อุปฺปาเทยฺยนฺติ.

อถ โข อายสฺมา วงศ์โส อตฺตนาเว อตฺตโน
อนภิริตี วิโนเทตฺวา อภิริตี อุปฺปาเทตฺวา ตาย เวลายํ
อิมํ คาคาโย อภาสิ

“อรติญจ รติญจ ปหาย
สพฺพโส เกหสิตญจ วิตกุกํ
วนถํ น กเรยฺย กุหิณฺณจิ
นิพฺพนโถ อนโต^๑ ส หิ ภิกฺขุ
ยมิธ ปจฺจวิญจ เวหาสํ
รูปคตญจ ชคโตคธํ
ภิณฺณจิ ปริชฺชยติ สพฺพมณิฉํ
เอวํ สเมฉจ จรณฺติ มุตตฺตา.^๒
อุปรีสุ ชนา คธิตา เส^๓
ทิฏฺฐสฺส เต ปฏฺิเม จ มุเต จ
เอตถ วิโนทย จนฺทมนฺโช
โย เอตถ น ลิมฺปติ ตํ มุนิมาหุ
อถ สญฺจิสฺสิตา^๔ สวิตกฺกา^๕
ปฺฤชฺชนตาย อธมฺมนิวิฏฺฐา^๖
น จ วฏฺฏคตสฺส^๗ กุหิณฺณจิ
โน ปน ทฏฺฏจฺจุลภาณิ ส ภิกฺขุ.

^๑ ฉ., เท. อรโต

^๒ อ. เสสทโท น ทิสฺสติ.

^๓ อ. วิตกุกา

^๔ ฉ., เท., อ. วคคตสฺส

^๕ เท. มุตฺตา

^๖ ฉ., เท. สญฺจินิสฺสิตา อ. สญฺจิตฺติตา

^๗ ฉ., เท., อ. อธมฺมา นิวิฏฺฐา

ทพโพ จิรตตสมาหิโต
 อกุหโก นิปโก อปีหาลุ
 สนตํ ปทํ อชฌคมา มุณี ปฏิจจ
 ปรีนิพพุโต กงฺขติ กาลนฺติ.

๓. เปสสตุต*

[๒๑๑] เอกํ สมยํ อายสฺมา วงฺคีโส อาพวียํ วิหริติ
 อคฺคาพเว เจติเย อายสฺมตา นิโครธกปฺเปน อุปฺชฌาเยน
 สทฺธิ. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา วงฺคีโส อตฺตโน
 ปฏิภาเณน อญฺเฆ เปสเส ภิกฺขุ อติมณฺณติ. อถ โข
 อายสฺมโต วงฺคีสฺส เอตทโหสิ “อลาภา วต เม, น วต
 เม ลาภา, ทูลลทฺธํ วต เม, น วต เม สุลทฺธํ, ยวาทํ
 อตฺตโน ปฏิภาเณน อญฺเฆ เปสเส ภิกฺขุ อติมณฺณามิติ.
 อถ โข อายสฺมา วงฺคีโส อตฺตนา ว อตฺตโน วิปฺปฏิสาร์
 อุปฺปาเทตฺวา ตายํ เวลายํ อีมา คาลาโย อภาสิ

“มานํ ปชฺหสฺสุ” โคตม

มานปถมิท ชฺหสฺสุ”

อเสสํ มานปถมิท มุญฺจิติ^๑

วิปฺปฏิสาร์หฺวา^๒ จิรตต.

มกฺเขน มกฺขิตา ปชา

มานหตา นิริยํ ปตฺนฺติ

* สฺยา. เปสลาติมณฺณนาสฺสตุตํ อ. เปสลาอติมณฺณนาสฺสตุตํ

^๒ สฺยา. มานสํ ชฺหสฺสุ.

^๓ ฉ., เท. มานปถมฺจ ปชฺหสฺสุ อ. มานปถมฺจ ชฺหสฺสุ ^๔ ฉ., เท., อ. มานปถสฺมี สมุจฺจิติ

^๕ อ. วิปฺปฏิสาร์หฺวา

โสจันติ ชนา จิรรตตัม
 มานหตา นิริยํ อุปปนฺนา.
 น หิ โสจติ ภิกฺขุ กทาจิ
 มคฺคชิโน สมฺมาปฏฺิปปโน
 กิตฺติญฺจ สุขญฺจ อนฺุโมติ
 ฐมฺมทโสติ^๑ ตมาหุ ตถตฺต^๒
 ตสฺมา อชีโลธ ปธานวา
 นีวรณานิ ปหาย วิสฺสุทฺโธ
 มานญฺจ ปหาย อเสสํ
 วิชฺชายนฺตฺกโร สมิตาวีติ.

๔. อานนทสูตร^๓

[๒๑๒] เอกํ สมยํ อายสฺมา อานนฺโท สาวตฺถิยํ
 วิหริติ เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อาราเม. อถ โข อายสฺมา
 อานนฺโท ปุพฺพพณฺ्हสมยํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจີวรมาทาย สาวตฺถิย^๑
 ปิณฑาย ปาวิสิ อายสฺมตา วงฺคีเสน ปจฺจาสมเณน. เตน
 โข ปน สมเยน อายสฺมโต วงฺคีสสฺส อนภิริติ อุปปนฺนา
 โหติ, ราโค จิตฺตํ อนฺุทฺธเสติ. อถ โข อายสฺมา วงฺคีโส
 อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ คากาย อชฺฌภาสิ

“กามราเคน ทายหามิ จิตฺตํ เม ปริทฺยหติ
 สาธุ นิพฺพาปนํ พฺรหฺมิ อนุกมฺปาย โคตมาติ.

^๑ อ. ฐมฺมรโตติ

^๒ ฉ., เท. ปหิตตตํ

^๓ ฉ., เท., อ. สาวตฺถิ

“สณฺณาย วิปริเยสา	จิตฺตนฺเต ปรีทฺยหติ
นิมิตฺตํ ปรีวชฺเชหิ	สุภํ ราชูปสณฺหิตํ.
สงฺขารे ปโรโต ปสฺส	ทฺกฺขโต มา จ อตฺตโต
นิพฺพาเปหิ มหาราคํ	มา ทฺยหิตฺโต ปุณฺนปฺปณฺ.
อสุภาย จิตฺตํ ภาเวหิ	เอกคํ สุสฺมาหิตํ
สติ กายคตา ตฺยตฺถ	นิพฺพิทาพฺหุโล ภว.
อนิมิตฺตมฺจ ภาเวหิ	มานานุสยมฺชฺช
โตโต มานาภิสมฺยา	อุปสฺนโต จริสฺสสฺสตี.

๕. สุภาสิตสุตตํ

[๒๑๓] สาวตฺถีนินฺทานํ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺสุ.
ภควา เอตทโวจ

“จตุหิ ภิกฺขเว อํเคหิ สมนฺนาคตา วาจา สุภาสิตา
โหติ, โน ทฺพฺภาสิตา; อนวชฺชา จ, อนนฺวชฺชา จ วิญญฺณ.
กตเมหิ จตุหิ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สุภาสิตํเยว ภาสตี,
โน ทฺพฺภาสิตํ; ฐมฺมํเยว ภาสตี, โน อฐมฺมํ; ปิยํเยว ภาสตี,
โน อปฺปิยํ; สจฺจํเยว ภาสตี, โน อลิกํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว
จตุหิ อํเคหิ สมนฺนาคตา วาจา สุภาสิตา โหติ โน
ทฺพฺภาสิตา; อนวชฺชา จ, อนนฺวชฺชา จ วิญญฺณนฺติ. อิทมโวจ
ภควา, อิทํ วตฺวาน สฺสโต อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

“สุภาสิตํ อุตฺตมมาหุ สนฺโต
ฐมฺมํ ภณฺเ นาทมฺมมฺนฺตํ ทฺติยํ

ปิยํ ภณเ นนาปิยนตํ ตติยํ

สจจํ ภณเ นนาณิกนตํ จตตถนติ.

อถ โข อายสฺมา วงศ์โส อญฺญาสาสนา เอกํสํ
อตุตฺตราสงคํ กริตฺวา, เยน ภควา, เตนณฺชลิมนฺนาเมตฺวา
ภควนตํ เอตทโวจ “ปฏฺฐิภาติ มํ ภควา, ปฏฺฐิภาติ มํ สุกตาทิ.

“ปฏฺฐิภาตฺ ตํ วงศ์สาติ ภควา อโวจ. อถ โข อายสฺมา
วงศ์โส ภควนตํ สมนฺมุขา สรฺฐปาหิ” คาทาหิ อภิตฺถวิ

“ตเมว วาจํ ภาเสยฺย ยายตฺตานํ น ตาปเย
ปเร จ น วิหีสยฺย सा वे वाजा सुभासिता.

ปิยวาจเมว” ภาเสยฺย ยา วาจา ปฏฺฐินนฺทิตา
ยํ อนาทาย ปาปานิ ปเรสํ ภาสเต ปิย.

สจจํ वे ओमता वाजा ऐस चमो सन्नन्तो
सज्जे ओदगे ज चमे ज ओह सन्तो पतिगुजिता.

ยํ พุทฺโธ ภาสติ” วาจํ เขมํ นิพฺพานปตฺติยา
ทุกฺขสฺสหนฺตกิริยาย सा वे वाजान्मुत्तमाति.

๖. สารีปุตฺตสุตฺตํ

[๒๑๔] เอกํ สมยํ อายสฺมา สารีปุตฺโต สาวตฺถิยํ
วิหริติ เขตฺตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे. เตน โข ปน
สมเยน อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขุ ชมฺมียา กถาย สนนฺทสฺสเอติ
สมาทเปติ สมฺมุตเตเชติ สมฺปหํเสติ โปริยา วาจา ยิสฺสญฺญาย

^๑ ฉ., เท., อ. สารูปาหิ

^๒ ฉ., เท., อ. ปิยวาจ ว

^๓ ฉ., เท., อ. ภาสเต

อนลคพาย^๑ อตฺถสฺส วิณฺณापนียา. เต จ ภิกฺขุ อฏฺฐจิกตฺวามนสิกตฺวา สพฺพเจตโส^๒ สมนฺนาหริตฺวา โอหิตโสตา ฐมฺมํ สฺถนฺนติ.

อถ โข อายสฺมาโต วุคฺชีสฺสฺส เอตทโหสิ “อโย โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขุ ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสติ ฯเปฯ อตฺถสฺส วิณฺณापนียา. เต จ ภิกฺขุ อฏฺฐจิกตฺวา ฯเปฯ ฐมฺมํ สฺถนฺนติ. ยนฺนุนาหํ อายสฺมนตํ สารีปุตฺตํ สมนฺชา สรฺฐปาหิ” คาทาหิ อภิตฺถเวยฺยนฺติ.

อถ โข อายสฺมา วุคฺชีโส อฏฺฐจาयाสนา เอกํ สํ อุตฺตราสงคํ ภริตฺวา, เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตณฺณขลิมฺปณาเมตฺวา อายสฺมนตํ สารีปุตฺตํ เอตทโวจ “ปฏฺวิภาติ มํ อวฺสุโส สารีปุตฺต, ปฏฺวิภาติ มํ อวฺสุโส สารีปุตฺตาคติ.

“ปฏฺวิภาตุ ตํ อวฺสุโส วุคฺชีสาติ. อถ โข อายสฺมา วุคฺชีโส อายสฺมนตํ สารีปุตฺตํ สมนฺชา สรฺฐปาหิ คาทาหิ อภิตฺถวิ

“คฺมภีรปณฺโณ เมธาวิ	มคฺคามคฺคสฺส โกวิทฺโ
สารีปุตฺโต มหาปณฺโณ	ฐมฺมํ เทเสติ ภิกฺขุณฺ.
สงฺขิตฺเตนปิ เทเสติ	วิตฺถาเรนปิ ภาสติ
สาลิกา วีย นิคฺโขโส	ปฏฺวิภาณํ มุทฺธีริยิ.”
ตสฺส ตํ เทสยนฺตสฺส	สฺถนฺนติ มธฺวํ คิรํ
สเรน ราชนีเยน	สวนีเยน วคฺคฺนา
อุทคฺคจิตฺตา มุทิตา	โสตํ โอเรนฺติ ภิกฺขุไวติ.

^๑ ฉ., เท., อ. อเนลคพาย

^๓ ฉ., เท., อ. สรฐปาหิ

^๒ ฉ., เท. สพพเจตสา

^๔ ฉ., เท. มุทธีริยิ อ. ปฏวิภาณมุทธีริย

๓. ปวารณาสุตฺตํ

[๒๑๕] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ ปุพฺพพาราเม
 มิคารมาตุปาสาทะ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิํ ปณฺจมตฺเตหิ
 ภิกฺขุสฺเตหิ สพฺเพหเว อรหฺนตฺเตหิ. เตเน โข ปน สมเยน
 ภควา ตทหุโปสเถ ปณฺณรเส ปวารณาย ภิกฺขุสงฺฆมปริวฺโต
 อชฺโฌกาสะ นิสินฺโน โหติ. อถ โข ภควา ตฺถุหิภฺภูตํ
 ภิกฺขุสงฺฆํ อนุวโรเกตฺวา ภิกฺขุ อามนฺตสฺสิ “หนฺนททานิ ภิกฺขเว
 ปวารยามิ” โว น จ เม ภิกฺขุจि ครอบฺล กายิกํ วา
 วาจสิกํ วาติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา สารีปุตฺโต อฏฺฐายาสนา เอกํสํ
 อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา, เยเน ภควา, เตเนญฺชลิมปฺนาเมตฺวา
 ภควนฺตํ เอตทโวจ “น โข มยํ ภนฺเต ภควโต ภิกฺขุ
 ครอบฺล กายิกํ วา วาจสิกํ วา, ภควา หิ ภนฺเต อนุปฺปนฺนสฺส
 มคฺคสฺส อุปฺปาเทตา, อสณฺชาตสฺส มคฺคสฺส สณฺชเนตา,
 อนกฺขาตสฺส มคฺคสฺส อกฺขาตา, มคฺคญฺญ, มคฺควิฑู,
 มคฺคโกวิทฺ. มคฺคานุกา จ ภนฺเต เอตฺรหิ สาวกา วิหฺรนฺติ
 ปจฺจนา สมนฺนาคตา. อหญฺจ โข ภนฺเต ภควนฺตํ ปวารามิ
 ‘น จ เม ภควา ภิกฺขุจิ ครอบฺล กายิกํ วา วาจสิกํ วาติ.
 ‘น ขวาทํ เต สารีปุตฺต ภิกฺขุจิ ครอบฺล กายิกํ วา วาจสิกํ วา.
 ปณฺทิตฺโต ตฺวํ สารีปุตฺต, มหาปณฺโณ ตฺวํ สารีปุตฺต, ปุณฺณปณฺโณ
 ตฺวํ สารีปุตฺต, หาสปณฺโณ ตฺวํ สารีปุตฺต, ขวณปณฺโณ ตฺวํ
 สารีปุตฺต, ติกฺขปณฺโณ ตฺวํ สารีปุตฺต, นิพฺเพตฺธิกปณฺโณ ตฺวํ

สารีปุตต. เสยยถาปิ สารีปุตต รณโณ จกุกวตติสฺส
 เขมฺมจปุตโต ปิตรา ปวตฺตติ จกุกํ สมฺมเทว อนุปวตฺเตติ,
 เอวเมว โข ตวํ สารีปุตต มยา อนุตฺตรํ ฅมฺมจกุกํ ปวตฺตติ
 สมฺมเทว อนุปวตฺเตสฺสตี. “โน เจ กิร เม ภนฺเต ภควา กิณฺณิ
 ครหติ กายิกํ วา วาจสิกํ วา, อิมํ ปน ภนฺเต ภควา
 ปณฺจณฺห์ ภิกฺขุสฺตานํ น กิณฺณิ ครหติ กายิกํ วา
 วาจสิกํ วาติ. “อิมํปิ ขวาทํ สารีปุตต ปณฺจณฺห์ ภิกฺขุสฺตานํ
 น กิณฺณิ ครหามิ กายิกํ วา วาจสิกํ วา. อิมํ หิ สารีปุตต
 ปณฺจณฺห์ ภิกฺขุสฺตานํ สญฺจี ภิกฺขุ เตวิชฺชา, สญฺจี ภิกฺขุ
 จพฺปภิณฺณา, สญฺจี ภิกฺขุ อุกฺกโตภาควิมุตฺตา; อถ อิตเร
 ปณฺณาวิมุตฺตาติ.

อถ โข อายสฺมา วงฺคีโส อุกฺกจายาสนา เอกํ
 อุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา, เยน ภควา, เตนณฺชลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ
 เอตทโวจ “ปฏฺฐาติ มํ ภควา, ปฏฺฐาติ มํ สุกฺกตาติ. “ปฏฺฐาตุ
 ตํ วงฺคีสาติ ภควา อโวจ. อถ โข อายสฺมา วงฺคีโส
 ภควนฺตํ สมฺมุขา สวฺปาหิ คาถาหิ อภิตฺถวิ

“อชฺช ปณฺณรเส วิสุทฺธิยา
 ภิกฺขุปณฺจสฺตา สมากฺตา
 สณฺโณชนพฺนุชฺชจฺจิทา
 อนิฆา ขีณปฺนพฺภาวา อีสี.

จกุกวตฺติ ยถา ราชา อมฺจปรีวาริโต
 สมฺนฺดา อนุปรีเยติ สาครนฺตํ มหี อิมํ

เอวํ วิชิตสงคามํ สตุถวาทํ อนุตตํ
 สาวกา ปยิรฺปาสนฺติ เตวิชฺชา มจฺจุหาโยโน.
 สพฺเพ ภควโต ปุตฺตา ปลาเปตฺถ น วิชฺชติ.
 ตณฺหาสลฺลสฺส หนฺตารํ วนฺเท อาทิจฺจพฺพนฺนฺติ.

๘. ปโรสทสสุตฺตํ

[๒๑๖] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
 เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามे มหตา ภิกฺขุสงฺเขเน สทฺธิ
 อทฺธมฺเตรเสหิ ภิกฺขุสฺเตหิ. เตเน โข ปน สมเยเน ภควา ภิกฺขุ
 นิพฺพานปฏิสํยุตฺตาย ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ
 สมฺมุเตเชติ สมฺปหํเสติ. เต จ ภิกฺขุ อภฺจิกตฺวา มนสิกตฺวา
 สพฺพเจตฺโส สมฺนฺนาหริตฺวา โอหิตโสตา ฐมํ สฺถนฺนฺติ. อถ โข
 อายสฺมาโต วงฺคีสสฺส เอตทโหสิ “อัย โข ภควา ภิกฺขุ
 นิพฺพานปฏิสํยุตฺตาย ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ
 สมฺมุเตเชติ สมฺปหํเสติ เต จ ภิกฺขุ อภฺจิกตฺวา มนสิกตฺวา
 สพฺพเจตฺโส สมฺนฺนาหริตฺวา โอหิตโสตา ฐมํ สฺถนฺนฺติ.
 ยนฺนฺนาหํ ภควนฺตํ สมฺมุขา สรฺฐปาหิ คาทาหิ อภิตฺถเวยฺยนฺติ.

อถ โข อายสฺมา วงฺคีสเ อภฺจายาสนา เอกํสํ
 อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา, เยเน ภควา, เตณณฺชลิปปณฺาเมตฺวา ภควนฺตํ
 เอตทโวจ “ปฏฺิภาติ มํ ภควา, ปฏฺิภาติ มํ สฺสคตาติ.

“ปฏฺิภาตุ ตํ วงฺคีสาคิ ภควา อโวจ. อถ โข
 อายสฺมา วงฺคีสเ ภควนฺตํ สมฺมุขา สรฺฐปาหิ คาทาหิ อภิตฺถวิ

“ปโรสหัสส” ภิคุชฌ	สุดตัม ปิรุปาสติ
เทเสนตัม วิรัช ฐมัม	นิพพานํ อกุตโตภย.
สุณนติ ฐมัม วิมล	สมมัสสมพุทฺธเทสิตัม
โสภติ วต สมพุทฺโธ	ภิคุชฌสงฆปรุทฺธโต .
นาคนาโมสิ ภควา	อิสินํ อีสิสตฺตโม
มหาเมโฆว หุตฺวาน	สาวเก อภิวิสฺสตี.
ทิวาวิหารา นิคุชฌม	สตฺถุทฺตสนนคามตา ^๒
สาวโก เต มหาวีร	ปาเท วนฺทติ วฺจฺคีโสติ.

“กั นฺ เต วฺจฺคีส อิมา คาคาโย ปุพฺเพ ปรีวิตฺตกิตฺตา
 อุกาหุ จานโสว ตัม ปฏฺิภนฺตีสฺสตี. “น โข เม ภนฺเต อิมา
 คาคาโย ปุพฺเพ ปรีวิตฺตกิตฺตา, อถ โข จานโสว มํ
 ปฏฺิภนฺตีสฺสตี. “เตนหิ ตัม วฺจฺคีส ภียโยโส มตฺตตาย ปุพฺเพ
 อปรีวิตฺตกิตฺตา คาคาโย ปฏฺิภนฺตีสฺสตี. “เอวํ ภนฺเตตฺติ โข
 อายสฺมา วฺจฺคีโส ภควโต ปฏฺิสสฺสตุวา ภียโยโส มตฺตตาย
 ภควนฺตัม ปุพฺเพ อปรีวิตฺตกิตฺตาหิ คาคาหิ อภิตฺตถวิ

“อุมฺมคฺคสฺสตี”^๓ มารสฺส อภิภุญฺญ
 จรสฺส ปภิชฺช ขีลานิ
 ตัม ปสฺสถ พนฺธปมฺมุจฺจกรํ
 อสิตัม ภาคโส ปวิภชฺช.
 โอฆสฺส หิ^๔ นิตฺถรณตฺถํ
 อเนกวิหิตัม มคฺคํ อภฺชาสิ

^๑ สฺย. ปโรสหัส

^๒ ฉ., เท., อ. อุมฺมคฺคปถ

^๓ ฉ., เท., อ. สตฺถุทฺตสนนคามตา

^๔ ฉ., เท. หิสทโท น ทิสฺสตี.

ตสฺมี เจ^๑ อมเต อกฺขาเต
 ฐมฺมทฺทสา จิตา อสฺสิรา
 ปชฺชิตกโร อติวิธม ฐมม^๒
 สพฺพทิกฺขจัน^๓ อติกกมมทฺทส.

ถตฺวา จ สจฺฉนิถฺวา จ อคฺคํ โส เทสฺยิ ทสฺสจฺฉนํ
 เหวํ สุเทสฺสิตะ ฐมฺเม โก ปมาโท วิชานตํ [๔]

ตสฺมา หิ ตสฺส ภควโต สาสเน
 อปฺปมตฺโต สทา นมสฺสมนุสฺสิกฺเขติ.

๕. โกณฺทญฺญสฺสุตํ

[๒๑๗] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวฬุเน
 กลนฺทกนิวาเป. อถ โข อายสฺมา อญฺญาโกณฺทญฺญโ^๔ สุจิริสฺเสว,
 เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสฺสุ
 สิริสา นิปตฺติตฺวา ภควโต ปาทานิ มุเชน จ ปริจฺจุพฺติ,
 ปาณฺสีหิ จ ปริสมฺพาหติ, นามญจ สาเวติ “โกณฺทญฺญโ^๕
 ภควา, โกณฺทญฺญโ^๖ สุกตาคฺติ. อถ โข อายสฺมโต วงศ์สฺส
 เอตทโหสิ “อัย โข อายสฺมา อญฺญาโกณฺทญฺญโ^๗ สุจิริสฺเสว,
 เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสฺสุ สิริสา
 นิปตฺติตฺวา ภควโต ปาทานิ มุเชน จ ปริจฺจุพฺติ, ปาณฺสีหิ จ
 ปริสมฺพาหติ, นามญจ สาเวติ ‘โกณฺทญฺญโ^๘ ภควา, โกณฺทญฺญโ^๙
 สุกตาคฺติ. ยนฺนุนาหํ อายสฺมนฺตํ อญฺญาโกณฺทญฺญํ ภควโต สมฺมุขา
 สรูปาหิ คากาหิ อภิตฺถเวยฺยนฺติ.

^๑ อ. เต

^๓ อ. สพฺพทิกฺขจัน

^๔ ฉ., เท., อ. อญฺญาสิโกณฺทญฺญโ

^๒ ฉ., เท., อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๕ ฉ., เท., อ. ฐมม

อถ โข อายสฺมา วรฺคีสํ อญฺญาสาสนา เอกํสํ
 อุตฺตรัสสงฺกํ กริตฺวา, เยน ภควา, เตนณฺชลิมนฺนาเมตฺวา. ภควนฺตํ
 เอตทโวจ “ปฏฺวิภาติ มํ ภควา, ปฏฺวิภาติ มํ สุกตาทิ. “ปฏฺวิภาตุ
 ตํ วรฺคีสํ ภควา อโวจ. อถ โข อายสฺมา วรฺคีสํ
 อายสฺมนฺตํ อญฺญาโกณฺหณณํ ภควโต สมมุขา สรุปาหิ
 คาถาหิ อภิตฺถวิ

“พุทฺธานุพุทฺโธ โส เถโร โภณฺหณโย ติพุพฺพนิกฺกโม
 ลาภี สุขวิหารานํ วิเวกานํ อภินฺทโส.

ยํ สาวเกน ปตฺตพุพฺผํ สตฺถุสาสนการินา
 สพุพฺพสฺส ตํ อนุปฺปตฺตํ อปฺปมตฺตสฺส สิขฺขโต.

มหานฺภาโว เตวฺชฺโช เจโตปริยายโกวิทो
 โภณฺหณโย พุทฺธทายาทो* ปาเท วนฺทติ สตฺถุโนติ.

๑๐. โมคคัลลานสูตร

[๒๑๘] เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ
 อิสฺสิคิลิปลฺสฺเส กापฺสึลาญํ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธี ปณฺจมตฺเตหิ
 ภิกฺขุสฺสเตหิ สพุเพเหว อรหฺณเตหิ. เตสํ สทฺธี อายสฺมา
 มหาโมคคัลลาโน เจตฺสา จิตฺตํ สมฺนเนสฺติ วิปฺปมุตฺตํ นิรุปฺปํ.
 อถ โข อายสฺมโต วรฺคีสฺสฺส เอตทโหสิ “อญฺ โข ภควา
 ราชคฺเห วิหฺรติ อิสฺสิคิลิปลฺสฺเส กापฺสึลาญํ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ
 สทฺธี ปณฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺสเตหิ สพุเพเหว อรหฺณเตหิ, เตสํ
 สทฺธี อายสฺมา มหาโมคคัลลาโน เจตฺสา จิตฺตํ สมฺนเนสฺติ

* อ. พุทฺธสวโก

วิปปมุตตัม นิรูปฐี. ยนฺนุนาหิ อายสฺมนตัม มหาโมคฺคลลานํ
ภควโต สมมุขา สรรูปาหิ คาทาหิ อภิตถเวยฺยนฺติ.

อถ โข อายสฺมา วงศ์โส อุกฺกจายาสนา เอกํสํ
อตุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา, เยน ภควา, เตณฺณชฺลิมนฺปณฺนาเมตฺวา
ภควนฺตํ เอตทโวจ “ปฏฺวิภาติ มํ ภควา, ปฏฺวิภาติ มํ สุกฺกตาติ.
“ปฏฺวิภาตฺ ตํ วงศ์สาติ ภควา อโวจ. อถ โข อายสฺมา
วงศ์โส อายสฺมนตัม มหาโมคฺคลลานํ ภควโต สมมุขา สรรูปาหิ
คาทาหิ อภิตถวิ

“นคฺสส ปสฺเส อาสีนํ	มฺนี้ ทุกฺขสฺส ปารคฺ
สาวกา ปยฺริปาสนฺติ	เตวิชฺชา มจฺจุหาโย
เต เจตฺสา อนฺนฺปริเยสตี ^๑	โมคฺคลลานํ มหิทฺธิโก
จิตฺตํ เนสํ สมฺนเนสํ	วิปปมุตตัม นิรูปฐี.
เอวํ สพฺพพฺงคสมฺปนฺนํ	มฺนี้ ทุกฺขสฺส ปารคฺ
อนเภาการสมฺปนฺนํ	ปยฺริปาสนฺติ โคตมฺนฺติ.

๑๑. คคฺคราสุตฺตํ

[๒๑๙] เอกํ สมยํ ภควา จมฺปาโย วิหฺรติ คคฺคราย
โปกฺขรณฺนิยา ตีเร มหฺตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ ปณฺจมตฺเตหิ
ภิกฺขุสฺสเตหิ สตฺตหิ จ อุปาสกสฺสเตหิ อนเภาหิ จ เทวตาสหสฺสเสหิ.
ตฺยาสุสฺสํ ภควา อติโรจติ วณฺณเณ เจว ยสฺสา จ. อถ
โข อายสฺมโต วงศ์สฺสสฺส เอตทโหสิ “อโย โข ภควา จมฺปาโย
วิหฺรติ คคฺคราย โปกฺขรณฺนิยา ตีเร มหฺตา ภิกฺขุสงฺฆเณ

^๑ น., เท., อ. อนฺนฺปริเยติ

สทฺธิ ปณฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺสเทหิ สยฺยตฺติ จ อุปาสิกสฺสเทหิ, [๑]
 อนนฺเกหิ จ เทวตาสหสฺสเสหิ, ตฺยาสฺสทฺ ภควา อติโรจติ
 วณฺณเนน เจว ยสฺสา จ. ยนฺนุนาหิ ภควนฺตํ สมมุขา
 สรฺูปาย คาทาย อภิตฺถเวยฺยนฺติ.

อถ โข อายสฺมา วงศ์โส อุกฺกจายาสนา เอกํสํ
 อุตฺตราสงฺกํ กิริตฺวา, เยน ภควา, เตนณฺชลิมนฺนาเมตฺวา
 ภควนฺตํ เอตทโวจ “ปฏฺฐิภาติ มํ ภควา, ปฏฺฐิภาติ มํ สยฺยตฺติ.
 “ปฏฺฐิภาตฺ ตํ วงศ์สาติ ภควา อโวจ. อถ โข อายสฺมา
 วงศ์โส ภควนฺตํ สมมุขา สรฺูปาย คาทาย อภิตฺถว

“จณฺโท ยถา วิตฺวลลหเก” นภ
 วิโรจติ วิตฺมโลว” ภาณฺมา
 เอวมปิ องฺคิรส ตํ มหามฺนิ
 อติโรจสิ ยสฺสา สพฺพโลกนฺติ.

๑๒. วงศ์สยฺยตฺ]

[๒๒๐] เอกํ สมยํ อายสฺมา วงศ์โส สวตฺถิยํ วิหริติ
 เชตฺวนเ อนนถปิณฺฑทิกสฺส อารามเ. เตน โข ปน สมเยน
 อายสฺมา วงศ์โส อจิรอรหตฺตปฺปตฺโต โหติ,^๑ วิมุตฺติสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวที^๒
 ตายํ เวลายํ อีมา คาทาโย อภาสิ

^๑ น.,เท.,อ. สยฺยตฺติ จ อุปาสิกาสฺสเทหิ

^๒ น.,เท.,อ. วิตฺวลลหเก

^๓ น.,เท. วิตฺมโลว

^๔ น.,เท.,อ. หุตฺวา

^๕ อ. วิมุตฺติสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวที

“กาเวยุมตตดา วิจิริมห ปุพเพ	คามา คามิ ปุรา ปุริ
อถทุทสาม สมพุทธี	สทุธา โน อุปปชชถ.
โส เม ฆมมมเทเสสิ	ชนฺธเ อายตนาหิ ธาตุโย” [๒]
ตสฺสาหิ ฆมมิ สุตฺวาน	ปพฺพชี อนคาริย.
พหุณฺณ วต อตฺถาย	โพธิมชฺฌคมา มุณี
ภิกฺขุณฺณ ภิกฺขุณฺณญจ	เย นิยามคตทุทสา.
สฺวาคตํ วต เม อาสิ	มม พุทฺธสฺส สนฺติเก
ติสฺโส วิชฺชา อนุปฺตตฺตา	กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ.”
ปุพฺเพนิวาสํ ชานามิ	ทิจฺจพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ
เตวิชฺโช อิทฺธิปตฺโตมฺหิ	เจโตปริยายโกวิโทติ.

วงศ์สสัมมุตตํ สมตฺตํ.

ตสฺสทุททานํ

“นิกฺขนฺตอรรติ เจว	เปสฺลาลอติมญฺณนา
อานนฺเทน สุภาสิตา	สารีปฺตตปวารณา
ปโรสฺสสฺส โกณฺฑญโย	โมคฺคผลฺลาเนน คคฺครา
วงศ์เสน ทฺวาทสาติ.	

^๑ ฉ., เท. ขนฺธายตนาธาตุโย

^๒ อ. จ

^๓ อ. สาสน

๕. วนธัญตัม

๑. วิเวกสุตตัม

[๒๒๑] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ อญฺญตโร ภิกขุ
โกสเลสุ วิหริติ อญฺญตรสฺมี วนสณฺฑเฑ. เตน โข ปน
สมเยน โส ภิกขุ ทิวาวิหารคโต ปาปเก อกุสเล วิตกฺเก
วิตกฺเกติ เคนิสฺสิตเ. อถ โข ยา ตสฺมี วนสณฺฑเฑ
อริวตฺถา เทวตา ตสฺส ภิกขุโน อนุกมฺปิกา อตฺตกามา ตํ
ภิกขุํ สํเวชตฺถกามา, เยน โส ภิกขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
ตํ ภิกขุํ คาถาหิ อชฺฌภาสิ

“วิเวกกาโมสิ วนํ ปวิฏฺโง
อถ เต มโน นิจฺจรติ พหิทฺธา
ตวํ^๑ ชโน ชนสฺมี วินยสฺสุ จนฺทํ
ตโต สุขี โหหิสิ วีตฺราโค.
อรรถี ปชหาสิ สโต
ภวสิ สตํ ตํ สารยาม เส
ปาตาลโรหิ หิ พุตฺตโร^๒
มา ตํ กามโรหิ อวาทริ.
สกุณเณ ยถา ปัสฺสกุณฺฑิตโต^๓
วิธุนํ ปาตยติ สิตํ รชํ
เอวํ ภิกขุ ปชานวา สติมา
วิธุนํ^๔ ปาตยติ สิตํ รชนฺติ.

อถ โข โส ภิกขุ ตาย เทวตาย สํเวชิตฺวา สํเวคมาปาทีติ.

^๑ จ., เท., อ. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ อ. พุตฺตโม

^๓ ส., สยา., อ. ปัสฺสกุณฺฑิตโต

^๔ สยา. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

๒. อุปฏฺฐานสุตฺตํ

[๒๒๒] เอกํ สมยํ อญฺญตโร ภิกขุ โกสเลสุ วิหริติ
 อญฺญตรสฺมี วนสณฺฑเท. เตन โข ปน สมเยน โส ภิกขุ
 ทิวาวิหารคโต สุปฺติ. อถ โข ยา ตสฺมี วนสณฺฑเท อริวตฺถา
 เทวตา ตสฺส ภิกขุโน อนุกมฺปิกา อตฺถกามา ตํ ภิกขุ
 สํเวเชตฺถกามา; เยน โส ภิกขุ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ
 ภิกขุ คาถาหิ อชฺฌภาสิ

“อญฺญเจหิ ภิกขุ กิํ โสปิ” โก อตฺถโก สุปิเตน เต
 อาตฺตรสฺส หิ เต^๒ นิทฺทา สลฺลวิทฺธสฺส รุปฺปโต.
 ยาย สทฺธาปพฺพชิตฺ^๓ อคารสฺमानคาริยํ
 ตเมว สทฺธํ พฺรหฺเมหิ มา นิทฺทาย วสํ คมิตฺติ.
 “อนิจฺจา อทฺฐวา กามา เยสุ มนฺโทว มุจฺฉิตฺโต
 พทฺธเสสุ มตฺตํ อสิตํ กสฺมา ปพฺพชิตํ ตเป.
 ฉนฺทราคสฺส วินยา อวิชฺชาสมตฺติกฺกมา
 ตํ ฌานํ ปริโมทาตํ^๔ กสฺมา ปพฺพชิตํ ตเป.
 เกตฺวา^๕ อวิชฺชํ วิชฺชาย อาสวานํ ปรีกฺขยา
 อโสภํ อนุปายาสํ กสฺมา ปพฺพชิตํ ตเป.
 อารทฺธวิริยํ ปหิตตฺตํ นิจฺจํ ทพฺพหปรกฺกมํ
 นิพฺพานํ อภิกงฺขนตํ กสฺมา ปพฺพชิตํ ตเปติ.

^๑ ฉ., เท., อ. เสสิ

^๒ ฉ., เท., อ. กา

^๓ ฉ., เท., อ. สทฺธาย ปพฺพชิต

^๔ ฉ. ปริโมทํ เท. ปริโมทาตํ อ. ปริโยทาตํ

^๕ ฉ., เท. เจตฺวา

๓. กสฺสปโคตตสูตต์

[๒๒๓] เอกัม สมยํ อายสฺมา กสฺสปโคตโต โกสเลสุ
 วิหริติ อญฺญตรสฺมี วนสณฺฑเท. เตเน โข ปน สมเยน
 อายสฺมา กสฺสปโคตโต ทิวาวิหารคโต อญฺญตรํ เจตํ โอวทติ.
 อถ โข ยา ตสฺมี วนสณฺฑเท อริวตฺถา เทวตา อายสฺมโต^๑
 กสฺสปโคตตสฺส อนุกมฺปิกา อตฺถกามา^๒ อายสฺมนฺตํ กสฺสปโคตตํ
 สํเวเชตฺถกามา, เยนายสฺมา กสฺสปโคตโต, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ กสฺสปโคตตํ คากาหิ อชฺฌภาสิ

“คิริทุคฺคจํ เจตํ	อปปปญฺณํ อเจตสํ
อกาเล โอวทํ ภิกฺขุ	มนฺโทว ปฏฺฐิภาติ มํ.
สุณฺหาติ ^๒ น วิชาเนติ	อาโลเกติ น ปสฺสติ
ธมฺมสฺมี ภณฺณมานสฺมี	อตถํ พาโล น พุชฺฌติ.
สเจปิ ทส ปชฺโชเต	ธารยิสฺสสิ กสฺสป
เนว ทกฺขติ รูปานิ	จกฺขุ หิสฺส น วิชฺชตีติ.

อถ โข อายสฺมา กสฺสปโคตโต ตาย เทวตาย สํเวชิตो
 สํเวคมาปาทีติ.

๔. สมพหุลสูตต์

[๒๒๔] เอกัม สมยํ สมพหุลา ภิกฺขุ โกสเลสุ วิหรนฺติ
 อญฺญตรสฺมี วนสณฺฑเท. อถ โข เต ภิกฺขุ วสฺสํ วุตฺถา
 เตมาสจฺจเยน จาริกํ ปกฺกมียสฺส. อถ โข ยา ตสฺมี วนสณฺฑเท
 อริวตฺถา เทวตา เต ภิกฺขุ อุปสฺสนฺตี ปริเทวมานา ตาย
 เวลายํ อิมํ คากํ อภาสิ

^๑ น., เท. อิม ปาจา น หิสฺสนฺติ.

^๒ อ. สฺโณติ

“อรติ วีย เมชฺฐ^๑ ขายติ
 พหุเก ทิสฺวาน วิวิตฺเต อาสเน
 เต จิตฺตกถา พหุสฺสุตา
 โกเม โคตมสาวกา คตาติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตรา เทวตา ตํ เทวตํ คาทาย
 อชฺฌภาสิ

“มคธ^๒ คตา โกสลํ คตา
 เอกจฺจิยา ปน วชฺชภูมียา^๓
 มกฺก^๔ วีย สงฺฆจาริโน^๕
 อนิเกตา วิหรนฺติ ภิกฺขโวติ.

๕. อานนฺทสุตฺตํ

[๒๒๕] เอกํ สมยํ อายสฺมา อานนฺโท โกสเลสุ วิหริ
 อญฺญตรสฺมี วนสณฺฑเท. เตन โข ปน สมเยน อายสฺมา อานนฺโท
 อติเวลํ คิหิสญฺญตฺติพฺพโล วิหริ. อถ โข ยา ตสฺมี วนสณฺฑเท
 อธิวตฺถา เทวตา อายสฺมโต อานนฺทสฺส อณุกมฺปิกา อตฺถกามา
 อายสฺมนตฺตํ อานนฺทํ สํเวเชตฺถกามา, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตฺตํ อานนฺทํ คาทาย อชฺฌภาสิ

“รฺกฺขมฺลคหณํ ปสฺสภิกฺย
 นิพฺพานํ หทยสฺมี โอบิย

^๑ ฉ., เท., อ. เมชฺฐ

^๔ ฉ., เท., อ. มกา

^๒ ฉ. มาคธ

^๕ ฉ., เท., อ. อสงฺคจาริโน.

^๓ อ. วชฺชภูมียา

ฌาย โคตม มา [*] ปมาโท
ก็ เต ปิปปิพิกา กริสสตีติ.

อถ โข อายสฺมา อานนุโท ดาย เทวดาย สัเวชิตโต
สัเวคมาปาทีติ.

๖. อนุรุทรสุต

[๒๒๖] เอกัง สมยํ อายสฺมา อนุรุทรโกสเลสุ วิหริ
อณฺณตรสฺมี วณฺณเท. อถ โข อณฺณตรา ดาวตีสกายิกา
เทวดา ชาลีนี นาม อายสฺมโต อนุรุทรสฺส ปุราณทุตติกา,
เยนายสฺมา อนุรุทร, เตนุปลงฺกมิ; อุปลงฺกมิตฺวา อายสฺมนนฺตํ
อนุรุทรํ คากาย อชฺฌภาสิ

“ตตฺถ จิตฺตํ ปณฺเฑหิ ยตฺถ เต วุสิตํ ปุเร
ดาวตีสฺส เทเวสุ สพฺพกามสมิทฺติสุ
ปรุกฺขโต ปริวฺโต เทวคณฺเห” โสภสฺสีติ.”

“ทฺถคฺคา เทวกณฺณาย สกฺกายสฺมี ปติฏฺฐจิตา
เต จาปี ทฺถคฺคา สตฺตา เทวกณฺณาย ปตฺถิตาติ.”

“น เต สุขํ ปชานนฺติ เย น ปลฺลสนฺติ นนฺทนํ
อาวาสํ นรเทวานํ ติทฺธานํ ยสฺสสินนฺติ.

“น ตวํ พาเล วิชานาสิ ยถา อรหตํ วโจ

“อนิจฺจา สพฺเพ สงฺขารา” อุปฺปาทวยธฺมมโน
อุปฺปชฺชิตฺวา นิรฺชฺฌนฺติ เตสํ วุปลโม สุโข.

* อ. จ

๒ ฉ., เท., อ. เทวกณฺณาย

๓ อ. อิตฺสฺสโท น ทิสฺสตี.

๔ อ. ปตฺติกา

๕ ฉ., เท. สพฺพสงฺขารา

นตฺถิทานิ ปุณาวาโส เทวกายสมิ ชาลีนี
 วิกุขีเณ ชาตีสํสาโร นตฺถิทานิ ปุณพฺภโวติ.

๗. นาคทตฺตสุตฺตํ

[๒๒๗] เอกํ สมยํ อายสฺมา นาคทตฺโต โกสเลสุ
 วิหริติ อญฺญตรสมิ วนสญฺเฑ. เตเน โข ปน สมเยเน
 อายสฺมา นาคทตฺโต อติกาเลน ความํ ปวิสติ อติทิวา
 ปฏิกุภมติ. อถ โข ยา ตสมิ วนสญฺเฑ อริวตฺตา เทวตา
 อายสฺมโต นาคทตฺตสฺส อญฺกมฺปิกา อตฺถกามา อายสฺมนตํ
 นาคทตฺตํ สํเวเชตฺถกามา, เยนายสฺมา นาคทตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตํ นาคทตฺตํ คาถาหิ อชฺฌภาสิ

“กาเล ปวิสส นาคทตฺต ทิวา จ อาคณฺตฺวา อติเวลจาริ
 สํสญฺโจะ กหฺนุเจหิ สมานสฺสทฺทุกฺโข
 ภายามิ นาคทตฺตํ สุปคพฺภ^๑ กุเลสุ วินิพฺพหํ
 มา เหว มจฺจุรณฺโณ พลวโต อนฺตกสฺส วสเมสีติ.”^๒

อถ โข อายสฺมา นาคทตฺโต ดาย เทวดาย สํเวชิตฺโต
 สํเวคมาปาทีติ.

๘. กุลมรณีสฺสุตฺตํ

[๒๒๘] เอกํ สมยํ อญฺญตโร ภิกฺขุ โกสเลสุ วิหริติ
 อญฺญตรสมิ วนสญฺเฑ. เตเน โข ปน สมเยเน โส ภิกฺขุ
 อญฺญตรสมิ กุเล อติเวลํ อชฺโฆคาพฺพปฺปตฺโต วิหริติ. อถ โข

^๑ อ. สุปคพฺภ

^๒ ฉ., เท. วสํ อุเปสีติ. อ. วสเมยฺยาติ.

ยา^๑ ตสฺมี วณฺสณฺเท อธิวตฺถา เทวตา ตสฺส ภิกฺขุโน อนุกมฺปิกา
 อตฺถกามา ตํ ภิกฺขุํ สํเวเชตฺถกามา, ยา ตสฺมี กุเล กุลฆรณึ
 ตสฺสา วณฺณํ อภินิมฺมินิตฺวา, เยน โส ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“นทีตีเรสุ สณฺจาเน สภาสุ รติยาสุ จ
 ชนา สงฺคมม มนฺเตนฺติ มณฺจ ตณฺจ กิมนฺตรนฺติ.
 “พหู หิ สทฺทา ปจฺจุหา ขมิตพฺพา ตปสฺสินา
 น เตน มงฺกุโหดพฺพ^๒ น หิ เตน กิลิฺสฺสติ.
 โย จ สทฺทปฺปริตฺตาสึ วเน วาตมิโค ยถา
 ลหฺจิตฺโตติ ตํ อาหุ นาสุส สมปฺชฺชเต วตฺนฺติ.

๘. วชชีปุตตสุตต

[๒๒๙] เอกํ สมยํ อณฺณตโร วชชีปุตตโก ภิกฺขุ
 เวสาลิยํ วิหริติ อณฺณตรสฺมี วณฺสณฺเท. เตน ไช ปน สมเยน
 เวสาลิยํ. [^๓] สพฺพรตฺติวาโร^๔ โหติ. อถ ไช โส ภิกฺขุ
 เวสาลิยํ ตฺริยตาพิต วาทิตนฺคฺโขสสทฺทํ สุตฺวา ปรีเทวมาโน
 ตายํ เวลายํ อิมํ คาถํ อภาสิ

“เอกกา มยํ อรณฺเณ วิหราม
 อปวิฏฺฐจฺว^๕ วณฺสมี ทารุกํ
 เอตาทิสิกาย รตฺติยา
 โก สุ นามมฺहेหิ ปาปิโยติ.

^๑ อ. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท. วชชีปุตตโก

^๔ ฉ., เท. อปวิฏฺฐ

^๒ อ. มงฺกุโหดพฺพ.

^๕ ฉ., เท., อ. สพฺพรตฺติจาโร

อถ โข ยา ตสฺมี วนสณฺฑเท อธิวตฺถา เทวตา ตสฺส
ภิกฺขุโน อนุกมฺปิกา อตฺถกามา ตํ ภิกฺขุํ สํเวเชตฺถกามา, เยน
โส ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“เอกโกว” ตฺวํ อรณฺเณ วิหริสสิ
อปวิฏฺฐจํ วนสฺมี ทารุกํ
ตสฺส เต พหุกา ปิทยนฺติ
เนรยิกา วีย สคฺคคามินฺนติ.

อถ โข โส ภิกฺขุ ตาย เทวตตาย สํเวชิตฺวา สํเวคมาปาทีติ.

๑๐. สขุฉายสูตรํ

[๒๓๐] เอกํ สมยํ อณฺโณตโร ภิกฺขุ โกสเลสุ วิหริติ
อณฺโณตฺรสฺมี วนสณฺฑเท. เตน โข ปน สมเยน โส ภิกฺขุ ยํ
สุทํ ปุพฺเพ อติเวลํ สขุฉายพฺพโล วิหริติ. โส อปเรน
สมเยน อปฺโปสฺสุโก ตฺถเหิฏฺฐโต สกมายติ.^๑ อถ โข ยา
ตสฺมี วนสณฺฑเท อธิวตฺถา เทวตา ตสฺส ภิกฺขุโน ฐมมํ
อสุณฺนตี, เยน โส ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ
คาถาย อชฺฌภาสิ

“กสฺมา ตฺวํ ฐมมปทานิ ภิกฺขุ
นาธียสิ ภิกฺขุหิ สํวสนฺโต
สุตฺวาน ฐมมํ ลภติปฺปสาทํ
ทิฏฺฐเวย ฐมเม ลภติปฺปสฺสนฺติ.

^๑ อ. วสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท., อ. สกฺกสายติ.

“อหุ ปุเร ฐมมปเทศุ จนุโท
 ยาว วิราเคน สมาคมิมห
 ยโต วิราเคน สมาคมิมห
 ยงกิญจิ ทิฏฐจัว สุตฺ มุตฺ วา^๑
 อณฺณาย นิกุเขปนมาหุ สนฺโตติ.

๑๑. อโยนิโสมนสิการสุตต์^๒

[๒๓๑] เอกํ สมยํ อณฺณตโร ภิกขุ โกสเลสุ วิหริติ
 อณฺณตรสฺมี วนสนฺนเต. เตเน โข ปน สมเยเน โส ภิกขุ
 ทิวาวิหารคโต ปาปเก อุกุสเล วิตกฺเก วิตกฺเกติ. เสยฺยถิทํ.
 กามวิตกฺกํ, พยาปาทวิตกฺกํ, วิหีสาวิตกฺกํ. อถ โข ยา ตสฺมี
 วนสนฺนเต อธิวตฺถา เทวตา ตสฺส ภิกขุโน อนุกมปิภา
 อตฺถกามา ตํ ภิกขุํ สํเวเชตฺถกามา, เยเน โส ภิกขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกमितฺวา ตํ ภิกขุํ คาถาหิ อชฺฌภาสิ

“อโยนิโส มนสิการา โส^๓ วิตกฺเกหิ ขชฺชสิ^๔
 อโยนิโส^๕ ปฏฺนิสฺสชฺช โยนิโส อนุวิจฺจฺนตฺย.
 สตฺถารํ ฐมมํ อารพฺภ^๖ สงฺฆํ สีลานิ วตฺตโน
 อธิจฺจุณฺสี ปาโมชฺชํ ปิติสฺสขมสํสยํ
 ตโต ปามชฺชพฺพุโล^๗ ทฺกฺขสฺสนฺตํ กวิสฺสสีติ.

อถ โข โส ภิกขุ ตาย เทวตฺตาย สํเวชิตो สํเวคมาปาทีติ.

^๑ อ. สุตฺว มุตฺ

^๒ อ. โภ

^๓ อ. อโยนิ

^๔ จ., เท., อ. ปาโมชฺชพฺพุโล

^๕ จ. อุกุสลวิตกฺกสุตฺตํ

^๖ อ. มชฺชสิ

^๗ จ., เท. ฐมมารพฺภ

๑๒. มชฺฌนุติกสูตตะ

[๒๓๒] เอกัม สมยํ อญฺญตโร ภิกฺขุ โกสเลสุ วิหฺรติ
อญฺญตรสฺมี วนสณฺฑเท. อถ โข ยา^๑ ตสฺมี วนสณฺฑเท อชฺวตฺถา
เทวตา, เยน โส ภิกฺขุ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตสฺส
ภิกฺขุโน สนฺติเก อีมา คาคา^๒ อภาสิ

“จิตฺเต มชฺฌนุติเก กาลเ สนฺนินฺนินฺนํ^๓ ปกฺขิสฺสุ
สณฺเตว พุรหารณณ^๔” ตํ ภยํ ปฏิภาติ มํ.

“จิตฺเต มชฺฌนุติเก กาลเ สนฺนินฺนินฺนํ^๓ ปกฺขิสฺสุ
สณฺเตว พุรหารณณ^๔” สา รติ ปฏิภาติ มนฺติ.

๑๓. ปากตินุทริยสูตตะ

[๒๓๓] เอกัม สมยํ สมุพฺพลา ภิกฺขุ โกสเลสุ วิหฺรนฺติ
อญฺญตรสฺมี วนสณฺฑเท อุทฺธตา อุณฺณพา จปฺลา มุขรา
วิกิณฺณวาจา มุฏฺฐสฺสตีโน อสมฺปชานา อสมฺมาหิตา วิพฺภนฺตจิตฺตา
ปากตินุทฺริยา. อถ โข ยา ตสฺมี วนสณฺฑเท อชฺวตฺถา เทวตา เตสํ
ภิกฺขุณฺ อณุกมฺปิกา อตฺถกามา เต ภิกฺขุ สํเวเชตฺถกามา; เยน เต
ภิกฺขุ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขุ คาคาหิ อชฺฌภาสิ

“สุขชีวิโน ปุเร อาสุ^๑ ภิกฺขุ โคตมสาวกา
อนิจฺฉา ปิณฺฑํ เอสนา อนิจฺฉา สยนาสนํ.

^๑ จ., เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๒ จ., เท., อ. อิมํ คาคํ

^๓ จ., เท. สนฺนินฺนินฺนํ

^๔ อ. มหารณณ

โลเก อนิจฺจุตํ ฌตฺวา ทุกฺขสฺสหนฺตํ อํกุสฺส เต
 ทุปฺโปสํ กตฺวา อตฺตตานํ คาเม ความณิกา วีย
 ฆตฺวา ฆตฺวา นิปฺพชฺชนฺติ ปราคารสฺส มุจฺจिता.
 สงฺฆสฺส อณฺชลิ กตฺวา อิธกฺขเจ วทามหํ
 อปฺริวิจฺจา^๑ อนาถา เต ยถา เปตา ตเถว เต.
 เย โข ปมตฺตา วิหรนฺติ เต เม สนฺธาย ภาสิตํ
 เย^๒ อปฺปมตฺตา วิหรนฺติ^๓ นโม เตสํ กโรมฺहनฺติ.

อถ โข เต ภิกฺขุ ตาย เทวตาย สํเวชิตา สํเวคมาปาหฺนฺติ.

๑๔. ปทุมปุปผสูตร

[๒๓๔] เอกํ สมยํ อณฺณตโร ภิกฺขุ โกสเลสุ วิหรติ
 อณฺณตรสฺมี วนสณฺฑเท. เตเน โข ปน สมเยเน โส ภิกฺขุ
 ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต โปกฺขรณี โอคาเหตฺวา
 ปทุมํ อุปลิงฺฆติ. อถ โข ยา ตสฺมี วนสณฺฑเท อธิวตฺถา
 เทวตา ตสฺส ภิกฺขุโน อณฺุภปิภา อตฺถกามา ตํ ภิกฺขุ
 สํเวเชตฺถกามา; เยเน โส ภิกฺขุ, เตนฺุปลิงฺกมิ; อุปลิงฺกมิตฺวา ตํ
 ภิกฺขุ คาทาย อชฺฌภาสิ

“ยเมตํ วาริขํ ปุปฺผํ อทินฺนํ อุปลิงฺฆสิ
 เอกงฺคเมตํ เถยยานํ คนฺธตฺเถโนสิ มาริสาติ.
 “น หรามิ น ภณฺชามิ อารา สิงฺขามิ วาริขํ
 อถ เกน น วณฺเณเน คนฺธตฺเถโนติ วุจฺจติ.

^๑ ฉ., เท., อ. อปฺริวิจฺจา

^{๒-๓} พย. เย โข ปมตฺตา วิหรนฺติ

^๓ ฉ. คนฺธตฺเถเนสฺสตฺตํ.

๑๐. ยกฺขสํยุตํ

๑. อินฺทกสฺสุตํ

[๒๓๕] เอวฺมเม^๑ สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห
วิหริติ อินฺทกุญฺเฏ ปพฺพเต อินฺทกสฺส ยกฺขสฺส ภวเน. อถ โข
อินฺทโก ยกฺโข, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“รูปํ น ชีวนฺติ วทนฺติ พุทฺธา
กถํ นวํ วิทฺติมํ สรีรํ
กุตสฺส อฏฺฐียกปิณฺฑเมติ
กถํ นวํ สขฺชติ คพฺภสฺมินฺติ.

“ปรํ กลลํ โหติ กลลา โหติ อพฺพุทํ
อพฺพุทํ ชายเต เปสิ เปสิ นิพฺพุตฺตํ ฌโน
ฌนา ปสาชา ชายนฺติ เกสา โลมา นขาปิ^๒ จ.
ยญฺจสฺส ภูณฺชติ มาตา อนฺนํ ปาณญจ โภชนํ
เตน โส ตตฺถ ยาเปติ มาตุจฺจุจฺจโคโต นโรติ.

๒. สกฺกนามสฺสุตํ

[๒๓๖] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ คิซฺฌกุญฺเฏ
ปพฺพเต. อถ โข สกฺกนามโก ยกฺโข, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ

^๑ อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ อ. นขานิ

^๓ สย. สกฺกสฺสุตํ

“สพพคณูปปหีนสส วิปปมุตตสส เต สโต
 สมณสส น ตัม สาธุ ยทณณมนุสสาสดีติ.”
 เยน เกณจิ วณณเนน สัมวาโส สกุก ขายติ
 น ตัม อรหติ สปปญโย มนสา อณุกมปิตุ.
 มนสา เจ ปสนุเนน ยทณณมนุสสาสดี
 น เตเน โหติ สัมมุตโต ยานุกมปา^๒ อณุกมยาติ.

๓. สัจฉิโณมุตต

[๒๓๗] เอกัม สมยัม ภควา คยายัม วิหริติ ภุจกิตมญเจ
 สัจฉิโณมุตต ยกขสส ภวเน. เตเน ไช ปน สมเยเน ขโร จ
 ยกโข, สัจฉิโณม จ ยกโข, ภควโต อวิหเร อติภกมนุติ. อถ ไช
 ขโร ยกโข สัจฉิโณม ยกโข เอตทโวจ “เอโส สมณเถ.

“เนโส สมณ, สมณโก เอโส. ยาว ชานามิ, ยถิ วา
 โส สมณ ยถิ วา” สมณโกติ.

อถ ไช สัจฉิโณม ยกโข, เยน ภควา, เตนุปสงกมิ;
 อุปสงกมิตฺวา ภควโต กายัม อุปนาเมสิ. อถ ไช ภควา กายัม
 อุปนาเมสิ. อถ ไช สัจฉิโณม ยกโข ภควนตัม เอตทโวจ
 “ภายสิ มัม สมณเถ. “น ขวาทนตัม อาวุโส ภายามิ, อปิจ เต
 สมุสโส ปาปโกติ. “ปณห์ ตัม สมณ ปุจฺฉิสสามิ. สเจ เม
 สมณ^๑ น พุยากริสสสิ, จิตตัม วา เต ขิปปิสสามิ, ททยัม วา
 เต ฆาเลสสามิ, ปาทะสุ วา คเหตุวา ปารคกคาย ขิปปิสสามิ.
 “น ขวาทนตัม อาวุโส ปุสสามิ สเทเวเก โลเก สมารเก

^๑ ฉ., เท. ยทณณมนุสสาสดีติ.

^๒ อ. สานุกมปา

^๓ ฉ., เท., อ. ยถิ วา ปน โส

^๔ ฉ., เท., อ. อยัม ปาโง น ทิสสตี.

สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย; โย เม
จิตฺตํ วา ขิเปยฺย, หทฺยํ วา ผาเลยฺย, ปาเทสฺสุ วา คเหตฺวา
ปารคฺงคาย ตีเร ขิเปยฺย, อปิจ ตฺวํ อวฺวโส ปุจฺฉ, ยทาภงฺขสฺสิดิ.

“ราโค จ โทโส จ กุโตนินทานา
อรตี รติ โลมหฺโส กุโตะชา
กุโตะ สมฺมูจาย มโนวิตกฺกา
กุมารกา ชงฺกมิวสฺสชนฺติดิ.

“ราโค จ โทโส จ อิตฺตนินทานา
อรตี รติ โลมหฺโส อิตฺตะชา
อิตฺตะ สมฺมูจาย มโนวิตกฺกา
กุมารกา ชงฺกมิวสฺสชนฺติ

เสนฺหชา อตฺตสมฺมูตา นิโครธสฺสเสว ชนฺธชา
ปฺปญฺญ วิสตฺตา กาเมสฺสุ มาลูวา วิตฺถตา วเน.^๑

เย นํ ปชานนฺติ ยโตนินทานํ^๒
เต นํ วินิเทนฺติ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เต ทตฺตรํ โอมมิมํ ตรนฺติ
อติณฺณปฺพพํ อปฺนพฺพวายาติ.

๔. มณีภททสยุดต์

[๒๓๘] เอกํ สมยํ ภควา มคฺเชสฺสุ วิหฺรติ มณฺนิมาพเก
เจติเย มณฺนิภททสฺส ยกฺขสฺส ภวเน. อถ โข มณฺนิภทโท
ยกฺโข, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต

^๑ ฉ. มาลูวา วิตฺตา วเน, เท. มาลูวา จ วิตฺตา วเน, อ. มาลูวา จ วิตฺตา.

^๒ ส. ยโตนินทานา

สนฺติเก อิมํ คาคํ อภาสิ

“สติมโต สทา ภทฺทํ	สติมมา สุขเมตติ
สติมโต สุขเว เสยโย	เวรา จ ปริมุจฺจตีติ.
“สติมโต สทา ภทฺทํ	สติมมา สุขเมตติ
สติมโต สุขเว เสยโย	เวรา น ปริมุจฺจตีติ.
ยสฺส สพฺพมโหโรตฺตี ^๑	อหีสาย รโต มโน
เมตตํ โส ^๒ สพฺพภูเตสุ	เวรณตสฺส น เกณจีติ.

๕. สำนุสฺสุตํ

[๒๓๙] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเ
อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. เตน โข ปน สมเยน อณฺณตริสฺสา
อุปาสิกาย สำนุ นาม ปุตุโต ยกฺเขน คหิโต โหติ. อถ โข सा
อุปาสิกา ปริเทวमानา ตายํ เวลายํ อิมา คาคาโย อภาสิ

“จาตุทฺทสี [๓] ปญฺจทสี	ยา ^๔ จ ^๕ ปกฺขสฺส อฏฺฐมี
ปาริหาริกปกฺขณจ	อฏฺฐจฺงคสฺสสมาคตํ ^๕
อุโปสถํ อุปวสนฺติ	พฺรหฺมจิริยํ ^๖ จรณฺติ เป
น เตหิ ยกฺขา กิพฺพนฺติ ^๖	อิติ เม อรหตํ สุตํ
สาทานิ อชฺช ปสฺสามิ	ยกฺขา กิพฺพนฺติ สำนุนาติ.
“จาตุทฺทสี ปญฺจทสี	ยา ^๔ จ ^๕ ปกฺขสฺส อฏฺฐมี
ปาริหาริกปกฺขณจ	อฏฺฐจฺงคสฺสสมาคตํ

^๑ ฉ., เท., อ. สพฺพมโหโรตฺตํ

^๒ สุยา. เมตตํโส

^๓ อ. สา หุตติ เม อรหตํ, อิติ เม อรหตํ สุตํ, สา ทานิ อชฺช ปสฺสามิ, ยกฺขา กิลนฺติ
สำนุนา

^{๔-๕} อ. ยาว

^๕ อ. อฏฺฐจฺงคสฺสสมาหิตํ

^{๖-๖} อ. อิมเ คาคาปาทา น ทิสฺสนฺติ.

อุโปสถิ อุปวสนติ	พฺรหมจิริยิ จรณติ เป
น เตหิ ยกฺขา กิพฺพนติ	สาหุ ^๑ เต อรหตํ สุตํ.
सानุํ ปพฺพุทํ วชฺชาสี	ยกฺขานํ วจนํ อิทํ
มากาสิ ปาปกํ กมฺมํ	อาวิ วา ยทิ วา รโห.
สเจว ^๒ ปาปกํ กมฺมํ	กริสฺสสิ กรโหสิ วา
น เต ทุกฺขา ปมุตฺตยตฺถิ	อุปฺปจฺจาปิ ปลาโยตฺถิ.
“มตํ วา อมฺม โรทนติ	โย วา ชีวํ น ทิสฺสติ
ชีวนตํ อมฺม ปสฺสนตฺถิ	กสฺมา มํ อมฺม โรทสีติ.
มตํ วา ปุตฺต โรทนติ	โย วา ชีวํ น ทิสฺสติ
โย จ กาเม ^๓ จจิตฺวาน”	ปฺนราจฺจเต อิธ
ตํ วาปิ ปุตฺต โรทนติ	ปฺน ชีวํ มโต หิ โส.
กุกฺกุลา อุพฺภโต ตาต	กุกฺกุลํ ปตฺติตฺตมิจฺจสิ
นรกา อุภโต ตาต	นรํ ปตฺติตฺตมิจฺจสิ.
อภิชาต ภาทฺทเนเต	กสฺส อุชฺฌาปยามเส
อาทิตฺตา นิพฺพตํ ภณฺทํ	ปฺน ทฺยหิตฺตมิจฺจสีติ.

๖. ปิยงกรสุต

[๒๔๐] เอกํ สมยํ อายสฺมา อนุรฺรทฺโธ สาวตฺถิยํ วิหริติ
 เชตวเน อนาถปิณฺฑทิกสฺส อารามे. เตเน โข ปน สมเยน
 อายสฺมา อนุรฺรทฺโธ รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ ปจฺจุจฺจาย ฅมฺมปทานิ
 ภาสติ. อถ โข ปิยงกรมาตา ยกฺขิณี ปุตฺตํ เอวํ โตเสสิ

^๑ อ. อิตติ เม

^๒ ฉ., เท. สเจ จ

^๓ อ. กาเมว จิตฺวาน

“มา สหุทหมกรี ปิยงกร
 ภิกขุ ฐมมปทานิ ภาสติ
 อปิ จ ฐมมปทํ วิชานिय
 ปฏิปทฺเชม หิตาย โน สียาติ.^๑
 ปาณิสฺสุ จ สญฺญมามเส
 สมฺปชานมฺสา น ภณามเส
 สิกฺขेम สฺสึลฺลยมตฺตโน
 อปิ มจฺเจม ปิสาจโยนิยาติ.

๗. ปุณพพสุตฺตํ

[๒๔๑] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเ
 อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. เตन โข ปน สมเยน ภควา ภิกขุ
 นิพฺพานปฏิสํยุตฺตาย ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสติ, สมาทเปติ,
 สมุตฺเตเชติ, สมฺปทฺเสติ. เต จ ภิกขุ อฏฺฐจิกตฺวา^๒ มนสิกตฺวา
 สพฺพเจตโส^๓ สมณฺนาหริตฺวา โอหิตโสตา ฐมฺมํ สฺสณฺนติ.
 อถ โข ปุณพพสุมาตา ยกฺขิณี ปุตฺตเก^๔ เอวํ โตเสสิ

“ตฺถุหิ อุตฺตริเก โหหิ ตฺถุหิ โหหิ ปุณพพสุ
 ยาวาหิ พุทฺธเสฏฺฐสฺส ฐมฺมํ โสสฺสามิ สตฺถโน.
 นิพฺพานํ ภควา อาห^๕ สพฺพคณฺถปฺปโมจนํ
 อติเวลา จ เม โหติ อสฺมี ฐมฺเม ปิยาเยนา.
 ปิโย โลเก สโก ปุตฺโต ปิโย โลเก สโก ปติ
 ตโต ปิยตรํ^๖ มยฺหิ อสฺส ฐมฺมสฺส มคฺคนา

^๑ ฉ., เท., อ. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท., อ. สพฺพเจตฺสา, เอวฺมฺปริปิ.

^๓ อ. อาหุ

^๔ ฉ., เท. อฏฺฐจํ กตฺวา, เอวฺมฺปริปิ.

^๕ สยา. ปุตฺตกํ

^๖ ฉ., เท., อ. ปิยตรา

น หิ ปุตโต ปติ วาปี	ปิโย ทุกฺขา ปโมจเย.
ยถา สทฺธมฺมสฺสวณฺ	ทุกฺขา โมเจติ ปาณินฺ
โลเก ทุกฺขปรตฺตสฺมี	ชราวมรณสฺสยฺเต.
ชราวมรณโมกฺขาย	ยํ ธมฺมํ อภิสมฺพุทฺ
ตํ ธมฺมํ โสตุมิจฺฉามิ	ตฺถนฺทึ โหหิ ปฺนพฺพสฺสุติ.
“อมฺม” น พฺยาหริสฺสามิ	ตฺถนฺทึภฺยตฺตายมฺตฺตรา
ธมฺมเมว นิสาเมหิ	สทฺธมฺมสฺสวณฺ สฺขํ.
สทฺธมฺมสฺส อนนฺถาย	อมฺม ^๑ ทุกฺขํ จรามเส
เอส เทวมนุสฺसानํ	สมฺมุพฺพานํ ปภงฺกโร
พฺพุโธ อนตฺติมสารีโร	ธมฺมํ เทเสติ จกฺขฺมาติ.
“สาธุ โข ปณฺธุติโต นาม	ปุตโต ชาโต อูเร สโย ^๒
ปุตโต เม พฺพุทฺธเสฏฺฐสฺส	ธมฺมสฺพุทฺธิ ปิยายติ.
ปฺนพฺพสฺส สฺขี โหหิ	อชฺชาหฺมุหิ สมฺมุคฺคตา
ทิจฺฉจฺฉานิ อริยสจฺจานิ	อุตฺตตราปี สฺสณฺตํ เมติ.

๘. สุตตตตตต

[๒๔๒] เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหริติ สีตวเน.
 เตเน โข ปน สมเยเน อนาถปิณฺธุโก กหปติ ราชคฺหํ อนุปฺปุตโต
 โหติ เกณจิเทว กรณฺเเยเน. อสฺโสสิ โข อนาถปิณฺธุโก กหปติ
 “พฺพุโธ กิโร” โลเก อุปฺปนฺโนติ. ตาวเทว จ^๔ ปน ภควนฺตํ
 ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺถกาโม โหติ.^๕ อถ^๖ โข อนาถปิณฺธุทิกสฺส

^๑ ฉ., เท., อ. อมฺมา

^๒ อ. กิโร

^๓ อ. อโหสิ.

^๔ อ. เสยฺโย

^๕ อ. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๖ ฉ., เท., อ. อถสฺส

คหปติสฺส เอตทโหสิ “อกาลโ ไช อชฺช ภควนฺตํ ทสฺสนาย
 อุปสงฺกมิตฺตํ, เสวทานาหิ กาลเณ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺตสฺสามิตี.
 พุทฺธคฺคฺคาเย สติยา นิปชฺชํ, รัตติยา สุทํ ติฏฺฐตฺตํ วุฏฺฐจฺจสิ
 “ภาตฺตนาถิ มณฺณมาโน. อถ ไช อนาถปิณฺฑิติกโก คหปติ, เยน
 สิวตฺติกาทวาริ, เตนฺอุปสงฺกมิ. อมนุสฺสา ทวาริ วิวริสฺส.

อถ ไช อนาถปิณฺฑิติกสฺส คหปติสฺส นคฺคฺคมา นิฏฺฐมนฺตสฺส
 อาโลโก อนฺตรธาเย, อนฺธกาโร ปาตุโรหสิ. ภยํ จมฺภิตตฺตํ
 โลมฺหํโส อุตฺปาติ. ตโต จ^๑ ปุณฺ นีวตฺติตฺตกาโม อโหสิ.
 อถ ไช สิวโก ยกฺโข อนฺตรหิตโต สทฺทํ อมนุสฺสาเวสิ

“สํ หตฺถิ สํ อสฺสา	สํ อสฺสตรึ วรรธา
สํ กณฺณาสทฺสฺสา	อามตฺตมณฺนิฏฺฐทฺทาลา
เอกสฺส ปทวิตีหารสฺส	กัลลํ นาคคฺคฺคนาถิ โสฬสิ.
อภิกฺกม คหปติ	อภิกฺกม คหปติ
อภิกฺกมนนฺเต เสโย	โน ปฏิกฺกมนนฺติ.

อถ ไช อนาถปิณฺฑิติกสฺส คหปติสฺส อนฺธกาโร อนฺตรธาเย
 อาโลโก ปาตุโรหสิ ยํ อโหสิ ภยํ จมฺภิตตฺตํ โลมฺหํโส, โส
 ปฏฺฐปฺปสฺสมฺภิ. ทฺติยมฺปิ ไช อนาถปิณฺฑิติกสฺส คหปติสฺส อาโลโก
 อนฺตรธาเย, อนฺธกาโร ปาตุโรหสิ. ภยํ จมฺภิตตฺตํ โลมฺหํโส อุตฺปาติ.
 ตโต จ^๑ ปุณฺ นีวตฺติตฺตกาโม อโหสิ. ทฺติยมฺปิ ไช สิวโก ยกฺโข
 อนฺตรหิตโต สทฺทมฺนุสฺสาเวสิ

“สํ หตฺถิ สํ อสฺสา ๔เปย	กัลลํ นาคคฺคฺคนาถิ โสฬสิ
อภิกฺกม คหปติ	อภิกฺกม คหปติ
อภิกฺกมนนฺเต เสโย	โน ปฏิกฺกมนนฺติ.

^๑ฉ.,เท. ตโต ว

อถ โข อนาถปิณฑิกสฺส คหปติสฺส อนรฺกาวโร อนฺตรธายิ,
อาโลโก ปาตุรโหสิ. ยํ อโหสิ ภายํ จมฺภิตตตํ โลมหํโส,
โส ปฏิปฺปสฺสมภิ. ตติยมฺปิ โข อนาถปิณฑิกสฺส คหปติสฺส
อาโลโก อนฺตรธายิ, อนรฺกาวโร ปาตุรโหสิ. ภายํ จมฺภิตตตํ
โลมหํโส อุทฺปาที. ตโต จ^๑ ปุณฺ นีวตฺติตฺตกาโม อโหสิ.
ตติยมฺปิ โข สิวโก ยกฺโข อนฺตรหิโต สทฺทมฺนุสฺสาเวสิ

“สํ หตฺถิ สํ อสฺสา ๗เปฯ กลํ นาควณฺณติ โสฬสี
อภิกฺกม คหปติ อภิกฺกม คหปติ
อภิกฺกมณฺเฑ เสยโย โน ปฏิกฺกมณฺณติ.

อถ โข อนาถปิณฑิกสฺส คหปติสฺส อนรฺกาวโร อนฺตรธายิ,
อาโลโก ปาตุรโหสิ. ยํ อโหสิ ภายํ จมฺภิตตตํ โลมหํโส, โส
ปฏิปฺปสฺสมภิ. อถ โข อนาถปิณฑิกโก คหปติ, เยเน สีสฺวานํ,
[^๒] เตนฺปสฺงกมิ.

เตเน โข ปนฺ สมเยเน ภควา รตฺติยา ปจฺจุสฺสมยํ
ปจฺจุจฺจุจาย อชฺโฆกาเส จงฺกมฺติ. อทฺทสา โข ภควา
อนาถปิณฑิกํ คหปตี ทูรโตว อาคจฺจนฺตํ, ทิสฺวาน จงฺกมา
โอโรหิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสฺซชฺช โข ภควา
อนาถปิณฑิกํ คหปตี เอตทโวจ “เอहि สุตฺตตฺตาติ. อถ โข
อนาถปิณฑิกโก คหปติ “นามเเน มํ ภควา อาลปตฺติติ. [^๓]
ตตฺเถว ภควโต ปาเทสฺสุ สิริสา นิปตฺติวา ภควนฺตํ เอตทโวจ
“กจฺจิ ภาณเต ภควา สฺขํ วสิตฺถาติ.”

^๑ น., เท. ตโต ว

^๓ น., เท. หนฺนุจ อุกฺโก

^๒ น., เท., อ. เยเน ภควา

^๔ น., เท., อ. สฺขมฺสยิตฺถาติ.

“สพพทา เว สุขํ เสติ พราหมโณ ปรีนิพพุโต
 โย น ลิมปติ กาเมสุ สัตถุโต นิรูปริ.
 สพพทา อาสตุติโย เจตวา วิเนยฺย ททเย ทริ
 อุปสนโต สุขํ เสติ สนฺตี ปปฺปยุยฺย เจตสาติ.

๕. ปฐมสุกกาสุตฺตํ

[๒๔๓] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเว
 กลนฺทกนิวาเป. เตन โข ปน สมเยน สุกกา ภิกฺขุณี มหติยา
 ปรีสาย ปรีวตา ฐมมํ เทเสติ. อถ โข สุกกาย ภิกฺขุณียา
 อภิปปสนฺโน ยกฺโข ราชคเห รติกาย รติกํ สิงฆาภฺเณ
 สิงฆาภฺกํ อุปสงกมิตฺวา ตายํ เวลายํ อีมา คาทาโย อภาสิ

“กิมเม กตา ราชคเห มนุสฺสา มรฺชิตาเว เสยเร”
 เย สุกกํ น ปยิรฺปาสนฺติ เทเสนฺตี อมตํ ปทํ.
 ตณฺจ ปน อปฺปฏฺวณียํ อเสนฺกโมฆวํ
 ปิวนฺติ มณฺเฒ สปปณฺเฒ วลาหกมिव ปนฺถคฺคฺติ.

๑๐. ทุตติยสุกกาสุตฺตํ

[๒๔๔] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเว
 กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน อณฺณตโร อุปาสโก
 สุกกาย ภิกฺขุณียา โภชนํ อทาสิ. อถ โข สุกกาย ภิกฺขุณียา
 อภิปปสนฺโน ยกฺโข ราชคเห รติกาย รติกํ สิงฆาภฺเณ
 สิงฆาภฺกํ อุปสงกมิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ คาทํ อภาสิ

* อ. อจฺจนเร เย

“ปญฺณํ วต ปสฺวิ พหุํ สปรปญฺโณ วตายมฺปาสโก
โย สุกฺกาย อทาสี โภชนํ สพฺพคนฺเถหิ วิปฺมุตฺตยาติ。”

๑๑. จีราสุตฺตํ

[๒๔๕] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเว
กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน อณฺณตโร อุปาสโก
จีราย” ภิกฺขุณียา จีวรํ อทาสี. อถ โข จีราย” ภิกฺขุณียา
อภิปฺปสนฺโน ยกฺโข ราชคเห รติกาย รติกํ สิงฺฆาฏฺเณน สิงฺฆาฏฺกํ
อุปสงฺกมิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ คาถํ อภาสี

“ปญฺณํ วต ปสฺวิ พหุํ สปรปญฺโณ วตายมฺปาสโก
โย จีราย อทาสี จีวรํ สพฺพโยเคหิ วิปฺมุตฺตยาติ.

๑๒. อาพวกสุตฺตํ

[๒๔๖] เอวเมว สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา อาพวียํ วิหริติ
อาพวกสุสฺส ยกฺขสุสฺส ภวเน. อถ โข อาพวกโก ยกฺโข, เยน
ภควา, เตนอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “นิกฺขม
สมณฺหาติ. “สาธวฺโสติ ภควา นิกฺขมิ. “ปวิส สมณฺหาติ. “สาธวฺโสติ
ภควา ปาวิสฺสิ. ทฺติยมฺปิ โข อาพวกโก ยกฺโข ภควนฺตํ เอตทโวจ
“นิกฺขม สมณฺหาติ. “สาธวฺโสติ ภควา นิกฺขมิ. “ปวิส สมณฺหาติ.
“สาธวฺโสติ ภควา ปาวิสฺสิ.

ตติยมฺปิ โข อาพวกโก ยกฺโข ภควนฺตํ เอตทโวจ “นิกฺขม
สมณฺหาติ. “สาธวฺโสติ ภควา นิกฺขมิ. “ปวิส สมณฺหาติ.
“สาธวฺโสติ ภควา ปาวิสฺสิ.

๑ น., เท., อ. วิปฺมุตฺตยาติ, เอวมฺปรีติ.

๒ ส. วิราย

จตุตถมปิ โข อาพวโก ยกโข ภควนตํ เอตทโวจ
 “นิกขม สมณาทิ. “น ขวาทํ อาวุโส นิกขมิตฺตสํ. ยนฺเต
 กรณียํ, ตํ กโรหิติ. “ปณฺหํ ตํ สมณ ปุจฺฉิตฺตสํ. สเจ เม
 น พุยากริตฺตสํ. จิตฺตํ วา เต ขิปิตฺตสํ, หทยํ วา เต
 ฆาเลสฺสํ, ปาทेषุ วา คเหตุวา ปารคฺคกาย ขิปิตฺตสํ. “น
 ขวาทนฺตํ อาวุโส ปสฺสํ สเทวเก โลเก สมารเก
 สพฺพหฺมเก สสฺสมณพฺพหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย, โย
 เม จิตฺตํ วา ขิปเยย, หทยํ วา ฆาเลเยย, ปาทेषุ วา คเหตุวา
 ปารคฺคกาย ขิปเยย. อปิจ ตวํ อาวุโส ปุจฺฉ, ยทาภกฺขสํ. ”

“กัฏฐ วิตฺตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐํ
 กัฏฐํ สฺสจฺฉินฺณํ สุขมาวหาติ
 กัฏฐํ หเว สารตฺตรํ รสํ
 กถํชีวี ชีวิตมาหุ เสฏฺฐจฺนติ.

“สทฺธิวิ วิตฺตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐํ
 ฆมฺโม สฺสจฺฉินฺโน สุขมาวหาติ
 สจฺจํ หเว สารตฺตรํ รสํ
 ปณฺณาชีวี ชีวิตมาหุ เสฏฺฐจฺนติ.

“กถํสฺส ตรติ โธ	กถํสฺส ตรติ อณฺณวํ
กถํสฺส ทุกฺขมจฺเจติ	กถํสฺส ปริสฺสขมตฺตีติ.

“สทฺธาย ตรติ โธ	อปฺปมาเทน อณฺณวํ
วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ	ปณฺณาย ปริสฺสขมตฺตีติ.

“กถํสฺส ลภเต ปญญํ กถํสฺส วินฺทเต ธนํ
 กถํสฺส กิตฺติํ ปปโปติ กถํ มิตฺตานิ คนฺถติ
 อสฺมา โลกา ปรี โลกํ กถํ เปจฺจ น โสจตีติ.
 “สทฺทหาโน อรหตํ ฆมมํ นิพฺพานปตฺติยา
 สฺสสฺส^๑ ลภเต ปญญํ อปฺปมตฺโต วิจฺจขโณ.
 ปฏฺฐูปการี ฐุรวา อญฺจาทา วินฺทเต ธนํ
 สจฺเจน กิตฺติํ ปปโปติ ททํ มิตฺตานิ คนฺถติ.
 ยสฺเสเต [^๒] จตุโร ฆมฺมา สทฺธสฺส ฆมฺเมสิโน
 สจฺจํ ฆมฺโม ธิติ จาโค ส เว เปจฺจ น โสจติ.
 อิงฺฆ [^๓] อณฺเณปิ ปุจฺฉสฺส ปุญฺญ สมณพฺรหฺมณ
 ยถิ สจฺจา ทมา จาคา ขนฺตยา ภิชฺโยธ วิชฺชตีติ.
 “กถํ นุททานิ ปุจฺเจยฺยํ ปุญฺญ สมณพฺรหฺมณ
 โยหํ อชฺช ปชานามิ โย อตฺถโก สมฺปราชิโก.
 อตฺถาย วต เม พุทฺโธ วาสายาพวิมาคมา.^๔
 โยหํ อชฺช ปชานามิ ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺพลํ
 โส อหํ วิจฺริสฺสามิ คามา คามํ ปุรา ปุรี
 นมสฺสมาโน [^๕] สมฺพุทฺธํ ฆมฺมสฺส จ สฺสทฺมมตฺตนิ.

ยกฺขสัณฺฑิตํ สมตฺตํ.

^๑ อ. สฺสสฺสา ^๒ ฉ., เท., อ. อสฺมา โลกา ปรี โลกํ เอว เปจฺจ น โสจติ
^๓ อ. อสฺมา โลกา ปรี โลกํ เอว เปจฺจ น โสจติ
^๔ อ. วาสายาพวิมาคโต. ^๕ ฉ. ว

ตสฺสทฺททานํ

“อินฺทโก สกฺกสฺสจิจิ จ มณฺเฑทฺโท จ สานุ จ
 ปิยงฺกรปฺนพฺพสฺส สุตฺโต จ เทว สุกฺกา จีรา
 อาพวเกน ทฺวาทสาติ.

๑๑. สกุกสัณฺฑิต์

๑. ปจฺมวคฺโค

๑. สุวีรสูตฺตํ

[๒๔๗] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สวาทถึยํ
วิหฺรติ เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. ตตฺร โข ภควา
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ.

“ภทฺตเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโส. ภควา เอตทโวจ
“ภูตปฺพุพฺพํ ภิกฺขเว อสุรํ เทเว อภियํสุ. อถ โข ภิกฺขเว
สกุโก เทวานมินฺโท สุวีรํ เทวปฺตฺตํ อามนฺเตสิ “เอเต ตาต สุวีร
อสุรํ เทเว อภियนฺติ, คจฺฉ ตาต สุวีร อสุเร ปจฺจุยฺยาหิตี.
‘เอวํ ภทฺตทวาทิ โข ภิกฺขเว สุวีโร เทวปฺตฺโต สกุกสฺส
เทวานมินฺทสฺส ปฏิสสฺสฺวา ปมาทํ อาปาเทสิ. ทฺติยมฺปิ โข
ภิกฺขเว สกุโก เทวานมินฺโท สุวีรํ เทวปฺตฺตํ อามนฺเตสิ
“เอเต ตาต สุวีร อสุรํ เทเว อภियนฺติ, คจฺฉ ตาต สุวีร
อสุเร ปจฺจุยฺยาหิตี. ‘เอวํ ภทฺตทวาทิ โข ภิกฺขเว สุวีโร
เทวปฺตฺโต สกุกสฺส เทวานมินฺทสฺส ปฏิสสฺสฺวา ทฺติยมฺปิ^๑
ปมาทํ อาปาเทสิ. ตติยมฺปิ โข ภิกฺขเว สกุโก เทวานมินฺโท
สุวีรํ เทวปฺตฺตํ อามนฺเตสิ ‘เอเต ตาต สุวีร อสุรํ เทเว
อภियนฺติ, คจฺฉ ตาต สุวีร อสุเร ปจฺจุยฺยาหิตี. ‘เอวํ ภทฺตทวาทิ
โข ภิกฺขเว สุวีโร เทวปฺตฺโต สกุกสฺส เทวานมินฺทสฺส
ปฏิสสฺสฺวา ตติยมฺปิ^๒ ปมาทํ อาปาเทสิ. อถ โข ภิกฺขเว สกุโก

^๑ อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๒ อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

เทวานมินโท สุวีริ เทวปุตตัม คากาย อชฌภาสิ

‘อนุจฺหํ อวายามิ ^๑	สุขํ ยตฺตวาทิจจณฺติ
สุวีริ ตตฺถ คจฺฉาหิ	มณฺจ ตตฺถเวย ปาปยาติ.
‘อลสฺวาโย ^๒ อนุจฺจาทา	น จ กิจฺจานิ การเย
สพฺพกามสมิทฺทสฺส	ตมฺเม สกุก วริ ทิสฺสาคิ.”
‘ยตฺถาลโส อนุจฺจาทา	อจฺจนฺตสุขเมตฺติ
สุวีริ ตตฺถ คจฺฉาหิ	มณฺจ ตตฺถเวย ปาปยาติ.
‘อกมฺมฺนา ^๔ เทวเสฏฺฐ	สกุก วินฺทเมฺย ยํ สุขํ
อโสภํ อนุปายาสํ	ตมฺเม สกุก วริ ทิสฺสาคิ.”
‘สเจ อตฺถิ อกมฺเมน	โกจิ กฺวจิ น ชีวติ
นิพฺพานสฺส หิ โส มคฺโค	สุวีริ ตตฺถ คจฺฉาหิ
.....	มณฺจ ตตฺถเวย ปาปยาติ.

โส หิ นาม ภิกฺขเว สกุกโก เทวานมินโท สกํ
 ปุณฺณผลํ อุปชีวมาโน เทวานํ ตาวตีสานํ อิสฺสริยาธิปจฺจํ
 รชฺชํ กาเรนโต^๔ อฺภูจฺฉานวิริยสฺส วณฺณวาที ภวิสฺสตี. อิทฺ
 เขวตํ ภิกฺขเว โสภณ, ยํ ตุมฺहे เอวํ สุวากฺขาเต ฐมฺมวินเย
 ปพฺพชิตา สมานา อฺภูจฺเจยฺยาถ ฆณฺเวยฺยาถ วายเมยฺยาถ
 อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺนิคตสฺส อธิคมา ย อสจฺฉนิกตสฺส
 สจฺฉนิกิริยา ยติ.

^๑ อ. อวายม

^๒ อ. ทิสฺนุติ, เอมฺมปริปิ.

^๔ อ. กโรนฺโต

^๒ ฉ., เท. อลสฺวสฺส อ. อลสฺสส.

^๔ อ. อกมฺมฺนา, เอมฺมปริปิ.

๒. สุตฺติมสฺสุตฺตํ*

[๒๔๘] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเ
อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
“ภิกฺขโวติ. “ภทฺทเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสํ. ภควา
เอตทโวจ

“ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว อสุรา เทเว อภियํสุ. อถ โข
ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท สุตฺติมํ เทวปุตฺตํ อามนฺเตสิ
‘เอเต ตาต สุตฺติม อสุรา เทเว อภियนฺติ, คจฺฉ ตาต สุตฺติม
อสุเร ปจฺจุยฺยาหิติ. ‘เอวํ ภทฺททวาทิ โข ภิกฺขเว สุตฺติโม
เทวปุตฺโต สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส ปฏิสสฺสวทา ปมาทํ
อาปาเทสิ. ทุตติยมปิ โข ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท สุตฺติมํ
เทวปุตฺตํ อามนฺเตสิ ฯเปฯ ทุตติยมปิ ปมาทํ อาปาเทสิ.
ตติยมปิ โข ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท สุตฺติมํ เทวปุตฺตํ
อามนฺเตสิ ‘เอเต ตาต สุตฺติม อสุรา เทเว อภियนฺติ, คจฺฉ
ตาต สุตฺติม อสุเร ปจฺจุยฺยาหิติ. ‘เอวํ ภทฺททวาทิ โข ภิกฺขเว
สุตฺติโม เทวปุตฺโต สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส ปฏิสสฺสวทา ตติยมปิ
ปมาทํ อาปาเทสิ. อถ โข ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท สุตฺติมํ
เทวปุตฺตํ คากาย อชฺฌภาสิ

“อนฺนุจฺหํ อวายามิ

สุตฺติม ตตฺถ คจฺฉาหิ

“อลสฺวายํ อนฺนุจฺจาทา

สพฺพกามสมิทฺทสฺส

สุขํ ยตฺราธิคจฺฉติ

มณฺจ ตตฺถเว ปาปยาติ.

น จ กิจฺจานิ การเย

ตํ เม สกฺก วรํ ทิสฺวาติ.

* ฉ., เท., อ. สุตฺติมสฺสุตฺตํ.

“ยตุถาลโส อนุจฺจาทา	อจฺจนตฺสุขเมธติ
สฺสิม ตตฺถ คจฺฉาหิ	มณฺจ ตตฺถเว ปาปยาติ.
“อกมฺมุนา เทวเสฏฺฐ	สกฺก วินฺเทมฺ ยํ สุขํ
อโสกํ อนุปายาสํ	ตํ เม สกฺก วรํ ทิสฺสาคิ.
“สเจ อตฺถิ อกมฺเมน	โกจิ กวฺจิ น ชีวติ
นิพฺพานสฺส หิ โส มคฺโค	สฺสิม ตตฺถ คจฺฉาหิ
.....	มณฺจ ตตฺถเว ปาปยาติ.

โส หิ นาม ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท สกํ
 ปุณฺณผลํ อปฺชีวมาโน เทวานํ ตาวตีสานํ อิสฺสรียาธิปจฺจํ
 รชฺชํ กาเรนฺโต อจฺฉานวิริยสฺส วณฺณวาที ภวิสฺสาคิ. อิท
 เขวตํ ภิกฺขเว โสภถ, ยํ ตุมฺहे เอวํ สุวากฺขาเต ฐมฺมวินย
 ปพฺพชิตา สมานา อจฺฉเหยฺยาถ ฆณฺเฑยฺยาถ วายเมยฺยาถ
 อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺตคตฺสส อธิคมา ย อสจฺฉนิกตฺสส
 สจฺฉนิกิริยาयाติ.

๓. ฐกฺคสฺสคฺคํ

[๒๔๙] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เขตฺวเน
 อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
 “ภิกฺขโวติ. “ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสุสฺสํ. ภควา
 เอตทโวจ

“ภูตปฺพุพฺพํ ภิกฺขเว เทวาสฺรสงฺคาโม สมฺปพฺยุพฺพโห อโหสิ.
 อถ โข ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท เทเว ตาวตีสเ อามนฺเตสิ
 ‘สเจ มาริสฺสา เทวานํ สงฺคามคฺคานํ อปฺปชฺชเยยฺย ภยํ วา,
 ฉมภิตตฺตํ วา, โลมหํโส วา; มเมว ตสฺมี สมเย ฐกฺคํ

อุลฺโลเกยฺยาถ. มมณฺหิ โว ฐคคํ อุลฺโลกยตํ, ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา, จมฺภิตตฺตํ วา, โลมหํโส วา; โส ปหียิสฺสติ.

โน เจ เม ฐคคํ อุลฺโลเกยฺยาถ, อถ ปชาปติสฺส เทวราชสฺส ฐคคํ อุลฺโลเกยฺยาถ. ปชาปติสฺส หิ โว เทวราชสฺส ฐคคํ อุลฺโลกยตํ, ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา, จมฺภิตตฺตํ วา, โลมหํโส วา; โส ปหียิสฺสติ.

โน เจ ปชาปติสฺส เทวราชสฺส ฐคคํ อุลฺโลเกยฺยาถ, อถ วรฺณสฺส เทวราชสฺส ฐคคํ อุลฺโลเกยฺยาถ. วรฺณสฺส หิ โว เทวราชสฺส ฐคคํ อุลฺโลกยตํ, ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา, จมฺภิตตฺตํ วา, โลมหํโส วา; โส ปหียิสฺสติ.

โน เจ วรฺณสฺส เทวราชสฺส ฐคคํ อุลฺโลเกยฺยาถ, อถ อีสานสฺส เทวราชสฺส ฐคคํ อุลฺโลเกยฺยาถ. อีสานสฺส หิ โว เทวราชสฺส ฐคคํ อุลฺโลกยตํ, ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา, จมฺภิตตฺตํ วา, โลมหํโส วา; โส ปหียิสฺสติ.

ตํ โข ปน ภิกฺขเว สกฺกสฺส วา เทวานมินฺทสฺส ฐคคํ อุลฺโลกยตํ, ปชาปติสฺส วา เทวราชสฺส ฐคคํ อุลฺโลกยตํ, วรฺณสฺส วา เทวราชสฺส ฐคคํ อุลฺโลกยตํ, อีสานสฺส วา เทวราชสฺส ฐคคํ อุลฺโลกยตํ, ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา, จมฺภิตตฺตํ วา, โลมหํโส วา; โส ปหีเยถาปิ, โนปิ ปหีเยถ.

ตํ กิสฺส เหตุ. สกฺโก หิ ภิกฺขเว เทวานมินฺโท อวิตฺราโค อวิตฺโทโส อวิตฺโมโห ภีรฺุ จมฺภี อุตฺราสี ปลายีติ.

อหฺมจฺ โข ภิกฺขเว เอวํ วทามิ 'สเจ ตุมฺหากํ ภิกฺขเว อรณฺณคตฺตานํ วา รุกฺขมฺูลคตฺตานํ วา สฺสณฺณาคารคตฺตานํ วา

อุปปชเชยย ภย วา, ฉมภิตตต วา, โลมหโส วา; มเมว
ตสมิ สมเย อนุสฺสเรยยาถ.

‘อิติปิ โส ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ วิชชาจรณสมปนฺโน
สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺโธ ภควาติ. มมํ หิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสเรตํ, ยมภวิสฺสตี
ภย วา, ฉมภิตตต วา, โลมหโส วา; โส ปหิยิสฺสตี.

โน เจ มํ อนุสฺสเรยยาถ, อถ ฐมมํ อนุสฺสเรยยาถ
‘สวากฺขาโต ภควตา ฐมโม สนฺทิภูจิกโก อกาลิกโก เอหิปสฺสิโก
โอปนยิกโก ปจฺจตตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิตี. ฐมมํ หิ โว ภิกฺขเว
อนุสฺสเรตํ, ยมภวิสฺสตี ภย วา, ฉมภิตตต วา, โลมหโส วา;
โส ปหิยิสฺสตี.

โน เจ ฐมมํ อนุสฺสเรยยาถ, อถ สงฺฆมํ อนุสฺสเรยยาถ
‘สุปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ อชฺฐปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ
ณายปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ สามิจิปฏิปนฺโน ภควโต
สวากสงฺโฆ ยทิตํ จตฺตาริ ปุริสยฺคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา เอส
ภควโต สวากสงฺโฆ อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทกฺขิณเณยโย
อณฺชลิกรณียโย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตตํ โลกสฺสาติ. สงฺฆมํ หิ โว
ภิกฺขเว อนุสฺสเรตํ, ยมภวิสฺสตี ภย วา, ฉมภิตตต วา, โลมหโส วา;
โส ปหิยิสฺสตี.

ตํ กิสฺส เหตุ. ตถาคโต หิ ภิกฺขเว อรหํ สมมาสมพุทฺโธ
วितฺธาโค วิตฺโทโส วิตฺโมโห อภีรํ อจฺฉมภี อนุตฺตราสี อปฺลาयीติ.
อิทมวโจ ภควา, อิํ วตฺวาน สุคโต อถาปริ เอตทวโจ สตฺถา

“อรณฺเณ รุกฺขมฺเณ วา สุนฺณาคาเรว” ภิภฺชโว
 อนุสฺสเรถ สมฺพุทฺธํ ภยํ ตุมฺหาก โน ลียา.
 โน เจ พุทฺธํ สเรยฺยาถ โลกเชฏฺฐํ นราสภํ
 อถ ฅมฺมํ สเรยฺยาถ นียฺยานิกํ สุเทสิตํ.
 โน เจ ฅมฺมํ สเรยฺยาถ นียฺยานิกํ สุเทสิตํ
 อถ สงฺฆํ สเรยฺยาถ ปุณฺณกฺขเขตฺตํ อนุตฺตરํ.
 เอวํ พุทฺธํ สรณฺตานํ ฅมฺมํ สงฺฆมฺเณ ภิภฺชโว
 ภยํ วา ฉมฺมกิตฺตํ วา โลมหํโส น หเสสตีติ.

๔. เวปจิตฺติสูตรํ

[๒๕๐] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเ
 อนาถปิณฑิกสฺส อารามे ยเปยฺย ภควา เอตทโวจ

“ภูตปุพฺพํ ภิภฺชเว เทวาสุรสงฺคาโม สมฺปพฺยุพฺโพ อโหสิ.
 อถ โข ภิภฺชเว เวปจิตฺติ อสุรินฺโท อสุเร อามนฺเตสิ ‘สเจ
 มาริสา เทวาสุรสงฺคาเม’^๒ สมฺปพฺยุพฺเพ อสุรา ชินฺเยยฺย, เทวา
 ปราชิเนยฺย.^๓ เยน นํ สกฺกํ เทวานมฺินฺทํ กณฺจปณฺจเมहि^๔
 พนฺธเนหิ พนฺธิตฺวา มม สนฺติเก อาเนยฺยาถ อสุรปรฺนติ.
 สกฺโกปิ โข ภิภฺชเว เทวานมฺินฺโท เทเว ตาวตฺธีเส อามนฺเตสิ ‘สเจ
 มาริสา เทวาสุรสงฺคาเม สมฺปพฺยุพฺเพ เทวา ชินฺเยยฺย, อสุรา
 ปราชิเนยฺย. เยน นํ เวปจิตฺตํ อสุรินฺทํ กณฺจปณฺจเมहि พนฺธเนหิ
 พนฺธิตฺวา มม สนฺติเก อาเนยฺยาถ สฺฐมฺมํ สภฺนติ. ตสฺมี โข ปน

^๑ อ. สุนฺณาคาเร วา

^๒ ฉ., เท., อ. เทวานํ อสุรสงฺคาเม. เอวฺมฺปรี.ปิ.

^๓ อ. ปราเชยฺย.

^๔ อ. กณฺเจ ปณฺจเมहि

ภิกขเว สงคามะ เทวา ชินิสฺส, อสุรา ปราชินิสฺส.^๑ อถ โข
 ภิกขเว เทวา ดาวตีสสา เวปจิตฺตํ อสุรินฺทํ กณฺฐปณฺจเมหิ
 พนฺธเนหิ พนฺธิตฺวา สกุกสฺส เทวานมินฺทสฺส สนฺติเก อาเนสิํ
 สฺฐมมํ สภํ. ตตฺร สฺสํ ภิกขเว เวปจิตฺติ อสุรินฺโท กณฺฐปณฺจเมหิ
 พนฺธเนหิ พนฺธิตฺ^๒ สกุกํ เทวานมินฺทํ สฺฐมมํ สภํ ปวิสฺสนฺตณฺจ
 นิภฺขมนฺตณฺจ อสพฺภาหิ ผรุสฺสาคิ วาจาหิ อุกโกสฺสติ ปรีกาสฺติ.
 อถ โข ภิกขเว มาตลฺลิ สงฺคาหโก สกุกํ เทวานมินฺทํ คากาย
 อชฺฌภาสิ

“ภยา น มชฺวา สกก ทฺพพฺลเยน” ติตฺติภฺขสิ
 สฺถนฺโต ผรุสํ วาจํ สมฺมุขํ เวปจิตฺติโนติ.
 “นาหิ ภยา น ทฺพพฺลยา ขมามิ เวปจิตฺติโน
 กถณฺหิ มาทิสฺส วิณฺญ พาเลน ปฏิสฺสยฺเชติ.
 “ภยฺโย พาลา ปภิชฺเชยฺย^๔ โน จสฺส ปฏิสฺสโก
 ตสฺมา ภูเสน ทณฺฑเณ ธีโร พาลํ นิเสชฺยเอติ.
 “เอตเทว อหฺมมณฺเณ พาลสฺส ปฏิสฺสณ
 ปรี สงฺกุปิตํ ญตฺวา โย สโต อุปสมฺมตฺติ.
 “เอตเทว ติตฺติภฺขาย วชฺชํ ปสฺสามิ วาสว
 ยทา น มณฺณติ พาลโ ภยา มุยาโย ติตฺติภฺขติ
 อชฺฌารุหฺติ ทฺมเมโ โคว ภยฺโย ปลายินฺนติ.
 “กามิ มณฺณตฺว วา มา วา ภยา มุยาโย ติตฺติภฺขติ
 สทตฺถปฺรมา อตฺถา ขนฺตฺยา ภยฺโย น วิชฺชติ.

^๑ อ. ปราชิสฺส.

^๓ ฉ., เท., อ. ทฺพพฺลยา โน

^๒ ฉ., เท., อ. ทฺพทฺ

^๔ อ. ปภิชฺเชยฺย

โย หเว พลวา สนฺโต	ทพฺพผลสฺส ติตฺติกฺขติ
ตมาหุ ปรมํ ขนฺตี	นิจฺจํ ขมติ ทพฺพโล
อพลนฺตํ พลํ อาหุ	ยสฺส พาลพลํ พลํ
พลวสฺส ^๑ ฌมฺมคฺคตฺตสฺส	ปฏฺวิตฺตตา น วิชฺชติ.
ตสฺสเสว เตน ปาปิโย	โย กุทฺธํ ปฏฺวิกุทฺธมติ
กุทฺธํ อปฺปฏฺวิกุทฺธนฺโต	สงฺคามํ เชติ ทฺวชฺชย.
อุภินฺนมนฺตํ จรติ	อตฺตโน จ ปรสฺส จ
ปรี สงฺกุปิตํ ฌตฺวา	โย สโต อุปสมฺมติ.
อุภินฺนํ ติกิจฺจนฺตานํ	อตฺตโน จ ปรสฺส จ
ชนา มณฺณนฺติ 'พาลอติ	เย ฌมฺมสฺส อโกวิทฺทาติ.

โส หิ นาม ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมฺินโท สกํ
 ปุณฺณผลํ อุปชฺวีมาโน เทวานํ ตาวตีสานํ อิสฺสริยาธิปจฺจํ
 รชฺชํ กาเรนฺโต^๒ ขนฺติโสฺรจฺจสฺส วณฺณวาที ภวิสฺสติ. อิท
 เขวตํ ภิกฺขเว โสภณ, ยํ ตุมฺहे เอวํ สุวากฺขาเต ฌมฺมวินฺเย
 ปพฺพชิตา สมานา ขมา จ ภเวยฺยาถ โสฺรตา จาติ.

๕. สุภาสิตชยสฺสตุตฺ

[๒๕๑] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเ
 อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. ตตฺร โข ๔เปยฺย ภควา เอตทโวจ

“ภูตปฺพฬํ ภิกฺขเว เทवासฺสรสงฺคาโม สมฺปพฺยุพฺโห อโหสิ.
 อถ โข ภิกฺขเว เวปจิตฺติ อสฺรินฺโท สกํ เทวานมฺินทํ
 เอตทโวจ 'โหตุ เทวานมฺินทํ สุภาสิตเตน ชโยติ. 'โหตุ เวปจิตฺติ
 สุภาสิตเตน ชโยติ. อถ โข ภิกฺขเว เทวา จ อสุรา จ

^๑ น., เท., อ. พลสฺส

^๒ อ. กโรนฺโต

ปาริสชเช จเปสฺสํ ‘อิมเ โน สุภาสิตํ ทุพฺภาสิตํ อาชานิสฺสนฺตํติ.
 อถ โข ภิกฺขเว เวปจิตฺติ อสฺสริฺนฺโท สกฺกํ เทวานมินฺทํ
 เอตทโวจ ‘ภณ เทวานมินฺท คาถนฺติ. เอวํ วุตฺเต, ภิกฺขเว
 สกฺโก เทวานมินฺโท เวปจิตฺตํ อสฺสริฺนฺทํ เอตทโวจ ‘ตุมฺเห
 เขวตฺถ เวปจิตฺติ ปุพฺพเทวา ภณ เวปจิตฺติ คาถนฺติ. เอวํ
 วุตฺเต, ภิกฺขเว เวปจิตฺติ อสฺสริฺนฺโท อิมํ คถํ อภาสิ

“ภิกฺโข พาลา ปกฺขเมยฺยํ โน จสฺส ปฏฺิเสธโก

ตสฺมา ภูเสน ทณฺฑเณน ชีโร พาลํ นิเสชเยติ.

ภาสิตาย โข ปน ภิกฺขเว เวปจิตฺตินา อสฺสริฺนฺเทน
 คายา อสุรา อนฺโมทิสฺสุ เทวา ตณฺหี อเหสฺสํ. อถ โข
 ภิกฺขเว เวปจิตฺติ อสฺสริฺนฺโท สกฺกํ เทวานมินฺทํ เอตทโวจ
 ‘ภณ เทวานมินฺท คาถนฺติ. เอวํ วุตฺเต, ภิกฺขเว สกฺโก
 เทวานมินฺโท อิมํ คถํ อภาสิ

‘เอตเทว อหํ มณฺเญ พาลสฺส ปฏฺิเสธนํ

ปรํ สงฺกุปิตํ ฅตฺวา โย สโต อุปสมมตฺติติ.

ภาสิตาย โข ปน ภิกฺขเว สกฺเกน เทวานมินฺเทน
 คายา เทวา อนฺโมทิสฺสุ, อสุรา ตณฺหี อเหสฺสํ. อถ โข
 ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท เวปจิตฺตํ อสฺสริฺนฺทํ เอตทโวจ
 ‘ภณ เวปจิตฺติ คาถนฺติ. เอวํ วุตฺเต, ภิกฺขเว เวปจิตฺติ
 อสฺสริฺนฺโท อิมํ คถํ อภาสิ

‘เอตเทว ติตฺติขาย วชฺชํ ปสฺสามิ วาสว

ยทา นํ มณฺณติ พาโล ภยา มฺยายํ ติตฺติภฺยติ

อชฺฌารุหติ ทุมฺเมโธ โคว ภิกฺโข ปลายินฺนติ.

ภาสิตาย ไช ปน ภิกขเว เวปจิตตินา อสุรินฺเทน
 คาทาย อสุรา อนุโมทิสฺส, เทวา ตฺวณฺหิ อเหสฺสํ. อถ ไช
 ภิกขเว เวปจิตติ อสุรินฺโท สกุกํ เทวานมินฺทํ เอตทโวจ
 ‘ภณ เทวานมินฺท คาทนฺติ. เอวํ วุตฺเต, ภิกขเว สกโก
 เทวานมินฺโท อีมา คาทาโย อภาสิ

‘กามํ มณฺณตุ วา มา วา	ภยา มุยาโย ติตฺติกฺขติ
สทตฺตปรมา อตฺตา	ชนฺตยา ภียโย น วิชฺชติ.
โย หเว พลฺวา สนฺโต	ทฺพฺพลฺสฺส ติตฺติกฺขติ
ตมาหุ ปรมํ ชนฺตี	นิจฺจํ ชมฺติ ทฺพฺพโล.
อพลนฺตํ พลํ อาหุ	ยสฺส พาลพลํ พลํ
พลวสฺส ฐมฺมคฺคตฺสฺส	ปฏฺวิตฺตา น วิชฺชติ.
ตสฺสเว เตน ปาปิโย	โย กุทฺธํ ปฏฺวิกฺขมฺติ
กุทฺธํ อปฺปฏฺวิกฺขมฺนฺโต	สงฺคามํ เชติ ทฺุชฺชยํ.
อุภินฺนมตฺถํ จรติ	อตฺตโน จ ปรสฺส จ
ปรํ สงฺกุปิตํ ญตฺวา	โย สโต อุปสมฺมติ.
อุภินฺนํ ติกิञฺจนฺตานํ	อตฺตโน จ ปรสฺส จ
ชนา มณฺณนฺติ ‘พาลโลติ	เย ฐมฺมสฺส อโกวิทฺติ.

ภาสิตาสฺส ไช ปน ภิกขเว สกฺเกน เทวานมินฺเทน
 คาทาสฺส เทวา อนุโมทิสฺส, อสุรา ตฺวณฺหิ อเหสฺสํ. อถ ไช ภิกขเว
 เทวานญจ อสุรานญจ ปาริสชฺชา เอตทโวจ ‘ภาสิตา ไช
 เวปจิตตินา อสุรินฺเทน คาทาโย, ตา จ ไช สทณฺทาวจรา

สสตุถาวจรา.^๑ อิติ ภณฺหนํ, อิติ วิคฺคโห, อิติ กลโห. ภาสิตา
 โข สกฺกเกน เทวานมินฺทน คาทาโย, ตา จ โข อทณฺทาวจรา
 อสตุถาวจรา. อิติ อภณฺหนํ, อิติ อวิคฺคโห, อิติ อกลโห. สกฺกสฺส
 เทวานมินฺทสฺส สฺภาสิตน ชโยติ. อิติ โข ภิกฺขเว สกฺกสฺส
 เทวานมินฺทสฺส สฺภาสิตน ชโย อโหสิตี.^๒

๖. กุลาวกสฺสตํ

[๒๕๒] สาวตถิณินานํ. “ภูตปฺพฬํ ภิกฺขเว เทวาสฺรสงฺคาโม
 สมฺปพฺยุพฺโห อโหสิ. ตสฺมี โข ปน ภิกฺขเว สงฺคาเม อสุรา
 ชินิํสุ, เทวา ปราชินิํสุ.” ปราชิตา จ^๔ โข ภิกฺขเว เทวา
 อปายํเสว อุตฺตเรน มฺหา, อภियํเสว เน อสุรา. อถ โข
 ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท มาตลိ สงฺคาหํ คาทาย
 อชฺฌภาสิ

‘กุลาวกา มาตลิ สิมฺพลิสฺมี
 อีสามฺเขน ปริวชฺชยสฺสุ
 กามํ จชาม อสุเรสฺสุ ปาณํ
 มา ยิเม ทิชา วิกุลาวา^๔ อเหสนฺติ.

‘เอวํ ภทฺทนต์วาติ โข ภิกฺขเว มาตลิ สงฺคาหโก
 สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส ปฏิสสฺสุวา สหสฺสยฺยตฺตํ อาชณฺณรํ
 ปจฺจุทวตฺเตสิ. อถ โข ภิกฺขเว อสุรานํ เอตทโหสิ

^๑ อ. สตุถาวจรา.

^๓ อ. ปราชิสฺ.

^๔ ฉ., เท., อ. วิกุลาวกา

^๒ สฺยา. อิติสทฺโท น ทิสฺสตี.

^๔ อ. จสทฺโท น ทิสฺสตี.

‘ปจจุทาวตโต ไชทานิ สกุกสส เทวานมินุทสส สหสสยุดโต
 อาชณฺณรโธ, ทุตฺติยมปิ ไช เทวา อสุเรหิ สงฺคาเมสฺสนตฺติติ.
 อสุรา” ภิดา อสุรปุรเมว ปาวีสึสุ. อิติ ไช ภิกฺขเว สกุกสส
 เทวานมินุทสส ฐมฺเมเนว” ชโย อโหสิตฺติ.

๗. นทพุภียสยุดต]

[๒๕๓] สวตถฺถินิทานํ. “ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว สกุกสส
 เทวานมินุทสส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส
 ปริวิตกโก อุกฺปาทิ ‘โยปิ เม อสฺส ปจจุตฺติโก,” ตสฺสปาหํ
 น ทพฺพเมยฺยนฺติ. อถ ไช ภิกฺขเว เวปจิตฺติ อสุรินฺโท สกุกสส
 เทวานมินุทสส เจตสา เจโตปริวิตกุกมณฺเวย, เยน สกโก
 เทวานมินุโท, เตนุปลสงฺกมิ. อทฺทสา ไช ภิกฺขเว สกโก
 เทวานมินุโท เวปจิตฺตํ อสุรินฺทํ ทูรโตว อากฺขณฺตํ,
 ทิสฺวาน เวปจิตฺตํ อสุรินฺทํ เอตทวโจ ‘ติฏฺฐ เวปจิตฺติ
 คหิตสฺสิตฺติ. ‘ยเทว เต มาริส ปุพฺพเพ จิตฺตํ, ตเทว ตวํ
 มาริส ชหาสิตฺติ.” ‘สปลสฺสุ จ เม เวปจิตฺติ อทฺทภายาติ.

‘ยํ มุสา ภาณโต ปาปํ ยํ [๕] อริยุปวาทีโน
 มิตฺตททฺทโน จ ยํ ปาปํ ยํ ปาปํ อกตณฺณโน
 ตเมว ปาปํ ผุสตุ” โย เต ทพฺพเก สฺซมฺปตฺติติ.

๑ ฦ.,เท.,อิ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

๒ ฦ.,เท. ฐมฺเมน

๓ ฦ.,เท. สฺสปจจุตฺติโก

๔ ฦ.,เท. มา ปชหาสิ อิ. มา ปหาสิ.

๕ ฦ.,เท.,อิ. ปาปํ

๖ อิ. ผุสติ

๘. เวโรจนอสฺสูริณทสุตฺต^๑

[๒๕๔] เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เชตวนเ
อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. เตน โข ปน สมเยน ภควา
ทิวาวิหารคโต โหติ ปฏิสลฺลีโน. อถ โข สกโก จ^๒
เทวานมินฺโท เวโรจโน จ อสฺสูริณโท, येन ภควา, เตนุปลงฺกมึสฺสุ;
อุปลงฺกมิตฺวา ปจฺเจกํ ทวารพาหํ นิสฺสาย อฏฺฐิสฺส. อถ โข
เวโรจโน อสฺสูริณโท ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

“วายเมถว ปุริโส ยาว อตฺถสฺส นิปฺปทา
นิปฺพนฺนโสภโน อตฺถเ เวโรจนวโจ อิทฺหติ.

“วายเมถว ปุริโส ยาว อตฺถสฺส นิปฺปทา
นิปฺพนฺนโสภโน อตฺถา” ขนฺตฺยา ภิกฺขโย น วิชฺชตีติ.

“สพฺเพ สตฺตา อตฺถชาตา ตตฺถ ตตฺถ ยถารหํ
สํโยคปรมาเตวว สมฺโภคา สพฺพปาณินํ
นิปฺพนฺนโสภโน อตฺถา เวโรจนวโจ อิทฺหติ.

“สพฺเพ สตฺตา อตฺถชาตา ตตฺถ ตตฺถ ยถารหํ
สํโยคปรมาเตวว สมฺโภคา สพฺพปาณินํ
นิปฺพนฺนโสภโน อตฺถา ขนฺตฺยา ภิกฺขโย น วิชฺชตีติ.

๙. อรณฺณายตนอิสฺสิสุตฺต^๓

[๒๕๕] สาวตถิณิทานํ. “ภูตปฺพุพฺพํ ภิกฺขเว สมฺพหฺลลา
อิสโย สึลฺลวโนโต กลฺยาณธมฺมา อรณฺณายตเน ปณฺณกฺกุสฺส สมฺมุนฺหติ.

^๑ สฺยา. วิโรจนอสฺสูริณทสุตฺต.

^๒ อ. จสฺสโท น ทิสฺสติ.

^๓ จ., เท., อ. นิปฺพนฺนโสภโน อตฺถเ, เอวฺมปริปี.

^๔ สฺยา. อรณฺณกสุตฺต อ. อิสโย อรณฺณกาสฺตฺต.

อถ ไช ภิกขเว สกโก จ เทวานมินโท เวปจิตติ จ
 อสุรินโท, เยน เต อสโย สีลวันโต กลยาณธมมา,
 เตนุปสงกมัสสุ. อถ ไช ภิกขเว เวปจิตติ อสุรินโท อฏฺฐลิโย^๑
 อุปาหนา อโรหิตวา ขคัม โอลคเคตวา จตฺเตน ธารียมาเนน
 อคฺคทฺวาเรน อสฺสมํ ปวิสิตฺวา เต อสโย สีลวันเต
 กลยาณธมฺเม อปพฺพยามโต กริตฺวา อติกกมิ. อถ ไช ภิกขเว
 สกโก เทวานมินโท อฏฺฐลิโย อุปาหนา อโรหิตวา ขคัม
 อญฺเฆสํ ทตฺวา จตฺตํ อปณฺนามตฺวา ทฺวาเรเนว อสฺสมํ
 ปวิสิตฺวา เต อสโย สีลวันเต กลยาณธมฺเม อนฺวาทํ ปณฺชลิโก
 นมสฺสมานอ อฏฺฐจาสิ. อถ ไช ภิกขเว เต อสโย สีลวันโต
 กลยาณธมฺมา สกุกํ เทวานมินทํ คาถาย อชฺฌภาสึสฺสุ

“คนุโธ อีสึนํ จิรทกฺขิตานํ^๒

กายา จุโต คจฺจติ มาลฺลเตน

อิโต ปฏฺฐิกกมฺม สหสฺสเนตฺต

คนุโธ อีสึนํ อสฺสจิ เทวราชาติ.

“คนุโธ อีสึนํ จิรทกฺขิตานํ^๒

กายา จุโต คจฺจติ^๓ มาลฺลเตน

สฺสจิตฺรปฺปฬํ สิริสฺสมีว มาลํ

คนุหํ เอตํ ปฏฺฐิกงฺขาม ภาณเต

น เหตุถ เทวา ปฏฺฐิกกุลสณฺณินโนติ.

^๑ ฉ., เท. ปฏฺฐลิโย

^๒ ฉ., เท., อ. จิรทกฺขิตานํ

^๓ ฉ., เท., อ. คจฺจตุ

๑๐. สมุททกสuttat^๑

[๒๕๖] เอกิ สมยิ ภควา สวตถิยิ วิหริติ เขตตวเน
อนาถปิณฑิกสส อารามะ. ตตฺร โข ๕เป๕ ภควา เอตทโวจ

“ภูตปฺพฬิ ภิกฺขเว สมฺพฬลา อิสโย สีลวนโต
กฺลยาณธมฺมา สมุททตีเร ปณฺณกฺกิสฺส สมฺมนฺติ. เตเน โข
ปน สมเยเน ภิกฺขเว” เทวาสฺรสงฺคาโม สมฺปพฺยุพฺโห อโหสิ.
อถ โข ภิกฺขเว เตสํ อีสึเน สีลวนตานํ กฺลยาณธมฺมานํ
เอตทโหสิ ‘ธมฺมิกา โข’ เทวา, อธมฺมิกา อสุรา. สียาปิ โน^๔
อสุรโต ภยํ. ยนฺหนุเน มยํ สมฺพรํ อสุรินฺทํ อุปสงฺกมิตฺวา
อภยทกฺขิณํ ยาเจยฺยามาติ. อถ โข ภิกฺขเว เต อิสโย
สีลวนโต กฺลยาณธมฺมา, เสยฺยถาปิ นาม พลฺวา ปฺริโส
สมฺมิณฺชิตํ วา พาทํ ปสาเรยฺย, ปสาเรตํ วา พาทํ สมฺมิณฺชเยยฺย,
เอวเมว สมุททตีเร ปณฺณกฺกิสฺส อนฺตรหิตา สมฺพรสฺส
อสุรินฺทสฺส สมฺมุเข ปาตุรเหสฺส. อถ โข ภิกฺขเว เต อิสโย
สีลวนโต กฺลยาณธมฺมา สมฺพรํ อสุรินฺทํ คาถาย อชฺชฌภาสึสฺส

‘อิสโย สมฺพรํ ปตฺตา ยาจนฺติ อภยทกฺขิณํ
กามํ กโรสึ^๕ เต ทาตุํ ภยสฺส อภยสฺส วาติ.
‘อิสึเน อภยํ นตฺถิ ทฺวญฺจานํ สกฺกเสวินํ
อภยํ ยาจมานานํ ภยเมว ททามิ โวติ.
‘อภยํ ยาจมานานํ ภยเมว ททาสิ โน
ปฏฺฐิคฺคณฺหาม เต เอกิ^๖ อภยิ^๗ โหตุ^๘ เต ภยํ.

^๑ อ. อิสโย สมุททกาสุตต.

^๒ ฉ., เท. อยิ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ อ. โขสทโท น ทิสฺสติ.

^๔ สฺยา., อ. น

^๕ ฉ., อ. กโรติ, เท. กามงฺกโรติ.

^๖ ฉ., เท., อ. เอต

^๗ ฉ., เท., อ. อภยย

^๘ อ. โหติ

ยาทิสํ วปะเต^๑ พืชํ ตาทิสํ ลภเต^๒ ผลํ
 กลฺยาณการี กลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปกํ
 ปวตฺตํ ตาต^๓ เต^๓ พืชํ ผลํ ปจฺจนุโกสฺสสํติ.

อถ โข ภิกฺขเว เต อีสโย สีลวนฺโต กลฺยาณธมฺมา
 สมฺพรํ อสุรินฺทํ อภิสเปตฺวา,^๔ เสยฺยถาปิ นาม พลฺวา ปุริโส
 สมฺมิณฺชิตํ วา พาหิ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหิ สมฺมิณฺชเยยฺย,
 เอวเมว สมฺพรสฺส อสุรินฺทสฺส สมฺมุเข^๕ อนฺตรหิตา สมฺมุตฺตีเร
 ปณฺณกฺกฺกิสฺส ปาตฺรเหสฺสุ. อถ โข ภิกฺขเว สมฺพรอ อสุรินฺโท
 เตหิ อีสํหิ สีลวนฺเตหิ กลฺยาณธมฺเมหิ อภิสปิโต รตฺติยา สฺมํ
 ติกฺขตฺตํ อุพฺพิชฺชตฺติ.

ปจฺจิม วคฺโค.

ตสฺสอุทฺทหานํ

“สุวீรํ สุสฺมิณฺเจว ฐชคฺคํ เวปจิตฺติโน
 สุภาสิตํ ชยณฺเจว กุลาวกํ นทฺพภิกฺยํ
 เวโรจนอสุรินฺโท อีสโย อรณฺณกณฺเจว
 อีสโย จ สมฺมุตฺตกาติ.

^๑ สฺยา. ลภเต

^๓ อ. วปะเต

^๕ อ. ปามุเข

^๒ ฉ., เท., อ. หรเต

^๔ ฉ., เท. อภิสปิตฺวา

๒. ทูติยวคฺโค

๑. ปจฺมเทวสุตฺต^๑

[๒๕๗] เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเ
อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. ตตฺร โข ๕เป๕ ภควา เอตทโวจ

“สกุสฺส ภิกฺขเว เทวานมินฺทสฺส ปุพฺเพ มนุสฺสภฺตสฺส
สตุต วุตฺตปทานิ^๒ สมตฺตานิ สมาทินฺนานิ อหสิํ, เยสํ
สมาทินฺนตฺตา สกุโก สกุทตฺตํ อชฺฌคา. กตมานิ สตุต [^๓].
ยวชฺฉิ มาตาเปตฺติภโร อสฺสํ, ยวชฺฉิ กุเล ชฺชฏฺฐาปจายี อสฺสํ,
ยวชฺฉิ สณฺหฺวาโจ อสฺสํ, ยวชฺฉิ อปิสฺสนฺวาโจ อสฺสํ,
ยวชฺฉิ วิคตมลมฺจเเรน เจตสา อการํ อชฺฌาวเสยฺยํ มุตฺตจาโค
ปยตฺปาณิ โวสฺสศฺคุรโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต, ยวชฺฉิ
สจฺจวาโจ อสฺสํ, ยวชฺฉิ อกุโกธโน อสฺสํ, สเจปิ เม โกโธ
อุปฺปชฺชเยย; ชิปปเมว นํ ปฏฺวิเนยฺยนฺติ. สกุสฺส ภิกฺขเว
เทวานมินฺทสฺส ปุพฺเพ มนุสฺสภฺตสฺส อิมานิ สตุต วุตฺตปทานิ^๒
สมตฺตานิ สมาทินฺนานิ อหสิํ, เยสํ สมาทินฺนตฺตา สกุโก สกุทตฺตํ
อชฺฌคาติ. อิทมโวจ^๔ ภควา, อิทํ วตฺวาน สุคโต อถาปริ
เอตทโวจ สตุถา

‘มาตาเปตฺติภโร ชนฺตุํ	กุเล ชฺชฏฺฐาปจายินํ
สณฺหํ สขิลสมฺภาสํ	เปสฺสณฺเวยฺยปฺปหายินํ
มจฺเจรวินฺเย ยุตฺตํ	สจฺจํ โกธาภิกฺกํ นรํ
ตํ เว เทวา ตาวตีสสา	อาหุ สปริโส อิตฺติ.

^๑ ฉ., ทย. วุตฺตปทสุตฺตํ

^๒ อ. วตฺปทานิ

^๓ ฉ., เท., อ. วตฺปทานิ

^๔ ฉ., เท., อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ. เอวมฺปริปิ.

๒. ทุติยเทวสุตต์^๑

[๒๕๘] เอกัม สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เชตวันเ
อนาถปิณฑิกัสส อารามเ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ ๕เปฯ ภควา
เอตทโวจ

“สกุโก ภิกฺขเว เทวานมินฺโท ปุพฺเพ มนุสฺสภฺโต สมาน
มโฆ นาม มาณโว อโหสิ, ตสฺมา ‘มฆวาทิ วุจฺจติ.

‘สกุโก ภิกฺขเว เทวานมินฺโท ปุพฺเพ มนุสฺสภฺโต สมาน
ปุเร ทานํ อทาสิ, ตสฺมา ‘ปุรินฺทโทติ วุจฺจติ.

‘สกุโก ภิกฺขเว เทวานมินฺโท ปุพฺเพ มนุสฺสภฺโต สมาน
สกกจฺจํ ทานํ อทาสิ, ตสฺมา ‘สกุโกติ วุจฺจติ.

‘สกุโก ภิกฺขเว เทวานมินฺโท ปุพฺเพ มนุสฺสภฺโต สมาน
อวสถํ อทาสิ, ตสฺมา ‘วสโวติ วุจฺจติ.

‘สกุโก ภิกฺขเว เทวานมินฺโท สหสฺสมปิ อตฺถานํ มุหุตฺเตน
จินฺเตติ, ตสฺมา ‘สหสฺสกุโขติ วุจฺจติ.

สกกสฺส ภิกฺขเว เทวานมินฺทสฺส สุชา นาม อสุรกณฺเ
ปชาปตี [^๒], ตสฺมา ‘สุชมปตีติ วุจฺจติ.

‘สกุโก ภิกฺขเว เทวานมินฺโท เทวานํ ตาวตีสานํ
อิสฺสริยาธิปจฺจํ รชฺชํ กาเรติ,^๓ ตสฺมา ‘เทวานมินฺโทติ วุจฺจติ.

สกกสฺส ภิกฺขเว เทวานมินฺทสฺส ปุพฺเพ มนุสฺสภฺตสฺส
สตุต วตฺตปทานิ สมตฺตานิ สมาทินฺนานิ อเหสฺสุ, เยสํ
สมาทินฺนตฺตา สกุโก สกกตฺตํ อชฺฌคา. กตมานิ สตุต [^๔].

^๑ ฉ., ทย. สกุกนามสุตต์

^๒ อ. อโหสิ

^๓ อ. การสิ.

^๔ อ. วตปทานิ

ยาวชีว์ มาตาเปตติภโร อสฺสํ, ยาวชีว์ กุเล เชฏฐาปจายี
 อสฺสํ, ยาวชีว์ สณฺหฺวาโจ อสฺสํ, ยาวชีว์ อปิสฺสนฺวาโจ อสฺสํ,
 ยาวชีว์ วิคตมลฺลมจฺเณเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวเสยฺย
 มุตฺตจาโค ปยตปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต,
 ยาวชีว์ สจฺจวาโจ อสฺสํ, ยาวชีว์ อกฺโกธโน อสฺสํ, สเจปิ
 เม โกธฺ อปฺปชฺเชยฺย; ชีปฺปเมว นํ ปฏฺวิเนยฺยนฺติ. สกกสฺส
 ภิกฺขเว เทวานมินฺทสฺส ปุพฺเพ มนุสฺสภฺตสฺส อิมานิ สุตฺต
 วุตฺตปทานิ สมตฺตานิ สมากินฺนานิ อหฺลํ, เยสํ สมากินฺนตฺตา
 สกฺโก สกฺกตฺตํ อชฺฌคาคฺติ. อิทมวโจ ชฺเปยฺย เอตทวโจ สตฺถา

“มาตาเปตติภรํ ชนฺตุํ กุเล เชฏฐาปจายินํ
 สณฺหํ สขิลสมฺภาสํ เปสฺสณฺเณยฺยปฺปหายินํ
 มจฺเณรวินฺเย ยุตฺตํ สจฺจํ โกธากิภํ นรํ
 ตํ เว เทวา ตาวตีสํ อาหุ สปริโส อิตฺติ.

๓. คติยเทวสุตต์^๑

[๒๕๙] เอวเมว สุตฺต:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ
 วิหฺรติ มหาวเน กุฎฺฐาคารสาลาเย. อถ โข มหาลิ^๒ ลิจฺฉวี, เยน
 ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โข มหาลิ ลิจฺฉวี ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “ทิกฺกุโจ”^๓ โว ภนฺเต สกฺโก เทวานมินฺโทติ. “ทิกฺกุโจ
 โข เม มหาลิ สกฺโก เทวานมินฺโทติ. “โส หิ ญฺน ภนฺเต
 สกฺกปฏฺฐูปโก ภวิสฺสติ, ทฺวทฺทโส หิ ภนฺเต สกฺโก เทวานมินฺโทติ.

^๑ ฉ.,ท.ย. มหาลิสฺสุตต์.

^๒ ฉ.,เท.,อิ. มหาลํ, เอวเมวปริ.

^๓ ส.,อิ. ทิกฺกุโจ โน ภนฺเต ภควตา ฉ.,เท. ทิกฺกุโจ โข ภนฺเต ภควตา.

“สกกญจาทิ” มหาลิ ปชานามิ สกกกรณ จ ฐมเม, เยสญจ”
ฐมมานิ สมหินนตดา สกโก สกกตต อชฎคา; ตญจ
ปชานามิ.

สกโก มหาลิ เทวานมินโท ปุพเพ มนุสสญโต สมาน
มโฆ นาม มาณโว อโหสิ, ตสฺมา ‘มฆวาทิ วุจจติ.

สกโก มหาลิ เทวานมินโท ปุพเพ มนุสสญโต สมาน
ปุเร ทานํ อทาสิ, ตสฺมา ‘ปฺรินฺทโทติ” วุจจติ.

สกโก มหาลิ เทวานมินโท ปุพเพ มนุสสญโต สมาน
สกกจจํ ทานํ อทาสิ, ตสฺมา ‘สกกโกติ” วุจจติ.

สกโก มหาลิ เทวานมินโท ปุพเพ มนุสสญโต สมาน
อวสถํ อทาสิ, ตสฺมา ‘วาสโวติ วุจจติ.

สกโก มหาลิ เทวานมินโท สหสฺสมปิ อตฺถานํ มฺหุตฺเตน
จินฺเตติ, ตสฺมา ‘สหสฺสโกติ วุจจติ.

สกกสฺส มหาลิ เทวานมินทสฺส สฺฐา นาม อสุรกญฺญา
ปชาปตี, ตสฺมา ‘สฺฐมปตีติ วุจจติ.

สกโก มหาลิ เทวานมินโท เทวานํ ตาวตีสานํ
อิสฺสริยาธิปจจํ ราชํ กาเรติ,^๑ ตสฺมา ‘เทวานมินโทติ วุจจติ.

สกกสฺส มหาลิ เทวานมินทสฺส ปุพเพ มนุสสญตสฺส
สตุต วตฺตปทานิ สมตฺตานิ สมหินฺนานิ อหะสิ, เยส
สมหิณฺนตดา สกโก สกกตต อชฎคา. กตมานิ สตุต. ยาวชิว
มาตาเปตฺติภโร อสฺส, ยาวชิว กุเล เขมฺมจาปจายี อสฺส, ยาวชิว

^๑ ฉ., เท. สกกญจ ขวาท

^๒ ฉ., เท., อ. จสทโท น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท. สกกโกติ

^๔ ฉ., เท. ปฺรินฺทโทติ

^๕ อ. กาเรสิ

สณฺหาใจ อสฺสํ, ยาวซีวํ อปิสนฺหาใจ อสฺสํ, ยาวซีวํ
 วิคตมลฺลจฺเณเรน เจตสา อการํ อชฺฌาวเสยฺยํ มุตฺตจาโค
 ปยตปาณิ โวสฺสศฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต, ยาวซีวํ
 สจฺจวาใจ อสฺสํ, ยาวซีวํ อกฺโกธโน อสฺสํ, สเจปิ เม โกโธ
 อปฺปชฺชเชยฺย; ชิปปเมว นํ ปฏฺวิเนยฺยนฺติ. สกกสฺส มหาลิ
 เทวานมินฺทสฺส ปุพฺเพ มนุสฺสสฺสวตฺสส อิมานิ สตฺต วตฺตปทานิ
 สมตฺตานิ สฺมาทินฺนานิ อหฺสํ, เยสํ สฺมาทินฺนตฺตา สกโก
 สกุกตฺตํ อชฺฌคฺคติ. อิทมวโจ ชเปยฺย เอตทวโจ สตฺถา

“มาตาเปตฺติภรํ ชนฺตํ กุเล ชฺชฏฺฐาปจายินํ
 สณฺหํ สขิลสมฺภาสํ เปสฺสญฺญปปฺหายินํ
 มจฺเณรวินฺเย ยุตฺตํ สจฺจํ โกชาภิกฺกํ นรํ
 ตํ เว เทวา ตาวตีสฺสา อาหุ สปริโส อิตฺติ.

๔. ทฬิทฺทสฺสุตฺตํ

[๒๖๐] เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ เวพฺพเน
 กลนฺทกนิวาเป. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ.
 “ภทฺทเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺสํ. ภควา เอตทวโจ

“ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว อณฺณตโร ปุริโส อิมสฺมีเยว ราชคฺเห
 มนุสฺสทฬิทฺโท อโหสิ มนุสฺสกปฺปณํ มนุสฺสวราโก. โส
 ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺเต ฐมฺมวินฺเย สทฺธํ สฺมาทียิ, สีสํ สฺมาทียิ, สุตํ
 สฺมาทียิ, จาคํ สฺมาทียิ, ปญฺณํ สฺมาทียิ. โส ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺเต
 ฐมฺมวินฺเย สทฺธํ สฺมาทียิตฺวา สีสํ สฺมาทียิตฺวา สุตํ สฺมาทียิตฺวา
 จาคํ สฺมาทียิตฺวา ปญฺณํ สฺมาทียิตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา

สฺกตํ สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชติ เทวานํ ตาวตีสานํ สหฺพยตํ. โส
อณฺเณ เทเว อติโรจติ วณฺณเณน เจว ยสฺสา จ. ตตฺร สฺกํ
ภิกฺขเว เทวา ตาวตีสํ อุชฺฌายนฺติ ชียนฺติ วิปาเจนฺติ
“อจฺจนริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ. อยํ หิ เทวปฺตโต ปุพฺเพ
มนุสฺสญฺโต สมนํ มนุสฺสทฬิทฺโท อโหสิ มนุสฺสกปฺโณ
มนุสฺสวราโก, โส กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ สฺกตํ สคฺคํ โลกํ
อุปฺปนฺโน เทวานํ ตาวตีสานํ สหฺพยตํ. โส อณฺเณ เทเว
อติโรจติ วณฺณเณน เจว ยสฺสา จาติ.

อถ โข ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท เทเว ตาวตีสเ
อามนฺเตสิ มา โข ตุมฺहे มาริสา เอตสฺส เทวปฺตตสฺส
อุชฺฌายิตฺถ. เอโส โข มาริสา เทวปฺตโต ปุพฺเพ มนุสฺสญฺโต
สมนํ ตถาคตปฺปเวทิตะ ฐมฺมวินเย สทฺธํ สมํทียิ,
สีลํ สมํทียิ, สุตํ สมํทียิ, จาคํ สมํทียิ, ปญฺญํ สมํทียิ.
โส ตถาคตปฺปเวทิตะ ฐมฺมวินเย สทฺธํ สมํทียิตฺวา สีลํ
สมํทียิตฺวา สุตํ สมํทียิตฺวา จาคํ สมํทียิตฺวา ปญฺญํ
สมํทียิตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ สฺกตํ สคฺคํ โลกํ
อุปฺปนฺโน เทวานํ ตาวตีสานํ สหฺพยตํ. โส อณฺเณ เทเว
อติโรจติ วณฺณเณน เจว ยสฺสา จาติ. อถ โข ภิกฺขเว สกฺโก
เทวานมินฺโท เทเว ตาวตีสเ อนฺนยมนํ ตายํ เวลายํ อิมํ
คาคาโย อภาสิ

‘ยสฺส สทฺธา ตถาคเต	อจลา สฺปติฏฺฐิตา
สีลณฺจ ยสฺส กลฺยาณํ	อริยกนฺตํ ปสฺสิตํ.
สงฺฆे ปสาโท ยสฺสตฺถิ	อุชฺฌตฺตญฺจ ทสฺสนํ
‘อทฬิทฺโทติ ตํ อาหุ	อโมฆํ ตสฺส ชีวิทํ

ตสฺมา สทฺธมฺจ สึลฺมฺจ ปสํทํ ฐมฺมทสฺสนํ
อนฺยุญฺเชถ เมธาวี สรํ พุทฺธานสาสนนฺติ.

๕. รามณฺเอยกสฺสฺตํ

[๒๖๑] เอกํ สมํภํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเ
อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. อถ โข สกุกโก เทวานมินฺโท,
เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ อฏฺฐจาสิ. เอกมนฺตํ จิโต โข สกุกโก เทวานมินฺโท
ภควนฺตํ เอตทโวจ “กึ นฺ โข ภนฺเต ฐมฺมिरามณฺเอยกนฺติ.

อารามเจตฺยา วนเจตฺยา ปกฺขชรณฺณ^๑ สุนิมมิตา
มนฺุสฺสรามณฺเอยสฺส กลํ นาคฆนฺติ โสฬสี.
คาเม วา ยถิ วารณฺเณ นินฺเน วา ยถิ วา ถเล
ยตฺถ อรหฺนโต วิหริติ ตํ ฐมฺมिरามณฺเอยกนฺติ.

๖. ยชมานสฺสฺตํ

[๒๖๒] เอกํ สมํภํ ภควา ราชคเห วิหริติ คิच्चกุญฺเ
ปพฺพเต. อถ โข สกุกโก เทวานมินฺโท, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐจาสิ. เอกมนฺตํ
จิโต โข สกุกโก เทวานมินฺโท ภควนฺตํ คากาย อชฺฌภาสิ

“ยชมานานํ มนฺุสฺसानํ ปุณฺณเปกฺขาน ปาณินํ
กโรตํ โอปธิกํ ปุณฺณํ กตฺถ ทินฺนํ มหปฺพลนฺติ.

^๑ฉ.,เท. ปกฺขชรณฺโณ

“จตุตถาโร จ ปฐมปนา จตุตถาโร จ ผล จิตา
 เอส สงฺฆโม อชฺชภูโต ปณฺณาสีลสมาหิโต.
 ยชฺชมานานํ มนุสฺसानํ ปุณฺณเปกฺขาน ปาณินํ
 กโรตํ โอปธิกํ ปุณฺณํ สงฺฆเม ทินนํ มหปฺผลนฺติ.

๗. พุทธศาสนิกชนยุคสุโขทัย

[๒๖๓] เอกํ สมยํ ภควา สวตถฺยิํ วิหริติ เชตวนเ
 อนาถปิณฑิกสุส อารามเ. เตน โข ปน สมเยน
 ภควา ทิวาวิหารคโต โหติ ปฐิสลลีนเ. อถ โข สกโก จ
 เทวานมินฺโท พุรหฺมา จ สหมปติ, येन ภควา, เตนฺปสงฺกมียุ;
 อฺปสงฺกมิตฺวา ปจฺเจกํ ทวารพหํ นิสฺสาย อภฺจิสฺ. อถ โข
 สกโก เทวานมินฺโท ภควโต สนฺติเก อิมํ คาถํ อภาสิ

“อภฺจจาหิ วีร วิชิตสงฺคาม
 ปนฺนการ อนณ วิจร โลเก
 จิตฺตณฺจ เต สฺวิมุตฺตํ
 จนฺโท ยถา ปนฺนรสาย รตฺตินฺติ.

น โข เทวานมินฺท ตถาคตา เอวํ วนฺทิตพฺพา. เอวณฺจ
 โข เทวานมินฺท ตถาคตา วนฺทิตพฺพา

“อภฺจจาหิ วีร วิชิตสงฺคาม
 สตฺถวาท อนณ วิจร โลเก
 เทเสตฺุ^๒ ภควา ฐมฺมํ
 อณฺณดาโร ภวิสฺสนฺตฺติ.

^๑ สฺยา. วนฺทิตพฺพา

^๒ น.,เท. เทสฺส

๘. ปฐมสกกนมนสนสุตต์*

[๒๖๔] สาวตถีนินทานิ. “ภูตปพพํ ภิกขเว สกโก
เทวานมินุโท มาตลี สงคาหํ อามนุเตสิ “โยเซหิ สมม
มาตลี สหสฺสยุตต์ อาชณฺณรตฺถํ, อุกฺกณณญมฺมํ คจฺฉาม สุกฺกมฺมํ
ทสฺสนายาติ.

“เอวํ ภทฺทนต์วาติ โข ภิกขเว มาตลี สงคาหโก
สกกสฺส เทวานมินุทสฺส ปฏิสสฺสวาทา สหสฺสยุตต์ อาชณฺณรตฺถํ
โยเซตวาทา สกกสฺส เทวานมินุทสฺส ปฏิวาทาติ ‘ยุตฺโต โข เต
มาริส สหสฺสยุตฺโต อาชณฺณรตฺถํ, ยสฺสทานิ กาลํ มณฺณสํติ.
อถ โข ภิกขเว สกโก เทวานมินุโท เวชยนตปาสาทา โอโรหนโต
อณฺชลํ กตวาทา” สุกํ ปุณฺณทิสสา นมสฺสติ. อถ โข ภิกขเว
มาตลี สงคาหโก สุกํ เทวานมินุทํ คาทาย” อชฺฉณภาสิ

‘ตํ นมสฺสนนฺติ เตวิทฺฐา สพฺเพ ภูมฺมา จ ขตฺติยา
จตฺตาโร จ มหาราชา ติทฺธา จ ยสฺสสิโน.
อถ โก นาม โส ยุกฺโข ยํ ตวํ สกก นมสฺสสิติ.

‘ยํ นมสฺสนนฺติ เตวิทฺฐา สพฺเพ ภูมฺมา จ ขตฺติยา
จตฺตาโร จ มหาราชา ติทฺธา จ ยสฺสสิโน
อหฺมจ สีสสมฺปนฺเน จิรฺรตฺตสมฺมาหิตะ
สมฺมา ปพฺพชิตะ วณฺเท พุรฺหมจิริยปรายเน.
เย คหฺนฺจ ปุณฺณกรรา สีสวนฺโต อุปาสกา
ธมฺเมเน ทาริ โปเสนฺติ เต นมสฺสามิ มาตลีติ.

* ฉ. ทย. คหฺนฺจวณฺณนาสุตต์

๒ อ. ปณฺชลิโก

๓ อ. คาทาโย

“เสฏฐา หิ กิร โลกสมี เย ตวํ สกก นมนสนสิ
 อหมุปี เต นมนสนามิ เย นมนสนสิ วาสวาติ.”
 อิํ วัตวาน มฆวา เทวราชา สุขุมปติ
 ปุทฺททิสา นมนสนิตวา ปมุโข รถมารุหิตี.

๕. ทุตียสกกนมนสนสยุดต์^๒

[๒๖๕] สาวตถีนินทานํ. “ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว สกโก
 เทวานมินฺโท มาตลีสงฺคาหํ อามนฺเตสิ ‘โยเชหิ สมฺม มาตลิส
 หสฺสสยุดฺตํ อาชณฺณรํ, อุกฺกณฺณํ คจฺฉาม สุกฺกมํ ทสฺสนายาติ.
 ‘เอวํ ภทฺททฺตวาติ โข ภิกฺขเว มาตลีสงฺคาหโก สกกสฺส
 เทวานมินฺทสฺส ปฏฺฐิสฺสฺสวา หสฺสสยุดฺตํ อาชณฺณรํ โยเชตฺวา
 สกกสฺส เทวานมินฺทสฺส ปฏฺฐิเวเทสิ ‘ยฺตุโต โข เต มาริส
 หสฺสสยฺตุโต อาชณฺณรํ, ยสฺสทานิ กาลํ มณฺณสฺสิตี.

อถ โข ภิกฺขเว สกโก เทวานมินฺโท เวชยนฺตปาสาทา
 โอโรหฺนโต อณฺชลีสํ กตฺวา” สุกํ ภควนฺตํ นมนสนฺติ. อถ โข
 ภิกฺขเว มาตลีสงฺคาหโก สกกํ เทวานมินฺทํ คายา อชฺฌมภาสิ

“ยํ หิ เทวา มนฺนุสฺสา จ ตํ นมนสนฺติ วาสว,
 อถ โก นาม โส ยกฺโข ยํ ตวํ สกก นมนสนฺสฺสิตี.
 “โย” อิทฺถ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อสฺมี โลเก สเทวเก
 อโนมนามํ สตถารํ ตํ นมนสนามิ มาตลิส.
 เยสํ ราโค จ โทโส จ อวิชฺชา จ วิราชิตา
 ชีณาสวา อโรหฺนโต เต นมนสนามิ มาตลิส.

^๑ อ. อิตฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ อ. ปณฺชลีสโก

^๓ อ. ทย. สตถาวนฺทนาสยุดต์

^๔ อ. โส

เย รากโทสวินยา	อวิชชาสมติกกมา
เสกฺขา อปจยารามา	อปฺปมตฺตานุสสิกฺขเร
.....	เต นมสฺสามิ มาตลิตฺติ.
‘เสฏฺฐจา หิ กิร โลกสฺมี	เย ตวํ สกฺก นมสฺสสิ
อหฺมปิ เต นมสฺสามิ	เย นมสฺสสิ วาสวาติ.
‘อิทํ วตฺวาน มชฺวา	เทวราชา สุขมฺปติ
ภควนฺตํ นมสฺสิตฺวา	ปมฺุโข รถมารุหิตฺติ.

๑๐. ตติยสกกนมนสฺสนสฺสตํ^๑

[๒๖๖] สาวตฺถีนินฺทานํ. “ภูตปฺพุพฺพํ ภิกฺขเว สกฺโก
 เทวานมินฺโท มาตลี สงฺคาหํ อามนฺเตสิ ‘โยเชหิ สมฺม มาตลิ
 สหสฺสยฺตุตฺตํ อาชณฺณรตฺตํ, อุกฺกยฺยานภฺมมํ จจฺฉาม สฺสภฺมมํ ทสฺสนาयाติ.
 ‘เอวํ ภทฺทหนฺตฺวาติ โข ภิกฺขเว มาตลิ สงฺคาหโก สกฺกสฺส
 เทวานมินฺทสฺส ปฏฺฐิสฺสยฺตุตฺตํ อาชณฺณรตฺตํ โยเชตฺวา
 สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส ปฏฺฐิเวเทสิ ‘ยฺตุโต โข เต มาริสิ
 สหสฺสยฺตุโต อาชณฺณรโต, ยสฺสทานิ กาลํ มณฺณสิตฺติ. อถ โข
 ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท เวชยนฺตปาสาทา โอโรหนฺโต อณฺชสิ
 กตฺวา สฺสทํ ภิกฺขุสงฺฆํ นมสฺสติ. อถ โข ภิกฺขเว มาตลิ
 สงฺคาหโก สกฺกํ เทวานมินฺทํ คาถาย อชฺฌภาสิ

“ตํ หิ เอเต นมสฺสยฺยุํ ปฺพุติเทสฺยา นรา
 นิมฺกุคา กุณฺเปสฺเมเต^๒ ขุปฺปิปาสา สมฺปปีตา.

^๑ ฉ., ทย. สงฺฆวนฺทนาสฺสตํ

^๒ ฉ., เท. กุณฺเปสฺเมเต อี. กุณฺเปสฺเวเต

ก็ นุ เตสํ ปิหยสิ	อนาคาราน วาสว
อาจารย์ อีสัน พุรุหิ	ตํ สุโณม วโจ ตวาติ.
“เอตํ เตสํ ปิหายมิ	อนาคาราน มาตลิติ
ยมหา คามา ปกุกมนฺติ	อนเปกฺขา วชนฺติ เต.
น เตสํ โกฏฺฐเจ โอเปนฺติ	น กุมฺภา น กโปปิยํ
ปรินิฏฺฐิตเมสนา ^๑	เตน ยาเปนฺติ สุพฺพตา
สุมฺมตฺตมนฺติโน ธีรา	ตฺถุหิฏฺฐตา สมณฺจรา.
เทวา วิรุฑฺธา อสุเรหิ	ปฺถุมจฺจา จ มาตลิติ
อวิรุฑฺธา วิรุฑฺเธสุ	อตฺตทณฺฑเตสฺ นินฺนพฺพตา
สาทาเนสุ อนาทานา	เต นมฺมสฺสามิ มาตลิตฺติ.
“เสฏฺฐจา หิ กิร โลกสฺมี	เย ตวํ สกฺก นมฺมสฺสสิ
อหฺมปิ เต นมฺมสฺสามิ	เย นมฺมสฺสสิ วาสวาติ. ^๒
“อิทํ วตฺวาน มชฺวา	เทวราชา สุขุมฺปติ
ภิกฺขุสงฺฆํ นมฺมสฺสิตฺวา	ปมฺโภ รถมารุหิตฺติ.

พุทฺธิโย วคฺโค.

ตสฺสอุทฺตฺถานํ

“เทวา” ปน ตโย วุตฺตา	ทพฺพิทญฺจ รามณฺเอยกํ
ยชฺชมานญฺจ วนฺทนา	ตโย สกฺกนมฺมสฺสนาติ.

^๑ ฉ., เท., อ. ปรินิฏฐิตเมสนา

^๒ อ. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสสิ.

^๓ สยา. วตปเทน

๓. ตติยวคโค^๑

๑. ฆตฺวาสุตฺตัม^๒

[๒๖๗] เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถึยํ วิหริติ เขตฺวเน
อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข สกุกุ เทวานมินฺโท, เยน
ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ จิตฺโต โข สกุกุ เทวานมินฺโท
ภควนฺตํ คากาย อชฺฌมภาสิ

“กัิสฺ ฆตฺวา” สฺขํ เสติ	กัิสฺ ฆตฺวา น โสจติ
กัิสฺสสฺส ^๔ เอกธมฺมสฺส	วธฺ รุจสิ โคตมาติ.
“โกธํ ฆตฺวา สฺขํ เสติ	โกธํ ฆตฺวา น โสจติ
โกธสฺส วิสฺมุลสฺส	มธฺรคฺคสฺส วาสว
วธฺ อริยา ปสฺสณฺติ	ตํ หิ ฆตฺวา น โสจตีติ.

๒. ทุพฺพพณฺณียสุตฺตัม

[๒๖๘] สวตฺถึนินฺทามํ. “ภูตปฺพพํ ภิกฺขเว อณฺเวยตโร
ยกฺโข ทุพฺพพณฺเณ โอโกฏฺฐิมโก สกุกสฺส เทวานมินฺทสฺส
อาสเน นิสินฺโน อโหสิ. ตตฺร สฺขํ ภิกฺขเว เทวา ดาวตัสสา
อุชฺฌายนฺติ ขีปนฺติ วิปาเจนฺติ ‘อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภูตํ วต โภ.
อยํ ยกฺโข ทุพฺพพณฺเณ โอโกฏฺฐิมโก สกุกสฺส เทวานมินฺทสฺส อาสเน
นิสินฺโนติ.’ ยถา ยถา โข ภิกฺขเว เทวา ดาวตัสสา อุชฺฌายนฺติ

^๑สฺยา. สกุกปณฺจกํ เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ฉ.,เท.,อิ. เจตฺวา

^๔อิ. นิสินฺโน โหติ.

^๒ฉ.,เท.,อิ. ฆตฺวาสุตฺตัม

^๔ฉ.,เท. วิสฺสสฺส

ขียนฺติ วิปาเจนฺติ, ตถา ตถา โส ยกฺโข อภิรูปตโร เจว โหติ
ทสฺสเนยตโร จ ปาสาทิกตโร จ.

อถ โข ภิกฺขเว เทวา ดาวตีสสา, เยน สกฺโก เทวานมินฺโท,
เตนุปสงฺกมึสฺ; อุปสงฺกมิตฺวา สกฺกํ เทวานมินฺทํ เอตทวโจ
“อิธ เต มาริส อณฺเวยตโร ยกฺโข ทุพฺพณฺโณ โอโกฏฺหมโก
[๑] ตุมหากํ”^๑ อาสเน นิสินฺโน. ตตฺร สฺสํ มาริส เทวา
ดาวตีสสา อชฺชฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “อจฺฉริยํ วต โภ,
อพฺภูตํ วต โภ. อยํ ยกฺโข ทุพฺพณฺโณ โอโกฏฺหมโก สกฺกสฺส
เทวานมินฺทสฺส อาสเน นิสินฺโนติ ยถา ยถา โข มาริส เทวา
ดาวตีสสา อชฺชฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ, ตถา ตถา โส ยกฺโข
อภิรูปตโร เจว โหติ ทสฺสเนยตโร จ ปาสาทิกตโร จาติ. โส หิ
นฺน มาริส โภชยกฺโข ยกฺโข ภวิสฺสตีติ.

อถ โข ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท, เยน โส
โภชยกฺโข ยกฺโข, เตนุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ
อุตฺตตราสงฺกํ กริตฺวา ทกฺขิณชานุมณฺทลํ ปจฺฉริยํ นินฺทฺวา,^๒
เยน โส โภชยกฺโข ยกฺโข, เตนณฺชลิมฺปณาเมตฺวา ติกฺขตฺตํ
นามํ สาเวติ ‘สกฺกวาหํ มาริส เทวานมินฺโท ๕เป๕ สกฺกวาหํ
มาริส เทวานมินฺโทติ. ยถา ยถา โข ภิกฺขเว สกฺโก
เทวานมินฺโท นามํ สาเวติ, ตถา ตถา โส ยกฺโข ทุพฺพณฺณตโร
เจว อโหสิ โอโกฏฺหมกตโร จ ทุพฺพณฺณตโร เจว หุตฺวา
โอโกฏฺหมกตโร จ ตตฺถเฏวนฺตรธายิ.”^๔

^๑ ฉ., เท. สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส

^๒ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท., อ. นินฺทฺวา

^๔ ฉ., เท., อ. อิตฺสทฺโท ทิสฺสติ.

อถ โข ภิกขเว สกโก เทวานมินโท สเก อาสเน
นิสสีทิตวา เทเว ตาวตีสเส อนุนยมาโน ตายัม เวลายัม อิมา
คาถาโย อภาสิ

“น สุปหตจิตโตมहि นาวฏฏเณ” สุวานโย
น โว จิราหํ กุชฌามิ โกโธ มยิ นาวตัญญูติ.
กุทุธาหํ น ผรุสํ พุณฺณิ น จ ฐมมานิ กิตฺตเย
สนฺนิคฺคณฺหามิ อตฺตานํ สมฺปสฺสํ อตฺตมตฺตโนติ.

๓. มายาสุตต์^๒

[๒๖๙] สาวตถีนินทานํ. “ภูตปุพฺพํ ภิกขเว เวปจิตฺติ
อสุรินฺโท อาพาธโก อโหสิ ทุกฺขิโต พาพฺพหฺคิลาโน. อถ โข
ภิกขเว สกโก เทวานมินฺโท, เยน เวปจิตฺติ อสุรินฺโท,
เตนฺอุปสงฺกมิ; คิลาณปุจฺจนโก. อทุกฺสา โข ภิกขเว เวปจิตฺติ
อสุรินฺโท สกกํ เทวานมินฺทํ ทูรโตว อาคจฺจนตํ, ทิสฺวาน สกกํ
เทวานมินฺทํ เอตทวโจ ‘ติกิจฺจน มํ เทวานมินฺทาติ. ‘วาเจหิ มํ
เวปจิตฺติ สมฺพริมายนฺติ. “น ตาวาหํ วาเจมิ, ยาวาหํ มาริส
อสุเร ปฏฺิปปุจฺจามิติ.

อถ โข ภิกขเว เวปจิตฺติ อสุรินฺโท อสุเร ปฏฺิปปุจฺจิ
‘วาเจมฺหํ มาริส สกกํ เทวานมินฺทํ สมฺพริมายนฺติ.

มา โข ตวํ มาริส วาเจสิ สกกํ เทวานมินฺทํ
สมฺพริมายนฺติ. อถ โข ภิกขเว เวปจิตฺติ อสุรินฺโท สกกํ

^๑ ฉ., เท. นาวตฺเตน

^๒ ฉ., ทย. สมฺพริมายาสุตฺตํ

เทวานมินท์ คากาย อชฌภาสิ

‘มายาวี^๑ มขวา สกุก เทวราช^๒ สุขมปติ
อุเปติ นริย โฆริ สมพโรว สติ สมนุติ.

๔. อจจยสุตตัม

[๒๗๐] เอกิ สมย ภควา สวตถิย วิหริติ เขตวเน
อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามะ. เตเน โข ปน สมเยเน เทว
ภิกขุ สมปโยเชสิ. ตตฺเรโก ภิกขุ อจจสรา. อถ โข โส
ภิกขุ ตสฺส ภิกขุโน สนฺติเก อจจยํ อจจยโต เทเสติ.^๓ โส
ภิกขุ น ปฏิกุคฺคหาติ. อถ โข สมพหุลา ภิกขุ, เยเน
ภควา, เตนุปสงฺกมียสิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสิตียสิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกขุ
ภควนฺตํ เอตทวโจ ‘อิธ ภนฺเต เทว ภิกขุ สมปโยเชสิ.
ตตฺเรโก ภิกขุ อจจสรา. อถ โข ภนฺเต โส ภิกขุ ตสฺส
ภิกขุโน สนฺติเก อจจยํ อจจยโต เทเสติ, โส ภิกขุ น
ปฏิกุคฺคหาติ.

“เทวเม ภิกขเว พาลา; โย จ อจจยํ อจจยโต
น ปสฺสติ, โย จ อจจยํ เทเสนฺตสฺส ยถาธมฺมํ น
ปฏิกุคฺคหาติ. อิมะ โข ภิกขเว เทว พาลา. เทวเม ภิกขเว
ปณฺฑิตา; โย จ อจจยํ อจจยโต ปสฺสติ, โย จ
อจจยํ เทเสนฺตสฺส ยถาธมฺมํ ปฏิกุคฺคหาติ. อิมะ โข ภิกขเว
เทว ปณฺฑิตา.

^๑ อ. มายาปี

^๒ สย. เทวราชา

^๓ อ. เทเสสิ.

ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว สกโก เทวานมินฺโท สุทฺธมฺมํ สภายํ
เทเว ดาวตีสเ อนฺนํยมาโน ตายํ เวลายุ อิมํ คาลํ อภาสิ

“โกโธ โว วสมายาตุ มา จ มิตฺเต หิ โว ชรา
อครหิยํ มา ครหิตฺถ มา จ ภาสิตฺถ เปสฺสณํ
อถ ปาปชนํ โโกโธ ปพฺพโตวาทิมทฺทตฺติ.

๕. อุกโกธสุตฺตํ

[๒๗๑] เอวฺมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ
เชตวนเ อนาถปิณฺฑทิกสฺส อารามเ. ตตร ไช ภควา ภิกฺขุ ๕เปช
ภควา เอตทโวจ

“ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว สกโก เทวานมินฺโท สุทฺธมฺมํ สภายํ
เทเว ดาวตีสเ อนฺนํยมาโน ตายํ เวลายุ อิมํ คาลํ อภาสิ

‘มา โว โโกโธ อชฺฌภาวิ มา จ กุชฺฌิตฺถ กุชฺฌตํ
อุกโกโธ อวิหีสสา จ อริเยสฺส วสตี^๑ สทา
อถ ปาปชนํ โโกโธ ปพฺพโตวาทิมทฺทตฺติ.

ตติโย วคฺโค.^๒

ตสฺสทฺธานํ

“สมฺตฺวา^๓ ทฺพทฺถนุณิยายา อจฺเจเนน อุกโกธโน
เทสิตํ พุทฺธเสฏฺฐเจเนน อิทํ หิ สกฺกปณฺจนฺติ.”^๔

^๑ จ. ปฏิปทา

^๓ จ., เท., อ. เจตฺวา

^๒ สฺยา. สกฺกปณฺจกํ.

^๔ สฺยา. อิตฺตสฺสทฺโท น ทิสฺสตี.

สกุณสังยุตฺตํ สมตฺตํ.

ปจฺโม สคาถวคฺโค.^๑

ตสฺสอุทฺตทานํ^๒

“เทวตา เทวปุตฺโต จ ราชา มาโร จ ภิกฺขุณี
พฺรหฺมา พฺรหฺมณฺวดีโส วนยฺกฺเขน วาสไวติ.

สคาถวคฺคสังยุตฺตปาถิ^๓ นิฏฺฐิตา.

^๑ สฺยา. เอกาทสสังยุตฺตํ เท. สคาถวคฺโค ปจฺโม. ^๒ สฺยา., อ. ยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ สฺยา. สคาถวคฺโค นิฏฺฐิตอ อ. สคาถวคฺโค ปจฺโม.

สุตตตันตปิฎก สักยสูตนิคายสุต

สคาถวคคัสสุตตปาติยา

ปทานุกโม

ปทานุกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกโม	ปพเพ/องเก
[๑]		อปฺตุตํกํ สํปเตยฺยํ	๑๓๐/๑๒๖
อหฺมคามินํ (อากาสคามินํ)	๑๑๑/๙๓	อภีรํ อจฺจนฺมภี อนุตฺตราชี อปฺลํยํ	
อหฺวินยา ทุกฺขวินโย	๓๔/๒๘		๑๓๕/๑๓๙
อชินฺนุขิปนฺนิตฺโต	๑๕๗/๑๖๗	อมตฺนทโท	๔๒/๔๐
อฏฺฐลโย อูปาหฺนา โอโรหิตฺวา		อวิรุทฺธา วิรุทฺเธสฺสุ	๒๖๖/๓๓๕
(อคฺลโยติปิ คณฺณคณฺปาหฺนาติ อตฺโต)		อหํ ปจฺจํ อหฺยิสฺสามิ	๑๒๒/๑๑๐
	๒๕๕/๓๒๑	อหฺวา เต สคาเมยฺโย (เอกคามวาสี)	
อติรจฺจํนคามินํ	๑๘๔/๒๒๑		๕๐/๔๔
อติฏกมฺม เวตฺรณํ ยมสฺส	๓๓/๒๗	อภฺยจฺฉินฺโนว ฌายติ	๑๐๓/๗๘
อทฺถทาวจฺรา อสฺตทาวจฺรา	๒๕๑/๓๑๘	อคฺคํ ชุทฺติ อคฺคิหฺตฺตํ ปริจฺจติ	
อทฺธินํ อปฺสิงฺขลํ	๒๓๔/๒๙๑		๑๙๕/๒๓๘
อนปจฺจํ อทฺยาทา	๑๑๒/๙๗	อจฺจนฺราคณฺสงฺฆมฺภุจํ	๔๖/๔๑
อนลฺลคตฺตาว ตฺรณฺติ ปาริ	๑๙๕/๒๔๑	อจฺฉิํ ภาวพฺพนํ	๕๐/๔๔
อนิกฺกํพิตาวิ ภาเมสฺสุ	๒๐/๑๑	อจฺเจชฺชติ ตณฺหํ อิทํ นามรूपํ	๓๔/๒๙
อนิจฺจํ สพฺเพ สงฺขารา	๑๑/๗	อตฺตา สฺสทฺโต ปุริสสฺส ไชติ	
อนินฺทิตฺโต สคฺคมฺุเปติ จานํ	๔๑/๓๙		๑๙๕/๒๔๑
อนุนฺยมาโน	๒๖๐/๓๒๙	อนฺติมเทหฺธาริ	๒๕/๑๘
อนมฺณามํ สตฺถาริ	๒๖๕/๓๓๓	อนฺโต อสฺสุทฺธา พหิ โสภมาณา	
อปาปุเรตํ อมตสฺส ทวาริ			๑๒๒/๑๑๑
	๑๗๒/๑๙๕	อนฺธการา วา อนฺธการิ คจฺเจยฺย	
อปาลมโป	๔๖/๔๑		๑๓๒/๑๓๒
อปฺปุชฺชนเสวิตํ	๑๖๘/๑๘๙	อนฺวาวิสิตฺวา	๑๑๑/๙๓

ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก
อปปติฏฐัจ อนาคตัง	๑/๑	เอตวปรโม	๔๘/๔๒
อปปติฏฐิจิเตน วิญญาณน ปรินิพพุโต		เอว ภาททตวาทิ เทวปุตโต สกุกสส	
	๑๕๗/๑๗๓	ปฏิสสุตวา	๒๔๗/๓๐๗
อปปตตมานโส เสโย	๑๕๗/๑๗๒	เอส ฐมโม สนนตโน	๒๑๓/๒๗๐
อปปรชกขชาติกา	๑๔๑/๑๔๙	เอหิ สุกตต	๒๔๒/๒๐๑
อาชานโย วต โม	๓๗/๓๕	[โอ]	
อาปทาสุ ภาโม เวทิตพโพ	๑๒๒/๑๑๐	โอปธิกั ปุณณ	๒๖๒/๓๓๐
อายุสมตทา โคธิเกน	๑๕๗/๑๗๒	โอมภูโจ	๒๑/๑๗
[อิ]		โอสธิตารกา	๑๑๐/๙๐
อิสสิสขณิเสวิตัง	๔๘/๔๒	[ก]	
อิสสิน์ อิสสิสสุตโม	๒๑๖/๒๗๕	กณนทกั ภูณชติ พิลงคหุติยั	๑๓๐/๑๒๖
อิจจนฐปายิโต	๖๖/๕๑	กวิ คากานมาสโย	๖๐/๔๘
อิตถิ ภาณทานมุตตมัม	๗๖/๕๗	การเย อสสเม ฐมเม	๑๓๕/๑๔๐
อิตถิ มลั พุรหมจริยสส	๕๘/๔๘	กาลิกา กามา พหุทกขา	๒๐/๑๒
อิสสิริยมทมตตานัน	๑๓๖/๑๔๑	กิสฺสณโณชโน โลโก (กิสฺสณโณชโนติ	
[อุ]		สมาสพทว มชฺเฒ สุกการคโม โหติ)	
อุทกสฺสุทิกโก อุทเกน	๒๐๗/๒๖๐		๖๔/๕๑
อุทุมพรทณฺฑิ คเหตุวา	๑๕๗/๑๖๗	โกกาลิกโก ภิกขุ ปทุมนิริยั อุปปชฺชิ	
อุจจาวจา โข ปุริสานัน อธิปปายา			๑๘๐/๒๑๓
	๑๖๑/๑๗๗	โกโธ สตถมลลั โลเก	๗๗/๕๗
อุจจาวจา วณฺณนิภา	๑๑๐/๘๙	โกสสิกา กัสปายิ	๑๔๒/๑๔๙
อุจฺเจ กุเล	๑๓๒/๑๓๒	กุกกุกโก อพฺ อภินินฺนาเมยฺย	๑๖๐/๑๗๕
[เอ]		กจฺเจววมกเส มคา	๙๒/๖๙
เอกสทเอกสทัง	๑๖๑/๑๗๗	กณฺจปณฺจเมหิ พนฺธเนหิ พนฺธิตฺวา	
เอโกทินิปกา สตา	๙๒/๖๙	(ทวิสฺ หตฺเตสฺ ปาเทสฺ กณฺเฏ จาติ เอว	

ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺเก
ปณฺจหิ พนฺธเนหิ)	๒๕๐/๓๑๓	[ฉ]	
กมฺมํ วิชฺชา จ ฐมโม จ	๔๘/๔๒	ฉนฺทวินยา อมฺวินโย	๓๔/๒๘
กมฺมารคคฺคฺตริยา ฐมมานาย	๑๔๒/๑๕๐	[ช]	
กุกฺกุลา อุพฺภโต	๒๓๙/๒๙๗	ชฎฺณชฺชเวณ	๑๕๗/๑๖๗
กุมฺโมว องฺคานิ สเก กปาเล	๑๗/๑๐	ชาโต ทุกฺขานิ ปสฺสติ	๑๖๗/๑๘๘
[ข]		เชตารํ ลภเต ชยํ	๑๒๖/๑๒๐
ขาริภาโร	๑๙๕/๒๔๑	[ฌ]	
ขาริวิวิธมาทาย	๑๒๒/๑๐๙	ฌาเตยฺยํ ทฏฺฐเจยฺยํ	๑๐๗/๘๔
ขีรณิกา (ขีรณาณํ โคโทหกา)	๑๙๘/๒๔๘	[ท]	
[ค]		ทณฺฑทโมลฺลพฺภ ปกฺกามิ	๑๕๗/๑๖๖
คิริทฺถคจฺจํ เณตํ	๒๒๓/๒๘๓	[ต]	
คิลานปฺปฺจโก	๒๖๙/๓๓๘	ติลา เขตฺตสฺสุมิ ปาปิกา	๑๙๖/๒๔๒
โคมิโก	๑๒/๘	ติวิสาขํ นลาณฺเณ นลาณฺณิโก	๑๕๗/๑๖๗
คตฺตานิ สุกฺขาปยมาโน	๒๐/๑๑	ตฺถจฺจโกฏฺฐสฺสุมิ มุสิกา	๑๙๖/๒๔๒
คณฺธเตโน	๒๓๔/๒๙๑	ตฺถํ ชโน ชนฺสุมิ	๒๒๑/๒๘๑
[ฌ]		[ถ]	
ฌรฺรชฺชปฺปสฺสาสี	๑๕๗/๑๖๗	ถฺฐนฺปนีตานิ	๑๒๐/๑๐๖
[จ]		[ท]	
จาทฺถยามสฺสํวโต	๑๑๑/๙๒	ทานณฺจ ยฺยทฺธณฺจ สมนามานุ	๓๓/๒๖
โจรา โลกสฺสุมิมพฺพุทา	๗๗/๕๗	ทานา จ โข ฐมฺมปทํ เสยฺโย	๓๓/๒๘
เจโตปริยายโกวิทา	๑๗๖/๒๐๙	ทิวาทิวสฺส (ทิวสฺสทิว มชฺฌนฺติกสมเปติ	
จนฺโท ยถา ปนฺนรสาย	รตฺถี	อตุโถ)	๑๓๐/๑๒๕
	๒๖๓/๓๗๙	เทเว คพคพายนฺเต	๑๔๒/๑๕๐
		โทณปากสฺส (โทณปากสฺสทํ)	๑๒๔/๑๑๔

ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก
ทกขิณชานุมณฺหํ ปจฺวิยํ นิหนฺโต (นิหนฺตฺวา) ๑๒๒/๑๐๙		นิกจฺจ กิตฺวสฺสเสว ๓๕/๓๐	
ทกขิณฺเนน หตฺถेณ กมณฺหํ		นิมฺมคฺคา กุณฺปเสมฺเต (กุณฺปสฺมี เอเตติ เจโท) ๒๖๖/๓๓๔	
คเหตฺวา ๑๙๕/๒๓๘		นิสฺสโก วต โภ สมฺโณ โคตโม ๓๘/๓๕	
ทกฺขเณ กมฺมารปฺตติ อุกฺกามฺเขสุ		นิจฺเจ กุเล จณฺทาลกุเล วา ๑๓๒/๑๓๑	
กฺสลํ สมฺปหฺนฺจํ ๑๑๐/๙๐		เนกตฺตมฺปปฺชชติ ๘๙/๖๔	
(อิทมฺปน ทกฺขกมฺมารปฺตตฺตอฺกฺกามฺข- สฺสกุสฺสมปฺหฺนฺจนฺติ สมฺสาปทวํ โหติ ฯ		เนมิว รตฺถกฺุพฺพรํ ๑๔๖/๑๕๓	
ทกฺขเณ สฺกฺุสฺสเณ กมฺมารปฺตเตน		นตฺถิ มจฺจุสฺส นาคโม ๑๔๕/๑๕๓	
อูกฺกามฺเข ปจฺติว สมฺปหฺนฺจนฺติ อตฺถโก)		นนฺทิกาวปฺริกฺขิโณ ๙๖/๗๑	
ททฺทลฺหมานา อาคณฺฐํ ๑๖๑/๑๘๑		นิปฺพนฺนโสภิโน อตฺถา ๒๕๔/๓๒๐	
ทนฺโต วต โภ สมฺโณ โคตโม ๓๘/๓๖		นิพฺเพชฺณียา คาทาโย ๑๖๐/๑๗๖	
ทินฺนํ สฺสขผลํ โหติ ๔๑/๓๙		เนกขํ ชมฺโพหนํ ๑๑๐/๙๐	
ทิพฺพโยคํ อฺปจฺจํ ๕๐/๔๓		[ป]	
ทฺพฺกโต วีย ๑๔๓/๑๕๑		ปกฺกจฺโก (รตฺธิทฺธ) ๑๙๘/๒๔๗	
ทวํคฺคปณฺณาย ๑๖๓/๑๘๓		ปฺชฺมนตฺริกายมฺปิ ๑๖๖/๑๘๗	
[ธ]		ปฏฺฐมฺรูปสณฺญา ๑๙๒/๒๓๕	
ทฺธโรยฺโห วต โภ สมฺโณ ๓๘/๓๕		ปฏฺฐิณฺนนิสฺสโก มฺนิ ๘๘/๖๔	
ธมฺมํ วทฺตฺวา จ ภวนฺติ ๒๐๘/๒๖๒		ปจฺวิยา วา ปลฺลํกํ ๑๓๒/๑๓๒	
[น]		ปจฺวี มณฺเณ อฺทฺริยติ ๑๕๓/๑๖๑	
น กุมฺภา น กโฬปฺย ๒๖๖/๓๓๕		ปทฺวิติหาเรน ๑๐๗/๘๕	
น ราเคน สฺวานโย ๑๖๑/๑๗๖		ปรโลกาวชฺชภยทสฺสาวิน ๑๗๒/๑๙๖	
นภํ อพฺกุสฺสกุมาโน (อาทิจฺโจ)		ปฺริณิพฺพุโต กงฺขติ กาลํ ๒๑๐/๒๖๗	
๑๑๐/๙๐		ปรุพฺพหฺกจฺจนฺนโลมา ๑๒๒/๑๐๙	
นาโค วต โภ สมฺโณ โคตโม ๓๘/๓๕		ปลาเตว มหารณฺณํ ๑๕/๙	
		ปวิเวกีย ๑๑๑/๙๓	
		ปาทานิ มฺเชน ปฺริจฺมุพฺติ ๒๐๑/๒๕๓	

[illegible]

ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก
มจฉา ขิปปาว โอททิต	๑๑๘/๑๐๔	ปริณามิ	๑๒๙/๑๒๓
มณโฑ สงฆาฏิปารุโต	๑๙๙/๒๓๘	วิเสนัญญโต	๑๗๔/๒๐๒
เมตตัง โส สพพญเตส	๒๓๘/๒๙๖	วุสิตพรมจิริโย	๑๐๗/๙๖
[ย]		เวพฺพปณฺฑุวิณ	๑๕๙/๑๗๓
ยถา เปตา ตเถว เต	๑๐๖/๙๔	โวหารมตฺเตน โส โวหเรยฺย	๒๕/๑๘
โยนิโส วิจิเน ธมม	๔๘/๔๒	วสฺสสตาโยโก วสฺสสทธีว	๑๐๗/๙๕
ยณฺเฏ ปุตฺตา อนสฺสวา	๒๐๐/๒๕๑	วิชฺช สมฺมจฺริติ ธนฺเตติ เทโว	๑๘๔/๒๒๑
[ร]		วิชฺชุปภาสวณฺณา	๔๐/๓๘
รโถ อุกฺกฺชโน นาม	๔๖/๔๑	วิชฺชุมาลี สตกุกฺกุ	๑๓๕/๑๔๐
ราหุ จนฺทํ ปมฺมจสฺส	๙๐/๖๖	วิชฺชุลลตา นิจฺจรณฺติ	๑๔๒/๑๕๐
ราหุ สุริยํ ปมฺมจสฺส	๙๑/๖๗	วิทฺเต วิคตวลาหเก เทเว	๑๑๐/๙๐
รตฺตนุสการติมิสํ	๑๓๘/๑๔๖	วิสสํ ธมมํ สมากาย	๒๐๖/๒๕๙
[ล]		วุจฺจิ เว ปรมมา สรา	๑๓/๘
ลภติ หนฺตา หนฺตาร	๑๒๖/๑๒๐	(วุจฺจิ ปรมํ ปมาณํ เอเตสนฺติ วุจฺจิเว-	
โลกามิสํ ปชฺเห สนฺติเปกฺโข	๓/๓	ปรมาทิ สทฺทนีติวิคฺคโห ฯ มชฺเฌ	
โลโก ธมฺมานํ ปรีปนฺโถ	๗๖/๕๖	เวการาคโม โหติ)	
[ว]		[ส]	
วทณฺณ วิตมจฺจรา	๔๙/๔๔	สกลเมว หิทํ พฺรหฺมจฺริยํ	๑๒๙/๑๒๓
วโส อิสฺสริยํ โลเก	๗๗/๕๗	สกลิกาย ขโต (ภควโต ปาโท)	๓๘/๓๔
วายโส อนุปฺริยคา	๑๖๐/๑๗๖	สกุณฺเณ ยถา ปัสสฺสณฺทิต	๒๒๑/๒๘๑
วิจกฺขมฺมมาย	๑๕๐/๑๕๖	สทณฺฑทาวจรา สสฺตถาวจรา	๒๕๑/๓๑๗
วิเจยฺยทํ สุตตปฺปสฺตถ	๓๓/๒๗	สทตฺถปรมมา อตฺถา	๒๕๑/๓๑๔
วิชฺฐิตา ชฺฐา	๒๓/๑๘	สมธิคฺคยฺห ติฏฺฐติ	๑๒๘/๒๑๑๒
วิธวา ปุตฺตธีตโร	๑๙๖/๒๔๒	สมนฺนุโย	๑/๒
วิเวกนิสฺสิตํ วิราค..นิโรธ..โวสฺสคค-		สมุปฺพยุพฺโห	๑๓๕/๑๓๘
		สโม วิสฺเสตฺติ น ตสฺส โหติ	๒๐/๑๕

ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺก	ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺก
ลัวเสณ สีสั เวทิตพฺพ	๑๒๒/๑๑๐	สนโต วิฐุโม อนิโม	๑๗๔/๒๐๒
ลัโวหาเรน โสเจยฺย	๑๒๒/๑๑๐	สนฺถาโร สุตตมาสิโก	๑๙๖/๙๒
สากฏิกจันตาย	๑๐๓/๗๘	สนฺนิสินฺเนสุ ปกฺขิสฺสุ (สนฺนิสีเวสุตฺติปิ)	
สากจฉาย ปณฺณ	๑๒๒/๑๑๐		๑๕/๙
สาคณฺฐาเรติ ติปกฺขวสนํ	๑๓๐/๑๒๖	สพฺพเพ ภควโต ปุตุตา	๒๑๕/๒๗๔
สากายิกํ เจโตวิมุตฺติ ผุสฺสิ	๑๙๕/๑๗๑	สมพารปฏฺิพนโน	๙๐/๖๖
สากปาตํ	๒๐๗/๒๖๐	สมมาทิกฺกจิปุเรชวํ	๔๖/๔๑
สาลิกา วีย นิกฺโขโส	๒๑๔/๒๗๑	สสุสฺสทวา ปติพฺพตา	๑๒๗/๑๒๑
สิริ โภกานมาสโย	๗๙/๕๗	สุทฺธสงฺขารปฏฺิโข	๑๗๑/๑๙๒
สีโห วต โภ สมณฺเณ โคตโม	๓๘/๓๕	สุสฺสสุสา เสฏฺฐจา ภริยานํ	๑๔/๙
สุขมานุโพธิยํ	๑๖๑/๑๗๙	โสณฺทิกกา กิลณฺขํ	๑๔๒/๑๔๙
สุชา	๑๙๕/๒๔๑	โสปปสิ	๑๔๓/๑๕๑
สุสฺสสุตฺติขิตคตฺโต	๑๒๔/๑๑๕	สุวาคตํ วต เม อาสิ	๒๒๐/๒๘๐
สุสฺส กภาพเกโส	๒๐/๑๑	[ห]	
เสโต หิมวตํ เสฏฺฐโจ	๑๑๑/๙๓	หฏฺฐหฏฺฐเกโส	๑๕๕/๑๖๓
สงฺกปฺปปราโค ปุริสสฺส กามิ	๓๔/๒๙	หิรินิเสโ	๑๘/๑๐
สณฺณาย วิปริเยสา	๒๑๒/๒๖๙	หตฺถิราชวณฺณํ	๑๓๘/๑๔๖
สตุตฺติสฺสูลูปมา กามา	๑๖๒/๑๘๓	หนฺททานิ ภิกฺขเว	๒๑๕/๒๗๒
สนฺตานกา	๑๙/๑๐	หพฺยเสโส	๑๙๕/๒๔๐

อสาธารณนามานิ

อักษรธรรมนามานี	ปุษุเพ/องุเก	อักษรธรรมนามานี	ปุษุเพ/องุเก
	[๑]	อรุณวา ราชา	๑๘๕/๒๒๑
อกโกสภการทวาช พุราหมโณ		อสโม เทวปุตโต	๑๑๑/๙๑
	๑๘๘/๒๓๐	อสุรินทภการทวาช พุราหมโณ	
อคุคาพว เจติย (วิหาโร)	๒๐๙/๒๖๔		๑๘๙/๒๓๒
อคุคิกภการทวาช พุราหมโณ		อหโห นิรโย	๑๘๑/๒๑๗
	๑๘๔/๒๓๗	อหีสภการทวาช พุราหมโณ	
อชปาลนิโครโธ รุกโข	๑๓๗/๑๔๕		๑๙๑/๒๓๔
อชตสตุ ราชา	๑๒๖/๑๑๘	[๑๒]	
อชิต เกสภมพโล(ติตถกโร)	๑๑๒/๙๕	อาโกฏโก เทวปุตโต	๑๑๑/๙๒
อชฺชนวน (มิกทาย)	๙๙/๗๒	อาณนโห (เถโร)	๑๐๑/๗๕
อณณาโกณฺหณโย(เถโร)	๒๑๗/๒๓๖	อาพวโก ยุกโข	๒๔๖/๓๐๓
อฏโฏ นิรโย	๑๘๑/๒๑๗	อาพวิกา ภิกขุณี	๑๖๒/๑๘๒
อนุทธวินโห คาโม	๑๘๔/๒๒๗	อาพวี (นคร์)	๒๐๙/๒๖๔
อนุทธน	๑๖๒/๑๘๒	[๑๓]	
อนาถปิณฑโก เทวปุตโต	๑๐๑/๗๔	อินทภูฏ ปพพโต	๒๓๕/๒๙๓
อนาถปิณฑโก (เสฏฐิ)	๒๔๒/๒๙๙	อินทโก ยุกโข	๒๓๕/๒๙๓
อนุรุทโร (เถโร)	๑๗๖/๒๐๗	อิสสิคิลิ ปพพโต	๑๕๙/๑๗๑
อพพุโท นิรโย	๑๘๑/๒๑๗	[๑๔]	
อภิกุ สิชฺส อคฺคสาวโก	๑๘๕/๒๒๒	อุชฺฌมานสมณิกา เทวตาโย	๓๕/๓๐
อรตี มารธิตา	๑๖๑/๑๗๙	อุตฺตโร เทวปุตโต	๑๐๐/๗๓
อรุณวตี ราชธานี	๑๘๕/๒๒๑		

อสาธารณนามานี	ปฺพุเพ/องฺเก	อสาธารณนามานี	ปฺพุเพ/องฺเก
อุทโย พุราหุมน	๑๙๘/๒๔๗	โกกนทา ปชฺชุนนสฺสวิตา	๓๙/๓๗
อุปโก (เถโร)	๕๐/๔๔	โกกนทํ ปทุมํ	๑๒๓/๑๑๑
อุปจาลา ภิกฺขุณี	๑๖๘/๑๘๘	โกกาลีโก ภิกฺขุ	๑๘๐/๒๑๓
อุปฺปลโก นีรโย	๑๘๑/๒๑๗	โกธภกฺโข ยกฺโข	๒๖๘/๓๓๗
อุปฺปลวณฺณา ภิกฺขุณี	๑๖๖/๑๘๖	โกสโล (ชนปทนต์โร)	๑๐๖/๘๓
อุปฺวาโณ (เถโร)	๑๙๙/๒๔๘	[ข]	
อุรุเวลา (คาโม)	๑๓๗/๑๔๕	ขณฺฑเทโว (เถโร)	๕๐/๔๔
[เอ]		ขโร ยกฺโข	๒๓๗/๒๙๔
เอกนาลา พุราหุมนคาโม	๑๙๗/๒๔๕	เขโม เทวปฺตฺโต	๑๐๓/๗๘
เอกสาลา พุราหุมนคาโม	๑๕๐/๑๕๘	โฆมทฺตฺสกา พุราหุมนคหปติกา	
[ก]			๒๐๘/๒๖๒
กกุโธ เทวปฺตฺโต	๙๙/๗๒	โฆมทฺตฺสํ นาม นิคโม	๒๐๘/๒๖๑
กตโมรกติสฺสโก ภิกฺขุ	๑๗๙/๒๑๒	[ค]	
กปโป มาณโว	๑๗๕/๒๐๕	คคฺครา ปโกฺขรณิ	๒๑๙/๗๘
กปิลวตฺถุ (นคฺร์)	๓๗/๓๒	คฺงฺกา นทิ	๑๗๕/๒๐๕
กสฺสปโคตฺโต (เถโร)	๒๒๓/๒๘๓	คิฑฺฒกฺกุโฏ ปพฺพโต	๑๔๗/๑๕๕
กสฺสโป เทวปฺตฺโต	๘๒/๖๐	โคธิโก (เถโร)	๑๕๙/๑๗๑
กสฺสโป สมฺมาสมฺพุทฺโธ	๕๐/๔๔	[ง]	
กสิการทฺวาโช พุราหุมน	๑๙๗/๒๔๕	ฃฏฺฐิโกโร อุปาสโก พุรหฺมา	๕๐/๔๔
กามโท เทวปฺตฺโต	๗๘/๖๓	ฃฏฺฐิกาโร เทวปฺตฺโต	๑๐๕/๘๒
กาสิ (ชนปทนต์โร)	๑๒๖/๑๑๙	[จ]	
กิสาคอตฺมี ภิกฺขุณี	๑๖๔/๑๘๔	จนฺทนฺจฺฉลิโก อุปาสโก	๑๒๓/๑๑๓
กุมฺโท นีรโย	๑๘๑/๒๑๗	จนฺทโน เทวปฺตฺโต	๙๖/๗๑
กฺุสินารา (นคฺร์)	๑๘๖/๒๒๕		

อสาธณนามานิ	ปุพเพ/องุเก	อสาธณนามานิ	ปุพเพ/องุเก
จนฺทิมโส เทวปุตฺโต	๙๒/๖๙	ทามลฺลิ เทวปุตฺโต	๙๖/๖๒
จนฺทิมมา เทวปุตฺโต	๙๐/๖๖	ทีฆลฺภุจฺจิ เทวปุตฺโต	๙๔/๗๐
จมฺปา (นครํ)	๒๑๙/๒๗๘	เทวทตฺโต ภิกฺขุ	๑๘๓/๒๑๙
จาลา ภิกฺขุณี	๑๖๗/๑๘๘	เทวหิตฺโต พุราหุมนฺ	๑๙๙/๒๔๙
จีรา ภิกฺขุณี	๒๔๕/๓๐๓	เทวานมฺนิโท เทวราชา	๒๕๘/๓๒๕
จุลลโกกนทา ปชฺชนฺสส ธีตา ๔๐/๓๘			

[๕]

[๖]		ธนฺยชาณี พุราหุมนฺ	๑๘๗/๒๒๘
ชฎาภารทฺวาโซ พุราหุมนฺ	๑๙๒/๒๓๕		
ชนฺตุ เทวปุตฺโต	๑๐๖/๘๓		
ชมฺโพนทํ (สุณฺณ)	๑๑๐/๙๐		
ชาลิณี ดาวตีสกายิกา เทวตา	๒๒๖/๒๘๕		
เชตวนํ (อาราโม)	๑/๑		

[๗]

ตฺถลสิขี ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ	๑๓๑/๑๒๙		
ตณฺหา มารธีตา	๑๖๑/๑๗๖		
ตโปทาราโม วิหารโ	๒๐/๑๑		
ตายโน เทวปุตฺโต	๘๙/๖๔		
ดาวตีสสา เทวา	๑๖๘/๑๘๙		
ตฺถุ ปจฺเจกพุทฺธมา	๑๘๐/๒๑๓		
ตฺถิสิตา เทวา	๑๖๘/๑๘๘		

[๘]

ทกฺขิณาคิริ (ชนปโท)	๑๙๗/๒๔๕		
---------------------	---------	--	--

[๖]

นฺครกํ นาม นิคโม	๑๒๙/๑๒๓		
นฺนทวนนํ (อุยฺยานํ)	๑๑/๗		
นฺนทโน เทวปุตฺโต	๙๕/๗๐		
นฺนทวิสาโล เทวปุตฺโต	๑๐๙/๘๗		
นฺนโท เทวปุตฺโต	๑๐๘/๘๖		
นวกมฺมิกภารทฺวาโซ พุราหุมนฺ			
	๒๐๓/๒๕๕		
นาคทตฺโต (เถโร)	๒๒๗/๒๘๖		
นิโก เทวปุตฺโต	๑๑๑/๙๒		
นิคฺคณฺโถ นาฏปุตฺโต (ติตฺถกโร)			
	๑๑๑/๙๒		
นิโครธกปโป (เถโร)	๒๑๐/๒๖๕		
นิมฺมานรติโน เทวา	๑๖๘/๑๘๙		
นิริพฺพุโท นิริโย	๑๘๑/๒๑๗		
เนรมฺชฺรา นที	๑๓๗/๑๔๕		

อสาธารณนามานี	ปฺพุเพ/องฺเก	อสาธารณนามานี	ปฺพุเพ/องฺเก
[ป]		พหุทนต์ (เถโร)	๕๐/๔๔
ปฏฺกโก กาดิยาโน (ติตฺถกโร)	๑๑๑/๙๒	พาราณสี (นคร)	๑๔๐/๑๔๗
ปจฺจนิกสาโต พุราหฺมโณ	๒๐๒/๒๕๔	พิลฺงฺกิกการทวาชฺ พุราหฺมโณ	๑๙๐/๒๒๓
ปชฺชุนโน วสฺสวลาหกเทวราชา	๓๙/๓๗	[ภ]	
ปญฺจสาลา พุราหฺมณคาโม	๑๕๔/๑๖๒	ภทฺธิโย (เถโร)	๕๐/๔๔
ปญฺจาลจฺณโท เทวปฺตฺโต	๘๘/๖๔	ภารทวาชโคตฺโต พุราหฺมโณ	๑๘๗/๒๒๘
ปทฺโม นิริโย	๑๘๑/๒๑๗	ภิกฺขโก พุราหฺมโณ	๒๐๖/๒๕๙
ปรนิมฺมิตวสวตฺติโน เทวา	๑๖๘/๑๘๙	[ม]	
ปเสนทิกอสโล ราชฯ	๑๑๒/๙๕	มกฺขลฺล โคสาล (ติตฺถกโร)	๑๑๑/๙๕
ปุกฺกุสาดิ (เถโร)	๕๐/๔๔	มจฺวา เทวราชา	๒๕๕/๓๒๕
ปุกฺกทฺริกา นิริยา	๑๘๑/๒๑๗	มโฆ มาณโว	๒๕๕/๓๒๕
ปุนพฺพสุมاتا ยกฺขินี	๒๔๑/๒๙๘	มณฺเฑทโท ยกฺโข	๒๓๘/๒๙๕
ปฺพุพพาราโม (วิหาโร)	๑๒๒/๑๐๙	มณฺเฑมาพฺกํ เจตฺย (วิหาโร)	๒๓๘/๒๙๕
ปฺรินฺทโท เทวราชา	๒๕๕/๓๒๕	มทฺทกฺขจฺจิ (มิกทาย)	๓๘/๓๔
ปฺรูโณ กสฺสโป (ติตฺถกโร)	๑๑๑/๙๕	มลฺลลา ราชาน	๑๘๖/๒๒๕
[ผ]		มลฺลิกา เทวี	๑๑๙/๑๐๕
ผลกณฺโท (เถโร)	๕๐/๔๔	มหาลฺลํ ลิจฺฉวี ราชฯ	๒๕๕/๓๒๖
[พ]		มหากปฺปิโน (เถโร)	๑๗๖/๒๐๗
พโก พุรฺหฺมา	๑๗๕/๒๐๓	มหากสฺสโป (เถโร)	๑๗๖/๒๐๗
พฺรหฺมเทโว (เถโร)	๑๗๕/๒๐๐	มหาโมคฺคัลลาโน โคตมสฺส อคฺคสวโก	๑๗๖/๒๐๗
พฺรหฺมปาริสชฺโช พุรฺหฺมา	๑๗๖/๒๐๘		

อสาธณนามานิ	ปฺพุเพ/องฺเก	อสาธณนามานิ	ปฺพุเพ/องฺเก
มหาวนั	๓๙/๓๗	เวชยนุตปาสาโท	๒๖๔/๓๓๒
มากโธ เทวปฺตุโต	๘๕/๖๑	เวฏฺมพฺริ เทวปฺตุโต	๑๑๑/๙๒
มาโฆ เทวปฺตุโต	๘๔/๖๑	เวณฺฑุ เทวปฺตุโต	๙๓/๖๙
มาณวคามิโย เทวปฺตุโต	๑๑๑/๙๓	เวปฺจิตฺติ อสฺสริณฺโท	๙๐/๖๖
มาตลฺลิ สงฺคาหโก เทวปฺตุโต		เวภฺพิงฺคํ (นิคโม)	๕๐/๔๔
	๒๕๐/๓๐๗	เวโรจโน อสฺสริณฺโท	๒๕๔/๓๒๐
มาตุโปสโก พฺรหฺมโณ	๒๐๕/๒๕๘	เวสาลี (นคฺริ)	๓๙/๓๗
มานตฺถทฺโธ พฺรหฺมโณ	๒๐๑/๒๕๒	[ส]	
[ย]		สกุณนามโก ยกุโฆ	๓๒๖/๒๙๓
ยามา เทวา	๑๖๘/๑๘๙	สกุโก (ชนปทนต์โร)	๓๗/๓๒
[ร]		สกุโก เทวราชา	๒๕๘/๓๑๑
ราคา มารธิตา	๑๖๑/๑๘๐	สงฺครโว พฺรหฺมโณ	๒๐๗/๒๖๐
ราชคหิ (นคฺริ)	๒๐/๑๑	สณฺขโย เวลฺลภฺจฺปฺตุโต (ติตฺถกโร)	๑๑๒/๙๕
ราหุ อสฺสริณฺโท	๙๐/๖๖	สตฺถุลปกาโย เทวตาโย	๓๑/๒๒
โรรฺว (นิรโย)	๓๙/๓๗	สนฺงุมาริ พฺรหฺมา	๑๘๒/๒๑๙
โรหิตสฺสโร เทวปฺตุโต	๑๐๗/๘๔	สปปินิ นทฺิ	๑๘๒/๒๑๙
[ว]		สมฺพโร อสฺสริณฺโท	๒๕๖/๓๒๓
วคฺคิโส (เถโร)	๒๐๙/๒๖๔	สมฺภโว สิริสฺส อคฺคสวโก	๑๘๕/๒๒๑
วชฺชปฺตุตโก ภิกฺขุ	๒๒๙/๒๘๗	สมิทฺธิ (เถโร)	๒๐/๑๑
วชฺรา ภิกฺขุณี	๑๗๑/๑๙๑	สหมฺปติ พฺรหฺมา	๑๗๒/๑๙๗
วาสโว เทวราชา	๒๕๘/๓๒๕	สทฺธิ เทวปฺตุโต	๑๑๑/๙๑
วาสฺสทฺโต เทวปฺตุโต	๙๗/๗๒	สทฺสสฺสโก เทวราชา	๒๕๘/๓๒๕
วิชฺยา ภิกฺขุณี	๑๖๕/๑๘๕	สาเกตํ (นคฺริ)	๙๙/๗๒

อสาธารณนามานี	ปัพพะ/องฺเก	อสาธารณนามานี	ปัพพะ/องฺเก
สาณฺ นาม อุปาสิกาปุตฺโต	๒๓๙/๒๙๖	สุทฺตฺสโน มาณโว	๑๒๔/๑๑๔
สารีปุตฺโต โคตมสฺส	๑๑๐/๘๗	สุทฺตฺมา สภา	๒๗๐/๓๔๐
สาลวนํ	๑๘๖/๒๒๕	สุนฺทริกการทฺวาโช พฺราหฺมโณ	
สวตฺถิ (นคฺริ)	๑/๑		๑๙๕/๒๓๘
สิขี สมฺมาสมฺพุทฺโธ	๑๘๕/๒๒๑	สุนฺทริกา นที	๑๙๕/๒๓๘
สิงคิโย (เถโร)	๕๐/๓๔	สุทฺตฺมา เทวปุตฺโต	๙๘/๗๒
สิวกิโย ยุกฺโข	๒๔๒/๓๐๐	สุทฺตฺมา ปจฺเจกพฺรหฺมา	
สิโว เทวปุตฺโต	๑๐๒/๗๗		๑๗๗/๒๐๙
สีตวนํ	๒๔๒/๓๐๑	สุริโย เทวปุตฺโต	๙๑/๖๗
สีสุปจาลา ภิกฺขุณี	๑๖๙/๑๘๙	สุวิโร เทวปุตฺโต	๒๔๗/๓๐๗
สุกกา ภิกฺขุณี	๒๔๓/๓๐๒	สุสิโม เทวปุตฺโต	๑๑๐/๘๘
สุทฺตฺปติ เทวราชา	๒๖๖/๓๓๕	สุสิโม เทวปุตฺโต	๒๔๘/๓๐๙
สุทฺตฺโต เสฏฺฐิ	๒๔๖/๓๐๖	สุจิโลโม ยุกฺโข	๒๓๗/๒๙๔
สุทฺตฺวาสาณิกายิกา (เทวา)	๓๗/๓๓	เสนานิคม (คานิ)	๑๔๑/๑๔๙
สุทฺตฺวาโส ปจฺเจกพฺรหฺมา		เสรี เทวปุตฺโต	๑๐๔/๗๙
	๑๗๗/๒๐๙	เสลา ภิกฺขุณี	๑๗๐/๑๙๐
สุนฺทริกการทฺวาโช พฺราหฺมโณ		โส คณฺธิโก นิรโย	๑๘๑/๒๑๗
	๑๙๓/๒๓๖	โสมา ภิกฺขุณี	๑๖๓/๑๘๓

สุตตตันตปิฎก สัมมุตตนิคายสุต

สคาถกคัมภีร์สุตตปาติยา

กาถานํ ปจฺมปาทา

กาถานํ ปจฺมปาทา	ปฺพุเพ/องฺเก	กาถานํ ปจฺมปาทา	ปฺพุเพ/องฺเก
[๑]		อนนเมวาทินนุทนต์	๑๐๔/๗๙
อกุโกธสฺส กุโต โกโธ	๑๘๘/๒๓๑	อนิจฺจา วต สงฺขารรา	๑๘๖/๒๒๖
อกุเขยฺยสฺสณฺณิโน สุตฺตา	๒๐/๑๔	อนุญฺจหํ อวายามํ	๒๔๗/๓๐๘
อจฺจนฺตํ หตฺตปฺตมฺหิ	๑๖๔/๑๘๕	อนุญฺจหํ อวายามํ	๒๔๘/๓๐๙
อจฺจยํ เทสยฺนฺตึนํ	๓๕/๓๐	อนมฺมนามํ นิปฺปนฺตถสฺสึ	๔๕/๔๒
อจฺเจนฺติ กาลา ตรยฺนฺติ รตฺติโย		อปปเมยฺยํ ปมฺินฺนฺโต	๑๗๘/๒๑๒
	๔/๓	อปารฺตฺตา เต อมตสฺส ทวารรา	
อจฺเจนฺติ กาลา ตรยฺนฺติ รตฺติโย			๑๗๒/๑๙๗
	๑๐๘/๘๖	อปฺปญฺญํ ปสฺวิ มาโร	๑๕๔/๑๖๒
อจฺจนฺราถนสงฺฆญฺจํ	๔๖/๔๑	อภฺตฺวา ภิกฺขสฺสิ ภิกฺขุ	๒๐/๑๑
อจฺเจชฺช ตณฺหํ คณฺสงฺฆวารี		อมนุสฺสญฺจฺจาเน อุกํ วสฺสํ	
	๑๖๑/๑๘๐		๑๓๐/๑๒๖
อชฺช ปณฺณรเส วิสุทฺธิยา	๒๑๕/๒๗๓	อโยนิโส มนสิการรา	๒๓๑/๒๘๙
อชฺชปิ เต อวฺโส ทิฏฺฐิ	๑๗๖/๒๐๘	อรณฺเณ รุกฺขมฺลเ วา	๒๔๑/๓๑๓
อณฺณถา สนฺตมตฺตานํ	๓๕/๓๐	อรณฺเณ วิหรนฺตานํ	๑๐/๖
อตฺตานญฺเจ ปิยํ ชมฺณา	๑๑๕/๑๐๐	อรติญฺจ รติญฺจ ปหาย	๑๖๑/๑๘๐
อตฺถิ นิสฺสรณํ โลเก	๑๖๒/๑๘๒	อรติ วิย เมชฺชํ ขายติ	๒๒๔/๒๘๔
อนฺตลิกฺขจโร ปาโส	๑๕๑/๑๕๙	อวิหํ อฺปปนฺนาเส	๕๐/๔๓
อนฺโตชฺชว พหิชฺชา	๒๓/๑๗	อวิหํ อฺปปนฺนาเส	๑๐๕/๘๒
อนฺโตชฺชว พหิชฺชา	๑๙๒/๒๓๕	อสฺสเมวํ ปุริสเมวํ	๑๒๐/๑๐๗
อนนเมวาทินนุทนต์	๔๓/๔๐	อรหํ สุกฺโต โลเก	๑๖๑/๑๗๖

กาถานัน ปรมปาทา	ปัพพะ/องเก	กาถานัน ปรมปาทา	ปัพพะ/องเก
[อา]		[เอ]	
อาทิตตสุมิ อคารสุมิ	๔๑/๓๙	เอณิซงฆ์ กิส วิร์	๓๐/๒๑
อาญ์ อาโรคิย์ วณณ	๑๒๘/๑๒๒	เอตเทว อหิ มณเณ	๒๕๑/๓๑๖
อารพุกถ นิภษมถ	๑๘๕/๒๒๔	เอตเทว ติตติภษาย	๒๕๑/๓๑๔
อารามเจตยา วณเจตยา	๒๖๑/๓๓๐	เอว หิ ธีรา กุพพุนติ	๑๕๙/๗๒
[อิ]		[ก]	
อิติถิภาโว ก็ กยิรา	๑๖๓/๑๘๔	กจฺจิ ตฺวํ อนินฺโฆ ภิกขุ	๙๙/๗๓
อิติถิปี หิ เอกจฺจิยา	๑๒๗/๑๒๑	กจฺจิ เต กุฏฺฐิกา นตฺถิ	๑๙/๑๐
อิหํ หิตํ เขตวณ	๔๘/๔๒	กตฺถ ทชฺชา เทยฺยธมฺมํ	๑๙๙/๒๔๙
อิหํ หิตํ เขตวณ	๑๐๑/๗๔	กติ ฉินฺนเท กติ ชเห	๕/๔
อิธ ฉินฺนทิตมาริเต	๑๑๑/๙๑	กติ ชาครตํ สุตฺตา	๖/๔
อิธาคมา วิชฺชุปภาสวณฺณา	๔๐/๓๘	กติ โลกสุมิ ปชฺโชตา	๒๖/๑๙
อิสโย สมฺพรํ ปตฺตา	๒๕๖/๓๒๒	กติ โลกสุมิ ปชฺโชตา	๘๕/๖๑
อิสฺสตุถํ พลวิริยญจ	๑๓๕/๑๔๐	กถวิหารีพหุโลธ ภิกขุ	๑๖๑/๑๗๙
[อุ]		กถิสฺส ตฺรติ โอนํ	๒๔๖/๓๐๔
อุฏฺฐาหิ วิร วิชิตสงฺคาม	๒๖๓/๓๓๑	กรณียเมตํ พุราหุมนเณ	๘๖/๖๒
อุฏฺฐเหหิ ภิกขุ ก็ โสปี	๒๒๒/๒๘๒	กสฺสโก ปฏฺฐิขานาติ	๑๙๗/๒๔๖
อุทฺธํ อโห จ ติริยํ	๑๕๙/๑๗๓	กสฺมา ตฺวํ ธมฺมปทานิ	๒๓๐/๒๘๘
อุปนียติ ชีวิตมปฺปมาญ์	๓/๓	กามราเคน ทยฺหามิ	๒๑๒/๒๖๘
อุปนียติ ชีวิตมปฺปมาญ์	๑๐๐/๗๔	กามํ มณฺณตฺว วา มา วา	๒๕๑/๓๑๔
อุมฺมกฺคสฺสํ มารสฺส	๒๑๖/๒๗๕	กาเยน สัวโร สาธุ	๑๑๖/๑๐๒
เอกกา มยํ อรณฺเณ	๒๒๙/๒๘๗	กาเล ปวิสฺส นาคทตฺต	๒๒๗/๒๘๖
เอกโกว ตฺวํ อรณฺเณ	๒๒๙/๒๘๘	กาเวยฺยมตฺตา วิจฺริมฺห	๒๒๐/๒๘๐
เอกมฺมัลลํ ทฺวิอาวณฺณํ	๔๔/๔๐	กิจฺเณ เม อธิคตํ	๒๐๐/๑๙๔

คาถาณ ปสมปาทา	ปุพเพ/องเก	คาถาณ ปสมปาทา	ปุพเพ/องเก
กินฺดาหํ กุณฺณิํ พุณฺนิ	๑๙/๑๐	กีนุ ชาตี น โรเจสิ	๑๖๗/๑๘๘
กินฺนุ สนฺตรมาโนว	๙๐/๖๗	กีนุ ตฺวํ หตฺตปฺตาว	๑๖๔/๑๘๔
กินฺนุ สนฺตรมาโนว	๙๑/๖๘	กีนุ สตฺโตติ ปจฺเจติ	๑๗๑/๑๙๒
กิมตฺถกาโม น ทเท	๗๘/๕๗	กีนุ สีโหว นทสิ	๑๔๘/๑๕๖
กิมเมกตา ราชคฺเขมนุสฺสา	๒๔๓/๓๔๒	กีสฺ อชฺรสา สาธุ	๕๒/๔๖
กิสฺมี โลโก สมุปฺปนโน	๗๐/๕๒	กีสฺ อิสฺสรียํ โลโก	๗๗/๕๖
กุโธ สรา นีวตฺตุนฺติ	๒๗/๒๐	กีสฺ อุปฺตตํ เสฏฺฐํ	๗๔/๕๕
กุลาวตา มาตลิ	๒๕๒/๓๑๘	กีสฺ อุปฺปโถ อภฺยาติ	๕๘/๔๘
เกนสฺสุ อุกฺกฺกิตฺโต โลโก	๖๗/๕๒	กีสฺ อตฺวา สฺขํ เสติ	๗๑/๕๔
เกนสฺสุ นียติ โลโก	๖๒/๕๐	กีสฺ อตฺวา สฺขํ เสติ	๘๔/๖๑
เกนสฺสุ ปิหิตฺโต โลโก	๖๗/๕๒	กีสฺ อตฺวา สฺขํ เสติ	๒๖๗/๓๓๖
เกนสฺสุ พหุณฺติ โลโก	๖๙/๕๒	กีสฺ เจตฺวา สฺขํ เสติ	๑๘๗/๒๒๙
เกนสฺสุพฺภาทโต โลโก	๖๖/๕๑	กีสฺ ชเนติ ปุริสํ	๕๕/๔๗
เกนํยํ ปกโต สตฺโต	๑๗๑/๑๙๒	กีสฺ ชเนติ ปุริสํ	๕๕/๔๗
เกนาสิ ทุมฺมนํ ดาต	๑๖๑/๑๗๖	กีสฺ ชเนติ ปุริสํ	๕๗/๔๗
เกนํทํ ปกตํ พิมฺพํ	๑๗๐/๑๙๐	กีสฺ ชีรติ กีนุ ชีรติ	๗๖/๕๖
เกเนสฺ ยณฺเณ วิปฺโล	๓๒/๒๕	กีสฺ ทฺติยํ ปุริสสฺส โหติ	๕๘/๔๘
เก นุ กมฺมนฺตา กยิรณฺติ	๒๐๓/๒๕๖	กีสฺ นิทานํ คาถาณ	๖๐/๔๘
เกสฺ น มานํ กยิราถ	๒๐๑/๒๕๔	กีสฺ ปสวโต มิตฺตํ	๕๓/๔๖
เกสฺส อรณา โลเก	๘๑/๕๘	กีสฺ พนฺนติ ปาเถยฺย	๗๗/๕๗
เกสํ ทิวา จ รตฺโต จ	๔๗/๔๑	กีสฺ ยาวชฺรา สาธุ	๕๑/๔๖
โกโธ โว วสมายาตุ	๒๗๐/๓๔๐	กีสฺ รกฺสสฺ ปณฺยาณ	๗๒/๕๔
กิทโท พลโท โหติ	๔๒/๔๐	กีสฺ โลกสฺมิ ปชฺโชโต	๘๐/๕๘
กีนุ อุกฺกฺกิสฺส มฺนุสฺสาสิ	๑๖๙/๑๙๐	กีสฺ วตฺถุ มฺนุสฺसानํ	๕๔/๔๗

คาถานํ ปจฺมปาทา	ปฺพุเพ/องฺเก	คาถานํ ปจฺมปาทา	ปฺพุเพ/องฺเก
กีสฺส สณฺโณชโน โลโก	๖๔/๕๑	จาตุทฺทสี ปญฺจทฺทสี	๒๓๙/๒๙๖
กีสฺส สพุฬฺ อนุภฺว	๖๑/๕๐	จิรฺสฺสํ โสถํ ปสฺสํ	๑/๒
กีสฺส สมฺพนฺธโน โลโก	๖๕/๕๑	[น]	
กีสฺส ภูตํ ชนฺตา อเนกา	๗๕/๕๕	ฉินฺทํ โสถํ ปรฺกมฺม	๘๙/๖๔
กีสฺส วิตฺตํ ปุริสฺสฺส สฺสํ	๗๓/๕๔	เจตฺวา ขีลํ เจตฺวา ปสฺสํ	๓๗/๓๔
กีสฺส วิตฺตํ ปุริสฺสฺส สฺสํ	๒๔๖/๓๐๔	[ข]	
กี โสปฺปสฺสํ กี ญฺ โสปฺปสฺสํ	๑๔๓/๑๕๑	ชยํ เว มณฺณติ พาโล	๑๘๙/๒๓๓
[ป]		ชยํ เวรํ ปสฺวติ	๑๒๕/๑๑๗
ชตฺติโย ทิปทํ สฺสํ	๑๔/๙	ชีรฺนฺติ เว ราชฺรธา สฺจิจฺจํ	๑๑๔/๙๙
ชตฺติโย สฺสํ ชนฺตสฺสํ	๑๘๒/๒๑๙	เชจฺจํ นิปโก ภิกฺขุ	๑๑๑/๙๒
ชตฺติโย ชตฺติสมฺปนฺนํ	๑๑๒/๙๖	[ง]	
[ค]		จิตฺเต มชฺฌนฺติเก กาเล	๑๕/๙
คณฺโห อีสํ จิรฺทกฺขิตานํ	๒๕๕/๓๒๑	[ต]	
คณฺเนน น ปตฺตพฺโพ	๑๐๗/๙๖	ตตฺถ จิตฺตํ ปณฺธิเรหิ	๒๒๖/๑๘๙
คณฺภิรฺปญฺญเมธา	๒๑๔/๒๗๑	ตตฺถ ภิกฺขโว สฺมาทํสฺส	๓๗/๓๓
คณฺภิรฺรูปํ พหุภเว	๒๐๔/๒๕๗	ตถาคตํ อรหฺนํ	๙๐/๖๖
คาถาภิกฺขิตํ เม	๑๙๔/๒๓๗	ตถาคตํ อรหฺนํ	๙๑/๖๗
คาถาภิกฺขิตํ เม	๑๙๗/๒๔๖	ตทาสิ ยํ ภิสฺนํ	๑๘๖/๒๒๖
คิริทฺถจฺจํ เจตํ	๒๒๓/๒๘๓	ตโปกมฺมา อปฺกมฺม	๑๓๗/๑๔๕
[จ]		ตโปชฺชิจฺจํ อายฺตฺตา	๑๑๑/๙๒
จตฺตจฺกํ นวทวารํ	๒๙/๒๐	ตโปชฺชิจฺจํ สฺสํ	๑๑๑/๙๓
จตฺตจฺกํ นวทวารํ	๑๐๙/๙๗	ตเมว วาจํ ภาเสยฺย	๒๑๓/๒๗๐
จณฺโห ยถา วิทฺวลาหเก	๒๑๙/๒๗๙	ตโย สฺสํ จตฺโร จ หิสํ	๑๗๗/๒๒๑
จรฺนฺติ พาลา ทมฺเมธา	๑๐๓/๙๙	ตาวตฺติสา จ ยามา จ	๑๖๘/๑๘๙

ถาถานํ ปจมปาทา	ปฺพุเพ/องฺเก	ถาถานํ ปจมปาทา	ปฺพุเพ/องฺเก
ติหิ วิชฺชาหิ สมฺปนฺโน	๑๙๔/๒๓๗	ธมฺโม รหฺโท พฺราหฺมณ สีสติตฺโต	
ตุณฺหิ อุตฺตริเก โหหิ	๒๔๑/๒๙๘		๒๐๗/๒๔๑
ตุณฺหิภูโต ภวํ ติฏฺฐ	๑๙๙/๒๔๙	ธมฺมํ จเร โยปิ สมฺมชฺชํ จเร	๓๒/๒๕
เต มเตสฺส น มียยนฺติ	๓๒/๒๔	[น]	
เตวิชฺชา อิทฺธิปตฺตา จ	๑๗๖/๒๐๙	นคฺคสฺส ปสฺเส อาสีนํ	๒๑๘/๒๗๘
เต หิ โสตุถิ คมฺมสฺสณฺติ	๙๒/๖๙	นตฺถิ ปตฺตสมํ เปมํ	๑๓/๘
ตํ นมสฺสณฺติ เตวิชฺชา	๒๖๔/๓๓๒	นตฺถิ นิสฺสรณํ โลเก	๑๖๒/๑๘๒
ตํ หิ เอเต นมสฺสเยยฺยํ	๒๖๖/๓๓๔	น ตวํ พาลे ปชานาติ	๑๑/๗
ททฺนติ เหเก วิสเม นิวิฏฺฐา	๓๒/๒๕	น เตน ภิกฺขโก โหติ	๒๐๖/๒๕๙
ทฺวาสตฺตติ โคตม ปุณฺณกามา		น เต สฺสํ ปชานนฺติ	๑๑/๗
	๑๗๕/๒๐๔	น ตํ ทพฺพํ พนฺธนมาหุ ธีรา	๑๒๑/๑๐๘
ทหฺรา ตวํ รูปวตี	๑๖๕/๑๘๕	นทิตฺเรสฺส สณฺจาเน	๒๒๘/๒๘๗
ทพฺพุโท ปุริโส ราช	๑๓๒/๑๓๔	นนฺทติ ปฺตฺเตหิ ปฺตฺติมา	๑๒/๘
ทิมมาเย มนุสฺसानํ	๑๔๕/๑๕๓	นนฺทติ ปฺตฺเตหิ ปฺตฺติมา	๑๔๔/๑๕๒
ทฺกุกํ ทุตฺตติกฺขณจ	๑๑/๑๐	นนฺทิกาวปริกฺขยา	๒/๒
ทฺกุกํ วาปี กโรนฺติ	๘๗/๖๓	น ปจฺจนิกสาเตน	๒๐๒/๒๕๕
ทฺกุกเม วิสเม วา	๘๗/๖๔	น มานกามสฺส ทโม อิทฺถิ	๗/๕
ทฺกุกทํ ททฺมานานํ	๓๒/๒๔	น มานํ พฺราหฺมณ สาธุ	๒๐๑/๒๕๓
ทฺลลภํ วาปี ลภนฺติ	๘๗/๖๓	นโม เต พุทฺธวีรตฺถุ	๙๐/๖๖
ทฺสฺสมาทํ วาปี	๘๗/๖๓	นยิทํ ปกตํ พิมพํ	๑๗๐/๑๙๑
ทฺเร อิตฺโต พฺราหฺมณิ		น วณฺณรूपेณ นโร สุชาโต	๑๒๒/๑๑๑
	๑๗๔/๒๐๑	น สนฺติ กามา มนุสฺสํ นิจฺจา	๓๔/๒๘
[ฆ]		น สฺสพทฺตจิจฺจโตมฺหิ	๒๖๘/๓๓๘
ธณฺณํ ธนํ ราชํ ชาติรूपํ	๑๓๑/๑๓๐	นห ญฺนิมสฺส สมณสฺส	๑๙๖/๒๔๒

กาลานํ ปรมปาทา	ปฺพุเพ/องฺเก	กาลานํ ปรมปาทา	ปฺพุเพ/องฺเก
นาจฺจนฺติ อโหฺรตฺตา	๑๔๖/๑๕๓	[ผ]	
นาผฺสนฺติ ผฺสฺติ จ	๒๒/๑๗	ผลํ เว กทลํ หนฺติ	๑๘๓/๒๒๐
นาหุ อสฺสาสปฺสฺสาโส	๑๘๖/๒๒๗	[พ]	
นิภฺนตํ วต มํ สนฺตํ	๒๐๙/๒๖๔	พฺนุโรสฺสิ มารปาเสน	๑๔๐/๑๔๘
นิจฺจมุตรสฺสฺตมฺมํ จิตฺตํ	๙๘/๗๒	พฺนุโรสฺสิ สพฺพปาเสสิ	๑๔๑/๑๔๙
นิทฺทา ตนฺทํ วิทฺมิหิตา	๑๖/๙	พฺนุมุปี ปลปํ ฅปฺปํ	๑๙๓/๒๓๖
เนตํ ตว ปฏฺฐิปี	๑๕๐/๑๕๘	พาลา กุมฺพนาเพหิ	๑๖๑/๑๘๐
เนสา สภา ยตฺถ น สนฺติ สนฺโต	๒๐๘/๒๖๒	พฺพุธานุพฺพุโร โส เถโร	๒๑๗/๒๗๗
[ป]		[ภ]	
ปภฺรโก กาทิยาโน นิคนฺโถ	๑๑๑/๙๒	ภยา ญํ มฆวา สกฺก	๒๕๐/๓๑๔
ปญฺจเวทา สตํ สมนํ	๓๘/๓๖	ภิกฺขุ สียา ฌายิ วิมฺุตตจิตฺโต	๙๔/๗๐
ปณฺชิโตติ สมณฺญาโต	๑๑๐/๙๐	ภิกฺโข พาลา ปภฺชฺเมยฺยํ	๒๕๑/๓๑๔
ปทุมํ ยถา โกกนทํ สฺสฺคณฺฐํ	๑๒๓/๑๑๓	โภเค ปตฺถยมาเนน	๑๒๙/๑๒๕
ปพฺพตสฺส สฺวณฺณสฺส	๑๕๖/๑๖๕	[ม]	
ปโรสฺหสฺส ภิกฺขุณฺ	๒๑๖/๒๗๕	มคฺธํ คตา โกสฺลํ คตา	๒๒๔/๒๘๔
ปหาสิ สงฺขํ น วิมานมาคา	๒๐/๑๕	มจฺเฌรา จ ปมาทา จ	๓๒/๒๓
ปาตุโรหฺสิ มคฺเชสฺส ปฺพุเพ	๑๗๒/๑๙๕	มจฺเฌรา จ ปมาทา จ	๓๓/๒๖
ปาปํ น กยิรา วจฺสา มนฺสา	๒๐/๑๖	มนฺทียา ญํ เสสิ อฺุทาหุ กาเวยฺยมตฺโต	๑๔๙/๑๕๗
ปฺจฺฉามิ ตํ โคตม ภูริปฺญณ	๙๕/๗๐		
ปฺญณํ วต ปสฺวิ พหุ	๒๔๔/๓๐๓	มฺนุชฺสฺส สทา สติมโต	๑๒๔/๑๑๔
ปฺนปฺปนํ เจว วปฺนติ	๑๙๘/๒๔๗	มทฺทฺธนา มหาโภคา	๒๘/๒๐
ปฺริสสฺส หิ ชาติสฺส	๑๘๐/๒๑๓	มหาวิโร มหาปฺญณ	๑๕๙/๑๗๒
ปฺริสสฺส หิ ชาติสฺส	๑๘๑/๒๑๗	มหาสมโย ปวนสฺมึ	๓๗/๓๓

คาถานํ ปฐมปาठा	ปุพฺเพ/องฺเก	คาถานํ ปฐมปาठा	ปุพฺเพ/องฺเก
มา ชาตี ปุจฺจน จรณญจ ปุจฺจน	๑๙๕/๒๓๙	เยสํ ธมฺมา อปฺปฏฺวิวิทฺตา	๗/๕
มาตาเปตฺติภริ ชนฺตํ	๒๕๗/๓๒๔	เยสํ ธมฺมา สฺสम्मมฺมจฺจา	๘/๕
มานํ ปชฺหสฺสุ โคตม	๒๑๑/๒๖๗	เยหิ ชาเตหิ นนฺทิสฺสํ	๒๐๐/๒๕๐
มา พุราหฺมณ ทารุสฺมาทหาโน	๑๙๕/๒๔๐	เยหิ ชาเตหิ นนฺทิสฺสํ	๒๐๐/๒๕๑
		โย อปฺปทฺฏจฺจสฺส นรฺสฺส ทฺสฺสติ	
มายาวี มชฺวา สกฺก	๒๖๙/๓๓๙		๑๙๐/๒๓๔
มา โว โกโธ อชฺฌมฺภิ	๒๗๑/๓๔๐	โย ทฺกฺขมทฺทกฺขิ ยโตนิทานํ	๑๕๗/๑๖๖
มา สทฺทมกฺริ ปิยงฺกร	๒๔๐/๒๙๘	โย มาตฺรํ ปิตฺรํ วา	๒๐๕/๒๕๙
เมทวณฺณญจ ปาสาณํ	๑๖๐/๑๗๖	โย สฺสณฺณเคหาณี เสวติ	๑๔๒/๑๕๐
[ย]		โย โหติ ภิกฺขุ อรหํ กตาวี	๒๕/๑๘
ยชฺมานานํ มนุสฺसानํ	๒๖๒/๓๓๐	ยํ มุสา ภณฺโต ปาปํ	๒๕๓/๓๑๙
ยโต ยโต มโน นีวารเย	๒๔/๑๘	ยํ วทฺหติ มมยิทฺหติ	๑๕๕/๑๖๔
ยถา นามํ ตถา จสฺส	๑๙๑/๒๓๔	ยํ หิ เทวา มนุสฺสา จ	๒๖๕/๓๓๓
ยถาปิ เสสา วิปฺลว	๑๓๖/๑๔๓	[ร]	
ยนฺตํ อีสํหิ ปตฺตพฺพํ	๑๖๓/๑๘๓	ราโค จ โทโส จ กุโตนินานา	
ยเมตํ วาริชํ ปุปฺผํ	๒๓๔/๒๙๑		๒๖๕/๑๘
ยสฺส สทฺธา ตถาคเต	๒๖๐/๓๒๙	รฺกฺขมฺลคหฺนํ ปสฺสกฺกิย	๒๒๕/๒๘๔
ยสฺเสว ภีโต น ททาติ มจฺฉริ		รฺupa สทฺธา คณฺธา รสา	๑๕๑/๑๕๙
	๓๒/๒๔	รฺupa สทฺธา คณฺธา รสา	๑๖๕/๑๘๖
เยเกจิ พุทฺธํ สรณํ คตาเส	๓๗/๓๔	รฺูปํ ชีวณฺติ วทฺหติ พุทฺธา	๒๓๕/๒๙๓
เยเกจิ รฺupa อิทฺ วา หุรํ วา	๑๑๑/๙๓	รฺูปํ เวทียิตํ สณฺณํ	๑๕๒/๑๖๐
เย จ อตีตา สมฺพุทฺธา	๑๗๓/๒๐๐	[ล]	
เยธ มจฺฉริโน โลเก	๔๙/๔๒	โลโก โทโส จ โมโห จ	๑๑๓/๙๘
เย นํ ททฺหติ สทฺธาย	๑๐๔/๗๙	โลโก โทโส จ โมโห จ	๑๓๔/๑๓๘

คาถานํ ปฐมปาทา	ปฺพุเพ/องฺเก	คาถานํ ปฐมปาทา	ปฺพุเพ/องฺเก
[ว]		สพฺเพ สตุตา มริสฺสนฺติ	๑๓๓/๑๓๗
วายเมเถว ปุริโส	๒๕๕/๓๒๐	สพฺภิรว สฺมาเสถ	๓๑/๒๒
วิปฺโล ราชคฺคิยานํ	๑๑๑/๙๓	สพฺภิรว สฺมาเสถ	๑๐๒/๗๘
วิลุมฺปเตว ปุริโส	๑๒๖/๑๒๐	สมฺภาเช วต โอภาสํ	๖/๖๕
วิเวกกาโมสิ วณํ ปวิฏฺโง	๒๒๑/๒๘๑	สโม วิเสสิ อฺทวา นิหิโน	๒๐/๑๕
เวสาลิวนํ วิหรนฺตํ	๓๙/๓๗	สห รจิตฺนํ ฌโว ลิกาโล	๑๑๑/๙๒
[ส]		สาธุ โข มาริส ทานํ	๓๓/๒๖
สเจปิ เกวลํ สพฺพํ	๑๔๗/๑๕๕	สารถฺตา กามโกเศสฺ	๑๑๗/๑๐๓
สตุติยา วีย โอมฏฺโง	๒๑/๑๗	สารถฺตา กามโกเศสฺ	๑๑๘/๑๐๔
สตุติยา วีย โอมฏฺโง	๙๗/๗๒	สฺขชีวิโน ปฺเร อาสํ	๑๐๖/๘๔
สตีมโต สทา ภาทํ	๒๓๘/๒๙๖	สฺขชีวิโน ปฺเร อาสํ	๒๓๓/๒๙๐
สํ สหสฺसानิปี ฐตุตฺตานํ	๑๖๖/๑๘๗	สฺปิตา วต เต มนุชา	๙๓/๖๙
สํ หตฺถิ สํ อสฺสา	๒๔๒/๓๐๐	สฺปฺพิตคฺคํ อฺปคฺมุม	๑๖๖/๑๘๗
สทฺธา ทฺติยา ปุริสสฺส โหติ	๓๖/๓๒	สฺภาสิตสฺส ลิกฺขเวถ	๘๒/๖๐
สทฺธายาหํ ปพฺพชฺโช	๑๕๘/๑๗๐	เสเวถ ปนฺตานิ สยนาสนานิ	๑๘๔/๒๒๐
สทฺธาหิ ทานํ พหฺวา ปสตุํ	๓๓/๒๘	โสกาเวตฺถโน นุ วณฺสํ ฌายสิ	๑๖๐/๑๗๔
สพฺพคณฺถปฺปหีนสฺส	๒๓๖/๒๙๔	โสกาเวตฺถโน นุ วณฺสํ ฌายสิ	๑๖๑/๑๗๕
สพฺพทา เว สฺมํ เสติ	๒๔๒/๓๐๒	สํสาร์ ทิฆมทฺธานํ	๑๓๘/๑๔๗
สพฺพทา ทิสา อนุปริคฺมุม เจตฺสา	๑๑๙/๑๐๕	[ห]	
สพฺเพว นิภฺขิปิสนฺติ	๑๘๖/๒๒๖	หิริเนสฺสํ ปุริโส	๑๘/๑๐

สถุดตบฏปิฎก สถุดตบฏนิกายสถ

สคาถวคคสถุดตปาลิยา

ฐมมปฏปะเกโท

ฐมมปฏปะเกโท	ปพเพ/องเก	ฐมมปฏปะเกโท	ปพเพ/องเก
ปฐโชตา (จตุตทาโร)	๒๖/๑๙	ฐมมา (ตโย)	๑๑๓/๙๘
ปณฐิตา (เทว)	๒๗๐/๓๓๙	ฐมโม (เอโก)	๑๑๓/๙๘
ปหีนานิ (ปณจุงคานิ)	๑๓๕/๑๓๙	พาลา (เทว)	๒๗๐/๓๓๙
ปฏคูลา (จตุตทาโร)	๑๓๒/๑๓๑	วตุดตปทานิ (สถุด)	๒๕๗/๓๒๔
ทหรา (จตุตทาโร)	๑๑๒/๙๖	สุภาสิตุงคิ (จตุพพิธิ)	๒๑๓/๒๖๙

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎก*

๑. สมเด็จพระพุฒาจารย์	วัดสระเกศ	ประธานกรรมการ
๒. พระพรหมมุนี	วัดบวรนิเวศวิหาร	รองประธานกรรมการ
๓. พระพรหมเวที	วัดไตรมิตรวิทยาราม	รองประธานกรรมการ
๔. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบูรณศิริมาตยาราม	กรรมการ
๕. พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	กรรมการ
๖. พระวิสุทธิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๗. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๘. พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	กรรมการ
๙. พระธรรมปัญญารักษ์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๑๐. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	กรรมการ
๑๑. พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์	กรรมการ
๑๒. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๑๓. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	กรรมการ
๑๔. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	กรรมการ
๑๕. พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	กรรมการ
๑๖. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	กรรมการ
๑๗. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	กรรมการ
๑๘. พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	กรรมการ
๑๙. พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	กรรมการ
๒๐. พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ	กรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘ มติที่ ๕๐๙/๒๕๔๘ เรื่อง ขอความเห็นชอบรายนาม คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และ มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๖/๒๕๔๙ มติที่ ๓๕๗/๒๕๔๙ เรื่อง แต่งตั้งกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ แทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่ง

๒๑. พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	กรรมการ
๒๒. พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	กรรมการ
๒๓. พระราชปรียัติติลก	วัดประยุรวงศาวาส	กรรมการ
๒๔. พระราชเมธี	วัดราชนัฏดาราม	กรรมการ
๒๕. พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	กรรมการ
๒๖. พระราชวรมุณี	วัดดุสิดาราม	กรรมการ
๒๗. พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	กรรมการ
๒๘. พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	กรรมการ
๒๙. พระราชสุทธิ	วัดเทวราชกุญชร	กรรมการและเลขานุการ
๓๐. พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	กรรมการ
๓๑. พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๓๒. พระเมธีวราญาณ	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๓๓. พระศรีรัชมงคลเมธี	วัดอาวุธวิกสิตาราม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔. พระปรียัติกวี	วัดปากน้ำ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕. พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	กรรมการ
๓๖. พระศรีวิสุทธิธาราภรณ์	วัดบรมนิวาส	กรรมการ
๓๗. พระมหานายก	วัดบวรนิเวศ	กรรมการ
๓๘. พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	กรรมการ
๓๙. พระมหาไฉน จิตตสุโท	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๔๐. พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	กรรมการ
๔๑. พระมหาวินัย ธีรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	กรรมการ
๔๒. นายวิชัย ธรรมเจริญ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๓. นายบุญสืบ อินสาร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๔. นายบุญเชิด กิตติธรางกูร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕. นายแก้ว ชิตตะขบ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง
พิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎก*

๑. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	ประธานอนุกรรมการ
๒. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	อนุกรรมการ
๓. พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	อนุกรรมการ
๔. พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	อนุกรรมการ
๕. พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	อนุกรรมการ
๖. พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	อนุกรรมการ
๗. พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	อนุกรรมการ
๘. พระศรีวิสุทธิธารภรณ์	วัดบรมนิวาส	อนุกรรมการ
๙. พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ
๑๐. พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	อนุกรรมการ
๑๑. พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	อนุกรรมการ
๑๒. พระมหาวินัย ธีรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	อนุกรรมการ
๑๓. พระมหาไฉน จิตตสุโข	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๙ มติที่ ๓๗/๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของ คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก*

๑. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบุรณศิริมาตยาราม	ที่ปรึกษา
๒. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	ประธานคณะกรรมการ
๓. พระธรรมปริยัติเวที	วัดพระปฐมเจดีย์	รองประธานคณะกรรมการ
๔. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	รองประธานคณะกรรมการ
๕. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	รองประธานคณะกรรมการ
๖. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	รองประธานคณะกรรมการ
๗. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	คณะกรรมการ
๘. พระราชเมธี	วัดราชนัดดาราม	คณะกรรมการ
๙. พระราชวรมุนี	วัดดุสิดาราม	คณะกรรมการ
๑๐. พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	คณะกรรมการ
๑๑. พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	คณะกรรมการ
๑๒. พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา	คณะกรรมการ
๑๓. พระเมธีธรรมานันท์	วัดไร่ขิง	คณะกรรมการ
๑๔. พระเมธีปริยัติวิบูล	วัดสามพระยา	คณะกรรมการ
๑๕. พระเมธีวราลงกรณ	วัดชนะสงคราม	คณะกรรมการ
๑๖. พระสุธีรัตนภรณ์	วัดสุทัศนเทพวราราม	คณะกรรมการ
๑๗. พระศรีปริยัติโมลี	วัดราชนัดดาราม	คณะกรรมการ
๑๘. พระกิตติสารเมธี	วัดดาวดึงษาราม	คณะกรรมการและเลขานุการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๙ มติที่ ๓๗/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของ คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

๑๙. พระมหาอิทธิยาวัฐ ชีรวโร ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. พระมหาวัชรระ จิตวณฺโณ ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๑. พระมหาชลอ ปิยาจาโร ป.ธ. ๙ วัดชนะสงคราม คณะทำงาน
๒๒. พระมหาปราโมทย์ วิริยธมฺโม ป.ธ. ๙ วัดดุสิตาราม คณะทำงาน
๒๓. พระมหาอุดม สารเมธี ป.ธ. ๙ วัดทองนพคุณ คณะทำงาน
๒๔. นายประสิทธิ์ แสงทับ นักวิชาการภาษาโบราณ ๘ คณะทำงาน
๒๕. นายสำรวย นักการเรือน นักวรรณศิลป์ ๗ คณะทำงาน



คณะกรรมการตรวจค้นฉบับพระสุตตันตปิฎก*

๑. พระวิสุทธิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	ประธานคณะกรรมการ
๒. พระธรรมปัญญาวรณ	วัดปากน้ำ	รองประธานคณะกรรมการ
๓. พระราชวิริยาลังการ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๔. พระราชสุตาภรณ์	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๕. พระปริยัติกวี	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๖. พระปิฎกโกศล	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการและเลขานุการ
๗. พระวิเชียรกรวี	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๘. พระมหามนตรี	ขุนติสาโร ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๙. พระมหาประนอม	กิตติปัญญา ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๐. พระมหาสมจินต์	สมมาปญโย ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๑. พระมหาบุญชู	กิตติโชติโก ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๒. พระมหาจรัญ	วิจารณ์เมธี ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๓. พระมหาทองดี	ปญญาวิโร ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๔. พระมหาเสนาะ	กิตติเสโน ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๕. พระมหาครุฑิต	สุจิตคนุโธ ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๖. พระมหาวิวัฒน์พร	อภิวฑฒโน ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๗. พระมหาชำนาญ	มหาชาโน ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๘. พระมหาหวน	ยสาโส ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๙. พระมหาสมาน	มโนพนุโธ ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๙ มติที่ ๓๗/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจค้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะกรรมการตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก*

๑. พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	ประธานคณะกรรมการ
๒. พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	รองประธานคณะกรรมการ
๓. พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	รองประธานคณะกรรมการ
๔. พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์	คณะกรรมการ
๕. พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	คณะกรรมการ
๖. พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ	คณะกรรมการ
๗. พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	คณะกรรมการ
๘. พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส	คณะกรรมการ
๙. พระราชเวที	วัดพระเชตุพนฯ	คณะกรรมการ
๑๐. พระราชสิทธิมุนี	วัดมหาธาตุฯ	คณะกรรมการ
๑๑. พระสุธีธรรมนุวัตร	วัดพระเชตุพนฯ	คณะกรรมการ
๑๒. พระเมธีวราญาณ	วัดราชโอรสาราม	คณะกรรมการและเลขานุการ
๑๓. พระศรีวิสุทธิโกศล	วัดเพชรสมุท	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔. พระวิสุทธิธีรพงศ์	วัดพิชยญาติการาม	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕. พระศรีศาสนวงศ์	วัดอรุณราชวราราม	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖. พระมหาบุญเทียม ญาณนุโท ป.ธ. ๘	วัดพิชยญาติการาม	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗. พระมหาสมลักษณะ คุนธสโร ป.ธ. ๘	วัดท่ามะโอ	คณะกรรมการ
๑๘. พระมหาประนอม ธมฺมาลังกาโร ป.ธ. ๖	วัดจากแดง	คณะกรรมการ
๑๙. พระครูธรรมธรมุนี นนฺทิโก	วัดจากแดง	คณะกรรมการ
๒๐. นายนิมิตร โพธิ์พัฒนา		คณะกรรมการ
๒๑. ผศ. เวทย์ บรรณกรกุล		คณะกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๙ มติที่ ๓๗/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พระไตรปิฎกฉบับเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๕

เจ้าของ
ผู้จัดทำ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก
คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง

ที่ปรึกษา

พระพรหมสุธี วัดสระเกศ
พระธรรมกิตติเมธี วัดสัมพันธวงศาราม
พระธรรมวรเมธี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

บรรณาธิการ

พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตโต ป.ธ. ๙)

คณะบรรณาธิการ/ประสานงาน

พระศรีรัชมงคลเมธี (ประนต กิตติวฑฺฒโน ป.ธ. ๙)
พระปริยัติกวี (สุบิน ชีรวโร ป.ธ. ๙)
นายวิชัย ธรรมเจริญ ป.ธ. ๙
นายบุญสืบ อินสาร ป.ธ. ๙
นายบุญเชิด กิตติธรางกูร ป.ธ. ๙
นายแก้ว ชิตตะขบ ป.ธ. ๙

พิมพ์ที่

บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๑๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๓๐
โทร. ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐
โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐-๒๔๓๔-๑๓๔๕